

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARININ
İSTİHDAM SAĞLAMA AÇISINDAN ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Mete Kaan NAMAL

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN

MART - 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

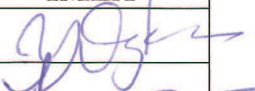
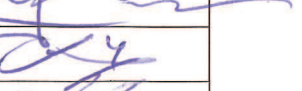
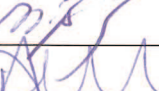
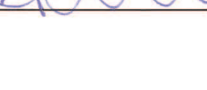
**TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARININ
İSTİHDAM SAĞLAMA AÇISINDAN ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Mete Kaan NAMAL

Enstitü Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri ilişkileri

“Bu tez 09/03/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN	BAŞARILI	
Prof. Dr. Cihangir AKIN	BAŞARILI	
Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	BAŞARILI	
Doç. Dr. Mahmut BİLEN	BAŞARILI	
Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mete Kaan NAMAL

09.03.2016

ÖNSÖZ

Bu tezin konusunun belirlenmesinde, planlanmasında, içeriğinin oluşturulmasında, verilerin analiz ve yorumlanmasında değerli katkılarını esirgemeyen saygıdeğer hocalarım danışman hocam Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN'a, Doç. Dr. Mahmut BİLEN'e, Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ'ye ve savunma sınavı sırasında jüri üyeleri Prof. Dr. Cihangir AKIN ve Prof. Elif YÜKSEL OKTAY'a çalışmamın son haline gelmesinde verdikleri değerli katkılarından dolayı, tezimin tüm aşamalarında çok değerli katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen, başta Prof. Dr. Ali SEYYAR, Yunus KÖLEOĞLU ve Aykut ANIÇ olmak üzere tüm değerli dost ve arkadaşlarıma; ismini sayamadığım bütün emeği geçenlere teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme ve babama, bu süreçte her zaman desteğini hissettiğim değerli eşime ve sabrından dolayı sevgili kızıma sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Mete Kaan NAMAL

09.03.2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
SİMGELER	ix
TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
HARİTA LİSTESİ	xv
ÖZET	xvi
SUMMARY	xvii

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1: DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA	
AJANSLARI	7

1.1. Dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansları	8
1.1.1. Tanımı	9
1.1.2. Gelişimi	12
1.1.3. Temel Özellik ve Fonksiyonları	13
1.1.4. Amaçları	13
1.1.5. Türleri ve Yasal Statüleri	17
1.1.6. Organizasyon Yapısı	17
1.1.7. Finansman Kaynakları	19
1.1.8. Personel Yapısı	21
1.2. Türkiye’de Kalkınma Ajansları	23
1.2.1. Türkiye’de Bölgesel Politikalar	23
1.2.2. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluşu	32
1.2.3. Türkiye’de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması	32
1.2.4. Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Kanunu	35
1.2.5. Görev, Yetki ve Sorumlulukları	39
1.2.6. Kurumsal Yapısı	39
1.2.6.1. Kalkınma Kurulu	40
1.2.6.2. Yönetim Kurulu	42
1.2.6.3. Genel Sekreterlik	44
1.2.6.4. Yatırım Destek Ofisleri (YDO)	45
1.2.7. Personel Yapısı	47

1.2.8. Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS)	49
1.2.9. Kalkınma Ajanslarının Mali Yapısı	50
1.2.9.1. Kalkınma Ajanslarının Gelirleri	50
1.2.9.2. Kalkınma Ajanslarının Giderleri	52
1.2.10. Ajans Destekleri	52
1.2.10.1. Mali Destekler	53
1.2.10.2. Teknik Destekler	58
1.2.11. Ajansların Denetimi	60
1.2.12. Bölge Planları	63

BÖLÜM 2: KALKINMA AJANSLARI'NIN BÖLGE PLANLARI VE MALİ DESTEK PROGRAMLARI İLE İSTİHDAM ARASINDAKİ İLİŞKİ 65

2.1. TR10 İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	66
2.1.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	67
2.1.2. Uygulanan Mali Destek Programları	68
2.2. TR21 Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	70
2.2.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	71
2.2.2. Uygulanan Mali Destek Programları	72
2.3. TR22 Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	73
2.3.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	75
2.3.2. Uygulanan Mali Destek Programları	76
2.4. TR31 İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	77
2.4.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	78
2.4.2. Uygulanan Mali Destek Programları	79
2.5. TR32 Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	80
2.5.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	81
2.5.2. Uygulanan Mali Destek Programları	82
2.6. TR33 Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	82
2.6.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	84
2.6.2. Uygulanan Mali Destek Programları	84
2.7. TR41 Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	85
2.7.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	87
2.7.2. Uygulanan Mali Destek Programları	88
2.8. TR42 Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	89

2.8.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	90
2.8.2. Uygulanan Mali Destek Programları	91
2.9. TR51 Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA).....	92
2.9.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	93
2.9.2. Uygulanan Mali Destek Programları	94
2.10. TR52 Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA).....	95
2.10.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	97
2.10.2. Uygulanan Mali Destek Programları	98
2.11. TR61 Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA).....	98
2.11.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	100
2.11.2. Uygulanan Mali Destek Programları	101
2.12. TR62 Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)	102
2.12.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	103
2.12.2. Uygulanan Mali Destek Programları	104
2.13. TR63 Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA).....	104
2.13.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	106
2.13.2. Uygulanan Mali Destek Programları	106
2.14. TR71 Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	107
2.14.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	109
2.14.2. Uygulanan Mali Destek Programları	109
2.15. TR72 Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	110
2.15.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	111
2.15.2. Uygulanan Mali Destek Programları	111
2.16. TR81 Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA).....	112
2.16.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	114
2.16.2. Uygulanan Mali Destek Programları	114
2.17. TR82 Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	115
2.17.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	116
2.17.2. Uygulanan Mali Destek Programları	117
2.18. TR83 Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	117
2.18.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	119
2.18.2. Uygulanan Mali Destek Programları	120
2.19. TR90 Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	120
2.19.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri.....	122

2.19.2. Uygulanan Mali Destek Programları	122
2.20. TRA1 Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	123
2.20.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	125
2.20.2. Uygulanan Mali Destek Programları	125
2.21. TRA2 Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	126
2.21.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	127
2.21.2. Uygulanan Mali Destek Programları	128
2.22. TRB1 Fırat Kalkınma Ajansı (FIRAT)	129
2.22.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	130
2.22.2. Uygulanan Mali Destek Programları	131
2.23. TRB2 Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DOKA)	131
2.23.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	133
2.23.2. Uygulanan Mali Destek Programları	133
2.24. TRC1 İpekyolu Kalkınma Ajansı (İPEKYOLU)	134
2.24.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	135
2.24.2. Uygulanan Mali Destek Programları	136
2.25. TRC2 Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	136
2.25.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	138
2.25.2. Uygulanan Mali Destek Programları	138
2.26. TRC3 Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	140
2.26.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri	141
2.26.2. Uygulanan Mali Destek Programları	142

BÖLÜM 3: KALKINMA AJANSLARININ İSTİHDAM SAĞLAMA AÇISINDAN ETKİNLİKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ..... 143

3.1. Veri Zarflama Analizi (VZA)	143
3.1.1. VZA'nın Temel Kavramları	144
3.1.2. Veri Zarflama Analizinin Uygulama Aşamaları	148
3.1.3. Temel VZA Modelleri	149
3.1.4. VZA - BCC Modelleri	150
3.1.4.1. Girdi Yönlü BCC Modeli	150
3.1.4.2. Çıktı Yönlü BCC Modeli	152
3.2. Kalkınma Ajanslarının Etkinliğinin Ölçülmesinde VZA Uygulaması	153
3.2.1. Etkinliği Değerlendirilecek Kalkınma Ajanslarının Belirlenmesi	153

3.2.2. Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Hesabında Kullanılacak Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi	153
3.2.3. VZA Modelinin Belirlenmesi	156
3.2.4. Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi	156
3.2.4.1. 2011 Yılı Analiz Sonuçları	157
3.2.4.2. 2012 Yılı Analiz Sonuçları	170
3.2.4.3. 2013 Yılı Analiz Sonuçları	181
3.2.4.4. 2014 Yılı Analiz Sonuçları	191
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	204
KAYNAKÇA	214
EKLER	230
ÖZGEÇMİŞ	238

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AHİKA	: Ahiler Kalkınma Ajansı
ANKARAKA	: Ankara Kalkınma Ajansı
BAKA	: Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
BAKKA	: Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
BCC	: Banker, Charnes ve Cooper (VZA Modeli)
CCR	: Charnes, Cooper ve Rhodes (VZA Modeli)
BEBKA	: Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
BKA	: Bölge Kalkınma Ajansı
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
ÇKA	: Çukurova Kalkınma Ajansı
DAKA	: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
DFD	: Doğrudan Faaliyet Desteği
DEA	: Data Envelopment Analysis
DEAP	: Data Envelopment Analysis Program
DİKA	: Dicle Kalkınma Ajansı
DOĞAKA	: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı
DOKA	: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DYK	: Destek Yönetim Kılavuzu
EA	: Etkinlik Analizi
EURADA	: European Association of Development Agencies – Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği
GAP	: Güney Doğu Anadolu Projesi
GPĐ	: Güdümlü Proje Desteği
GEKA	: Güney Ege Kalkınma Ajansı
GMKA	: Güney Marmara Kalkınma Ajansı
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması

İDRB	: İzleme, Değerlendirme ve Raporlama Birimi
İKA	: İpekyolu Kalkınma Ajansı
İMİB	: İdari ve Mali İşler Birimi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
İSTKA	: İstanbul Kalkınma Ajansı
İZKA	: İzmir Kalkınma Ajansı
KA	: Kalkınma Ajansı
KAYS	: Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yöre
KUDAKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖA	: Küçük Ölçekli Altyapı
KVB	: Karar Verme Birimi
MARKA	: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı
MDP	: Mali Destek Programı
MEK	: Mesleki Eğitim Kursu
MEVKA	: Mevlana Kalkınma Ajansı
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics – İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
ORAN	: Orta Anadolu Kalkınma Ajansı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
PPKB	: Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi
PTÇ	: Proje Teklif Çağrısı
PYB	: Program Yönetim Birimi
SEGE	: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SGPPB	: Strateji Geliştirme, Planlama ve Programlama Birimi
SERKA	: Serhat Kalkınma Ajansı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu

STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TRAKYAKA	: Trakya Kalkınma Ajansı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
TVA	: Tennessee Valley Authority
VZA	: Veri Zarflama Analizi
YDO	: Yatırım Destek Ofisi
YHGAP	: Yeşilirmak Havza Gelişim Ana Planı
YİB	: Yerel İdari Birim
YK	: Yönetim Kurulu
YPK	: Yüksek Planlama Kurulu
ZAFER	: Zafer Kalkınma Ajansı

SİMGELER

m	: Girdi Sayısı
s	: Çıktı Sayısı
n	: Karar Verme Birimi Sayısı
S_i^-	: i. Girdideki Fazlalık Miktarı
S_r^+	: r. Çıktıdaki Azlık Miktarı
u_0	: Serbest Değişken
u_r	: r. Çıktı İçin Çıktı Miktarı
v_0	: Serbest Değişken
v_i	: i. Girdi İçin Girdi Ağırlığı
x_{ij}	: j. KVB'nin i. Girdi Değeri
y_{rj}	: j. KVB'nin r. Çıktı Değeri
λ_j	: j. KVB'nin aldığı yoğunluk değeri
θ	: Göreli etkinliği ölçülen k. KVB'nin girdilerini ne kadar azaltabileceğini belirleyen büzülme katsayısı
β	: Göreli etkinliği ölçülen k. KVB'nin çıktılarının ne kadar artırılabilceğini belirleyen genişleme katsayısı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: KA'ların Uygulamadaki Karakteristikleri	11
Tablo 2	: Ülkelere ve Yıllara Göre Kalkınma Ajanslarının Kuruluşları	12
Tablo 3	: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Amaçları ve Faaliyetleri ..	16
Tablo 4	: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri.....	18
Tablo 5	: Kalkınma Ajansları Yönetim Kurullarında Temsil.....	19
Tablo 6	: Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları	20
Tablo 7	: Batı Avrupa Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynaklarına İlişkin Örnekler (%)	21
Tablo 8	: Personel Sayısı İtibariyle Ajanslar	22
Tablo 9	: Türkiye'de Bölgesel Politikalar (1923-2013).....	25
Tablo 10	: Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Bölgesel Yaklaşımlar.....	31
Tablo 11	: NUTS Düzeyleri	33
Tablo 12	: Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu İle İlgili Süreç	37
Tablo 13	: Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları ve İlleri	38
Tablo 14	: İllerin Kalkınma Kurullarındaki Temsilci Sayıları	41
Tablo 15	: Kalkınma Ajansları Yönetim Kurulu Üye Sayıları.....	43
Tablo 16	: Yatırım Destek Ofisi Faaliyetleri (2007-2014).....	46
Tablo 17	: Ajansların Uzman ve Destek Personeli Sayıları (2009-2014).....	49
Tablo 18	: Mali Desteklerin Temel Esasları.....	55
Tablo 19	: 2009-2014 Yıllarında Ajanslar Tarafından Desteklenen Doğrudan Faaliyet Desteği Bilgileri	56
Tablo 20	: Teknik Destek ve Eğitim Alan Kişi Sayısı (2009-2014)	59
Tablo 21	: TR10 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	67
Tablo 22	: İSTKA Mali Destek Programları (2010-2014).....	69
Tablo 23	: TR21 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	71
Tablo 24	: TRAKYAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	73
Tablo 25	: TR22 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	75
Tablo 26	: GMKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	76
Tablo 27	: TR31 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	78
Tablo 28	: İZKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2009-2014)	79
Tablo 29	: TR32 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	80
Tablo 30	: GEKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014).....	82
Tablo 31	: TR33 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	83
Tablo 32	: Zafer KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	85
Tablo 33	: TR41 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	86
Tablo 34	: BEBKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ...	88
Tablo 35	: TR42 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	90
Tablo 36	: MARKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	91
Tablo 37	: TR51 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	93
Tablo 38	: ANKARAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2011-2014)	95
Tablo 39	: TR52 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	96
Tablo 40	: MEVKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	98
Tablo 41	: TR61 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	99
Tablo 42	: BAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ...	101

Tablo 43	: TR62 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	102
Tablo 44	: ÇKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2009-2014)	104
Tablo 45	: TR63 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	105
Tablo 46	: DOĞAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	107
Tablo 47	: TR71 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	108
Tablo 48	: AHİKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	109
Tablo 49	: TR72 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	111
Tablo 50	: ORAN Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ...	112
Tablo 51	: TR81 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	113
Tablo 52	: BAKKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	114
Tablo 53	: TR82 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	116
Tablo 54	: KUZKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	117
Tablo 55	: TR83 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	119
Tablo 56	: OKATarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	120
Tablo 57	: TR90 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	121
Tablo 58	: DOKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ...	123
Tablo 59	: TRA1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	124
Tablo 60	: KUDAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	126
Tablo 61	: TRA2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	127
Tablo 62	: SERKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	128
Tablo 63	: TRB1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	130
Tablo 64	: Fırat KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ..	131
Tablo 65	: TRB2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	132
Tablo 66	: DOKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014) ...	133
Tablo 67	: TRC1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	135
Tablo 68	: İpekyolu KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	136
Tablo 69	: TRC2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	137
Tablo 70	: Karacadağ KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	139
Tablo 71	: TRC3 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)	141
Tablo 72	: DİKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)	142
Tablo 73	: Girdi ve Çıktı Değişkenleri	154
Tablo 74	: BCC Output Modeline Göre Etkinlik Skorları (2011 Yılı)	158
Tablo 75	: Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu	159
Tablo 76	: BCC Output Modeline Göre Etkinlik Skorları (2012 Yılı)	171
Tablo 77	: Kalkınma Ajanslarının 2012 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu	172
Tablo 78	: 2013 Yılı Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Skorları	182
Tablo 79	: Kalkınma Ajanslarının 2013 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu	183
Tablo 80	: 2014 Yılı Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Skorları	192
Tablo 81	: Kalkınma Ajanslarının 2014 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu	193
Tablo 82	: Etkinlik Sonuçları Tablosu (2011-2014)	201
Tablo 83	: Etkin Olmayan Ajansların Potansiyel Düzeltme Miktarları (2011-2014) ..	204
Tablo 84	: Ajans Etkinliklerinin Hibe Toplamı ve İstihdam İlişkileri Tablosu	206

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	: Düzey 1 Bölgeler (12 Bölge)	34
Şekil 2	: Düzey 2 Bölgeler (26 Bölge)	35
Şekil 3	: Ajans Organları ve İşleyiş Yapısı	40
Şekil 4	: Ajans Uzman ve Destek Personeli Sayıları (2009-2014)	48
Şekil 5	: Ajans Destekleri	53
Şekil 6	: Teknik ve Toplam Etkinlik	147
Şekil 7	: Girdi Yönlü BCC Modeli	151
Şekil 8	: Çıktı Yönlü BCC Modeli	152
Şekil 9	: İSTKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	160
Şekil 10	: İZKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	161
Şekil 11	: GEKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	162
Şekil 12	: MARKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	163
Şekil 13	: DOĞAKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	164
Şekil 14	: ORAN 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	165
Şekil 15	: KUDAKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	166
Şekil 16	: SERHAT 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	167
Şekil 17	: FIRAT 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	168
Şekil 18	: KARACADAĞ 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	169
Şekil 19	: DİKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)	170
Şekil 20	: İSTKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	173
Şekil 21	: TRAKYAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	173
Şekil 22	: BEBKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	174
Şekil 23	: BAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	175
Şekil 24	: ÇKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	175
Şekil 25	: DOĞAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	176
Şekil 26	: ORAN 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	177
Şekil 27	: OKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	177
Şekil 28	: DOKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	178
Şekil 29	: FIRAT 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	179
Şekil 30	: İPEKYOLU 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)	180
Şekil 31	: İSTKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	184
Şekil 32	: TRAKYAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	185
Şekil 33	: İZKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	185
Şekil 34	: GEKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	186
Şekil 35	: ANKARAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	187
Şekil 36	: BAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	187
Şekil 37	: ORAN 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	188
Şekil 38	: DOKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	189
Şekil 39	: İPEKYOLU 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	189
Şekil 40	: KARACADAĞ 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)	190
Şekil 41	: İSTKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	194
Şekil 42	: BEBKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	194
Şekil 43	: MARKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	195
Şekil 44	: ANKARAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	196
Şekil 45	: BAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	196
Şekil 46	: ÇKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	197

Şekil 47	: DOĞAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	198
Şekil 48	: ORAN 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	198
Şekil 49	: İPEKYOLU 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%).....	199
Şekil 50	: KARACADAĞ 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)	200
Şekil 51	: Ajans Etkinlik Değerleri Grafikleri (2011-2014)	203

HARİTA LİSTESİ

Harita 1	: Kalkınma Ajanslarının Coğrafi Görünümü	66
Harita 2	: TR10 Bölgesi Haritası.....	66
Harita 3	: TR21 Bölgesi Haritası.....	70
Harita 4	: TR22 Bölgesi Haritası.....	74
Harita 5	: TR31 Bölgesi Haritası.....	77
Harita 6	: TR32 Bölgesi Haritası.....	80
Harita 7	: TR33 Bölgesi Haritası.....	83
Harita 8	: TR41 Bölgesi Haritası.....	86
Harita 9	: TR42 Bölgesi Haritası.....	89
Harita 10	: TR51 Bölgesi Haritası.....	92
Harita 11	: TR52 Bölgesi Haritası.....	96
Harita 12	: TR61 Bölgesi Haritası.....	99
Harita 13	: TR62 Bölgesi Haritası.....	102
Harita 14	: TR63 Bölgesi Haritası.....	105
Harita 15	: TR71 Bölgesi Haritası.....	108
Harita 16	: TR72 Bölgesi Haritası.....	110
Harita 17	: TR81 Bölgesi Haritası.....	113
Harita 18	: TR82 Bölgesi Haritası.....	115
Harita 19	: TR83 Bölgesi Haritası.....	118
Harita 20	: TR90 Bölgesi Haritası.....	121
Harita 21	: TRA1 Bölgesi Haritası.....	124
Harita 22	: TRA2 Bölgesi Haritası.....	127
Harita 23	: TRB1 Bölgesi Haritası.....	129
Harita 24	: TRB2 Bölgesi Haritası.....	132
Harita 25	: TRC1 Bölgesi Haritası.....	134
Harita 26	: TRC2 Bölgesi Haritası.....	137
Harita 27	: TRC3 Bölgesi Haritası.....	140
Harita 28	: Ajansların 2011 Yılı Etkinlik Durumları	157
Harita 29	: Ajansların 2012 Yılı Etkinlik Durumları	171
Harita 30	: Ajansların 2013 Yılı Etkinlik Durumları	181
Harita 31	: Ajansların 2014 Yılı Etkinlik Durumları	191

Tezin Başlığı : Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının İstihdam Sağlama Açısından Analizi	
Tezin Yazarı : Mete Kaan NAMAL	Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÖZKAN
Kabul Tarihi : 09 Mart 2016	Sayfa Sayısı: 20 (ön kısım) + 230 (tez) + 8 (ek)
Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	
1930 yılında Amerika’nın Tennessee eyaletinde ilki kurulan bölgesel kalkınma ajansları, II. Dünya Savaşından sonra Avrupa’da değişen kalkınma teori ve politikalarının etkisiyle, önce Batı Avrupa ülkelerinde, daha sonra AB üyelik süreci ile Doğu Avrupa ülkelerinde ve dünyanın birçok gelişmekte olan ülkesinde kurulmuş ve yaygınlaşmıştır. Kalkınma ajansları, Türkiye’nin gündemine AB üyelik sürecinde hazırlanan 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi ile girmiştir. 2006 yılında çıkarılan kuruluş kanunu ile Türkiye’de 2 pilot kalkınma ajansı kurulmuş, daha sonra 2008 ve 2009 yıllarında çıkarılan iki farklı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile Türkiye’nin 26 Düzey 2 Bölgesinin tamamında kalkınma ajansların kuruluşu gerçekleştirilmiştir. 2010 yılı sonunda fiziki donanım ve personel alım prosedürlerini gerçekleştiren ajansların tamamı, ilk bölge planlarını hazırlayarak, hizmet ettikleri bölgelerde aktif olarak faaliyetlerine başlamışlardır. Kuruldukları tarihten itibaren, Türkiye’nin gündeminde yoğun olarak tartışılan kalkınma ajanslarının, günümüze kadar gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin, kuruluş kanununun gerekçesindeki hedeflere ulaşip ulaşamadıkları konusu ise hala bir netlik kazanmamıştır. Ajansların, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltma ve bölgesel kalkınmayı gerçekleştirme görevlerini yerine getirirken, günümüz kalkınma anlayışı içerisinde önemli bir yeri olan yeni istihdam alanları sağlayarak, işsizliği önleyebilmeleri büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’nin en büyük sorunu olan işsizliğin önlenmesi kapsamında, ajansların uyguladığı mali destek programlarının yeni istihdam sağlama konusunda etkin olup olmadıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada, ajansların 2011-2014 yılları arasında uygulamış oldukları programlar sonucunda ortaya çıkan veriler, Veri Zarflama Analizi Yöntemi ile analiz edilmiş ve etkin olmayan ajansların potansiyel iyileştirme oranları ve referans ajansları belirlenmiş, bu ajansların etkin olabilmeleri için öneriler getirilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, İstihdam, Kalkınma Ajansı	

Title of the Thesis: The Analysis of Development Agencies in Turkey in Terms of Providing Employment	
Author: Mete Kaan NAMAL	Supervisor: Prof. Yılmaz ÖZKAN
Date: March 9 th , 2016	Nu. of Pages: . 20 (pre text) + 230 (main body)+ 8 (App.)
Department: Labor Economics and Industrial Relations	
Regional development agencies, the first of which was established in Tennessee in the USA in 1930, were first established in the Western European countries after World War II with the changing development theories and policies in Europe and later, expanded to the Eastern European countries with the EU accession process and many other developing countries around the World. The development agencies entered to the agenda of Turkey with the 2003 accession partnership document that was prepared within the scope of the EU membership process. With the law of establishment that was introduced in 2006, two pilot development agencies were established in Turkey. Later, with two different decree of the council of ministers issued in 2008 and 2009, development agencies were established in 26 level 2 regions in Turkey. By the end of 2010, all the agencies that completed their physical equipment and staff recruitment procedures prepared their first regional plans and actively started their activities in the regions they operate. Whether the activities of the development agencies, which have been on Turkey's agenda since they were established, reached the objectives set in the law of establishment is still not clear. While fulfilling their responsibility of reducing the developmental gaps among the regions and ensuring regional development, it is also important that development agencies provide new employment areas and thus, prevent unemployment. Within the scope of preventing unemployment, a major problem in Turkey, the purpose of this study was to measure whether the financial support programmes implemented by the development agencies are effective in terms of providing new employment. In the study, the data that emerged as a result of the programmes that agencies implemented during 2011-2014 were analysed using Data Envelopment Analysis Method and potential improvement rates and reference agencies of the agencies that are not active were determined and suggestions were made for these agencies to be active.	
Keywords: Regional Development, Employment, Development Agency.	

GİRİŞ

2006 yılından itibaren Türkiye'nin gündeminde olan kalkınma ajansları, dünyada ilk kez 1930'lu yılların başında yaşanan Büyük Buhranın ardından meydana gelen olumsuz etkileri ortadan kaldırmak amacıyla, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Tennessee Eyaletinde kurulmuştur.

Ajanslar, 50'li yılların başından itibaren II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik hayatın yeniden canlandırılması ve yerel kalkınmanın sağlanması amacıyla, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde yoğun olarak kurulmaya başlamıştır.

Türkiye'de bölgesel kalkınma politikaları, AB'ye üyelik ile beraber yönetim, uygulama ve içerik açısından dönüşüme uğramış ve bu dönüşümün sonucu olarak bölgesel kalkınma ajansları yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 2006 yılında kabul edilerek, yürürlüğe girmiştir. Aynı yıl 2 pilot ajans kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. Anayasa Mahkemesine açılan kanunun iptaline ilişkin dava süreci, kalkınma ajanslarının kuruluş sürecini yaklaşık 2 sene geciktirmiştir.

Davanın olumlu sonuçlanmasının ardından, 2008 ve 2009 yıllarında çıkarılan iki BKK ile Türkiye'nin 26 Düzey 2 Bölgesinin tamamında ajansların kuruluş işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ajanslar fiziki imkanlarını tamamlayarak, personel alımlarını gerçekleştirmişlerdir. Bulundukları bölgelerin, ilk bölge planlarını ise katılımcılık ilkesi ile tüm tarafların görüş ve önerilerini alarak hazırlamışlardır. Bu bölge planlarının onaylanarak yürürlüğe girmesi ile ajanslar, bölgelerinin kalkınması için belirledikleri hedef ve stratejileri gerçekleştirmek üzere, Mali Destek Programlarını (MDP) uygulamaya koymuşlardır. Ajanslar, uyguladıkları MDP'ler ile birçok farklı alanda, kamu, kurum ve kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve KOBİ'lerin projelerini destekleyerek, bu faaliyetlerini günümüze kadar sürdürmüşlerdir.

Merkezi politikaların yerel politikalara dönüştüğü ve yönetimin kendisini yönetişime bırakmaya başladığı günümüzde, Türkiye'de bölgesel politikaların etkinliği ve ajansların 2006 yılında başlayan kuruluş aşamasından bugüne kadarki faaliyetleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır.

Kalkınma ajansları üzerine birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, ajansların MDP sonuçlarının etkinliklerinin, istihdam açısından değerlendirildiği bir çalışmanın yapılmamış olması, önemli bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Kalkınma ajanslarının yürütmüş olduğu faaliyetler kapsamında sağlamış olduğu yeni istihdam verilerinin, ajanslar ve Kalkınma Bakanlığı tarafından etkin bir şekilde takibinin yapılmaması ve ajansların yeni istihdam alanları sağlaması açısından performanslarının detaylı bir şekilde incelenmemiş olması, işsizliğin Türkiye'nin en önemli sorunu olduğu bir dönemde bu tezin hazırlanmasında ana sebep olmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye'de bölgesel kalkınmanın sağlanarak, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla kurulan kalkınma ajanslarının, kuruluşlarını takiben hazırladıkları ilk bölge planları kapsamında gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerin yeni istihdam sağlama konusunda etkinlikleri analiz edilerek, performansları ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla kurulan kalkınma ajansları, bu amaca ulaşmak için kuruldukları 2006 yılından günümüze kadar, farklı faaliyetler ve destek mekanizmaları yürütmüştür. Literatür incelendiğinde, bu faaliyetlerin ve desteklerin ne kadar başarılı olup olmadığını ölçmek amacıyla, başta ajansların kendilerinin yaptırdığı analizler olmak üzere bazı çalışmaların mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Gelirlerinin büyük kısmını kamu kaynağından sağlayan kalkınma ajansları, bölgelerinin kalkınması için uyguladıkları MDP'ler vasıtasıyla projelere hibe desteği sağlamaktadırlar. Ajansların sağladığı bu hibe desteklerinin etkin, yerinde ve verimli olarak kullanılması, bölgesel ve ulusal kalkınmanın sağlanması yanında, kamu kaynağının yerinde kullanılıp kullanılmadığı büyük önem arz etmektedir. Ajanslar farklı denetim organları tarafından denetleniyor olsalar da, program ve proje performanslarının farklı açılardan incelenmesi, etki analizlerinin yapılması ve bu araştırmalar sonucunda gelecekte gerçekleştirilecek uygulamalar yeniden yapılandırılmalıdır.

Kalkınma ajanslarının yürütmüş olduğu faaliyetler doğrultusunda, gelişmekte olan ülkeler ile Türkiye'nin de en büyük sorunu olmaya devam eden işsizlik sorunun

çözümüne yönelik katkısı ve bölgeler arasında büyük farklılık gösteren işsizlik oranlarının azaltılması ile desteklerin yeni iş imkanları oluşturulması açısından incelenmesi ve eksik ya da yanlış politikaların tespit edilerek, müdahale edilmesine imkan verecek yöntem ve önerilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı “Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının İstihdam Sağlama Açısından Etkinliklerini” ölçmektir.

Bu amaca ulaşmak için, çalışma kapsamında, kalkınma ajanslarının işsizliğin önlenmesi ve yeni istihdam sağlama açısından etkinlikleri araştırılmış, bu yönüyle etkin olmayan ajansların etkin olabilmeleri için yöntem ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Kalkınma ajanslarının proje ve faaliyet destekleme yönetmeliği incelendiğinde; ajansların destekledikleri proje ve faaliyetler sonucu gerçekleştirilen istihdam, yatırım, ithalat ve ihracat gibi alanlarda bölgeyi kalkındırma hedeflerinin ne oranda gerçekleştirildiğinin etki ve sonuçlarının en fazla iki yılda bir analiz etmesi ve sonuçları faaliyet raporlarında kamuoyu ile paylaşmaları gerektiği (Resmi Gazete, 2008b) hükmü yer almaktadır.

İncelenen ajans faaliyet raporları ve yapılan araştırma sonucunda, birçok ajansın etki analizi yapmadığı ya da yaptırmadığı ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de işsizlik sorununa çare olarak, 2009 yılından bugüne kadar çeşitli kurumlar tarafından aktif işgücü politikaları uygulanmaya başlamıştır. Yeni kurulan bir kurum olan kalkınma ajansları da gerçekleştirdiği birçok faaliyeti ile aktif işgücü politikaları uygulamaktadır. Fakat uyguladığı istihdam politikalarının etkisini değerlendirmeye yönelik ve ajansların bölge planlarında belirledikleri istihdam hedeflerini gerçekleştirme performanslarına ilişkin bir çalışmaya, yapılan literatür taramasında rastlanılmamıştır.

Özellikle ajansların performanslarını birbirleriyle karşılaştırmalı olarak ölçmeyi amaçlayan bu çalışma, gelecekte ajansların istihdam alanındaki politikalarını yeniden yapılandırmalarında faydalı olacaktır.

Ajanslar hazırladıkları bölge planlarında, bölgenin kalkınmasını sağlamak üzere birçok strateji ve hedef belirlemektedirler. Belirledikleri bu hedeflere ulaşmak için, bütçelerinin belirli bir kısmı ile mali destek programları düzenleyerek, bölgenin

aktörlerinin projelerini fonlamaktadırlar. Hazırladıkları bölge planları ve uyguladıkları MDP'ler incelendiğinde, belirlemiş oldukları hedeflerden en önemlilerinden birisinin de, bölgelerinde işsizliğin azaltılması ve yeni istihdam imkanlarının sağlanması olduğu görülmektedir. Ajansların uygulamış oldukları politika ve programlar kapsamında istihdam sağlama hedefini ne kadar başardıklarına ilişkin performanslarının ölçülmesi ve eksikliklerinin tespiti bundan sonra hazırlayacakları bölge planları ile uygulayacakları mali destek programlarının yeniden tasarlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca çalışma kapsamında, Türkiye'de hizmet veren kalkınma ajanslarının desteklerine ilişkin tüm bilgiler, sayısal verileri de içerecek şekilde bir bütün halinde yer almaktadır. Bu çalışma bundan sonra benzer çalışma yapacak olan araştırmacılar için de faydalı bir kaynak olacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın teorik kısmında, kalkınma ajanları ve istihdam konusu ile ilgili bilimsel yayınlar (kitap, makale, bildiri, tez) ve internet veri tabanları taranmıştır. Çalışma kapsamında, bölge planları, ön gelişme planları, ajansların yıllık faaliyet raporları, etki analizleri, İŞKUR ve DPT-Kalkınma Bakanlığı uzmanlık tezleri başta olmak üzere, konu ile ilgili hazırlanmış tezler ve kalkınma ajansları genel faaliyet raporları incelenmiştir.

Ajansların faaliyetleri hakkındaki veriler oluşturulurken, ajansların ve Kalkınma Bakanlığının hazırlamış olduğu genel faaliyet raporlarından, ajans denetim raporlarından, ajans yıllık faaliyet raporlarından, kalkınma ajanslarından ve Kalkınma Bakanlığı İzleme, Değerlendirme ve Analiz Daire Başkanlığından elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

Elde edilen veriler, doğrusal programlama temeline dayanan, parametrik olmayan yöntemler içinde en sık kullanılan metotlardan birisi olan Veri Zarflama Analizi (VZA) kullanılarak değerlendirilmiştir. Ajansların farklı ölçeklerde olması nedeniyle ve yeni istihdam sağlamaya yönelik çıktı değişkeni açısından etkinliğin ölçülmesi amaçlandığından, ölçek farklılıklarını dikkate alarak çıktı yönlü sonuçları analiz eden, VZA'nın Çıktı Yönlü Banker, Charnes ve Cooper (BCC) Modeli tekniği tercih edilmiştir.

Girdi ve çıktı değişkenleri “Data Envelopment Analysis Program (DEAP) Solver Software DEAP-Version 2.1” programı kullanılarak analiz edilmiş ve 26 kalkınma ajansının 2011-2014 yıllarını kapsayan etkinlik skorları ile etkin olmayan ajansların girdi ve çıktılarına yönelik potansiyel iyileştirme oranları elde edilerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada, karşılaştırmaların yapılabilmesi ve etkinliğin ölçülebilmesi için daha sağlıklı veriler ile güvenilir sonuçlar elde etmek amaçlanmıştır, bu nedenle bazı sınırlamalar getirilmiştir.

Çalışmada, Türkiye’de İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS) Düzey 2 Bölgeleri’nin tamamında kurulu 26 kalkınma ajansının verilerinin karşılaştırılarak, etkinlik ölçümü yapılması amaçlanmıştır. Türkiye’de kalkınma ajansları, 2006 yılından itibaren kurulmaya başlanmış olsa da, tüm bölgelerde ajansların kuruluş işlemlerinin tamamlanarak faaliyete geçmeleri 2010 yılında gerçekleşmiştir.

Ajansların tamamı hakkında, karşılaştırılabilir verilerin temin edilebilmesi, bölge planlarının onaylanması ile uyguladıkları MDP’lerin sonuçlarının ortaya çıktığı 2011 yılından itibaren mümkün olmuştur. Bu nedenle yapılan analizde, ajans faaliyetlerinin 2011–2014 yılları arasındaki döneme ait veri setleri kullanılmıştır.

Ajansların birçok faaliyeti bulunmakla beraber, bu çalışmada bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi açısından ajansların işsizliği önleme ve yeni istihdam sağlama performansları konusunda etkinlikleri incelenmiştir.

Çalışmanın İçeriği

Bu çalışma giriş kısmına müteakip 3 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, bölgesel kalkınma ajanslarının kuruluşu, faaliyetleri, dünyada kalkınma ajanslarının özellikleri ile Türkiye’de kalkınma ajanslarının kuruluşu, mevzuatı, faaliyetleri ve diğer özellikleri incelenmiştir.

İkinci bölümde, 26 Düzey 2 Bölgesi hakkında işgücü istatistikleri, demografik ve coğrafi özellikleri başta olmak üzere genel bilgi verilmiş, tüm ajanslar tarafından hazırlanan ilk bölge planları incelenerek özellikle istidam hedefleri açısından öne çıkan başlıkları özetlenmiştir. Ajanslar tarafından uygulanmış olan tüm mali destek programları, ajansların yıllık faaliyet raporları incelenerek toplu halde tablolar halinde

hazırlanmış, programların istihdama yönelik amaç, strateji, öncelik ve hedefleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, ajansların 2011-2014 yılları arasında uyguladıkları MDP'ler kapsamında destekledikleri projeler, verilen hibe miktarları, kullanılan merkezi ve diğer fon kaynakları, ajanslarda çalışan personelin yıllar itibariyle sayıları ve bölgelerin işsizlik oranları girdi olarak ele alınarak, bu girdiler sonucu ajanslar tarafından sağlanan yeni istihdam rakamları çıktı olarak belirlenmiştir. Bu girdi ve çıktılar kullanılarak, ajansların yeni istihdam sağlama etkinlikleri yıllar itibariyle, VZA'nın Çıktı Yönlü Banker, Charnes ve Cooper (BCC) Modeli ile analiz edilmiştir. Etkin olmayan ajanslar ve yılları analiz sonucunda tespit edilmiş, bu ajansların etkin olabilmeleri için hangi girdilerde ne kadar değişiklik yapmaları gerektiğine ilişkin potansiyel düzeltme oranları verilmiştir. Ayrıca, etkin olmayan ajansların etkin olabilmeleri için hangi ajansları referans almaları gerektiği analiz sonucunda bulunmuştur. Elde edilen analiz sonuçları, etkinlik skorlarına, potansiyel iyileştirme oranlarına ve referans ajanslarına göre karşılaştırılmaya, değerlendirilmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonunda ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Ajansların yeni istihdam sağlamaları açısından etkinlikleri üzerine genel bir değerlendirme yapılarak, etkin olmayan ajanların etkin hale gelebilmesi için alınması gereken tedbirler ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ayrıca kalkınma ajanslarının bundan sonraki dönemde istihdam konusunda daha etkin olabilmesi için politika ve önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM 1: DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

II. Dünya Savaşı’nın ardından, Avrupa’da kalkınma hamlesinin bir aktörü olarak ortaya çıkan kalkınma ajansları, her geçen gün merkeziyetçi yönetim anlayışının yerele yönelmesi sonucunda, günümüzde birçok ülkede faaliyet göstermektedir.

Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla kurulan kalkınma ajansları, her ülkede benzer misyonlarla kurulmuş olsa da, uygulamada ve yapıda önemli farklılıklar sergilemektedir.

İlk örneği 1930’lu yıllarda ABD’de kurulan kalkınma ajansları, ekonomi politikalarının değişiklikler göstermesiyle dönemlere göre farklı ülke ve bölgelerde bölgesel kalkınma politikaları ekseninde kurularak, faaliyet göstermeye başlamış ve günümüzde dünyanın birçok bölgesine yayılmıştır.

Kalkınma, öncelikle insanların refah seviyesinin artırılması, hayat standartlarının yükseltilmesi, temel hak ve özgürlüklerinin sağlanarak adaletli, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamının tesis edilmesi ve bu ortamın sürdürülebilir kılınmasıdır. (Kalkınma Bakanlığı, 2013b: 2).

Merkezi yönetim tarafından gerçekleştirilen ekonomik ve sosyal faaliyetler, birçok ülkede bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarının artmasına ve dengesizliklerin ortaya çıkmasına, demografik yapının, çevrenin bozulmasına sebep olmuş, ayrıca bölgesel kalkınmanın ekonomik ve sosyal açıdan maliyetini artırmıştır. Bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarının artışı, farklılıkların giderilmesine yönelik “bölge” ve “kalkınma” kavramlarının birlikte kullanılması ve bölgesel planlama ile birlikte farklı politikalarında uygulanmasına neden olmuştur (Arslan, 2005: 276).

Bölgesel kalkınma politikalarının amaçları incelendiğinde, üç ana temele dayandığı görülmektedir. Bunlardan birincisi bölgeler arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, ikincisi bölgesel kalkınmanın sağlanması ve üçüncüsü ise bölgenin rekabet gücünün geliştirilmesidir. Bu 3 amaçtan hangisinin benimseneceği ülkelere göre değişmektedir. Ülkeler kalkınmışlık seviyelerine göre birbirinden farklı yöntemlerle bölgesel kalkınma politikaları uygulamaktadır. Ülkelerin çoğu, bölgesel rekabet

edebilirlik amacını geri plana atarken, bölgeler arası farkların azaltılmasına önem vermektedir (Halkier, Danson ve Damborg, 1998: 14).

Bu bölümde kalkınma ajanslarının dünyada ortaya çıkışı, uygulamaları, gelişme süreçleri, kuruluş yapıları, görev ve sorumlulukları ve faaliyetleri ile Türkiye’de kalkınma ajanslarının kuruluşu, özellikleri ve faaliyetlerine yer verilmiştir.

1.1. Dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansları

Bölgesel kalkınma ve gelişme, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanan bir konu olmuştur. Kalkınma ajansları da bölgesel gelişme politikasının araçlarından birisi olarak ortaya çıkmıştır (DPT, 2000a: 173).

Bölgesel kalkınma ajanslarının (BKA) kuruluşu, birçok kaynakta 50’li yıllar olarak belirtilse de, tarihte ilk kalkınma ajansı örneği, 1933 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nin Tennessee eyaletinde kurulan Tennessee Valley Authority (TVA)’dır.

Franklin Roosevelt devletin gücü ve özel sektörün esnek yapısına sahip bir organizasyon olarak kurulmasını istediği Tennessee Valley Authority (TVA), enerji verimliliği, nükleer üretim ve hava kalitesinin artırılması gibi konular başta olmak üzere halen çalışma ve faaliyetlerini sürdürmektedir (TVA, 2014).

Avrupa’nın batısında yer alan gelişmiş ülkelerde II. Dünya Savaşı sonrası hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte bölgeler arası gelişmişlik farkları artmıştır. Özellikle Fransa’da, Paris’in, Fransa’nın diğer bölgelerinden daha büyük bir gelişme düzeyine erişmesi, güneyi ve kuzeyinin tamamen farklı iki ülke gibi gelişmiş olan İtalya, İskoçya ve Galler’de eski sanayi alanlarının yok olması neticesinde, İngiltere’de yeniden yapılanma ihtiyacının meydana gelmesi, Avrupa ülkelerinde bölgesel kalkınma politikalarının ve uygulamalarının geliştirilmesine neden olmuştur (DPT, 2000a: 173).

Globalleşen dünyada kamu yönetimi kamu işletmeciliğine dönüşmeye başlamış, yönetişim, stratejik planlama, yerelleşme, yerindelik, açıklık, çok düzlemsellik gibi yeni kavramlar geliştirilerek, bu ilke ve kavramlar doğrultusunda yeni kurumlar yapılanmaya başlamıştır (Öz, 2008: 361).

1970’ten sonra Batı Avrupa’da gelişme sağlayan kalkınma ajansları, 1990’dan sonra AB üyelik süreci yaşayan Doğu Avrupa ülkelerinde de kurulmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde de hem gelişmiş ülkelerde hem de az gelişmiş ülkelerde

bölgesel kalkınma ajanslarının sayısı giderek artmakla birlikte (Engin, 2011: 67), gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik farkların artması sebebiyle bölgesel kalkınmanın ortaya çıktığı ülke sayısı sınırlı olmaktadır (DPT, 2000a: 173).

Bölgeler arası farkları azaltmak amacı ile dengeli ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için, başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülkede politika ve araçlar geliştirilmiş ve bunlar büyük fonlarla desteklenmiştir. Bölgesel kalkınma açısından bazıları Türkiye’de de uygulanmakta olan, sanayi bölgeleri, girişim sermayesi, teknoloji geliştirme bölgeleri, iş geliştirme merkezleri, kümelenme politikaları vb. araçlar bulunmakla beraber, kalkınma ajansları bu yapılardan farklı bir konumdadır. Ajanslar bütün bu araçları yönetecek, koordinasyonu sağlayacak, kurum ve kuruluşlar arasında katalizör görevini üstlenecek fakat bu araçların yerini almayacak ve bölgede bunların daha uyumlu, etkin bir şekilde çalışmasını sağlayarak kurumsal kapasitenin geliştirilmesini sağlayacaktır (Öz, 2008: 361).

1.1.1. Tanımı

Dünyada tek tip bir kalkınma ajansı ve modelinden bahsetmek mümkün olmadığı gibi kaynaklara göre ajansların üzerinde uzlaşmış tek bir tanıma da rastlanılmamaktadır.

90’lı yıllar ile daha yoğun tartışılan yönetim kavramının bölgesel ölçekteki uzantısı olan Bölgesel Kalkınma Ajansları, merkezi yönetim yetkisinin kamudan alınarak, yerel yönetimlerle birlikte, özel sektöre aktarılması anlamına gelmektedir. Kalkınma ajansları bölgeyi tanıyan, kapasite ve imkanları, öncelikleri, insan kaynakları ve yenilik yapma yetkisini merkezi hükümete göre çok iyi analiz eden ve yerel aktörleri bir araya getirmek için oluşturulan, uygun bir koordinatör ve katalizördür. Bu yapı ile yerel aktörler rekabetçi dünya düzenine uyum sağlayabilir ve yerel karar alma organlarının merkezi yapıya karşı sorumluluğunu azaltabilirler (Tiftikçigil, 2009: 722).

Birçok örneği özellikle Avrupa ülkelerinde olan bölgesel kalkınma ajansları ve benzeri organizasyonlardan dünyada yaklaşık 20.000 adet bulunmaktadır. Ajanslar, farklı kaynaklardan elde ettikleri bütçelerle, farklı bölgelerde, farklı yapı ve yönetim şekillerinde hizmet vermeye çalışmaktadırlar (Tamer, 2008: 4).

Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği EURADA (European Association of Development Agencies) (EURADA, 1999: 16)’ın tanımına göre; bölgesel kalkınma ajansı sektörel ya

da genel olarak kalkınma sorunlarını tanımlayan, bu sorunların çözümleri için öneriler ve fırsatlar sunan, problemlerin çözülebilmesi için uygun projeleri destekleyen operasyonel yapılardır.

Dünya Bankasına göre bölgesel kalkınma ajansları, istihdam yaratmak, küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) geliştirmek ve desteklemek, bölgenin ekonomik durumunu iyileştirmek ve fırsatlar sunmak olan, bölgesel kalkınmayı koordine edecek yerel ağları kuran, yöneten ve destekleyen organizasyonlardır (Sarıhan, 2011: 35).

Başka bir tanımda ajanslar, sektörel veya genel kalkınma problemlerini belirleyerek, bu problemlere çözüm sağlayacak stratejiler bulan, program ve projelere destek sağlayan koordinatör ve katalizör kurumlardır (DPT, 2008: 18).

Belirli bir bölgede ve bu bölge için faaliyetlerini yürüttüğü için, dünyada kalkınma ajansları için çoğunlukla “Bölgesel Kalkınma Ajansı (RDA-Regional Development Agency)” kavramı kullanılmaktadır. Bu alandaki literatürde benzerlik sağlamak açısından, Türkiye’de kurulan yapı için “Kalkınma Ajansı” kavramı kullanılmıştır (Tamer, 2008: 4).

BKA’ların nerede ve nasıl kurulması gerektiğine ilişkin net bir tanım ve kriter seti bulunmamaktadır. Ajansların işlevsel olabilmesi ve bölge kalkınmasında etkili olabilmesi için bazı temel faktörlere ihtiyaç vardır. Bunlardan bazıları; bölge nüfusunun belirlenmiş aralıklar arasında yeterli düzeyde olması, girişim ve girişimcilik kapasitesi, işgücü nitelik ve niceliklerinin varlığı, bölgesel gelişme stratejileri üzerinde paydaşlar arasında bir fikir birliğinin oluşması, gelişmeye elverişli sektörlerin bölgede varlığı, rekabete dayalı bir iş çevresinin bulunması, devlet desteklerinin sağlanması, merkezi finans desteğinin bulunması, yerel fonların ajans faaliyetlerine açık olması ve alt yapının geliştirilmesidir (Yüceyılmaz, 2007: 29).

Tablo 1
KA'ların Uygulamadaki Karakteristikleri

Kuruluş Aşamasının Yasal Çerçevesi	Kurucu Girişimine Göre	Faaliyetine Göre	Temel İşlevleri	Kuruluş Yeri	Kuruluş Dönemleri
Devlet tarafından(Gall er Kalkınma Ajansı (KA), İskoçya Girişim, İrlanda'da Shannon Kalkınma)	Merkezi hükümet tarafından kurulan KA' lar	Stratejik Ajanslar	İçsel dinamiklere dayalı kalkınma amaçlı araştırma ve geliştirme faaliyetleri: -Yerel gözlem birimleri oluşturmak, -İstatistikler tutmak -Veri tabanı oluşturmak -Bölgesel kalkınma şablonları hazırlamak	ABD	1930
"Ad Hoc" yasa ile Yetki Devri düzenlemesi (Devolution) çerçevesinde	Yerel ve bölgesel idareler içinde bulunan KA' lar	Küresel ölçekte faaliyet gösteren ajanslar	Girişimci hizmetleri: -İşletmeler arasında gayrimenkul yatırım ortaklıkları, devralmalar ve transfer işlemlerinde yardımcı olmak -Sorunlu işletmelere yardımcı olmak -Uzmanlıklar oluşturmak -İnovasyon ve teknoloji transferi yapmak -Eğitim kurumları ve işletmeler arasında iletişim kurmak -İhracat konusunda danışmanlık yapmak	Brezilya, Avusturya, Belçika, Fransa, İrlanda, Japonya, İngiltere	1950
Bölgeselleşme veya desantralizasyon süreci çerçevesinde	Yerel ve bölgesel idareler içinde bulunan KA' lar	Sektörel ölçekte faaliyet gösteren ajanslar	Yerel ve bölgesel idarelere yönelik hizmetler: -Yerel aktörlere danışmanlık yapmak -Altyapı hizmetleri -Bölge içi ve bölgeler arası pazarlama	Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Hollanda, İspanya	1960-1970
Yerel Paydaşların ortaklığı çerçevesinde	Kamu ve özel sektör ortaklığıyla kurulan bağımsız KA' lar	İçsel cazibe yaratan ajanslar	Eğitim Hizmetleri: -İhtiyaç duyulan işgücü niteliğini analiz etmek -Kuruluşlar için spesifik eğitim programları hazırlamak -Sürekli eğitim hizmeti	Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Danimarka, İtalya, Portekiz	1980-1990
Kamu yönetiminin yerinden yönetim birimleri çerçevesinde			Uluslararası Faaliyetler: -İnovasyon ve teknoloji transferi yapmak -Yabancı yatırımcıları çekmek -İşletmeleri uluslararası pazara açmak AB programlarına ve ulus aşırı ağlara katılmak	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Portekiz, Slovakya, Fransa, İsveç, Ukrayna,	1990
Yabancı sermayeyi bölgeye çekme kuruluşu olarak KA' lar			Stratejik Bölge Planlaması: -Potansiyel aktörleri harekete geçirmek -Bölgesel kalkınmanın farklı bileşenleri arasında denge oluşturmak		

Kaynak: DPT, 2008: 19.

BKA'ları dünyanın farklı coğrafyalarında, ülkelerin siyasi, ekonomik ve coğrafi şartları ile kalkınma önceliklerine göre farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Bölgesel Kalkınma Ajansı (Regional Development Agency), Yatırım Destek Ajansı (Investment Support Agency), İş Destek Merkezi (Business Support Centre), İş Danışma Merkezi (Business

Advisory Centre), Bölgesel Danışma ve Bilgilendirme Merkezi (Regional Advisory and Information Centre) söz konusu farklılıklara örnek olarak verilebilir (Akpınar, 2004: 85).

1.1.2. Gelişimi

BKA'lar boyut, ölçek ve fonksiyon olarak birbirinden farklıdır. Bunun altında yatan en önemli sebep ise kalkınma ajansının oluşumunu gerekli kılan dönemsel sorunlardır.

BKA'ların kuruluşlarını etkileyen çeşitli dönemler ve nedenleri bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, dünyada kurulan kalkınma ajanslarının kuruluş dalgaları aşağıda verilmiştir (Mountford, 2009: 3):

1. Dalga: II. Dünya savaşı sonrası dönemde, Avrupa'da yeniden yapılanma ve inşaa sürecine yardım etmek,

2. Dalga: Kuzey Amerika'da 60'lı ve 70'li yıllarda, daha önce endüstri bölgesi olup sonradan düşüşe geçen, işsizliğin yaşandığı, nüfus kaybına uğrayan ve "Rust Belt" olarak isimlendirilen, nispeten eski ve ağır sanayilerinin bulunduğu eyaletlerde ortaya çıkan sorunların etkilerine cevap vermek,

3. Dalga: Doğu Asya'da 80'li ve 90'lı yıllarda hızlı kentleşme ve sanayileşmenin etkilerini planlamak ve yönetmek,

4. Dalga: Afrika, Latin Amerika, Güney Asya, Doğu Avrupa ve Türkiye'yi de içine alan ve 90'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar süren dönemde, yeni entegre olan ekonomilerin, ekonomik kalkınmalarını geliştirmek ve teşvik etmek.

Tablo 2
Ülkelere ve Yıllara Göre Kalkınma Ajanslarının Kuruluşları

Kuruluş Tarihi	Ülkeler
1930-1970	Amerika, Fransa, Belçika, İrlanda
1970-1980	İngiltere, Almanya, İtalya, Hollanda,
1980-2000	Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Estonya, Polonya, Romanya, Macaristan, Slovenya, İsveç, Portekiz, Slovakya, Litvanya, Ukrayna
2000-.....	Türkiye

Kaynak: İZKA, 2008: 9-10.

1.1.3. Temel Özellik ve Fonksiyonları

BJA'ların en temel özelliği sınırları belirli ve çoğunlukla problemlerinin benzer olduğu bir bölgede kurulu olmaları ve bu bölgenin diğer bölgelerle arasındaki kalkınmışlık farkını azaltma amacı ile kurulmuş olmasıdır. Farklı yapılarda ve ölkelerde kurulmuş olsalar da, tüm ajanslar hizmet ettikleri bölgelerin yerel kapasitelerini geliştirmek, yerel aktörlerin birbiri arasında iletişimini ve koordinasyonunu sağlamak ve daha gelişmiş bölgeler ile rekabet edebilir bir seviyeye ulaşmak için çalışmaktadır.

EURADA'ya (EURADA, 1999: 16) göre kalkınma ajanslarının ortak özelliği; ajansların faaliyetlerinin belli bir coğrafi bölgenin yerel kapasitesinin harekete geçirilmesi ile kalkınma nosyonuna, sosyal boyutun daha fazla dâhil edilmesidir.

BJA'lar, yerel kalkınma ve büyümenin sağlanması amacını yerine getirirken, bazı özellikleri ile diğer kurumlardan farklılık göstermektedir. Bu ayırt edici özellikler aşağıdaki gibi sayılabilir (Doğruel, 2012: 10).

- Ajansların politika araçlarından birisi, kurumsal olarak aşağıdan yukarıya (bottom-up) yaklaşımıdır.
- Ajanslar hükümetler tarafından kurulan, yarı otonom organizasyon yapısına sahip kamu kuruluşlarıdır. AB'deki yapılara bakıldığında hükümete bağlı, bağımsız ya da özel şirket olarak üç farklı yapıda kuruldukları görölmektedir.
- Ajanslar finansman ve altyapı gibi sert (hard) politikalar yerine, yol gösterici yumuşak (soft) politikalar olan danışma, teknoloji, pazarlama ve eğitim konuları ile yerel işletmeleri destekler. Bu açıdan ajanslar diğer kurumlara göre daha esnek, yenilikçi ve pragmatik kurumlardır.

1.1.4. Amaçları

Tartışmasız her BJA ölkesinin ve bölgesinin kalkınmasını sağlamak amacını gerçekleştirmek için kurulur. BJA'ların bulundukları bölgenin mevcut potansiyelini tespit etmek, atıl kapasiteyi kullanılabilir hale getirmek, beşeri sermayenin yatırımcıların taleplerine göre geliştirilmesini sağlamak, bölgenin diğer bölgelerle rekabet edebilirliğini sağlamak gibi genel amaçları vardır ve bu amaçlar her bölge için geçerli konu başlıklarıdır.

Günümüzde farklı ülke ve bölgelerde kurulan bu ajansların amaçları, politikaları ve uygulamaları birbirleriyle büyük farklılıklar içermektedir (DPT, 2000a: 174).

Çoğunlukla ajanslar çevresel görevler de üstlenmektedirler. Kurulu oldukları bölgede eski sanayi alanları bulunan ajanslar bu arazileri ve çevreyi yeniden değerlendirmek için çalışmalar gerçekleştirmektedir. Az sayıda olsa da bazı ajanslar yol, liman, havaalanı, içme suyu, kanalizasyon, elektrik üretimi, evsel atık ve arıtma gibi altyapı işlerini de yapmaktadır. BKA'lar genellikle bölgedeki stratejik altyapı yatırımlarının geliştirilmesi ile de ilgilenmektedir (DPT, 2000a: 174).

BKA'ların amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Göymen, 2010: 159) (Akpınar, 2004: 88):

- Bölgede yerel aktörler arasında bir katalizör gibi hareket ederek, işbirliği içerisinde, kaynakların bölgenin kalkınması için en etkin ve verimli şekilde kullanılmasını sağlamak.
- Bölgenin mevcut insan kaynaklarının kapasitesini tespit ederek, özel sektörün talep ettiği kalifiye eleman ihtiyacını gidermek için bölgenin beşeri sermayesinin eğitilmesine yönelik programları uygulamak.
- Bölgenin plan ve programlarını hazırlamak ve bu planlara uygun projelerin üretilmesini sağlamak.
- İnovasyon temelli yeni sektörlerin oluşmasını teşvik etmek
- Girişimcilere, KOBİ'lere, STK'lara ve ihtiyaç duyan kamu kurum ve kuruluşlarına, bölgenin kalkınmasına yönelik faaliyetlerini gerçekleştirebilmelerini sağlamak için finansman bulmalarına yardımcı olmak ya da bu finansmanı kendi imkanları ile sağlamak.
- Bölgeye yatırım çekmek, yatırımcıların iş ve işlemlerini kolaylaştırmak, yeni iş alanlarının geliştirilmesini sağlamak.
- KOBİ'lere teşvik ve hibe destekleri ile finans sağlamak.
- Merkezle bölge arasındaki bilgi köprüsünü kurmak, sürekli olarak uygulanan plan, program ve projelerin uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek.

- Yerel kapasitelerini globalleşen dünyanın tehditlerine karşı korumak, global gelişmeleri yerele aktarırken de, yerel potansiyeli, kaynakları, üstünlükleri ve özgünlüklerini küresel piyasaya taşımak.
- İş verimliliğini ve etkinliğini sağlamak, yatırımları artırmak ve bölgenin rekabet gücünü geliştirmek,
- Yeni istihdam alanları yaratmak ve işsizlikle mücadele etmek,
- Piyasanın ihtiyaç duyduğu işgücünün kalitesini artırmak,
- Bölgesel kalkınma ile ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmak,
- Bölgeyi çalışılacak, çevreyle uyumlu ve yaşanacak sağlıklı mekânlara dönüştürmek.

Tablo 3
Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Amaçları ve Faaliyetleri

Ülke	Genel Kuruluş Amaç ve Faaliyetleri
Hollanda	Girişimciliği teşvik etmek, Sanayi aktivitelerini geliştirmek, desteklemek
Slovenya	Ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel kalkınma dinamiklerini harekete geçirmek, finansal ve kurumsal danışmanlık hizmeti vererek KOBİ'leri geliştirmek, bölgesel kalkınma programları hazırlamak ve yerel paydaşlar arasında koordinasyon sağlamak, bölgesel ve uluslararası fonlardan yararlanmak üzere proje hazırlama kapasitesini geliştirmek, girişimciliği teşvik etmek, insan kaynaklarını geliştirmek ve istihdamı artırmak.
Estonya	Girişimlere, araştırma ve geliştirme kurumlarına, kamu sektörüne ve üçüncü sektöre finansal destek, danışmanlık ve ortaklık olanakları tanımak. Dış pazarlarda rekabet edebilirliği geliştirmek, doğrudan yabancı yatırım çekmek, yerli ve yabancı turizmi geliştirmek, teknolojik ve yenilikçi ürün ve hizmetleri teşvik etmek.
Belçika	Yatırımları ve rekabet gücünü geliştirmek, iş etkinliğini artırmak, , istihdam imkanlarını artırmak, sağlıklı bir kentsel gelişme ve ülkenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak, kırsal kalkınmayı teşvik etmek, bilgi ve iletişim bazlı yeni sektörlerin oluşmasını teşvik etmek, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek ve bölgenin yeniden yapılanmasını sağlamak.
Portekiz	Dış yatırımları çekmek, girişimciliği teşvik etmek, bölgesel kalkınma için altyapıyı geliştirmek, bölgesel plan ve programları hazırlamak.
İsveç	Rekabetçi, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri desteklemek, sanayi ve ticaret hayatına büyüme ve inovasyon getirecek yeni girişimleri ve yenilikçi faaliyetleri teşvik etmek.
Türkiye	Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, bölge planlarını hazırlamak, girişimciliği desteklemek, bölgeye yatırım çekmek, yerelde kamu, özel kesim ve STK'lar arasında koordinasyonu sağlayarak uyum içinde çalışmalarını sağlamak, bölgenin proje kapasitesini geliştirmek.
İtalya	Ülkeye ve bölgeye yatırım çekmek, iş geliştirmek, yeni işletmelerin açılmasını sağlamak, kamu hizmetlerine destek olmak.
İngiltere	Bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziksel gelişmesine katkıda bulunmak, iş desteklerini sunmak, yatırım ve rekabeti artırmak, istihdam yaratmak.
Avusturya	Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak, bölgeye yatırım çekmek ve bölgeyi pazarlamak, teşvik ve finansman konusunda rehberlik/danışmanlık yapmak, istihdam olanaklarını artırmak.
Fransa	Yerel kalkınma politikalarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak, bölge şirketlerine yerel, ulusal ve uluslararası teknik destek sağlamak, yatırım çekmek.
Romanya	Bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, hükümetin sektörel politikalarını bölgesel düzeyde uygulamak, Bölge içi, bölgeler arası, uluslararası ve sınır ötesi işbirliğini sağlamak.
Slovakya	Dengeli, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak, yerelde ve bölgesel seviyede ortaklık geliştirmek, bölgesel stratejik planlama çalışmalarını desteklemek, bölgeye yerli ve yabancı yatırımcı çeken iş faaliyetlerini desteklemek, AB tarafından sağlanan mali kaynakları etkin kullanmak.
Polonya	Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak, bölgeye yatırım çekmek, bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamak, yeni iş geliştirmek ve işletmelerin açılmasına destek olmak, bölgesel ve yerel kalkınma stratejisi hazırlamak, inovasyon ve işletmeleri uluslararası pazara açmak, teknoloji transferi yapmak.
İspanya	Sanayi aktivitelerini geliştirmek, desteklemek, bölgede yeni firmaların oluşumunu desteklemek, yenilikçiliği ve girişimciliği desteklemek, ağ oluşumlarını, bilgi ve teknoloji aktarımını desteklemek.
Almanya	Ekonomik olarak bölgenin gelişmesini sağlamak, yatırım ve yatırımcı çekmek, yenilikçiliği ve girişimciliği desteklemek. Kümelenme ve ağ oluşumlarını desteklemek. Teşvik, finansman ve bölge fırsatları ile ilgili rehberlik/danışmanlık sağlamak.
İrlanda	Stratejik planlama yapmak, rekabet gücünü artırmak, kümelenme ve ağ oluşumlarını desteklemek. İstihdam yaratmak, girişimciliği teşvik etmek, sanayi aktivitelerini geliştirmek ve desteklemek
Çek Cumhuriyeti	Bölgesel sorunların çözümüne ve kalkınma stratejisinin uygulanmasına destek olmak. kamu ve özel sektör kuruluşlarına teknik destek sağlamak, yerel potansiyelleri harekete geçirmek, bölge kaynaklarını en etkin şekilde kullanarak ticari değer oluşturmak.
Bulgaristan	Girişimciliği desteklemek, yerel yönetimlerin, sürdürülebilir kalkınma yönündeki çalışmalarını desteklemek, bölgeyi tanıtmak, yerli ve yabancı yatırımları bölgeye çekmek, yeni teknolojilerin kullanımını teşvik etmek.
Macaristan	Bölgeler arası ve bölge içi işbirliğini sağlamak, bölgesel kalkınma ile ilgili kurum ve kuruluşlara destek olmak, yatırımların yerel etkinliğini artırmak, ulusal ve AB kaynaklı bölgesel kalkınma programlarında uygulama ve koordine etme görevini üstlenmek.

Kaynak: EURADA, 1999: 33.

1.1.5. Türleri ve Yasal Statüleri

BKA'lar idari yapılarına, özerklik durumlarına, amaçlarına, faaliyetlerine ve finans kaynaklarına göre farklı sınıf ve statülerde yer almaktadırlar. Ajanslar arasındaki asıl farkı, faaliyet gösterdikleri ülkedeki hükümetin idari yapısı içerisindeki konumları ve bağımsız olup olmadıkları belirler (Turan, 2005: 186). BKA'ların sürdürülebilirliği, başta ekonomik ve politik desteğin olmasına bağlıdır. Bu nedenle kuruluş şekilleri nasıl olursa olsun, ajanlara politik müdahale kaçınılmazdır.

EURADA iki önemli başlıkta BKA'ları sınıflandırılmıştır (EURADA, 1999: 18):

Kurucularına göre:

- Merkezi hükümetlerce kurulan ajanslar
- Yerel ve bölgesel yönetimlerce kurulan ajanslar
- Kamu ve özel sektör ortaklığında kurulan ajanslar

İşlevlerine göre:

- Stratejik ajanslar
- Küresel operasyonel ajanslar
- Sektörel operasyonel ajanslar
- İçer dönük faaliyetlerdeki ajanslar

1.1.6. Organizasyon Yapısı

BKA'ların organizasyon yapısı; başta kuruluş amacına, hangi finansman kaynaklarına sahip olduğuna, kurucu/larına, hukuksal yapısına ve bağımsızlık durumu gibi birçok nedene bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Genellikle bir BKA aşağıdaki temel organlara sahiptir (EURODA, 1999: 40-42).

1. Genel Kurul veya Danışma Kurulu
2. Yönetim Kurulu
3. Başkan
4. Denetim Kurulu
5. Genel Müdür ya da Genel Sekreter

BKA'ların yönetim kurulları ülkenin yapısına, fon sağlayıcılara, yerel ve mahalli idare yapısına, STK'ların etkinliğine vb. konulara göre farklılıklar göstermektedir.

Tablo 4
Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

Ülke	Yasal Statü
Almanya	Sınırlı Sorumlu Şirket, Kamu Hukuku Organizasyonu
Avusturya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik (Limited Şirketi)
Belçika	Belediyeler Arası Ajans, Kamu Hukuku Organizasyonu, Limited Şirket
Bulgaristan	Kar Amacı Gütmeyen Organizasyon
Çek Cumhuriyeti	Limited Şirket, Vakıf veya Kamu-Özel Hisseli Ortaklık
Estonya	Kamu Kuruluşu
Fransa	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik, Karma Ekonomi Şirketi
Hollanda	Kamusal Sınırlı Şirket
İngiltere	Bakanlık Dışı Kamu Kuruluşu, Özerk Örgüt
İrlanda	Kamu Kuruluşu
İspanya	Kamu / Özel Hukuk Kuruluşu
İsveç	Kar Amacı Gütmeyen Limited Şirketi
İtalya	Kamu Limited Şirketi
Macaristan	Kar Amacı Gütmeyen Limited Şirketi
Polonya	Anonim Şirketi
Portekiz	Limited Şirket, Kar Amacı Gütmeyen Organizasyon, Kamu-Özel Hisseli Ortaklık
Romanya	Kar Amacı Gütmeyen Tüzel Kişilik
Slovakya	Anonim Şirket
Slovenya	Limited Şirket, Kamu Kuruluşu, STK

Kaynak: EURADA, 1999: 33.

BKA'ların tamamına yakınında bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Yönetim kurulları ajansların karar organlarıdır ve ajans politikalarını oluşturmak ve yürütmekten sorumludur. Ülkelerin bazılarında, yönetim kurulu üyeleri merkezi yönetim tarafından seçilir ve onlara karşı sorumludurlar. Bazı ülkelerde ise yerel idare tarafından seçilen yönetim kurulu üyeleri yerel yönetimlere karşı sorumludur. Ayrıca yönetim kurulu üyeleri yapılan harcamalar açısından da kamu idarelerine karşı sorumludurlar. Politikaların belirlenmesi ve gerçekleştirilmesinde ise kuruluş kanunu ve mevzuatları kapsamında özgür olabilmektedirler. Birçok yönetim kurulunda özel sektör temsilcileri de yer almaktadır (DPT, 2000a: 175-176).

Tablo 5
Kalkınma Ajansları Yönetim Kurullarında Temsil

Ülke	Kalkınma Ajansı	Yönetim Kurulunda Temsil Edilenler					
		Seçilmiş Kamu Görevlileri	Sendikalar	İşveren Sendikaları ve Ticaret Odaları	Özel Sektör Kuruluşları	Bankalar	Diğerleri
Belçika	IDELUX	X	X	-	X	X	-
	GOM Vlaams- Brabant	X	X	X	-	-	-
Almanya	W.R.Rhein-Erft	X	-	-	-	X	-
Danimarka	Storstoms BDC	X	X	X	X	-	X
İspanya	IMADE (Madrid)	X	-	-	-	-	X
	SODENA (Navarra)	X	-	-	-	X	-
Fransa	CDDE Haute-Garonne	X	X	X	X	X	X
	ARD Nord-Pas-de Calais	X	-	-	-	-	-
B.Britanya	Great Western Enterprise	X	X	X	X	-	-
	Greater London Enterprise	X	X	-	X	-	X
	West Midlands Ent.Board	X	-	-	-	-	X
	West London TEC	X	X	X	X	X	X
Yunanistan	Dev.Agency Kalamata	X	-	-	-	-	X
İrlanda	Shannon Development	-	-	-	X	-	X
	Udaras na Gaeltachta	X	-	-	-	-	X
Hollanda	Industriebank LIOF	X	X	X	X	-	X
Portekiz	CDR Setubal	X	-	X	-	-	X
İsveç	ALMI Företagspartner	X	X	X	X	X	X
Bulgaristan	Burgas RDA	X	-	X	-	X	X
	Smolian RDA	X	X	X	Açık	Açık	X
Estonya	Narva BDC	X	-	X	-	-	Açık
Hırvatistan	Fejer Enterprise Agency	X	Açık	-	X	X	X
Polonya	RDA Gdansk	-	-	-	X	X	X
	Lodz RDA	X	Açık	X	X	X	X
	Lublin Foundation	X	X	X	X	X	X
	Rzeszow RDA	X	-	-	X	-	X
Romanya	EURODEC Ploiesti	X	-	X	X	-	X
Slovakya	RDA Zilina	X	-	X	-	-	X
Ukrayna	Zaporizhya RDA	X	-	-	X	-	X
Türkiye	Kalkınma Ajansları	X	-	X	-	-	X

Kaynak: EURADA, 1999: 36.

1.1.7. Finansman Kaynakları

BKA'ların finansman kaynaklarını incelediğimizde; merkezi bütçenin yanında, yerel yönetimler, özel idare ve bazı AB fonları ile Dünya Bankası kaynakları, BKA'ların finansman kaynaklarının en önemli kısmını oluşturmaktadır.

BKA'ların, genel olarak 4 ana gelir kaynağı bulunmaktadır (Can, 2011: 38):

1. Kamu fonları (Merkezi/Yerel)
2. Ajansın kendi faaliyetlerinden elde ettikleri gelirler

3. Bölgede yer alan özel sektör kaynaklarından elde edilen fonlar
4. AB programları ve Uluslararası fon kaynakları

BKA'lar ülkelere göre farklı finans kaynaklarına sahiptir.

Tablo 6
Ülkelere Göre Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları

ÜLKE	FİNANS KAYNAĞI
Almanya	Kamu ve Özel Sektör Katkıları
Avusturya	Özel Sektör Kaynakları, Kamu Kaynakları, Ajans Faaliyet Gelirleri, Uluslararası Fon ve Kaynaklar
Belçika	Kamusal Finans (Bölge, İl), Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
Bulgaristan	Kamu Kaynakları, Yerel Kaynaklar (İdari Bölge Birimleri, Belediyeler), AB Fonları, Yabancı Yardım, Özel Sektör Kaynakları
Çek Cumhuriyeti	AB Fonları, Devlet Ve Bölge Kaynakları, Faaliyet Gelirleri
Estonya	Kamusal Finans, Özel Yatırımlar, Yabancı Yardım Ve Fonlar
Fransa	Kamusal Finans, Faaliyet Gelirleri
Hollanda	Kamusal Finans, Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
İngiltere	Kamu Gelirleri (Merkezi – Bakanlıklardan Aktarılan Paylar), AB Fonları
İrlanda	Kamusal Finans (Genel Bütçe, İl), Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
İspanya	Kamu Kaynağı (Bölge Hükümetinden Aktarılan Paylar)
İsveç	Kamusal Finans, Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
İtalya	Kamu Gelirleri, (Merkezi Ve Bölgesel), Faaliyet Gelirleri
Macaristan	Kamu Gelirleri (Merkezi ve Bölgesel), Faaliyet Gelirleri, AB ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Finansal Kaynaklar
Polonya	Özel Sektör Kaynakları, Kamu Kaynakları, Ajans Faaliyet Gelirleri, Uluslararası Fon ve Kaynaklar
Portekiz	Kamusal Finans (Genel Bütçe, Belediye), Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
Romanya	Bölgesel Kalkınma Ulusal Fonundan Aktarılan Pay, İl Bütçelerinden Katkılar, Özel Sektör, Bankalar, Yabancı Yatırımcılar, AB Ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Finansal Kaynaklar
Slovakya	Kamu Kaynakları, Yerel Kaynaklar (İdari Bölge Birimleri, Belediyeler), Faaliyet Gelirleri, Uluslararası Kaynaklar
Slovenya	Kamusal Finans, Faaliyet Gelirleri, AB Fonları
Türkiye	Kamusal Finans (Genel Bütçe, Belediye, Ticaret Ve Sanayi Odaları, İl Özel İdaresi Katkı Payları), AB Fonları, Faaliyet Gelirleri

Kaynak: İZKA, 2008: 16-17.

Avrupa’da faaliyet gösteren ajansların finansman kaynaklarının ağırlıkları ise aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 7
Batı Avrupa Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynaklarına İlişkin Örnekler (%)

ÜLKE	AJANSIN ADI	MERKEZİ	BÖLGE	İL	BELEDİYE	SATIŞLAR	DİĞER
Belçika	GOM Vlaams-Brabant	-	57	10	-	10	23
	IDELUX	-	4	-	-	90	6
Almanya	W.F.Rhein-Erft	-	-	86	13	1	-
	AGIT	-	8	-	64	28	-
Danimarka	Storstroms BDC	-	50	-	-	50	-
	West Zealand	-	-	100	-	-	-
İspanya	SPRI Bilbao	-	94	-	-	6	-
	SODENA	-	100	-	-	-	-
Fransa	Cotes d’Armor	-	-	70	-	30	-
	ARD Haute-Normandie	-	90	10	-	-	-
	CDDE Haute-Garonne	-	-	90	-	10	-
B.Krallık	Greater London Ent.	-	-	-	-	100	-
	Great Western Ent.	-	-	5	5	90	-
	Scottish Enterprise	100	-	-	-	-	-
Hollanda	Industriebank LIOF	66	-	12	-	22	-
Portekiz	CDR Setubal	10	-	-	65	25	-
	ADRO	66	-	-	1	33	-

Kaynak: EURADA, 1999: 52.

Yukarıda yer alan 6. ve 7. tablolardaki örneklerde de görüldüğü üzere; Avrupa’daki BKA’ların da merkezi finansman yani kamu kaynağı, Türkiye’de olduğu gibi ajansların en büyük gelir kaynağıdır.

1.1.8. Personel Yapısı

BKA’ların Yönetim ve Danışma Kurulları karar alıcı ve politika belirleyici olarak ajansın üst organları iken, genel sekreter ve ona bağlı birimler bu politikaları uygulamaktan sorumlu teknik ekip olarak istihdam edilmektedir.

BKA’ların personel rejimleri genellikle “ad hoc” yani amaca özel verdiği hizmete göre istihdam edilen uzmanlardan oluşmaktadır. Ajansın yürüttüğü projeler ve diğer ihtiyaçlar için kurum dışından geçici olarak teknik personel ve danışmanlar istihdam edilebilmektedir (Özen, 2005: 9).

Tablo 8
Personel Sayısı İtibariyle Ajanslar

Ülke	Ajansın Adı	İstihdam Edilen Personel Sayısı					
		10	11-25	26-50	51-100	101-250	251-500
Avusturya	Eco-Plus			X			
Belçika	IDELUX				X		
	GOM Vlaams-Brabant		X				
	GOM Oost-Vlaanderen			X			
Bulgaristan	Smolian RDA	X					
	Burgas RDA	X					
Almanya	Rhein-Erft	X					
	Nordrhein-Westfalen			X			
Danimarka	Storstroms		X				
İspanya	SODENA (Navara)	X					
	IMPIVA (Valencia)				X		
	L.F.Andalucia					X	
Estonya	Narva BAS	X					
Fransa	C.E.Côtes d'Armor			X			
	ARD Haute-Garonne		X				
	ARD Nord-Pas-de-Calais						X
	CDDE Haute -Garonne			X			
B.Krallık	West Midlands			X			
	Lancashire Enterprises					X	
	Greater London Ent.				X		
	Great Western Enterprise		X				
	Scottish Enterprise			X			
Yunanistan	ETANAM (Ambrakikos)	X					
	EPIROU		X				
Macaristan	Fejer Enterprise Agency		X				
İtalya	Fidi Toscana		X				
İrlanda	Shannon Development			X			
	Udaras na Gaeltachta			X			
Litvanya	Alytaus BAS	X					
Letonya	Latvian Development		X				
Hollanda	NOM (Northern NL)			X			
	GOM (Overijssel)			X			
	LIOF (Limburg)			X			
Portekiz	CDR Setubal		X				
Polonya	Lublin Foundetion		X				
	Rzezsow RDA				X		
İsveç	ALMI Företagspartner		X				
Slovakya	Zilina RDA	X					
Ukrayna	Zaporizhya RDA	X					

Kaynak: EURADA, 1999: 46.

Ajans personeli, genellikle özel sektörde çalışan uzman ve yöneticilerinin sahip olduğu statü ve şartlarda çalışmaktadırlar. Bu anlamda birçok ajansta çalışan personelin kamu görevlileri gibi iş garantisi bulunmamaktadır. Ancak sınırlı sayıda ajansta, kamu personeli kapsamında çalışan personel bulunmaktadır. Ajans çalışanlarının eğitim seviyeleri, ajansın temel rolüne göre farklılaşmaktadır. Örneğin Fransa’da ajans uzmanlarının eğitim geçmişlerinin, azalan sırayla: ekonomi, hukuk, mühendislik, işletme, planlama ve haritacılık olduğu görülmektedir (EURADA, 1999: 45).

Her ülkenin idari yapısına ve bölgenin özelliklerine göre, ajansların yapılanması değişmektedir. Ülkelerin ve bölgelerin özellikleri farklı olduğuna göre, ajansların yapılanması için tek tip model de söz konusu değildir. Ajanslar bazı ülkelerde bir şirket, bazı ülkelerde bölge yönetimlerine bağlı organizasyonlar olarak yapılırken, bazı ülkelerde ise kamu, sivil ve/veya özel sektörün ortak girişimleri şeklinde yapılmıştır (Toprak, 2008: 348).

1.2. Türkiye’de Kalkınma Ajansları

Bu başlık altında başta, Türkiye’de kalkınma ajanslarının kuruluşuna kadar ki dönemde bölgesel politikalar olmak üzere, istatistiki bölgelerin belirlenmesi süreci ve ajansların kuruluş süreci, görevleri, faaliyetleri ile denetim süreçlerine ilişkin ayrıntılı bilgi yer almaktadır.

1.2.1. Türkiye’de Bölgesel Politikalar

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kuruluşuna kadar geçen dönemde izlenen bölgesel politikaları dönemler itibariyle incelemekte fayda vardır.

Türkiye’de bölgesel kalkınma politikaları, bölgeler arasında oluşan dengesizliklerin sosyo-ekonomik açıdan yıllar içerisindeki artış ve değişikliklerine göre yön bulmaya çalışmıştır. Bu politikalar iki dönemde incelenmektedir. Birinci dönem cumhuriyetin kuruluşundan, planlı döneme geçilene kadar ki 1923-1960 yıllarını kapsarken, ikinci dönem 1960 yılından günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Planlı dönem öncesi 1923-1960 yılları arasındaki dönemde, bölgesel kalkınma politikalarından söz etmek oldukça zordur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında İzmir’de gerçekleştirilen Türkiye İktisat Kongresinde, Türkiye’nin doğusu ve batısı arasındaki gelişmişlik farkına yönelik herhangi bir yorum bile yapılmadığı dikkat çekicidir (Dinler, 2005: 178).

1929 Dünya Ekonomik Buhranından sonra, liberal ekonomi politikalarının iflası ile dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de Devletçilik politikası uygulanmaya başlamıştır.

1933-1960 döneminde demiryollarının devletleştirilmesi ve uygun alanlar yerine her ile bir fabrika kurma gibi politik baskılar ile hareket edilmiştir.

Özetle 1960 öncesi dönemde, bölgesel gelişme politikaları, ulusal kalkınma amacının etkisi altında kalmış, bölgesel gelişme ve planlama kavramları, imar ve yerleşme çalışmalarından ileri gidememiş, gelişmemiş bölgeler için her hangi bir çözüm üretilmemiştir. Bu dönemde uygulanan ekonomik teşviklerle, yatırımcılar Türkiye’nin batısına ve özellikle de Marmara Bölgesi’ne yatırım yapması için özendirilmiştir (Can ve Kocagül, 2008: 117).

Tablo 9
Türkiye'de Bölgesel Politikalar (1923-2013)

Dönem	Genel Politika Uygulaması	Yıllar	Politika Uygulaması
1923-1950 Dönemi	Demiryollarının millileştirilerek Anadolu'ya yayılması	1933-1939	Sanayi Planının uygulanması ile ülkede batıdan doğuya fabrikaların yaygınlaştırılması, altyapı eksiklikleri, demiryolu gibi ulaşım alanındaki eksikliklerin giderilmesi
1950-1960 (1.Liberal Dönem)	Politik baskılar altında "her ile bir fabrika" kurulması	1950-1960	İktisadi devlet teşekküllerinin halka satımından vazgeçilmesi, özelleştirme politikalarına ağırlık verilerek özel sektörün teşvik edilmesi
1960'dan Günümüze Planlı Dönem	5 Yıllık Kalkınma planlarının uygulanması ile bölgesel kalkınmanın sağlanması	1960	DPT' nin kurulması
		1963-1967	Bölgesel Planlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi
		1968-1972	Bölgesel Planlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi
		1973-1977	KÖY (Kalkınmada Öncelikli Yöre) geliştirilmesine devam edilmesi
		1979-1983	KÖY geliştirilmesine devam edilmesi
		1985-1989	Bölgesel Planlama çalışmalarının gerçekleştirilmesi ile KÖY geliştirilmesine devam edilmesi
		1990-1994	KÖY geliştirilmesine devam edilmesi
		1996-2000	Bölgesel Planlamanın uygulamaya başlanması
		2001-2005	Bölgesel Planlamanın uygulamalarına ve KÖY' lerin teşvik edilmesine devam edilmesi
	Kalkınma planının bölge halkının da katılımıyla uygulanarak bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi	2006	Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurulması ve faaliyete geçmesi
		2007-2013	Yatırımları ve istihdamı artırmanın yanında özel sektörün teşvik edilmesi; GAP, ZBK, DOKAP, DAP, YHGP çalışmalarına devam edilmesi

Kaynak: Sugözü ve Polat, 2011: 597.

1960 darbesinin ardından, aynı yıl Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuş ve bugüne kadar sürececek olan planlı dönem başlamıştır.

Türkiye'de hazırlanan ve uygulanan planların iktisadi felsefeleri ve yaklaşımları açısından aşağıdaki gibi nitelendirilebilir (Kalkınma Bakanlığı, 2015).

- 1960 yılı ve öncesi: devletçi ve kısmi planlar,
- 1960-1980: karma ekonomi ve bütüncül planlar,
- 1980-2000: liberal ve stratejik planlar (1980 öncesinde sanayileşmede "ithalat ikamesi politikaları" yönlendirici olurken, 1980 sonrasında ise "açık ekonomiye geçiş" yönlendiricidir).

DPT, 1963-2014 yılları için toplam 9 adet kalkınma planı hazırlamıştır. Bunlardan ilk sekizi 5 yıllık dönemler için hazırlanmış, yalnızca 2007-2013 yıllarını kapsayan dokuzuncu plan yedi yıllık bir dönem için hazırlanmıştır. Onuncu plan ise 2014-2018 yıllarını kapsamakla birlikte, DPT'nin 2011 yılında bir Kanun Hükmünde Kararname ile yeni kurulan Kalkınma Bakanlığına bağlanarak lağvedilmesi ile Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.

I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile bölge planlaması ve kalkınması üzerine ana ilke ve yöntemler üzerinde durulmuş, uygulama açısından Türkiye genelinde gelişme bölgeleri belirlenmiştir. Marmara bölgesinin sanayi açısından, Çukurova bölgesinin sanayi ve tarım açısından, Antalya bölgesinin turizm ve tarım açısından, Zonguldak bölgesinin ise sanayi açısından gelişme göstereceği tahmin edilmiştir. Ayrıca, geri kalmış bölgelere, yatırım konusunda gelir vergisi indirimi sağlanmıştır (DPT, 2000a: 28).

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Türkiye'de kişi başına düşen geliri hızlı ve sürekli olarak artırmayı hedef almıştır. Bununla birlikte, çeşitli gelir grupları ve bölgeler arasındaki gelişmeyi dengeli olarak sağlamayı, vatandaşlara istihdam sağlamayı, kalkınmanın maliyetini ve getirisini fırsat eşitliğine, sosyal adalet ilkesine göre paylaşarak ekonomik ve sosyal alanda pozitif anlamda gelişme hedef alınmıştır (DPT, 1968: 2).

Bu planda, ilk plana ek olarak, milli plandan bağımsız bir bölge planına gerek olmadığı ve büyüme merkezleri fikri benimsenmiş, ekonomik ve sosyal olarak merkezlerin gelişmeyi çevreye yayması planlanmıştır. Ayrıca ikinci planda vergi indiriminin yanında, yatırımcılara kredi sağlanması ve organize sanayi bölgesi oluşturulması hususları konusunda destek mekanizmaları önerilmiştir (DPT, 2000a: 28).

I. ve II. planların ardından, 1995 yılında ulaşılmak istenen gelir ve üretim seviyesinin hedeflendiği, mevcut potansiyelin en yüksek seviyeye çıkarılmasını amaçlayan ve 1973-1995 yıllarını kapsayan yeni bir perspektif plan hazırlanmıştır. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı bu yeni perspektif plana göre hazırlanarak, gelir seviyesinin artırılması, sanayileşme, dış kaynaklara bağımlılığın azaltılmasını hedeflemiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2015).

Büyük ölçekli yatırım yerlerinin belirlenmesinde uygulanan ekonomik kriterler, bölgeler arası farklılıkları artıran bir unsur olmuştur. Planda, bölgesel farklılıkların, bölgenin kendi kaynaklarının harekete geçirilmesi yoluyla, yerel yönetimler tarafından etkin bir çalışma sonucu, ancak uzun dönemde ortadan kalkacağı varsayılmıştır. Bu bakış açısı neticesinde III. Planda sadece “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” (KÖY) ile ilgili bazı açıklamalar bulunmaktadır (DPT, 2000a: 28).

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planının (1979-1983), bölgesel gelişme ve planlama yaklaşımları açısından bakıldığında, III. Beş Yıllık Kalkınma Planına benzediği görülmektedir. Ekonomik gelişmenin sağlanması için, işbölümünün yapılması, planlama kararlarının mekan boyutuna indirilmesi, hizmetlerin, sanayinin ve alt yapının ülke düzeyine dengeli dağılımının sağlanmasının öngörüldüğü planda, uygulanmakta olan teşviklerin bölge kaynaklarını ve potansiyellerini harekete geçirecek şekilde yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmıştır (DPT, 2000a: 28-29).

Ayrıca IV. Planla özel girişim geri kalmış bölgelerde ve yörelerde, ekonomik imkanlara uygun, üretimi artırıcı, toplum hayatını canlandırıcı ve yeni iş olanakları yaratıcı yatırımları, Devlet tarafından ya da teşviki ile sağlanması kararlaştırılmıştır (DPT, 1979: 667).

1985-1989 yıllarını kapsayan V. Beş Yıllık Kalkınma Planının temel amaçları, refahın artırılması, sanayi üretiminin payının yükseltilmesi, genç işsizliğin azaltılarak istihdamın artırılması, gelir dağılımı dengesinin sağlanması, kalkınmada öncelikli yörelerde gelişmenin hızlandırılması ve ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilerek diğer bölgelerle arasındaki farkların azaltılması olarak sayılabilir (DPT, 1984: 1-3).

V. Beş Yıllık Kalkınma Planında, bölgesel gelişmenin, kalkınma ve planlama içindeki oranı artmış, bölge planlarının yapılacağı ve bunun gerekliliği net olarak ifade edilmiştir. Gelişmekte olan ve belli sektörler açısından gelişme potansiyeline sahip bölgelerde, kaynakların etkin kullanımı ile gelişmenin hızlandırılması için “bölge planları” hazırlanması kararlaştırılmıştır. Bu şekilde 1963 yılında ilk olarak sözü edilen, ancak 1973 yılındaki planla rafa kaldırılan bölge planlaması, 10 yıl sonra siyasi iradece yeniden benimsenmiştir (DPT, 2000a: 29). Planda bölgelerin belirlenmesi ve idari sınırlardan bağımsız olarak, bölge kavramı esas alınması, yerleşim birimlerinin çeşitli konularda karşılıklı ilişkileri en fazla olduğu “Fonksiyonel Bölgeler”in oluşturulması

kararı verilmiştir. Bu kapsamda 16 bölge belirlenmiştir. Plan döneminde, kamu sektöründe alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda, gelişmekte olan yörelere öncelik tanınmıştır. Güney Anadolu Projesinin (GAP) yasal çerçevesi bu plan döneminin sonunda hazırlanmıştır. 1985’de yürürlüğe giren İmar Kanunu ile bölge planlarının mekan planlaması içindeki yeri, hukuki olarak tanımlanmış ve plan yapma veya yaptırma yetkisi DPT’ye verilmiştir (DPT, 2000a: 29).

1990-1994 yıllarını kapsayan VI. Beş Yıllık Kalkınma Planının temel amaç ve politikaları toplumun refah seviyesinin artırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, rekabete açık ekonomi ilkesi ile hür ve güvenli bir ortamda, hızlı dengeli ve istikrarlı kalkınmanın sağlanması, bölgesel ve yöresel gelişmişlik farklarının azaltılarak, kalkınmada öncelikli yörelerin diğer yörelerle olan farklılıklarının ve işsizliğin azaltılması olarak özetlenebilir (DPT, 1990: 1-3).

Planda “bölge planlaması” kavramı yerine “bölgesel gelişme” kavramına geçilmiştir. Önceki planda tanımlanan “16 bölge” bir yana bırakılarak, bölge planlamasının KÖY’lere kaydırılması ilkesi benimsenmiştir (DPT, 2000a: 29-30).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (1996-2000) ana amaçları ise; gelir dağılımının iyileştirilmesi, sürdürülebilir hızlı bir büyümenin gerçekleştirilmesi, üretken istihdamın artırılması, yaşam seviyesinin yükseltilmesi, eğitim düzeyinin yükseltilmesi, teknolojik atılımın sağlanması, toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinden yararlandırılması, çevrenin korunması ve geliştirilmesi şeklinde sayılabilir (DPT, 1996: 19).

Planda, önceki planlardan farklı olarak, “Bölgesel Dengelerin Sağlanması” ana başlığı altında; bölgesel gelişme, il planlama, metropollerle ilgili düzenlemeler konularına yer verilmiştir (DPT, 2000a: 30).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) temel amaç, ilke ve politikaları; bölgesel gelişmeye de katkı sağlayacak etkin bir ulaşım altyapısının gerçekleştirilmesi, gelir dağılımının düzeltilmesi, yoksullukla mücadele, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, özelleştirmelerin gerçekleştirilmesi, sanayinin teknoloji-yoğun alanlara kaydırılması, sağlık hizmetlerinin kalitesinin ve erişilebilirliğinin artırılması, enerji maliyetlerinin düşürülmesidir (DPT, 2000b: 25-26).

Türkiye'nin dünyada ve bölgesinde daha güçlü, etkili ve saygın bir yer edindiği 2001-2005 yılları, toplumun yaşam kalitesinin arttığı, kesintisiz ve istikrarlı bir döneme girildiği, AB üyeliğine yönelik temel dönüşümlerin gerçekleştirildiği ve dünya ile bütünleşmenin sağlandığı yıllardır (Kalkınma Bakanlığı, 2015).

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) diğer planlardan farklı olarak 7 yıllık bir plan olarak hazırlanmıştır. Bunun nedeni Türkiye'nin AB üyeliği sürecine uygun bir strateji belgesi olmasıdır.

Bu plan döneminde sosyal kalkınma ve ekonomik büyümenin, istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi vizyonunun gerçekleştirilmesi amacıyla; istihdamın artırılması, rekabet gücünün artırılması, beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi, bölgesel gelişmenin sağlanması, kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin sağlanması başlıkları, stratejik amaçlar ve gelişme endeksleri olarak seçilmiştir (DPT, 2006a: 11).

Bölgesel gelişmenin sağlanması amacıyla, bölgesel gelişme politikalarının merkezi düzeyde etkinleştirilmesi, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanması, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması hedefleri IX. Planda yer almıştır (DPT, 2006a: 13).

Yerel ve bölgesel kalkınma politikaları, bölgesel potansiyeller kapsamında incelenerek; girişim sermayesi, mikro-kredi uygulamaları, asgari ücretin farklılaştırılması uygulamaları ve girdi maliyetlendirmesi gibi yatırım, üretim ve istihdam sağlayıcı argümanların geliştirilmesi öngörülmüş, yerel aktörlerin arasında işbirliğinin geliştirilerek, proje yazma, yürütme, izleme kapasitelerinin, beşeri kaynakların da geliştirilmesi ve artırılması hedeflenmiştir (DPT, 2006a: 119).

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), Türkiye'nin 2023 hedeflerini gerçekleştirecek, toplumun daha yüksek bir refah seviyesine çıkması için; nitelikli insan, güçlü toplum başlığı ile insanla beraber kalkınmanın hedeflendiği, yenilikçi üretimle istikrarlı büyümenin, yaşanabilir mekanlarla çevresel sürdürülebilirliğin ve kalkınma için uluslararası işbirliğinin sağlandığı, dört temel öncelik ve politika benimsenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013b: 1-3). Ayrıca, planın hedefleri arasında; kalkınma ajansları aracılığıyla, yerli ve yabancı sermaye yatırımlarından yararlanmaya önem verilerek, bölgesel potansiyelleri değerlendirmek ve bu sayede bölgesel kalkınmayı sağlamak da yer almaktadır. Bölgesel bazda tamamlayıcı yaklaşımlardan bir

tanesi de, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının faaliyetlerini Türkiye genelinde uygulamasının hedeflenmesidir (Kalkınma Bakanlığı, 2013b: 85).

Türkiye’de uygulanan beş yıllık kalkınma planlarında yer alan ilkelerin, politika ve yaklaşımların, hedeflerin ve bu hedeflere ulaşmak için uygulanacak araçların özetlenmiş olduğu tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 10
Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Bölgesel Yaklaşımlar

Kalkınma Planı	İlkeler	Politika ve Yaklaşımlar	Hedefler	Araçlar
1. Plan 1963-1967	>Bölgelere ekonomik olarak nüfuz edilmesi >Bölgesel Ekonomik Bütünleşme	>Bölgesel planlama >Büyüme Kutupları (örneğin Doğu Marmara, Çukurova, Antalya, Zonguldak)	>Dengeli kentleşme >Bölgeler arasında denge(kamu hizmetleri ve gelir dağılımında) >Yatırım etkinliği	>Finansal teşvikler >Az gelişmiş bölgelere yönelik yatırım temelli önlem alternatifleri
2. Plan 1968-1972	>Hızlı kentleşmeden kaynaklanan nüfus sorunlarına odaklanma	>Bölge ve il planlaması >Dolaylı bölgesel planlama	>Dengeli bölgeler arası gelişme >Sosyal eşitlik açısından bölgeler arasında dengeli dağılım >Yatırım etkinliği	>Vergi indirimleri >Özel sektör yatırımlarına yönelik finansal teşvikler >Pilot projeler, >Keban
3. Plan 1973-1977	>Bölgesel farkların giderilmesi >Belirli az gelişmiş bölgelerin kalkınması	>Sektör ve il planlaması	>Dengeli bölgeler arası gelişme >Sosyal eşitlik açısından bölgeler arasında dengeli dağılım >Yatırım etkinliği	>Finansal teşvikler >Az gelişmiş bölgeler için sanayileşme programları >Envanter çalışmaları >İl planlaması >Sektörel planlama >Paket projeler >Kalkınmada öncelikli iller
4. Plan 1979-1983	>Bölgesel sorunlara yönelik kaynakların mobilizasyonu	>Sektörel ve bölgeler arasındaki bağların güçlendirilmesi	>Az gelişmiş illerin kalkınması >Sektörel ve bölgesel karşılıklı bağımlılık >Mekansal organizasyon	>Yatırımlar için faiz indirimleri >Çeşitli finansal yardımlar >Paket projeler >İl ve bölge düzeyinde yatırımlar >Çukurova Kentsel Kalkınma Projesi >GAP(DPT-JICA)
5. Plan 1985-1989	>Az gelişmiş ve sektörel olarak potansiyele sahip bölgelerde, kaynak kullanımını rasyonelleştirerek kalkınmanın hızlandırılması	>Projelerin bölgesel etkisini de içeren doğrudan bölgesel planlama (16 fonksiyonel bölge önerisi)	>Sosyal eşitliği dikkate alan dengeli bölgesel kalkınma	>Potansiyel kaynakların belirlenmesi için bölgesel gelişme programlarının hazırlanması ve programlarla ilgili yatırımların seçilmesi >Öncelikli bölge ve sektörlerdeki altyapının sanayileşme projeleri için geliştirilmesi >Kalkınmada öncelikli illerdeki yatırımlar için finansal yardımlar
6. Plan 1990-1994	>Uygulama için sosyal, idari ve finansal boyutların bütün olarak ele alınması >AB öncelikli Uluslararası standartlarda istatistiksel sistemin uyarlanması	>Bölge ve bölge altı düzeyde planlama	>Bölgelerde dengeli kalkınma >Köylerden kente göçün engellenmesi için ilçelerin desteklenmesi	>Kalkınmada öncelikli yörelere yönelik finansal kaynakların artırılması >Kalkınmada öncelikli illere yönelik teşvikler ve bu amaca yönelik özel bir fon oluşturulması >Sanayi bölgeleri
7. Plan 1996-2000	>Sektörel ve mekânsal çalışmaların bütünleştirilmesi >İllerin sektörel uzmanlaşması >Şehir planlaması >Bölgesel farkların giderilmesi >Rekabet gücünün artırılması	>Bölge ve bölge altı projeler >Bölgesel yeteneklerin mobilizasyonu >Sürdürülebilir kalkınma	>Göç ve demografik değişimin rasyonelasyonu >Metropol bölgelerin sorunlarının ayrı bir kategoride ele alınması >Konut sorunu için politika geliştirme çalışmaları >Bölgesel farklar	>Kalkınmada öncelikli yörelere politikasına devam edilmesi >Doğu ve Güneydoğu Anadolu için acil destek programı >Yasal düzenlemeler >Konut projeleri >Kalkınmada öncelikli illerdeki KOBİ'lerin desteklenmesi >GAP, ZBK, DOKAP, DAP
8. Plan 2001-2005	>Katılımcı planlama >Sürdürülebilirlik >Kaynak kullanımının etkinleştirilmesi >AB bölgesel politikalarına uyum	>Stratejik bölgesel planlama >Kümelenme >İl gelişme planları	>Rekabet edebilirliğin genişletilmesi >Yerel girişimcilik ve yerel kaynakların mobilizasyonu >Bölgesel farklar	>KOBİ destekleri >AB fonları >İlk kapsamlı bölgesel planlar >Beşeri sermaye >Yeşillik Makamı Geliştirme Projesi >Bölgesel operasyonel programlar
9. Plan 2007-2013	>Katılımcılık >Yerellik >Yerindelik >Kaynak kullanımının verimli ve etkin hale getirilmesi >AB bölgesel politikalarına uyum >Aşağıdan yukarıya yaklaşım	>Bölge planları >Kümelenme >Bölgesel inovasyon >Cazibe merkezleri >Bölgenin içsel dinamiklerini ve farkındalıklarını dikkate alan, yerel dinamikleri harekete geçirecek nitelikte bütüncül kalkınma politikaları >Kurumsal kapasite artırımı	>Rekabet edebilirliğin artırılması >Girişimcilik >Yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi >İyi yönetim modelleri >Önceliklendirilmiş sektörler	>KOBİ destekleri >Kalkınma Ajansları >Kamu kurumsal kapasite artırımı ve beşeri sermaye >AB fonları >Risk sermayesi, çekirdek sermaye, kuluçka merkezleri, İŞGEM'ler >Girişim sermayesi, mikro kredi uygulamaları ve farklılaştırılmış girdi maliyetleri
10. Plan 2014-2018	>İnsan Odaklılık >Katılımcılık >Kapsayıcılık >Hesap verilebilirlik ve şeffaflık >Bölgesel gelişme ve rekabet edebilirlik	>Sürdürülebilir kalkınma >Çevreye duyarlı sosyal ve ekonomik faydaların artırılması >Kümelenme >Kentsel Dönüşüm >Kentsel altyapı	>Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması >Nitelikli insan, güçlü toplum >Yenilikçi üretim, istikrarlı yüksek büyüme >Yaşanabilir mekanlar, yaşam kalitesinin şehir ve kırsalda sürdürülebilir şekilde yükseltilmesi >Kalkınma için uluslararası işbirliği	>Girişimcilik Geliştirme >Üniversite-Sanayi işbirliğini geliştirme >Orta gelirden yüksek gelire geçiş >Enerji Verimliliği >Kalkınma Ajansları >Kentsel dönüşüm >Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) >Çeşitli Fonlar

Kaynak: DPT, 2008: 14-15, DPT, 2006a, Kalkınma Bakanlığı, 2015'ten yararlanılarak derlenmiştir.

Türkiye’de bölgesel dengesizliklerin başlıca nedenleri olarak, coğrafi konum, pazara uzak olma, kırsal alanların yoğunluğu, yüksek nüfus artışı, düşük eğitim seviyesi, göç, işsizlik ve yetersiz altyapıyı sayabiliriz (Şen, 2004: 32).

1.2.2. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluşu

Bölgesel kalkınma ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla, gelişmiş ülkelerde uzun yıllardır etkin olarak uygulanan kalkınma ajansları yaklaşımı, Türkiye’de ve gelişmekte olan çoğu ülkede rağbet görmemiş, bu yaklaşım yerine ulusal planlar kapsamında “kalkınmada öncelikli yöreler” modeli uygulanmaya çalışmıştır. Fakat bu uygulamalar beklenen etkiyi gösterememiş, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azalmadığı ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz tecrübelerden sonra kalkınmada öncelikli yöre modeli bırakılarak, bölgesel planlama temelli ve her bölgenin kendi dinamiklerini ortaya çıkaracak, bölge içi koordinasyonu sağlayacak bir yapı olan kalkınma ajanslarının kurulması dönemi, Türkiye’de ve gelişmiş ülkelerde başlamıştır (Arslan, 2005: 275).

Türkiye’nin kalkınma ajansı macerası ciddi anlamda ilk kez AB üyeliğinin tescil edilmiş olduğu 1999 Helsinki zirvesi ile başlamıştır. AB Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi’nde, Türkiye’nin orta vadede BKA’ları kurması konusu yer almış ve bu konudaki yasal düzenlemelerin başlatılması konusunda süreç başlamıştır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 81).

AB’ye üyelik ve uyum sürecinde, bölgelerin gelişmişlik faktörleri göz önünde bulundurularak, Türkiye yeni istatistiki bölgelere ayrılmış ve 2006 yılı itibarıyla bu sisteme göre belirlenen 26 bölgede DPT’nin koordinasyonu, ajanslar kurulmaya başlanmıştır (Filiztekin, Barlo ve Kıbrıs, 2011: 11).

1.2.3. Türkiye’de İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

Türkiye’de 1968 yılından beri bölgeler arasında gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla “kalkınmada öncelikli yöreler” isimli bir program yürütülüyor olsa da, AB üyelik sürecinde fonlardan yararlanmak için yeni bir bölgeselleşme politikasının geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 38).

AB Komisyonu tarafından hazırlanan 2000 Yılı İlerleme Raporunda, Türkiye’nin bölgesel örgütlenme ile ilgili olarak, topluluk kuralları ile uyumlu bir istatistiki bölge

birimleri sınıflandırmasını ve bu sınıflandırmayı İBBS (NUTS-Nomenclature of Territorial Units of Statistics) Komisyonu'na teklif etmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 38).

Bu kapsamda İBBS, 2001 yılında AB tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ve Türkiye tarafından hazırlanan Ulusal Program'da, kısa vadeli öncelikler arasında yer almıştır. (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 38).

AB kurallarına uygun olarak hazırlanan ve İstatistiki Bölge olarak bilinen AB NUTS sistemi, 22 Eylül 2002 tarih ve 4720 sayılı BKK ile kabul edilerek, yürürlüğe girmiştir. Kararname ile bölgesel verilerin toplanması, bölgenin sosyal ve ekonomik analizlerinin yapılması ve bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi amacıyla karşılaştırılabilir istatistiksel veri toplama sistemi tanımlanmıştır.

2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde belirtildiği üzere, katılım öncesi mali yardım programından yararlanabilmek için kalkınma ajanslarının kurulması öngörülerek (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2006: 5), İBBS'nin yapılandırılmasından sonraki ilk yasal düzenleme olarak da, 26 Düzey 2 Bölgesinde kalkınma ajanslarının kuruluşu gerçekleştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 38).

Tablo 11
NUTS Düzeyleri

Düzey	Minimum Nüfus	Maximum Nüfus
NUTS 1	3.000.000	7.000.000
NUTS 2	800.000	3.000.000
NUTS 3	150.000	800.000

Kaynak: EUROSTAT, Erişim:23.06.2015.

Tablo 11'de düzey bölgelerinin hangi nüfus aralıklarına göre kurulması gerektiği verilmiş, bu kriterler de göz önünde bulundurularak, Türkiye hiyerarşik olarak en altta 81 il olan Düzey 3, bir üstte 26 bölgeden oluşan Düzey 2 ve en üstte 12 geniş il grubundan oluşan Düzey 1 olmak üzere, üç kademeli bölge istatistik birimine ayrılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 38).

İBBS'de kullanılan kod sistemi beş basamaklıdır. Başta yer alan iki basamak Türkiye'yi temsilen TR'dir. TR'den sonra kullanılan 3. basamak ise 1'den başlayarak 9'a kadar

devam etmekte, iken Türkiye’de 9’dan fazla bölge olduğu için rakamlara ilaveten A, B, C harfleri ile toplam 12 karakter kullanılmış ve Türkiye’de var olan 12 düzey 1 bölgesi adlandırılmıştır (KUZKA, 2011: 18).

Türkiye’nin mevcut 7 coğrafi bölgesi, 12 yeni bölge olarak yeniden sınıflandırılmıştır. Bu yeni sınıflandırmada, Marmara Bölgesi; TR1 Batı Marmara ve TR4 Doğu Marmara Düzey 1 Bölgesi olarak, İç Anadolu Bölgesi; TR5 Batı Anadolu ve TR7 Orta Anadolu Düzey 1 Bölgesi olarak, Karadeniz Bölgesi; TR8 Batı Karadeniz ve TR9 Doğu Karadeniz Düzey 1 Bölgesi olarak ikiye ayrılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesi; TRA Kuzeydoğu Anadolu, TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi ve TRC Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere 3’e ayrılmıştır. TR6 koduyla Akdeniz Bölgesi ve TR3 koduyla Ege Bölgesi yeni yapılandırmada değişmemiştir. İstanbul ili tek başına TR1 koduyla yeni bir bölge olarak (bkz. Şekil 1) sınıflandırılmıştır (Çalı, 2001: 427).

Şekil 1: Düzey 1 Bölgeler (12 Bölge)

Kaynak: Can, 2011: 46.

Örnek olarak TR6 Düzey 1 bölgesi Akdeniz Bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Akdeniz Bölgesi 3 düzey 2 bölgesinden oluşmaktadır:

- TR61 Kodu ile Antalya, Isparta ve Burdur illerinden oluşan Batı Akdeniz Bölgesi,
- TR62 Kodu ile Adana ve Mersin illerinden oluşan Çukurova Bölgesi

- TR63 Kodu ile Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan Doğu Akdeniz Bölgesi.

İBBS kodlama sistemine göre ilk 4 basamak, Türkiye'deki 26 Düzey 2 Bölgesini tanımlamaktadır. Düzey 2 seviyesine göre belirlenen bölgeler kalkınma ajanslarının da kuruluşuna esas teşkil etmiştir (KUZKA, 2011: 17-18).

Şekil 2: Düzey 2 Bölgeler (26 Bölge)

Kaynak: Can, 2011: 46.

Kodlama sistemine göre 5. basamak ise yine 1'den 9'a kadar rakamlardan oluşmaktadır. TR621 Adana, TR622 Mersin illeri örneğinde olduğu gibi kodun tamamı 81 tane olan il düzeyini yansıtmaktadır. İller dışındaki Yerel İdari Birimler (YİB), de düzey 1 ve düzey 2 olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre YİB 1 ilçeleri, YİB 2 ise belediyeler ve belediyesi olmayan köyleri simgelemektedir (KUZKA, 2011: 17-18).

Türkiye'de bulunan Düzey 2 bölgelerinin tümünde 26 adet Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Havza yönetiminde olduğu gibi Türkiye'nin 26 havzaya ayrılmış olmasının da bu sınıflandırmada etkili olduğu ifade edilmektedir (Çalı, 2001: 427).

1.2.4. Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Kanunu

Kalkınma ajanslarının kuruluşuna ilişkin hazırlanan kanun tasarısı ile ilgili gerekçe, 15.10.2004 tarihinde TBMM'ye gönderilmiştir. Bu genel gerekçede özetle (TBMM, 2006);

AB Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan taahhütler çerçevesinde kuruluşu gerekli görülen ajansların, yerel düzeyde plan, program hazırlama, proje üretme ve uygulama kapasitesini artıracak, istihdam edilen nitelikli personel ile esnek yapıdaki yerel aktörlerin ihtiyaç duyduğu alanlarda koordinasyonu sağlayarak, hem ulusal, hem de bölgesel düzeyde, başta istihdam ve gelir olmak üzere, ekonomik ve sosyal göstergeleri iyileştirileceği, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltacağı ve dolayısıyla Türkiye'nin genel refah ve istikrarına olumlu katkılar sağlayacağı belirtilmiştir.

5449 sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” 25.01.2006 tarihinde kabul edilerek, Resmi Gazete’de (Resmi Gazete, 2006) yayınlanmıştır. 2006 yılında “Bakanlar Kurulu’nun, Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair 2006/10550 No’lu Kararı” ile Çukurova Kalkınma Ajansı (Adana, Mersin) ve İzmir Kalkınma Ajansı pilot olarak kurularak, uygulamaya geçmiştir.

Kalkınma ajansları kuruluş kanununun, iptali için Anayasa Mahkemesi’ne dava açılmıştır. Davanın sonucunda, Kanun’un iki maddesi Anayasa’ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Fakat kalkınma ajanslarının Anayasa’ya aykırı bir yapı oluşturmadığına hükmedilmiştir (Resmi Gazete, 2008a).

Tablo 12
Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu İle İlgili Süreç

2001	AB Katılım Ortaklığı Belgesi’nde Türkiye’den topluluk kurallarına uygun bir NUTS sistemi hazırlanması istenmiştir.
2002	Türkiye tarafından hazırlanan NUTS, AB tarafından onaylandıktan sonra 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş ve bu karar kapsamında bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesinde bu sistemin esas alınması kararlaştırılmıştır.
2002	Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye’nin AB NUTS sistemine paralel olarak üç düzey halinde istatistiki bölgeye ayrılması tamamlanmıştır. Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26, Düzey 3 olarak 81 istatistiki Bölge Birimi sınıflandırılmıştır.
2003	Katılım Ortaklığı Belgesi’nde, Türkiye’nin, AB’nin katılım öncesi mali yardım programı kapsamında sunduğu bölgesel kalkınma fonlarından yararlanabilmesi için, NUTS Düzey 2’lerde bölge birimlerinin oluşturulması istenmiş, KA’ların kurulması öngörülmüştür.
2003	Türkiye ÖUKP’de bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, AB programlarını uygulamak için, özel sektör ve STK’larla kamu kesimi arasında işbirliğini geliştirmek ve bu çerçevede iller arası koordinasyonu sağlamak üzere, NUTS Düzey 2’lerde KA’ların kurulmasına yönelik Kanun Tasarısı Taslağı hazırlama çalışmalarının tamamlanacağı ifade edilmiştir.
2006	5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun, 25.01.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş, 08.02.2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
2006	6 Temmuz 2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı 2006/10550” ile Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova ve İzmir ilini kapsayan bölgelerde Kalkınma Ajansları kurulmuştur. -25.07.2006 tarih ve 26239 sayılı RG’de “KA Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” -25.07.2006 tarih ve 26239 sayılı RG’de “KA Personel Yönetmeliği” -28.09.2006 tarih ve 26303 sayılı RG’de “KA Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği” yayımlanmıştır.
2007	Kurumsal yapı oluşturulup işlevsellik kazandırıldıktan sonra, Çukurova Kalkınma Ajansı 06.01.2007 tarihinde, İzmir Kalkınma Ajansı da 13.01.2007 tarihinde resmen faaliyete açılmıştır. İzmir ve Çukurova bölgeleri için hazırlanan, bütün bölge aktörlerinin bölgesel kalkınma faaliyetlerinin kısa vadedeki ana çerçevesini belirleyecek Ön Bölgesel Gelişme Planları, Mart 2007 tarihinde DPT tarafından onaylanmıştır.
2007	Anayasa Mahkemesi’nde Kanun, Danıştay’da da Çalışma Yönetmeliği ve Kuruluş Kararnameleri aleyhine açılan davalar ve yürütmeyi durdurma kararları nedeniyle kurulmuş bulunan Ajanslar, faaliyetlerini yaklaşık bir yıl süreyle durdurmak zorunda kalmışlardır.
2008	Anayasa Mahkemesi’nin Kanun hakkındaki kararının olumlu olması sonucunda kurulmuş bulunan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları, Mart 2008’de yeniden faaliyetlerine başlamış ve yeni ajansların kurulmasının önünde herhangi bir hukuki engel kalmamıştır.
2008	22 Kasım 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İstanbul, Samsun, Diyarbakır, Konya, Erzurum, Gaziantep, Mardin ve Van illerinin merkez olduğu, 23 ile hizmet edecek sekiz kalkınma ajansı daha kurulmuştur. “Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği” DPT Müsteşarlığı tarafından tamamlanmış, 8 Kasım 2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve gerekli altyapı tesis edilmiştir.
2009	25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu’nun 2009/15236 sayılı kararı ile geri kalan 16 Düzey 2 bölgesinde kalkınma ajansları kurulmuştur.
2009	Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında No:2009/15433 Kararı
2009-2010	Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği 03.08.2009/27308 ve bu yönetmelikte değişiklik yapılmasına ilişkin yönetmelik 11.12.2010/27782
2010	Tüm bölgelerdeki ajanslar ilk personel alım işlemlerini tamamlamışlardır.
2010-2011	Tüm ajansların Bölge Planları tamamlanarak, yürürlüğe konulmuştur. Mali ve diğer destek uygulamaları başlamıştır.
2013	Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına ilişkin yönetmelik 20.06.2013/28683
2013	2013/4748 Kalkınma Ajansları Kalkınma Kurullarına Temsilci Gönderecek Kurum ve Kuruluşların Belirlenmesi ve Bazı Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Karar
2014	Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği 27.08.2014/29101
2015	Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği 28.09.2015/26303 ve bu yönetmelikte değişiklik yapılmasına ilişkin yönetmelik 04.06.2015/29376

Kaynak: Tiftikçihil, 2010: 187-188 ve yazar tarafından derlenmiştir.

Anayasa Mahkemesinde süren dava, kalkınma ajanslarının kuruluş süresini geciktirmiş, geri kalan 24 bölgenin kuruluşlarının tamamlanarak tamamen faaliyete geçmeleri 2010 yılına kadar sürmüştür.

İki ayrı BKK ile 2008’de 8 adet kalkınma ajansı, 2009’da ise geri kalan 16 kalkınma ajansı kurulmuştur.

Tablo 13
Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları ve İlleri

KODU	KISALTMA	AÇIK ADI	MERKEZİ	İLLER	KURULUŞ YILI
TR10	İSTKA	İstanbul Kalkınma Ajansı	İstanbul	İstanbul	2008
TR21	TRAKYAKA	Trakya Kalkınma Ajansı	Tekirdağ	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	2009
TR22	GMKA	Güney Marmara Kalkınma Ajansı	Balıkesir	Balıkesir, Çanakkale	2009
TR31	İZKA	İzmir Kalkınma Ajansı	İzmir	İzmir	2006
TR32	GEKA	Güney Ege Kalkınma Ajansı	Denizli	Aydın, Denizli, Muğla	2009
TR33	ZAFER	Zafer Kalkınma Ajansı	Kütahya	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	2009
TR41	BEBKA	Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı	Bursa	Bilecik, Bursa, Eskişehir	2009
TR42	MARKA	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı	Kocaeli	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	2009
TR51	ANKARAKA	Ankara Kalkınma Ajansı	Ankara	Ankara	2009
TR52	MEVKA	Mevlana Kalkınma Ajansı	Konya	Karaman, Konya	2008
TR61	BAKA	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	Isparta	Antalya, Burdur, Isparta	2009
TR62	ÇKA	Çukurova Kalkınma Ajansı	Adana	Adana, Mersin	2006
TR63	DOĞAKA	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	Hatay	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2009
TR71	AHİKA	Ahiler Kalkınma Ajansı	Nevşehir	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir	2009
TR72	ORAN	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı	Kayseri	Kayseri, Sivas, Yozgat	2009
TR81	BAKKA	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı	Zonguldak	Bartın, Karabük, Zonguldak	2009
TR82	KUZKA	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	Kastamonu	Çankırı, Kastamonu, Sinop	2009
TR83	OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	Samsun	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	2008
TR90	DOKA	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı	Trabzon	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	2009
TRA1	KUDAKA	Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı	Erzurum	Bayburt, Erzincan, Erzurum	2008
TRA2	SERKA	Serhat Kalkınma Ajansı	Kars	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	2009
TRB1	FKA	Fırat Kalkınma Ajansı	Malatya	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	2009
TRB2	DAKA	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı	Van	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	2008
TRC1	İKA	İpek Yolu Kalkınma Ajansı	Gaziantep	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	2008
TRC2	KARACADAĞ	Karacadağ Kalkınma Ajansı	Diyarbakır	Diyarbakır, Şanlıurfa	2008
TRC3	DİKA	Dicle Kalkınma Ajansı	Mardin	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	2008

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2011: 14.

Ajansların kuruluş kanunu incelendiğinde genel anlamda özellikleri şu şekildedir (Tamer, 2008: 43-46); tüzel kişiliğe sahiptirler, kuruluşları idari işleme tabidir, kısımda olsa idari ve mali olarak özerktirler, esnek, şeffaf ve dinamik bir yapıya sahiptirler, genellikle kamu tarafından finanse edilirler, belirli bir bölgede kurulur ve o bölgenin sosyo-ekonomik kalkınması için faaliyet gösterirler.

Kalkınma ajanslarının hedefleri ise özetle; bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak, bölgelerin potansiyelini harekete geçirerek rekabet gücünü artırmak, yerel yönetimlere teknik destek vermek, bölgelerin yatırım olanaklarını tanıtmak, bölgelerin ulusal kalkınmaya katkısını artırmak, kalkınmaya dönük beşeri ve kurumsal yapıyı güçlendirmek, kalkınmada yerel sahiplik ve benimsemeyi artırmak olarak sayılabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 11).

1.2.5. Görev, Yetki ve Sorumlulukları

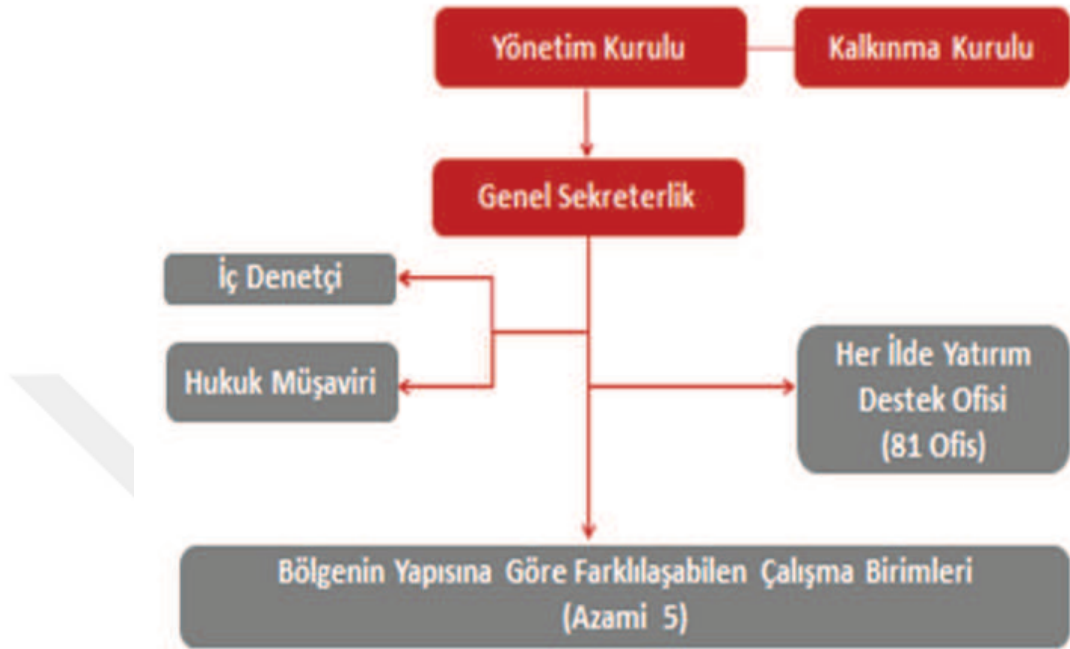
5449 sayılı kuruluş kanunu ve ilgili mevzuat incelendiğinde ajansların kamuoyunda bilinen proje destekleme rolünden çok planlama, koordinasyon, bölgeye yatırım çekme ve tek elden yatırımların takibi, kırsal kalkınmaya destek gibi aşağıda sayılan görevlerinin öne çıktığını görmekteyiz.

- Bölge planını, katılımcı bir anlayışla hazırlamak.
- Bölgede yer alan yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına destek olmak.
- Hazırlanan bölge planlarının amaçlarına ulaşması amacıyla program ve projelere destek sağlamak.
- Kırsal kalkınmanın sağlanmasına destek olmak.
- Proje hazırlama ve uygulama kapasitesini geliştirmek.
- Bölgede yer alan kamu kurumları, özel sektör ve STK'ların ortak hareket etmesini sağlamak amacıyla koordinatörlük yapmak ve işbirliklerini geliştirmek.
- Bölgenin kaynaklarını, imkanlarını tespit ederek bölge kalkınması için kullanılmasını sağlamak.
- Yatırım çekmek, yatırımcılara izin ve ruhsat işlemlerinde ücretsiz destek vermek.
- Bölgeyi ulusal ve uluslararası alanda tanıtmak.
- Girişimciliği özendirmek, girişimcileri desteklemek.

1.2.6. Kurumsal Yapısı

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurumsal yapısı, kalkınma ajanslarının kuruluş kanunu olan 5449 sayılı kanununun 7. Maddesinde belirlenmiştir. Kalkınma ajanslarının

4 farklı organı bulunmaktadır. Bu organlar; danışma görevini yürüten Kalkınma Kurulu, ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu, ajansın yürütme organı olan Genel Sekreterlik ve Yatırım Destek Ofislerinden oluşmaktadır.

Şekil 3: Ajans Organları ve İşleyiş Yapısı

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 13

1.2.6.1. Kalkınma Kurulu

Ajansların kuruluş kanununun 8. Maddesinde belirtildiği üzere, kalkınma kurulları bölgenin gelişmesini sağlamak için bölgedeki kamu kurum/kuruluşları, özel sektör, STK'lar, üniversite ve diğer yerel yönetim organları ile iş birliğini sağlamak ve ajansı yönlendirmek üzere bölgenin illerinin dengeli bir oranda temsil edildiği 100 üyeden oluşan danışma organıdır.

Kalkınma kurulu üyelikleri, illerin nüfusları göz önünde bulundurularak Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Bakanlar Kurulu'nun 08.04.2013 tarih ve 2013/4748 sayılı kararı uyarınca belirlenerek Resmi Gazete'de (Resmi Gazete, 2013) yayınlanmasıyla yürürlüğe konulan, illerin kalkınma kurullarındaki temsilci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14
İllerin Kalkınma Kurullarındaki Temsilci Sayıları

Kalkınma Ajansı	İlin Adı	Üye Sayısı	Kalkınma Ajansı	İlin Adı	Üye Sayısı
AHİKA	Aksaray	23	GMKA	Balıkesir	60
	Nevşehir	19		Çanakkale	40
	Kırıkkale	19	İKA	Gaziantep	49
	Kırşehir	18		Kilis	22
	Niğde	21		Adıyaman	29
ANKARAKA	Ankara	100	İSTKA	İstanbul	100
BAKA	Isparta	26	İZKA	İzmir	100
	Antalya	50	KARACADAĞ	Şanlıurfa	51
	Burdur	24		Diyarbakır	49
BAKKA	Bartın	27	KUDAKA	Bayburt	23
	Karabük	29		Erzurum	49
	Zonguldak	44		Erzincan	28
BEBKA	Bursa	49	KUZKA	Çankırı	30
	Bilecik	22		Sinop	31
	Eskişehir	29		Kastamonu	39
ÇKA	Adana	47	MARKA	Bolu	14
	Mersin	53		Düzce	15
DAKA	Bitlis	22		Yalova	13
	Hakkari	20		Kocaeli	34
	Muş	23		Sakarya	24
	Van	35	MEVKA	Konya	70
DİKA	Mardin	30		Karaman	30
	Batman	25	OKA	Samsun	33
	Siirt	21		Amasya	20
	Şırnak	24		Çorum	23
DOĞAKA	Hatay	40		Tokat	24
	Kahramanmaraş	34	ORAN	Kayseri	41
	Osmaniye	26		Sivas	31
DOKA	Gümüşhane	12		Yozgat	28
	Ordu	21	SERKA	Ardahan	19
	Rize	15		Kars	26
	Trabzon	22		Ağrı	34
	Artvin	13		İğdır	21
	Giresun	17	TRAKYAKA	Kırklareli	29
FKA	Bingöl	21		Tekirdağ	41
	Elazığ	29	ZAFER	Edirne	30
	Malatya	33		Afyonkarahisar	24
	Tunceli	17		Uşak	20
GEKA	Aydın	34		Kütahya	23
	Denizli	34		Manisa	33
	Muğla	32			

Kaynak: Resmi Gazete, 2013.

Kalkınma Kurullarından beklenen görevler; bölgede işbirliklerini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek, ajansın faaliyet raporlarını görüşmek, tek ilden oluşan ajanslarda yönetim kuruluna üye göndermek olarak sayılabilir. Kalkınma Kurulları, bölge planlarının hazırlanması süreçlerinde, sektörel ve tematik çalışma grupları kurarak, görüş ve önerilerini yönetim kurullarına iletmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013a: 26). Ayrıca, 5449 sayılı kanunun 8. Maddesine göre; Kalkınma kurulu, yılda en az iki defa toplanmak zorundadır.

Kalkınma kurulları, günümüzde ajansların en tartışmalı organı haline gelmiştir. İşleyiş ve yetki sıkıntıları bulunmakla birlikte, toplantılara üyelerin ilgisizliği her geçen gün artmaktadır. Kalkınma kurulları hakkında, Devlet Denetleme Kurulunun (DDK) ajansların incelenmesi ve değerlendirilmesi raporunda, yer alan bazı tespit ve önerilere göre (DDK, 2014: 779); kurul toplantılarına katılımın yıllar itibarıyla azalarak devam ettiği, bazı ajanslarda yılda en az iki kez dahi toplantının gerçekleştirilemediği, kalkınma kurulundaki üyelerin, üyeliklerinin düşürülmesini önemsemediği, valiler, kalkınma kurulu başkanları ve kalkınma ajansı çalışanlarının görüşünün ise kurulun etkin bir yapı olmadığı yönündedir. Etkisiz ve yetkisiz bu kurulun değişmesi gerektiği ve yönlendiren değil, etkin yapıda bir organ olması gerektiği ise yaygın bir görüş olarak ortaya çıkmıştır.

1.2.6.2. Yönetim Kurulu

Ajansın karar organı olan Yönetim Kurulu, bölgelerin il sayılarına göre en az 8 en çok 24 üyeden oluşmaktadır. Ajansların kuruluş kanununun 10. Maddesine göre, yönetim kurulu üyeleri; valiler, belediye başkanları, il genel meclisi başkanları, sanayi ve ticaret odası başkanlarından oluşurken, tek ilden oluşan bölgelerde ise kalkınma kurulu tarafından seçilen üyeler yönetim kurullarına dahil edilir.

Tablo 15
Kalkınma Ajansları Yönetim Kurulu Üye Sayıları

Kalkınma Ajansı	Üye Sayısı	Kalkınma Ajansı	Üye Sayısı
AHİKA	20	İKA	12
ANKARAKA	8	İSTKA	8
BAKA	12	İZKA	8
BAKKA	12	KARACADAĞ	8
BEBKA	12	KUDAKA	12
ÇKA	8	KUZKA	12
DAKA	16	MARKA	20
DİKA	16	MEVKA	8
DOĞAKA	12	OKA	16
DOKA	24	ORAN	12
FKA	16	SERKA	16
GEKA	12	TRAKYAKA	12
GMKA	8	ZAFER	16

Kaynak: Kalkınma Ajansları Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ajansların kuruluş kanununa göre, yönetim kurulu başkanı validir ve birden fazla ilden oluşan ajanslarda birer yıl süreyle, dönüşümlü olarak yürütülür. Yönetim kurulu ayda en az bir kez, bölgenin farklı bir ilinde toplanır. Aynı kanunun 11. Maddesine göre yönetim kurulunun görev ve yetkileri özetle; çalışma programını kabul etmek, yıllık mali raporu ve kesinleşen bütçe sonuçlarını onaylamak, mal alımı, satımı ve kiralanması gibi kararları almak, program, proje ve faaliyetlere ilişkin tekliflerin desteklenmesine karar vermek, personelin işe alımı ve çıkarılması konularında son kararı almak ve bu görevlerin duruma göre bir kısmını genel sekretere devretmek olarak sayılabilir.

Yönetim kurulları ile ilgili DDK'nın inceleme raporunda önemli bazı tespit ve öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler özetle (DDK, 2014: 779-780); alınan kararların bazılarının Kalkınma Bakanlığının onayına bağlı olması, yönetim kurullarının esnek, hızlı ve bağımsız hareket etmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Yönetim kurullarının farklı ve uzak illerde her ay zorunlu olarak toplanmasının, bazen de gündemsiz toplantılar yapılmasının zorluklar çıkardığı ortaya çıkmaktadır. Toplantıların önemli gündem maddeleri oluştuğunda yapılması önerilmektedir.

Yönetim kurulu başkanlığının, her yıl farklı il valisine geçmesi ajansın uyumunun sağlanması açısından, yönetimle ajans arasında sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bazen valiler kararnamesine göre yeri değişen ya da merkeze alınan ve o dönemde yönetim

kurulu başkanlığı görevini yürüten valinin yerine yeni vali atanmakta ve bu şekilde 1 yıllık süre içerisinde farklı iki vali yönetim kurulu başkanı unvanı ile ajansı yönetmektedir. Ajans merkezinden uzak bir ilin valisinin, yönetim kurulu başkanı olması durumunda ulaşım ve iletişim sorunları ortaya çıkmakta ve bazen bir onay veya izin için, genel sekreterler bir iş gününü bu iş ve işlemler için harcamaktadırlar.

1.2.6.3. Genel Sekreterlik

Ajansların kuruluş kanununa göre; ajansın yürütme organı genel sekreterliktir. Genel sekreterin bazı görev ve yetkileri; çalışma programını ve bütçeyi hazırlamak, gelirleri toplamak, bütçeyi onaylı programa göre harcamak, bölgenin proje kapasitesini geliştirmek, programlar kapsamında onaylanan projeleri fonlamak, izlemek, değerlendirmek ve raporlamak ve yönetim kurulunun aldığı kararları uygulamak olarak özetlenebilir.

Ajansların kuruluşunda, genel sekreterin seçilme ve görevden alınma işlemleri Yönetim Kurulu tarafından yapıp, Kalkınma Bakanlığı tarafından onaylanırken, 10 Eylül 2014 tarihinde kabul edilen 6552 sayılı kanunun 124. Maddesiyle (Resmi Gazete, 2014a) Kalkınma Bakanlığına, yönetim kurulunun teklifi doğrultusunda, genel sekreterin atanması Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenen adaylar arasından seçilmesine ve gerekli görüldüğü durumlarda Kalkınma Bakanlığının genel sekreteri resen görevden alınması yetkisi verilmiştir. Bu değişiklikle yönetim kurulunun genel sekreter üzerindeki en önemli yetkisi bakanlığa geçmiştir.

Hizmet edilen bölgenin de özellikleri göz önünde bulundurularak genel sekreterlik bünyesinde isimleri ve görevleri esnek olarak belirlenebilen en fazla beş alt birim kurulabilir. Bu kapsamda genel sekreterliğe bağlı çalışma birimleri, çoğunlukla, bölge planı ve destek programlarının planlanması başta olmak üzere bir planlama, programlama ve strateji birimi, programların uygulamasından sorumlu bir program yönetim birimi, uygulanan program ve projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu izleme ve değerlendirme birimi, ajansın idari, mali ve destek hizmetlerinden sorumlu idari ve mali işler biriminden oluşmaktadır. Beşinci birimler bazı ajanslarda, ihtiyaca, personel kapasitesine göre farklı görev ve hizmetleri yerine getirmek üzere; bölgenin ulusal ve uluslararası tanıtımı ve kurumsal işbirlikleri kurmak amacıyla

Tanıtım ve İşbirliği Birimi, Tanıtım Teşvik ve İşbirliği Birimi ya da Kurumsal İletişim Birimi gibi adlarla kurulmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 15).

1.2.6.4. Yatırım Destek Ofisleri (YDO)

Yatırım destek ofisleri, izin ve ruhsat işlemleri konusunda yatırımcılara ücretsiz ve tek elden hizmet vermek, girişimci ve yatırımcılara yönelik bilgilendirme, rehberlik ve bölgenin cazibe merkezlerini, uygun yatırım alanlarını tanıtmak, yatırım çekmek amacıyla, 5449 sayılı kanun kapsamında Türkiye'nin 81 ilinde kurulmuştur. YDO'lar 2012 yılı itibarıyla, tüm illerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. 5449 sayılı kuruluş kanununun 2006 yılında yürürlüğe girmesinden yaklaşık 8 yıl gibi uzun bir süre sonra, YDO'ların görev ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını belirlemek üzere hazırlanan "Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği" 29101 sayılı Resmi Gazete'de (Resmi Gazete, 2014b) 27 Ağustos 2014 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle, yatırım destek ofislerinin iş ve işlemlerine, personel yapısı da dahil birçok konuya geç de olsa açıklık getirilmiştir. Yönetmelik kapsamında YDO'ların görevleri; iş ve yatırım ortamına ilişkin analiz, rapor ve strateji çalışmaları yapmak, ilin yatırım ortamına ilişkin envanter hazırlamak, yatırımları izlemek, yatırımcıları yönlendirmek ve bilgi sağlamak ile yatırımcı çekmek, yatırımcıların iş ve işlemlerini yönetim kurulu adına tek elden takip etmek olarak özetlenebilir.

YDO yönetmeliğinin 5. Maddesiyle, personelle ilgili yetersizliğin giderilmesi amacıyla bir alt sınır getirilmiş, her YDO'nun, biri koordinatör olmak üzere en az üç, en fazla beş uzman personel istihdam edebileceği ve uzman personel sayısının yarısını geçmeyecek şekilde, destek personel istihdam edilebileceğine ilişkin hüküm getirilmiştir.

Ayrıca, yatırım destek ofislerine 2012/3305 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar"la yeni bir görev alanı daha ihdas edilerek, genel teşvik uygulamaları kapsamında, teşvik belgesi başvurusunun ajanslara da yapılabilmesi sağlanmış, teşvik belgelerinin izlenmesi, ekspertizi ve vize işlemleri yapılabilmesine ilişkin görevler de verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 15).

Aşağıdaki tabloda yatırım destek ofislerine yapılan başvuru sayısı ve yatırım destek ofisleri tarafından desteklenerek gerçekleştirilen yatırımların toplam tutarları 2007-2014 yıllarını kapsayacak şekilde verilmiştir. Başvuru sayıları incelendiğinde, iller arasında

büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bunun nedeni araştırıldığında, ortak bir bilgi sisteminin ve başvuru yapan kişilerin niteliğinin net olarak belirlenmemiş olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. KAYS programı aktif hale geldiğinde, hangi konuda kime nasıl destek verildiğine ilişkin doğru verilere ulaşmak ve yatırım destek ofisleri açısından bunu daha objektif şekilde karşılaştırmak mümkün olabilecektir.

Tablo 16
Yatırım Destek Ofisi Faaliyetleri (2007-2014)

YATIRIM DESTEK OFİSİ FAALİYETLERİ (2007-2014)									
Sıra	İl Adı	KALKINMA AJANSI	BAŞVURU SAYISI	YATIRIM KARARI TUTARI (\$)	Sıra	İl Adı	KALKINMA AJANSI	BAŞVURU SAYISI	YATIRIM KARARI TUTARI (\$)
1	İstanbul	İSTANBUL	3.667	2.250.000	42	Zonguldak	BAKKA	2.702	21.900.000
2	Tekirdağ	TRAKYA	8	37.000.000	43	Karabük	BAKKA	1.514	20.533.819
3	Edirne	TRAKYA	9	539.421	44	Bartın	BAKKA	3.162	6.916.666
4	Kırklareli	TRAKYA	2	3.081.047	45	Kastamonu	KUZKA	0	198.217.883
5	Balıkesir	GMKA	2.390	264.500.000	46	Çankırı	KUZKA	410	20.305.540
6	Çanakkale	GMKA	2.110	105.240.000	47	Sinop	KUZKA	734	12.740.742
7	İzmir	İZKA	365	183.000.000	48	Samsun	OKA	463	0
8	Aydın	GEKA	0	11.000.000	49	Tokat	OKA	588	10.680.000
9	Denizli	GEKA	3.011	120.000.000	50	Çorum	OKA	360	4.500.000
10	Muğla	GEKA	2.464	1.121.750.000	51	Amasya	OKA	605	72.000.000
11	Manisa	ZAFER	969	33.915.833	52	Trabzon	DOKA	1.042	29.138.847
12	Afyonkarahisar	ZAFER	912	11.860.753	53	Ordu	DOKA	678	23.600.000
13	Kütahya	ZAFER	434	79.750.000	54	Giresun	DOKA	535	8.861.199
14	Uşak	ZAFER	890	2.583.333	55	Rize	DOKA	511	20.508.058
15	Bursa	BEBKA	428	15.000.000	56	Artvin	DOKA	371	4.180.704
16	Eskişehir	BEBKA	218	0	57	Gümüşhane	DOKA	225	3.963.764
17	Bilecik	BEBKA	92	0	58	Erzurum	KUDAKA	1.600	20.000.000
18	Kocaeli	MARKA	115	1.040.000.000	59	Erzincan	KUDAKA	376	0
19	Sakarya	MARKA	245	625.000.000	60	Bayburt	KUDAKA	0	0
20	Düzce	MARKA	2.875	49.000.000	61	Ağrı	SERHAT	687	37.500.000
21	Bolu	MARKA	2.758	222.000.000	62	Kars	SERHAT	4.002	20.869.565
22	Yalova	MARKA	72	302.500.000	63	Iğdır	SERHAT	1.516	12.500.000
23	Ankara	ANKARAKA	8	0	64	Ardahan	SERHAT	1.089	800
24	Konya	MEVKA	746	0	65	Malatya	FIRAT	2.247	1.000.000
25	Karaman	MEVKA	200	45.000.000	66	Elazığ	FIRAT	3.427	13.000.000
26	Antalya	BAKA	1.971	98.000.000	67	Bingöl	FIRAT	960	6.900.000
27	Isparta	BAKA	2.114	61.500.000	68	Tunceli	FIRAT	950	5.200.000
28	Burdur	BAKA	1.327	24.750.000	69	Van	DOKA	1.520	197.400.000
29	Adana	ÇUKUROVA	387	720.000.000	70	Muş	DOKA	1.270	0
30	Mersin	ÇUKUROVA	737	30.000.000	71	Bitlis	DOKA	839	1.650.000
31	Hatay	DOĞAKA	3.155	0	72	Hakkari	DOKA	1.1	0
32	Kahramanmaraş	DOĞAKA	5.479	0	73	Gaziantep	İPEKYOLU	22	411.700.000
33	Osmaniye	DOĞAKA	3.318	0	74	Adıyaman	İPEKYOLU	34	25.366.667
34	Kırkkale	AHİLER	4	316.000.000	75	Kilis	İPEKYOLU	27	0
35	Aksaray	AHİLER	1	8.056.000	76	Şanlıurfa	KARACADAĞ	2.327	362.000.000
36	Niğde	AHİLER	3	4.000.000	77	Diyarbakır	KARACADAĞ	2.345	56.500.000
37	Nevşehir	AHİLER	0	23.984.372	78	Mardin	DİCLE	1.368	0
38	Kırşehir	AHİLER	3	5.390.538	79	Batman	DİCLE	1.580	6.441.250
39	Kayseri	ORAN	484	3.500.000	80	Şırnak	DİCLE	1.119	0
40	Sivas	ORAN	673	2.300.000	81	Siirt	DİCLE	2.754	10.700.000
41	Yozgat	ORAN	1.102	8.000.000					
Türkiye Toplamı								92.805	7.228.026.00

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

DDK'nın ajansların uygulamasının değerlendirilmesi raporunun yatırım destek ofislerine ilişkin bazı tespit ve önerilerine göre (DDK, 2014: 787-788); YDO'ların yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerinin ve yatırımları izleme fonksiyonu ile ilgili çalışmalarının yeterli düzeyde gerçekleştirilemediği, YDO'lardan yararlanabilecek potansiyel kesimin bu hizmetlerden haberdar olmalarını sağlayacak vasıtaların yeterince kullanılmadığı, bu sebeple yeterli başvurunun olmadığı tespit edilmiştir.

1.2.7. Personel Yapısı

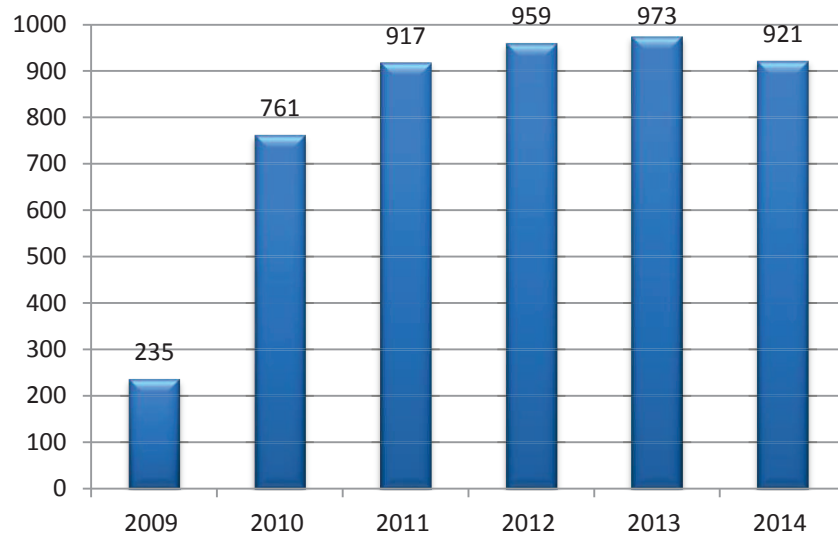
Farklı tarihlerdeki BKK'lar ile kurulan ajanslar, personel alım prosedürlerini 2010 yılının sonunda tamamlanması ile tüm bölgelerde faaliyetlerine aktif olarak başlamıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 17).

Ajansların kuruluş kanununa göre; ajans, hizmetleri, iş mevzuatına göre istihdam edilen uzman personel ve destek personeli vasıtasıyla yürütür. Ayrıca, ajanslarda iç denetim yapmak üzere bir iç denetçi istihdam edilir. Sekreterlik, bilgi işlem, halkla ilişkiler, arşiv, insan kaynakları ile ilgili işleri yürütecek olan destek personelinin sayısı, ajans toplam personel sayısının yüzde yirmisini geçemez.

Ajansların yapısı gereği, nitelikli personel istihdamı hedeflenmiştir. Ajansta uzman veya iç denetçi olabilmek için; hukuk, iktisat, maliye, işletme, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, istatistik, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, matematik, sosyoloji, mimarlık, şehir ve bölge planlama ile mühendislik dallarından lisans derecesine sahip olmak, en az bir yabancı dili iyi derecede bilmek gereklidir.

Ajans personelinin yüzde 29'u kadın, %71'i ise erkektir. Destek personeli dahil olmak üzere personelin; yüzde 1'i ön lisans, %64'ü lisans, %32'si yüksek lisans ve %3'ü doktora mezunudur. Ayrıca İngilizce bilen 842, Almanca bilen 50, Fransızca bilen 26, Arapça bilen 20, Rusça bilen 15 personel bulunmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 19-21).

Şekil 4'te kalkınma ajanslarının 2009-2014 yılları arasında istihdam etmiş olduğu, uzman ve destek personelin sayılarına ilişkin toplam sayılara ilişkin grafik yer almaktadır. Her ajansta bir adet olan genel sekreterler ve birçok ajansta farklı nedenlerden dolayı istihdam edilmeyen iç denetçiler tabloda verilmemiştir. 2014 yılı verilerine göre, yalnızca 9 ajansta iç denetçi görev yapmaktadır.

Şekil 4: Ajans Uzman ve Destek Personeli Sayıları (2009-2014)

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve ajans internet sitelerinden yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ajanslarda 2009 yılında 235 uzman ve destek personeli istihdam edilirken, 2010 yılında 761, 2011 yılında 917, 2012 yılında 959, 2013 yılında 973 uzman ve destek personeli istihdam edilmiştir. 2013 yılı sonu ve 2014 yılı boyunca kalkınma ajanslarının yeni personel alımına çıkmamıştır. Çeşitli nedenlerle ajanslardan ayrılan personel nedeniyle, 2009 yılından 2013 yılına kadar olan personel sayısındaki artış 2014 yılında tersine dönerek 921 kişiye düşmüştür. Ajansların yıllar itibariyle uzman ve destek personeli sayıları Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17
Ajansların Uzman ve Destek Personeli Sayıları (2009-2014)

Düzey-2	KALKINMA AJANSI	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
		Destek	Uzman	Destek	Uzman	Destek	Uzman	Destek	Uzman	Destek	Uzman	Destek	Uzman
TR10	İSTKA	3	12	4	16	6	37	8	38	9	42	7	40
TR21	TRAKYA	-	-	3	15	6	27	7	26	6	28	7	39
TR22	GMKA	-	-	3	17	6	29	7	27	7	28	7	24
TR31	İZKA	7	28	9	32	8	28	6	35	6	33	5	26
TR32	GEKA	-	-	6	27	6	37	5	34	5	33	6	29
TR33	ZAFER	-	-	4	16	6	25	5	23	6	29	5	23
TR41	BEBKA	-	-	3	20	4	27	6	25	5	33	5	27
TR42	MARKA	-	-	7	30	8	35	8	28	9	34	8	31
TR51	ANKARA	-	-	6	26	4	28	6	36	6	29	9	37
TR52	MEVKA	6	29	5	30	7	33	7	36	7	34	7	29
TR61	BAKA	-	-	6	26	6	24	6	34	6	32	6	40
TR62	ÇKA	6	30	7	29	7	29	7	29	7	27	7	23
TR63	DOĞAKA	-	-	5	26	4	24	6	32	6	28	6	30
TR71	AHİLER	-	-	7	22	8	26	7	20	7	32	7	26
TR72	ORAN	-	-	4	16	5	25	4	31	6	33	5	29
TR81	BAKKA	-	-	5	19	5	23	5	23	5	23	5	19
TR82	KUZKA	-	-	1	19	2	27	6	32	6	25	6	20
TR83	OKA	1	21	2	31	6	31	5	31	4	31	5	27
TR90	DOKA	-	-	4	29	9	44	10	48	10	45	10	37
TRA1	KUDAKA	-	-	6	28	7	29	8	30	6	26	9	33
TRA2	SERHAT	-	-	7	29	8	33	6	29	7	27	7	22
TRB1	FIRAT	-	-	5	25	6	28	5	28	5	31	5	24
TRB2	DAKA	6	22	5	28	4	25	5	33	4	30	4	31
TRC1	İPEKYOLU	-	-	3	22	4	24	5	27	6	28	7	30
TRC2	KARACADAĞ	6	24	4	27	3	30	6	28	5	33	5	30
TRC3	DİKA	6	28	5	30	6	38	6	34	6	37	6	29
Türkiye Toplamı		41	194	126	635	151	766	162	797	162	811	166	755

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ajans kuruluş kanununda yer alan “destek personelinin sayısı, ajans toplam personel sayısının yüzde yirmisini geçemez” hükmü nedeniyle, kalkınma ajansları birçok alanda ihtiyaç duyduğu iş ve işlemlerini gerçekleştirmek için hizmet alımı yöntemini kullanmaktadır. Şoför, temizlik elemanı, servis elemanı, kaloriferci, güvenlik görevlisi gibi kadroları hizmet alımı ile gerçekleştiren ajanslar, taşeronlar üzerinden ihale yöntemi ile yıllık dönemlerde personel istihdam etmekte olup, destek personel sınırlaması bu yolla aşmaktadır.

1.2.8. Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS)

26 ajans ve 81 yatırım destek ofisinin gerçekleştirmiş olduğu birçok iş ve işlemin mevzuata uygun olarak, sistematik bir şekilde prosedürlerini geliştirerek, bir bilgi ve

iletişim portalı oluşturmak üzere KAYS hazırlanmıştır. KAYS’la ajansların mali açıdan hesap verebilirliğini ve faaliyetlerinde şeffaflığını sağlamak, projelerin izlenmesi, değerlendirilmesi sũreęlerinin de içinde bulunduğu birçok alanda, uygulama bũtũnlũęũnũ oluşturulmasını kolaylaştırmak amaçlanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 23).

KAYS programıyla farklı konularda hizmet sũrelerinin etkinliğin ve verimliliğin sağlanması için modũler, bũtũnleřik ve merkezi bir bilgi sistemi geliştirilmeye çalışılmaktadır. KAYS, tũm ajansların uygulama açısından mali ve idari sũrelerinin sayısal ortamda modũler bir yapıda yũrũtũlebilmesine yũnelik bir sistemdir. Geliştirilmekte olan bu sistem ile ajanslar tarafından sağlanan desteklerin etkin, verimli, şeffaf ve gũvenilir bir yapı ile takibi yapılabilir olacaktır. Programlama, yũnetim, uygulama, izleme ve değerlendirme sistemi sayesinde de uygulanması da amaçlanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 38).

KAYS’a 2013’te Proje ve Faaliyet Destek Yũnetimi modũlũ eklenerek, proje teklif çağırısı usulũyle kullandırılan mali desteklerin izlenme sũrelerinin sistem ũzerinden yũrũtũlmesi sağlanmıştır. Doğrudan Faaliyet Desteği (DFD) modũlũ, başvuruların alınması, değerlendirilmesi ve uygulanmasını sistem ũzerinden yapılması için KAYS’a eklenerek yararlanıcıların hizmetine sunulmuştur. Tũm başvuruların KAYS ũzerinden alınabilmesi ve yũrũtũlebilmesi için daha sonra Gũdũmlũ Proje Başvuruları ve Teknik Destek modũlleri geliştirilerek sisteme eklenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 38). KAYS sistemine 2014 yılında ise İnsan Kaynakları ve Yatırım Destek Ofisleri modũlleri eklenmiştir. KAYS programının geliştirme çalışmaları halen sũurmektedir.

1.2.9. Kalkınma Ajanslarının Mali Yapısı

Tũrkiye’de kalkınma ajanslarının mali yapısı incelendiğinde, gelir kaynaklarının tamamına yakınının merkezi bũeden sağlanan transferler ile yerel kurumların katkılarından oluştuğu, giderlerinin ȳnemli kısmının ise proje ve faaliyetlere sağladığı destekler ile personel giderler olduğu gȳrũlmektedir.

1.2.9.1. Kalkınma Ajanslarının Gelirleri

İşletmelerin ve kuruluşların faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri ve başarılı olabilmelerinin en başta gelen unsuru, sũrekli ve yeterli finans kaynağına sahip olmaktır. Ajansların kuruluş amacı incelendiğinde, yerel aktȳrlerinde yũnetimine

müdahil olduğu bir yapının kurulmasının önemsendiği ve bu nedenle ajans yönetimine bütçe katkısı bulunan kurum ve kuruluşların yöneticilerinin de katılmış olduğu görölmektedir.

Türkiye’de, kalkınma ajanslarının gelirleri, ajansların kuruluş kanununun 19. maddesinde belirlenmiştir. Ajansların gelir kaynaklarının başında, merkezi bütçe vergi gelirlerinin yaklaşık binde beşi üzerinden, Yüksek Planlama Kurulu’nca (YPK) bölgelerin nüfusu, gelişmişlik düzeyi ve ajansların performans kriterlerine göre belirlediği miktarda yapılan transferler gelmektedir. Yerel kurumlar olarak il özel idareleri (İl Özel İdaresi bulunan büyükşehir olmayan illerde) ile sanayi ve ticaret odalarının bütçelerinden, kanunda belirlenen istisnalar düşüldükten sonra yüzde bir, belediyelerin bütçelerinden ise binde beş oranında ajanslara katkı sağlanmaktadır. Bu katkıların dışında, ajansların kuruluş kanununda ajansların diğer gelir kalemlerinde, AB ve diğer uluslararası fonlar, faaliyet gelirleri, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar da bulunmaktadır. Fakat uygulamada sayılan bu fon ve gelirlerin, ya hiç gerçekleşmediği ya da bugüne kadar çok az ajans tarafından bu kaynaklardan fon sağlanabildiği görölmektedir.

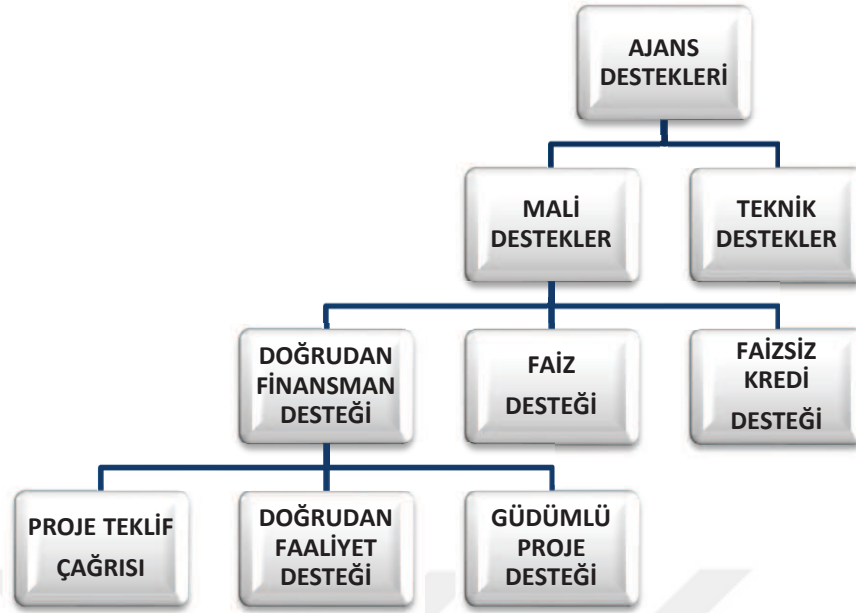
Ajans gelirlerine bakıldığında, merkezi bütçenin, ajansların en önemli gelir kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Ajansların kuruluş kanununda, yerel katkının önemi ve bu katkı ile katılımın artırılması hedeflenmiştir. Fakat bu katkı paylarının belediyeler açısından bir sorun teşkil ettiği, borçları nedeniyle mali destek programlarından da yararlanamama durumlarının ortaya çıkması sonucu, başta yüzde bir olan belediye katkı payları, 2011/2168 sayılı BKK ile 08.08.2011 tarihi itibarıyla binde beşe düşürülmüştür. Ayrıca geri kalmış bölgeler incelendiğinde, bu bölgelerde bulunan belediyelerin gelirlerinin düşük olduğu ya da borç yüklerinin yüksek olduğu, sanayi ve ticaret odalarının az sayıda olduğu ve üyelerinden elde ettikleri gelirlerinin düşük olduğu görölmektedir. Bununla birlikte Büyükşehirlerin bulunduğu bölgelerde, ajansların belediye gelirlerinin yüksek olduğu, sanayi ve ticaret odalarının sayısının ve gelirlerinin yüksek olduğu bu nedenle, bu bölgelerde hizmet veren ajansların, yerel gelirlerinin geri kalmış bölgelere göre yüksek olduğu tespitler arasındadır. Bölgeler arası gelişmişlik farkının azaltılmasını amaçlayan kalkınma ajansları kuruluş felsefesine uygun olmayan bu yerel katkı sistemi, gözden geçirilerek yeniden yapılandırılmalıdır.

1.2.9.2. Kalkınma Ajanslarının Giderleri

5449 sayılı kuruluş kanununun 19. maddesinde ajansların gider kalemleri sayılmıştır. Kuruluş döneminde, yönetim ve personel giderleri yüksek olarak gerçekleşse de, son yıllarda ajansların mali destek programlarını uygulamaya koydukları ve giderlerinin yaklaşık %60 civarını proje ve faaliyet desteklerine harcadığı söylenebilir. Ajansların başlıca giderleri; planlama, program hazırlama giderleri, projelere ve faaliyetlere sağladığı destekler, yapılan araştırma ve geliştirme maliyetleri, tanıtım ve eğitim harcamaları, taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri, yönetim giderleri ile insan kaynakları giderleridir.

1.2.10. Kalkınma Ajanslarının Destekleri

Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurulması ve aktif şekilde proje teklif çağrısı uygulayarak projelere fon sağlaması, ÇKA ve İZKA hariç 2010 yılından sonra gerçekleşmiştir. Bu yıla kadar Türkiye’de birçok ilde ve bölgede, yerel aktörlerin proje başvurusu yapabilecekleri fon kaynakları çok sınırlıydı. Ayrıca potansiyel başvuru sahiplerinin proje yazma ve yürütme mantığı, kendi ihtiyaçlarının içe kapalı bir sistemle geliştirilmesini kapsayan ve projenin tamamına finansman aranması yöntemine bağlıydı. Ajansların ortaya çıkması ile maliyet paylaşımı yöntemi ile eş finansman sistemi uygulanan hibe programları uygulanmaya başlamıştır. Bu şekilde sahiplenme ve ortaklık ruhu ile projelerin etkin yürütülmesi, proje üretme ve yürütme kapasitesinin geliştirilmesi sağlanmıştır (DPT, 2008: 90).

Şekil 5: Ajans Destekleri

1.2.10.1. Mali Destekler

Ajansların başta işletmeler olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile STK'lara sağladığı desteklerin en önemlisi, Doğrudan Finansman Desteği'dir. Ajanslar doğrudan finansman desteğini, Proje Teklif Çağırısı (PTÇ), Doğrudan Faaliyet Desteği (DFD) ve GÜDÜMLÜ Proje Desteği (GDP) olarak üç ayrı şekilde uygulamaktadır. Ajanslar henüz aktif olarak uygulama imkanı bulamasa da, ileride, özellikle işletmelerin, işletme finansmanı ihtiyacını da karşılayabilecek olan, Faizsiz Kredi Desteği ve Faiz Desteği isimli mekanizmalara da sahiptir.

1.2.10.1.1. Program ve Proje Bütçesi

Ajanslar bölge planı hedefleri doğrultusunda ve çalışma programlarında belirledikleri programlara özgü bütçe ile bu programlar kapsamında destekleyecekleri projelerin bütçesi olmak üzere, iki türlü bütçe belirlemektedir. Programın bütçesi, belirlenen mali destek programı kapsamında destekleneceği ilan edilen projelere tahsis edilecek olan toplam hibe miktarıdır. Proje bütçesi ise, mali destek programı kapsamında proje başına verilecek ve proje faaliyetlerinin uygulanması için tahsis edilen programın hibe desteği kısmıdır (DPT, 2009: 24).

Ajansın proje başına vereceği hibe tutarının alt ve üst limitlerini oluşturan destek miktarları, programın koşullarına bağlıdır. Programların başvuru rehberleri hazırlanırken,

programın amaç ve hedefleri, potansiyel başvuru sahiplerinin özellikleri, uygun görülen proje konuları ve maliyetler, toplam program bütçesi gibi konular dikkate alınmaktadır (DPT, 2009: 24).

1.2.10.1.2. Eş Finansman

Ajanslar, projelerde, başvuru sahibinin özelliğine göre, proje toplam maliyetinin bir kısmının da eş-financeman adıyla, başvuru sahibi tarafından üstlenilmesini talep eder (DPT, 2009: 24). Eş finansman oranları, mali desteğin başlığına proje destekleme yönetmeliğinde belirlenen alt ve üst limit oranlarını aşmamak koşulu ile ajanslar tarafından belirlenerek, başvuru rehberlerinde ilan edilir.

Mali desteklerden yararlanacak başvuru sahipleri ve ortaklarının, destek yönetim kılavuzunda belirlenen koşullar, başvuru rehberinde belirlenen koşullar ve diğer kanuni zorunlulukları sağlamaları, açısından uygun olmaları gerekmektedir. Ayrıca hazırladıkları proje ve faaliyetleri ile bu faaliyetleri gerçekleştirecekleri maliyetlerin de, ilan edilen kurallara uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde desteklerden yararlanamazlar (DPT, 2009: 26-32).

1.2.10.1.3. Doğrudan Financeman

Ajanslar doğrudan finansman desteklerini, daha önceden belirledikleri usul ve esaslara uyulması şartı ile proje ve faaliyetlere karşılıksız olarak vermektedir. Doğrudan finansman desteğinin ajanslarda en önemli uygulama alanı, PTÇ yöntemi ile sağladığı hibe destekleridir. DFD ve GDP yöntemi ile ajanslar teklif çağrısı yöntemini kullanmadan da destekler sağlamaktadır (DPT, 2009: 24).

1.2.10.1.3.1. Proje Teklif Çağrısı Yöntemi

Ajanslar hazırladıkları bölge planlarında belirledikleri stratejilere uygun ve yıllık çalışma programlarında belirledikleri konu başlıkları için çoğunlukla yıllık dönemlerde, PTÇ metodu ile mali destek programları uygulamaktadır (DPT, 2009: 24).

PTÇ, uygulanacak mali destek programının, özellikleri açık ve net olarak ifade edilmiş, potansiyel başvuru sahiplerini, proje başvurularını ilan edilmiş olan konu ve şartlara uygun sunmaya davet edilmesi yöntemidir (DPT, 2009: 24).

Ajans desteklerine ilişkin temel esasların yer aldığı tablo aşağıda yer almaktadır;

Tablo 18
Mali Desteklerin Temel Esasları

Destek Adı	Destek Konusu	Toplam Yıllık Ödenek Tavanı	Proje Başına Destek Oranı	Proje Başına Azami Destek Miktarı	Süresi	Ajansın Destekleri Ödeyeceği Yer	Teklif Çağrısı
Doğrudan Finansman Desteği	Küçük Ölçekli Altyapı Projesi	Yıllık gider bütçesinin en fazla %20'si	En az %25, En fazla %50, %75 kadar artırılabilir	Yıllık ödenek tavanının en fazla %25'i	Asgari 2 yıl	Yararlanıcı hesabı	Var
	KOBİ Projesi	-	En fazla %50 ve artırılmaz	Başvuru rehberinde belirtilir	Asgari 1 yıl	Yararlanıcı hesabı	Var
	Diğer	-	En fazla %75'i (%90'a kadar artırılabilir)	Başvuru rehberinde belirtilir	Asgari 1 yıl	Yararlanıcı hesabı	Var
Doğrudan Faaliyet Desteği	Acil tedbir, promosyon çalışmaları ve nitelikli stratejik eylemler (fizibilite, plan, araştırma çalışmaları)	Ajansın yıllık gider bütçesinin %2'si Bu oran %4'e kadar artırılabilir	-	Kamu ihale mevzuatı "Doğrudan Temin" usulü limitinin en fazla iki katı	Asgari 3 ay	Yararlanıcı hesabı	Yok
Güdümlü Proje Desteği	Girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesini geliştirecek büyük bütçeli tesis, altyapı, işletme destekleri	Küçük Ölçekli Altyapı Proje tavanı içinde	En fazla %90, artırılmaz	Çalışma programında belirlenir	Asgari 2 yıl	Yararlanıcı hesabı	Yok
Faiz Desteği	KOBİ ve Kar Amaçlı Kuruluş Projeleri	Yıllık gider bütçesinin en fazla %15'i Ancak bu oran %25'e kadar artırılabilir	En fazla %50 ve artırılmaz	Faiz desteği ödeneğinin %5'i	Asgari 1 yıl	İlgili aracı kuruluş hesabı	Var
Faizsiz Kredi Desteği	KOBİ ve Kar Amaçlı Kuruluş Projeleri		En fazla %50 ve artırılmaz	Faiz desteği ödeneğinin %5'i	Asgari 1 yıl	İlgili aracı kuruluş hesabı	Var

Kaynak: Resmi Gazete, 2008b.

1.2.10.1.3.2. Doğrudan Faaliyet Desteği

Ajansların çoğunlukla teklif çağrısı yöntemi yolu ile sağladığı doğrudan finansman desteklerinin istisnası, DFD'dir. Ajans, DFD'yi, teklif çağrısı yöntemi uygulamadan ve proje hazırlığındaki bazı ayrıntıları azaltarak ve değerlendirmesini ajans bünyesinde yaparak uygular. DFD'nin uygulama süresi en fazla 3 aydır ve bu tip çalışmalara kamu ihale mevzuatında belirlenen "doğrudan temin usulü limiti"nin en fazla iki katına kadarki destek, yüzde yüze kadar uygulanacak oranla, hibe olarak verilebilir. DFD kapsamında; bölgenin kalkınmasına ve rekabet gücüne etkisi olacak fırsatlardan yararlanmasına yönelik çalışmalar, bölgenin ekonomik durumunu etkileyecek tehditlerin ve risklerin önlenmesine yönelik çalışmalar, bölgede yapılabilecek iş geliştirme ve teknoloji geliştirme merkezleri, teknopark gibi tesislerin kurularak girişimciliğin ve yenilikçilik kapasitesin geliştirilmesini sağlayabilecek fizibilite çalışmalarının yapılmasına yönelik çalışmalar desteklenmektedir. DFD'den kar amacı güden kuruluşlar yararlanamaz ve bu destekten yalnızca kurum, kuruluş, üniversiteler ve STK'lar gibi kar amacı gütmeyen kuruluşlar yararlanabilir (DPT, 2009: 100-102).

Tablo 19
2009-2014 Yıllarında Ajanslar Tarafından Desteklenen Doğrudan Faaliyet Desteği Bilgileri

DOĞRUDAN FAALİYET DESTEĞİ (2009-2014)				
Düzye-2	Kalkınma Ajansı	DFD Sayısı	Ajans Hibe Desteği (TL)	Toplam Bütçe (TL)
TR10	İSTKA	34	1.817.541	2.460.955
TR21	TRAKYA	28	1.236.999	1.838.369
TR22	GMKA	36	1.104.890	1.683.680
TR31	İZMİR	29	1.603.771	1.928.890
TR32	GEKA	54	3.064.895	3.367.215
TR33	ZAFER	68	2.838.549	3.857.224
TR41	BEBKA	35	1.383.410	2.144.689
TR42	MARKA	100	4.574.927	5.495.038
TR51	ANKARA	58	2.352.792	2.736.203
TR52	MEVKA	59	2.245.646	2.449.496
TR61	BAKA	61	2.521.922	2.826.669
TR62	ÇKA	20	701.433	1.148.798
TR63	DOĞAKA	39	1.474.644	1.555.868
TR71	AHİKA	16	770.932	975.618
TR72	ORAN	29	1.265.323	1.929.309
TR81	BAKKA	31	1.704.932	1.829.263
TR82	KUZKA	6	191.569	224.937
TR83	OKA	46	2.134.840	2.522.507
TR90	DOKA	112	3.917.154	6.516.904
TRA1	KUDAKA	58	3.077.325	3.649.401
TRA2	SERKA	31	1.770.600	1.785.600
TRB1	FIRAT	55	2.919.582	3.337.350
TRB2	DAKA	48	3.058.625	3.058.625
TRC1	İPEKYOLU	67	2.264.021	3.139.724
TRC2	KARACADAĞ	89	3.587.545	3.824.041
TRC3	DİKA	52	1.838.032	2.800.500
Türkiye Toplamı		1.261	55.421.899	69.086.873

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

2009-2014 yılları arasında ajanslar tarafından 1.261 adet DFD kapsamında proje desteklenmiş, toplam 69.086.873 ₺ harcanmıştır. Bu projelerin 55.421.999 ₺'si ajanslar tarafından hibe olarak verilmiş, 13.664.973 ₺ ise yararlanıcı kurum, kuruluş ve STK'lar tarafından eş finansman olarak harcanmıştır. DFD'ler ortalama 54.787 ₺'ye gerçekleştirilmiştir. DFD başına bir projeye ortalama 43.950 ₺ hibe ajanslar tarafından sağlanmış olup bu rakam DFD bütçelerinin %80'nine tekabül etmiştir. DFD bütçelerinin %20'si ise yararlanıcılar tarafından eş-f finansman olarak verilmiş, DFD başına ortalama 10.837 ₺ bütçe eş-f finansman sağlanmıştır.

1.2.10.1.3.3. Güdümlü Proje Desteği

Ajansların uyguladığı bütçe miktarı ve uygulama açısından en farklı mali destek uygulaması, GDP’dir. Bu destek mekanizması ile ajanslar, bölgenin rekabet edebilirliğini artırmak, iş geliştirme merkezlerinin kurulmasını, Ar-Ge, inovasyon odaklı teknoparkların kurulması, bölgenin ihtiyacı olan fuar, ticaret merkezleri, laboratuvar ve benzeri tesislerin kurulmasına yönelik projelerin gerçekleşmesini destekler. Ajanslar, GDP’leri proje teklif çağırısı yöntemini kullanmadan, yerelde bulunan kamu kurumlarını, niversiteleri, meslek kuruluşlarını, organize sanayi bölgeleri (OSB) ve STK’ları bir araya getirmek suretiyle, ilk fikir aşamasından başlayarak, koordinasyonu bizzat kendisi sağlayarak ve doğrudan destekleyerek yürütür (Kalkınma Bakanlığı, 2012: 78).

GDP’nin süresi 2 yılı geçemez. Proje başına yüzde doksandan fazla hibe verilmez. Ajans bütçesinin Küçük lekli Altyapı (KA) kapsamında ayırdığı bütçeye oranla GDP’ler desteklenir (DPT, 2009: 107).

Bugüne kadar ajanslar tarafından uygulanan ve uygulama aşamasında olan GDP rnekleri ajans internet sitelerinden derlenerek aşağıda verilmiştir:

- “Biyouyumluluk, evre ve Yakıt Analiz Laboratuvarı Kurulması Projesi” AHİKA
- “Kırşehir Biogaz Tesisinin Kurulması Projesi” AHİKA
- “Gl Vadisi – Gl Turizm, Sağlık, Araştırma ve Yaşam Merkezi Projesi” Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı
- “Tekstil ve Teknik Tekstil Mükemmeliyet Merkezi” BEBKA
- “Eskişehir Fuar ve Kongre Merkezi” BEBKA
- “Bitki Hastalık ve Zararlı Kliniğinin Oluşturulması Projesi” DOğAKA
- “Fındık ve ikolata Parkı Projesi” DOKA
- “Troponin I ve CK-MB Tanı Kitlerinin retilmesi Projesi” MARKA
- “Geleneksel ve Kültürel Sanatlar Fuar ve Sergi Alanı Düzenlenerek Turizm ve Cazibe Merkezi Oluşturulması Projesi” FIRAT Kalkınma Ajansı

- “Muğla Uluslararası Fuar Alanı Projesi” GEKA
- “İZTEKGEB İnovasyon Merkezi” İZKA
- “Erzincan İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM)” KUDAKA
- “Bölgesel İnovasyon Merkezi Projesi - Konya” MEVKA
- “İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) - Karaman” MEVKA
- “Çorum Teknoloji Geliştirme Bölgesi Projesi” OKA
- “Bartın Eğitim, İnovasyon ve Test Merkezi Projesi” BAKKA

Ajanslar tarafından 2014 yılı sonuna kadar GDP'lere yaklaşık 73 milyon lira hibe desteği sağlanmıştır.

1.2.10.1.3.4. Faiz ve Faizsiz Kredi Desteği

Ajans desteklerinden bir tanesi de faiz ve faizsiz kredi desteğidir. Fakat bugüne kadar, ajanslar tarafından bu destek mekanizmaları aktif olarak uygulanmamıştır.

Faiz desteği ve faizsiz kredi desteği, işletmelerin bir aracı kuruluş vasıtası ile ajans arasında yapılacak bir sözleşmede belirlenen projeler kapsamında, faizin ajans tarafından ödenmesi ya da faizsiz taksitlerle kredinin geri ödenmesi yöntemine dayanmaktadır (DPT, 2009: 112).

Faiz desteği ve faizsiz kredi desteğine başvurma ve yararlanma kriterleri, başvuru sahibi ve ortakları açısından PTÇ kriterleri ile benzerdir.

1.2.10.2. Teknik Destekler

Ajanslar, hizmet verdikleri bölgedeki yerel aktörlerin kurumsal kapasite ve uzmanlık gerektiren işlerdeki eksiklerini gidermek amacıyla, bölge kalkınması açısından önemli olan konularda, teknik destek sağlamaktadır (DPT, 2009: 124).

Teknik destek kapsamında, eş finansman talep edilmez ve yararlanıcıya herhangi bir mali destek sağlanmaz. Yalnızca eğitim için gerekli materyal ve organizasyon, yararlanıcı kurum tarafından karşılanır. Bu kapsamda kurumların talep ettiği destek, ajans bünyesinden karşılanamıyorsa, hizmet alımı yolu ile gerçekleştirilir ve bu desteğin maliyeti 15.000 TL'yi geçemez. Ajans, eğitimi verecek olan uzmanın yol, konaklama ve

eğitim ücretini karşılayarak teknik desteğin verilmesini sağlar. İkişer aylık dönemlerde alınan başvurular ajans tarafından değerlendirilir. Bir kurum, ajanstan, yılda iki defadan fazla destek alamaz (DPT, 2009: 124-125).

Teknik desteklerden yalnızca bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, STK'lar vb. kurumlar yararlanabilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2012: 79).

Tablo 20
Teknik Destek ve Eğitim Alan Kişi Sayısı (2009-2014)

DÜZEY-2	KALKINMA AJANSI	TD SAYISI	KİŞİ SAYISI
TR10	İSTKA	0	0
TR21	TRAKYAKA	132	4.763
TR22	GMKA	103	4.371
TR31	İZMİR	0	0
TR32	GEKA	125	38.022
TR33	ZAFER	389	18.723
TR41	BEBKA	169	13.897
TR42	MARKA	340	21.654
TR51	ANKARA	148	13.862
TR52	MEVKA	371	24.915
TR61	BAKA	9	1.555
TR62	ÇUKUROVA	0	0
TR63	DOĞAKA	330	13.075
TR71	AHİLER	197	9.567
TR72	ORAN	97	5.075
TR81	BAKKA	63	7.576
TR82	KUZKA	24	945
TR83	OKA	91	4.039
TR90	DOKA	268	9.704
TRA1	KUDAKA	179	62.896
TRA2	SERKA	144	8.323
TRB1	FIRAT	133	21.984
TRB2	DOKA	78	3.574
TRC1	İPEKYOLU	168	14.004
TRC2	KARACADAĞ	111	6.201
TRC3	DİCLE	155	24.387
TOPLAM		3.824	333.117

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Bugüne kadar verilen teknik destekler, çok farklı konuları içermektedir. Başta proje döngüsü yönetimi eğitimi ve girişimcilik kursları olmak üzere autocad/netcad programı eğitimi, ihracat ve uluslararası ticaret eğitimleri vb. birçok konuda ajanslar tarafından 3.824 kurum ya da kuruluşa teknik destek verilmiştir. Bu eğitimlerde 333.117 kişiye eğitim verilmiştir. İSTKA, İZKA ve ÇKA bugüne kadar hiç teknik destek programı uygulamamıştır.

1.2.11. Ajansların Denetimi

Günümüzde bir kurumun iyi yönetilebilmesi için iyi bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir. Denetim, hataları bulup cezalandırmak yerine önlem almayı ve kusursuz çalışan bir sistemi kurmayı hedeflerse kurumlar başarılı olabilir. Bu şekilde denetlenen kurum veya organizasyonların verimliliği ve etkinliği en yüksek oranlara, yapılan iyi denetimler sayesinde çıkabilmektedir (Çalı, 2011: 438).

Ajanslar da, başta kamu kaynağını kullandıkları için, devlet otoritesi tarafından denetlenmekte ayrıca iç ve bağımsız dış denetim mekanizmaları tarafından da denetlenmektedir. Bununla birlikte, kuruluşunda esnek bir yapı ile hareket etmesi tasarlanan ajanslar, Sayıştay denetimine de tabi edildikten sonra, klasik bir kamu kurumu yapısına dönüşmüştür. Ajansların denetimini gerçekleştiren mekanizmalar aşağıda sıralanmış, bunun yanında şu ana kadar bir sefere mahsus yapılmış olan DDK incelemesi hakkında bilgi verilmiştir:

1.2.11.1. Sayıştay Denetimi

Kalkınma ajansları, 2011 yılından itibaren, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde, Sayıştay tarafından denetimine tabi olmuşlardır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 33-34).

Sayıştay denetimi, kamu kurumlarının elde ettikleri gelirleri, yaptıkları harcamalara ilişkin giderler ile bunlara ilişkin yapılan işlemlerin hesaplarının ilgili kanunlara uygunluğunu tespit etme, mali tabloların güvenilirliğine ve doğruluğuna ilişkin görüş bildirme, mali yönetim ve iç kontrol sistemlerini değerlendirme süreçlerini de içermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 34).

26 kalkınma ajansının 2012, 2013 hesap dönemine ilişkin Sayıştay denetimi tamamlanmış olup, 2014 yılına ilişkin denetim süreci devam etmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 34).

Sayıştay denetimleri sonucu tespit edilen bazı hususlar ise (Sayıştay, 2014: 18-21):

- Yönetim kurulu üyelerinin “ajans personeli” sayılmaması nedeniyle, ajans görevlendirmelerinde, harcırah alamama sorunları yaşandığı,

- Çalışma programında belirtilen işlerin tamamının gerçekleştirilebilmesi için, ajans gelirlerinden olan genel yönetim bütçe paylarının, Kalkınma Bakanlığı tarafından zamanında ve tam olarak aktarılamamasından dolayı, bazı işlerin aksadığı,
- Yerel yönetim katkı payları ile ilgili kayıt ve fiili durum arasında oluşan farkların giderilmesi gerektiği,
- Taşınır mal yönetimi ile ilgili düzenlemelerin, Kalkınma Bakanlığı tarafından hukuki bir altyapıya kavuşturulması gerektiği,
- İç denetçi alımında yaşanan, personel alım zorluklarının giderilmesi gerektiği belirtilmiştir.

1.2.11.2. Bağımsız Dış Denetim

Bağımsız dış denetim, ajansların kuruluş kanununun 25'inci maddesi uyarınca ajansların Sermaye Piyasası Kurulunca (SPK) akredite olmuş, bağımsız dış denetim kuruluşları tarafından, her yıl gerçekleştirilmektedir. Bu denetimlerde, ajans mali denetime, iç kontrol sistemi denetimine ve ajansın performansına yönelik denetime tabi tutulmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 34).

2011 yılından itibaren, Sayıştay denetimine tabi tutulan ajanslarda, bağımsız dış denetim yapılması ajansların yılda iki kez benzer konularda denetime tabi tutulmalarına ve kaynak israfına neden olmaktadır.

1.2.11.3. İç Denetim ve Kontrol

Ajanslar, kuruluş kanununun 25. Maddesi'nde de belirtildiği üzere, iç denetime tabidir. İç denetimin, yönetim kurulu başkanı ve genel sekreter adına yapılabilmesi için; ajansın bir iç denetçi istihdam etmesi, bu iç denetçi marifetiyle yaptığı faaliyetleri, hesap ve işlemler ile performans değerlendirmelerini bir denetim raporu ile hazırlaması, hususları ilgili kanunda düzenlenmiştir. Hazırlanan bu raporun da yönetim kuruluna ve kalkınma kuruluna sunulması gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 36).

Kalkınma ajanslarının kuruluşundan itibaren, iç denetçi istihdamına ilişkin şartlara uygun nitelikte iç denetçi adayı bulunamaması, 666 sayılı KHK ile iç denetçilere

verilecek ücretin cazibesini kaybetmesi gibi nedenlerle, ajanslarda iç denetçi istihdamı ile ilgili ciddi sorunlar yaşanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 37).

2013 yılı sonu itibarıyla, 10 ajansta iç denetçi bulunmakta, iç denetçisi bulunmayan 16 ajansta iç denetim faaliyeti, görevlendirme yoluyla yürütülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 37).

1.2.11.4. Mali Yönetim Yeterliliği Denetimi

Kalkınma ajansları, Sayıştay Denetimi, Bağımsız Dış Denetim, İç Denetim ve Kontrol Denetiminin yanı sıra, Mali Yönetim Yeterliliği Denetimi'ne de tabidir.

Ajansların proje ve faaliyetlerine destek sağlayabilmeleri ve merkezi bütçeden gelen transfer ödeneğini alabilmeleri için, mali yönetim yeterliliğine sahip olmaları şarttır. Mali yönetim yeterliliği ile ajansların elde ettikleri fon ve kaynakları doğru, hesap verilebilir, şeffaf ve etkin kullanabilmelerinin tespiti amaçlanmaktadır. Kalkınma Bakanlığını temsilen 2 kişinin, Maliye ve İçişleri Bakanlıkları ile Hazine Müsteşarlığını temsilen birer kişinin bulunduğu denetim komisyonu; kurumsal kapasite, raporlama sistemi, projelere ilişkin sözleşme-ödeme süreçleri, muhasebe, izleme-değerlendirme gibi toplam 160 maddenin yer aldığı kriterler üzerinden ajansın mali yönetim yeterliliğini incelemektedirler. Tüm ajanslar mali yeterlik aldıkları tarihten itibaren 5 yıl sonra veya ihtiyaç oldukça her zaman tekrar mali yönetim yeterliliği denetimine tabi tutulabilmektedirler (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 34).

2012 yılı sonu itibarıyla 26 ajanstaki 6 tanesi şartlı olmak üzere, tümü mali yönetim yeterliliği almış olup 2013 ve 2014 yıllarında, ajanslarda, mali yönetim yeterliliği konusunda herhangi bir çalışma yapılmamıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 34).

1.2.11.5. Devlet Denetleme Kurulu Denetimi

Cumhurbaşkanlığının 13.11.2012 tarihli ve 438 sayılı kararına dayalı olarak DDK, ajanslar hakkında bir araştırma ve inceleme çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma ve inceleme sonucunda, 30.01.2014 tarih ve 2014/3 sayılı “Türkiye’nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirmesi” raporu hazırlanmış, raporun sonuç bölümü Cumhurbaşkanlığının internet sitesinde kamuoyu ile paylaşılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 33).

Bu araştırma raporu hazırlanırken, ilgili literatür incelenmiş, farklı pozisyonlarda görev yapan 217 kalkınma ajansı çalışanı ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş ve 630 ajans personelinin katıldığı bir anket yapılmıştır (DDK, 2014: 774).

DDK tarafından hazırlanan inceleme raporunun son kısmı kamuoyu ile paylaşılmış ve bu bölümde ajansın yapılanmasından destek mekanizmalarına, insan kaynaklarından yatırım destek ofislerine, birçok farklı alanda 43 adet tespit ve öneriye yer verilmiştir (DDK, 2014: 797).

Hazırlanan rapor, Kalkınma Bakanlığına iletilerek, tetkiki, incelenmesi, rapor kapsamında yapılması gereken işlemlerin belirlenmesi ve ilgili kurumlarla gerekli koordinasyonun yapılarak, üçer aylık dönemler halinde Başbakanlığa bildirilmesi istenilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 33).

1.2.12. Bölge Planları

Bölge planları; bölgelerin kalkınması için, daha üst ölçekli ulusal plan, strateji ve politika belgelerinde belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için, yerelde yapılması gereken faaliyetlerin, hangi kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla yapılacağına ilişkin hazırlanmış olan bir metindir. Bununla birlikte, bölge planları, yerel aktörler arasındaki işbirliği ile koordinasyonu sağlamayı amaçlayan, kaynakların etkin şekilde kullanılarak bölgesel programların ve projelerin nasıl destekleneceğine yön veren stratejik belgelerdir (Kalkınma Bakanlığı, 2012: 59).

Türkiye’de, kalkınma ajansları kurulmadan önce bazı bölge planları hazırlanmış olsa da bu planların uygulama açısından istenilen başarıya ulaşamadığı konusu tezin “Türkiye’de Bölgesel Politikalar” başlığında incelenmiştir. Daha önceki bölgesel planların başarısız olmasının nedeni, başta bölgede yer alan bir kurumsal yapının olmaması, kanunen zorunlu olarak diğer kurumları bağlamaması, hazırlık aşamasında yerel paydaşların etkin olarak bulunmamış olması, bölgelerin özelliklerini çok iyi bilmeyen merkezi uzmanların plan hazırlık çalışmalarında bulunması gibi sorunlar ortaya konulabilir.

Türkiye’de kalkınma ajansları, 3194 sayılı İmar Kanununun 8. Maddesinde geçen “hazırlanacak bölge planlarını, gerekli gördüğü hallerde Devlet Planlama Teşkilatı

yapar veya yaptırır” bendi uyarınca, bölge planı hazırlanması hususunda Kalkınma Bakanlığınca yetkilendirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013a: 66).

Ajansların kuruluş kanununda bölge planına ilişkin olarak, ajansların görev ve yetkileri özetle; yerel yönetimlere planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak, bölge plan ve programlarının uygulanmasına yönelik faaliyet ve projelere destek vermek, yürütülen önemli projeleri bölge planı kapsamında izlemek, kamu kesimi, özel kesim ve STK’lar arasındaki işbirliğini artırmak, ajanslara tahsis edilen kaynakları bölge planlarına uygun olarak harcamak olarak sayılabilir.

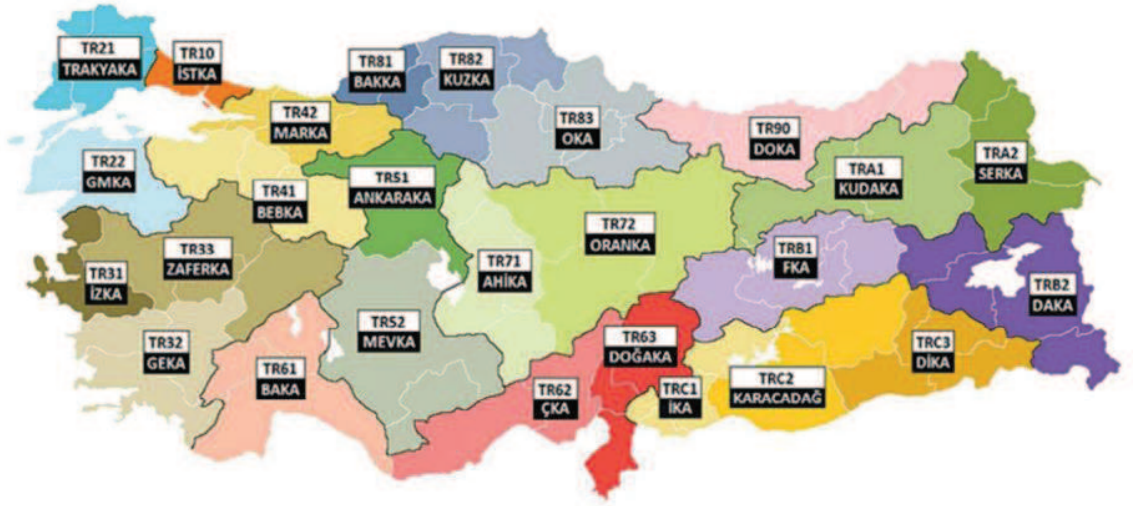
Kalkınma ajanslarının kurulması ile 26 Düzey 2 bölgesinde sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, sektörel hedefleri ve faaliyetleri belirleyen ilk bölge planları, 2010-2013 dönemi için, ajansların koordinasyonu ve ilgili tarafların katılımıyla hazırlanmıştır.

BÖLÜM 2: KALKINMA AJANSLARI'NIN BÖLGE PLANLARI VE MALİ DESTEK PROGRAMLARI İLE İSTİHDAM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Türkiye’de kalkınma ajanslarının hazırladıkları ilk bölge planları, kuruluşları ve aktif olarak faaliyete geçtikleri dönem olan 2010-2013 yıllarını kapsamaktadır. Ajanslar tarafından hazırlanan ikinci bölge planları ise 2014-2023 yıllarını kapsamaktadır. Ajanslar tarafından hazırlanan ikinci planların onay süreci uzun sürmüş ve 2014 yılının son gününde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu gecikmeden dolayı, ajansların çoğu, 2014 yılı mali destek programlarını da ilk planlara uygun olarak hazırlayarak yürütmüşlerdir.

Ajansların amaçlarından en önemlisi hizmet verdikleri bölgelerde gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmaktır. Bunu sağlamak için de ajanslar başta bireylerin gelir ve istihdam olanaklarını artırmalıdır. Bölgede gelir ve istihdam olanaklarının artırılması için bunlara yönelik sosyal politika uygulamalarının geliştirilmesi gerekir. Dolayısıyla ajanslar sosyal politika uygulamalarını aktif bir şekilde hayata geçirilmeli, buna yönelik programlar uygulayarak projeleri desteklemelidir (Oktay ve Es, 2013: 604).

Bu bölümde; ilk bölge planlarının uygulama dönemini kapsayan mali destek programlarının işsizliği önlemek ve yeni istihdam alanları oluşturmaya yönelik strateji, amaç, hedef kitle, bütçe ve işgücü istatistikleri ile diğer ayrıntıları incelenmiştir. Ayrıca, kalkınma ajanlarının kurulmuş oldukları bölgelerin, demografik yapısı, işgücü verileri, bölge haritaları ve bölge hakkında genel bilgi verilmiştir.

Harita 1: Kalkınma Ajanslarının Coğrafi Görünümü

Kaynak: Sayıştay, 2014: 5.

2.1. TR10 İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)

İstanbul, İBBS Düzey 1, 2 ve 3 bölgesini aynı anda temsil eden, nüfus ve ekonomik katma değer açısından Türkiye'nin en büyük ili konumundadır. TR10 Bölgesi Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE)-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 bölgesi arasında birinci sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50). Türkiye'nin nüfusu, 2014 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 77.695.904, TR10 İstanbul Bölgesi'nin nüfusu ise 14.377.018'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 1. sırada yer alan İstanbul bölgesinde, Türkiye nüfusunun %18.5'i yaşamaktadır (TÜİKb, 2015).

Harita 2: TR10 Bölgesi Haritası

İstanbul 5.464 km²'lik yüzölçümü ile toplam 785.347 km² olan Türkiye yüzölçümü içerisinde %0,7'lik bir alana sahiptir. Türkiye'deki toplam belediye sayısı 2.931 iken, İstanbul sınırları içerisinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri olarak toplam 40 belediye bulunmaktadır. Türkiye'deki 957 ilçeden 39'u ve 34.434 köyün 151'i İstanbul'da yer almaktadır (İSTKA, 2014a: 49).

Tablo 21
TR10 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş] :									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	4.479	9.598	4.479	3.726	753	5.119	46,7	16,8	38,8
2010	4.604	9.633	4.604	3.947	658	5.029	47,8	14,3	41
2011	4.773	9.773	4.773	4.211	562	5.000	48,8	11,8	43,1
2012	5.063	9.914	5.063	4.493	570	4.851	51,1	11,3	45,3
2013	5.248	10.046	5.248	4.658	589	4.799	52,2	11,2	46,4
2014	5.785	10.982	5.785	5.096	688	5.197	52,7	11,9	46,4

Kaynak: TÜİK, 2015a.

İstanbul'un 2014 yılı toplam işsiz sayısı 688 bin kişi olup, Türkiye'deki toplam işsiz nüfusun %24,1'ini oluşturmaktadır. 2009 yılında %16,8 olan işsizlik oranı yaklaşık %5 düşerek, 2014 yılında %11,9'a inmiştir. Fakat Bölge'nin işsizlik oranı hala Türkiye'nin işsizlik oranı olan %9,9'dan yüksektir. İstanbul'daki işgücü 5.785 milyon olup bu rakam toplam Türkiye işgücünün %20'ini oluşturmaktadır (TÜİK: 2015a).

2.1.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 İstanbul Bölge Planı, 3194 sayılı İmar Kanunu çerçevesinde, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının 02.07.2009 tarihli ve 2319 sayılı yazısına istinaden, İstanbul Kalkınma Ajansı koordinasyonunda, ilgili bütün paydaşların katılımı ve katkılarıyla hazırlanmıştır (İSTKA, 2010: 18). Hazırlanan bölge planı 01.12.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiş ve yeni planın 30.12.2014 tarihinde onaylanmasına kadar uygulanmıştır.

İstanbul bölge planında, sosyal kalkınmanın sağlanması için "işsizliğin azaltılması" stratejik amaç başlıklarından birisi olarak belirlenmiştir (İSTKA, 2010: 88).

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması için, gelir dağılımının iyileştirilerek, yoksulluğun azaltılması, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, aktif işgücü programlarının, işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilerek, istihdam olanaklarının artırılması ile başta gençler ve kadınlar olmak işsizliğin azaltılması planda temel amaçlar arasında yer almaktadır (İSTKA, 2010: 88).

İşsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının oluşturulması amacıyla, aşağıdaki hedefler planda belirlenmiştir (İSTKA, 2010: 88):

- Kayıtdışı istihdamı önlemek için kayıtlı istihdam teşvik edilecektir.
- Yatırımların teşvik edilmesi ile hizmet sektöründe istihdam artırılabilecektir.
- İşgücü piyasasının ihtiyaçlarının tespiti için analizler yapılarak, mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri etkinleştirilecektir.
- Kadınlar ve gençler girişimcilik konusunda desteklenecektir.
- Gençlerin istihdama katılımlarını sağlamak için, bilgi, beceri ve yetenekleri geliştirilerek, iş bulma süreleri kısaltılarak genç işsizliği azaltılacaktır.
- Tersine göçün teşviki için, diğer bölgelerle işbirliği içerisinde, göçten kaynaklanan işsizliğin azaltılmasına çalışılacaktır.
- Mesleki eğitime karşı toplumdaki olumsuz bakış açısının giderilmesi için, mesleki eğitim konusunda farkındalık çalışması yapılarak, tercih edilebilirliği sağlanacaktır.

Ayrıca planda “Hizmetler sektörünün geliştirilmesi, ekonomideki ağırlığının artırılması” amacıyla, istihdamda hizmetler sektörünün payının azaltılması, girişimciliğin desteklenmesi gibi yeni istihdam alanlarının oluşturulması hedefleri de bulunmaktadır (İSTKA, 2010: 60).

2.1.2. Uygulanan Mali Destek Programları

İSTKA, ilk bölge planında belirlediği amaç, strateji ve hedeflerine ulaşmak için, 2010-2014 yılları arasında 22 farklı başlıkta MDP uygulamıştır. Bu programlara 2.200 proje başvurusu gerçekleştirilmiş, başvuruların 445’i ajans tarafından desteklenmiştir. İSTKA tarafından projelere 425.000.000 ₺ bütçe ayrılmıştır.

Tablo 22
İSTKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

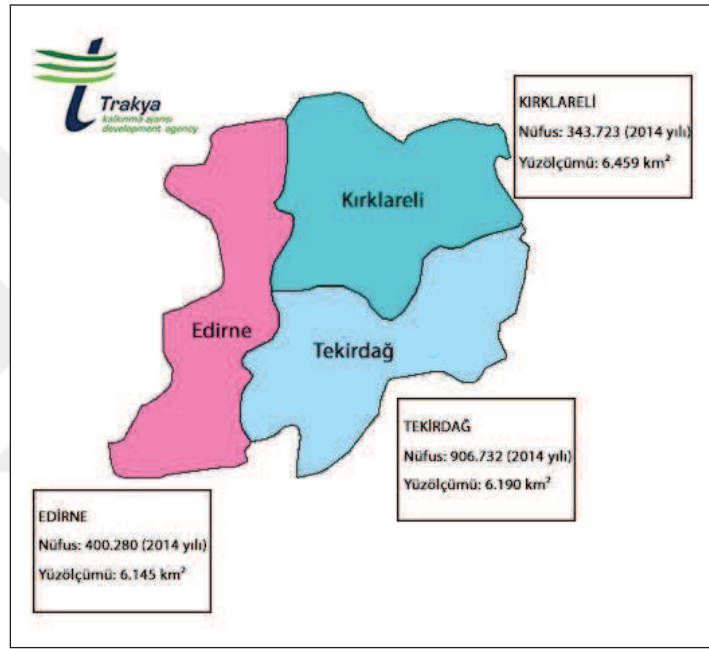
MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ
2010	İşletmelere Yönelik Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma MDP	20.000.000
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma MDP	20.000.000
	Sosyal İçerme ve Toplumsal Bütünleşme Küçük Ölçekli Altyapı MDP	15.000.000
	İşletmelere Yönelik Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi MDP	7.500.000
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi MDP	7.500.000
2011	Engelsiz İstanbul MDP	15.000.000
	İşletmelere Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul MDP	20.000.000
	Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlara Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul MDP	15.000.000
2012	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma MDP	50.000.000
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Küresel Turizm Merkezi İstanbul MDP	20.000.000
	Çocukların ve Gençlerin Girişimcilik, Beceri ve Geleceklerini Destekleme MDP	25.000.000
2013	Afetlere Hazırlık MDP	10.000.000
	Bilgi ve İletişim Teknolojileri Odaklı Ekonomik Kalkınma (İşletmeler) MDP	15.000.000
	Bilgi ve İletişim Teknolojileri Odaklı Ekonomik Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyenler)	15.000.000
	Sosyal İçermeye Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	40.000.000
	Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi (İşletmeler) MDP	15.000.000
	Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi (kâr Amacı Gütmeyen) MDP	15.000.000
2014	Afetlere Hazırlık MDP (AFK)	10.000.000
	Verimli ve Temiz Enerji MDP (İşletmeler) (EVI)	10.000.000
	Verimli ve Temiz Enerji MDP (Kâr Amacı Gütmeyenler)	10.000.000
	Çocuklar ve Gençler MDP (GEN)	25.000.000
	Küresel Turizm Merkezi İstanbul MDP (İşletmeler)	10.000.000
	Küresel Turizm Merkezi İstanbul MDP (Kâr Amacı Gütmeyenler)	10.000.000
	Yenilikçi İstanbul MDP	25.000.000
TOPLAM		425.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve İSTKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından uygulanan programların proje başvuru rehberleri incelendiğinde; yenilikçi ürün üretimi, Ar-Ge ve inovasyona yönelik faaliyet gösteren firmalara yönelik projelerin, afet riskine yönelik risklerin azaltılması ve tedbirlerin alınmasına yönelik projelerin, sosyal dışlanmayla mücadele için kurumsal kapasitenin artırılması, kurumlar arası işbirliği ile sosyal risk gruplarının kentsel ve sosyal hizmetlere erişiminin sağlanmasına yönelik projelerin, turizmin bölge bütününde çeşitlendirilmesi ve kalitesinin artırılmasına yönelik projelerin ajans tarafından bölgenin daha yoğun olarak desteklendiği görülmektedir.

2.2. TR21 Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)

Bölge planında “Yaşamak ve Üretmek İçin Arzulanan Bölge” sloganını vizyon olarak belirlemiş Trakya Kalkınma Ajansının görev alanı; İBBS Düzey 2 TR21 Bölgesi olarak adlandırılan Batı Marmara Bölgesidir. Tekirdağ (TR211), Edirne (TR212) ve Kırklareli (TR213) illerinden oluşan bölgede, 1.650.735 kişi ile Türkiye nüfusunun %2.12’si yaşamaktadır (TÜİK: 2015b). Düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan bölgede, Ergene havzası gibi sanayi bölgelerinde, nüfus yoğunluğu görece yüksektir (TRAKYAKA, 2010:7).

Harita 3: TR21 Bölgesi Haritası

Türkiye'nin Avrupa kıtasının büyük bir bölümünü oluşturan TR21 Trakya Bölgesi, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı konumunda olup, Avrupa ile geliştirilecek sosyo-ekonomik ilişki ve etkileşimler için uygun bir zemin sunmakla birlikte, sınır güvenliği gibi dezavantajları bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa'ya erişimi sağlayan tüm karayolu ağının ve bazı enerji nakil hatlarının bulunması, bölgeye stratejik bir önem kazandırmaktadır (TRAKYAKA, 2010: 7-12).

83 belediye, 26 ilçe ve 678 köye sahip olan bölge, göller hariç 18.665 km² ile Türkiye'nin toplam yüzölçümünün %2,4'üne sahiptir (TRAKYAKA, 2010: 7).

TR21 Bölgesi SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 bölgesi arasında 8. sırada, 81 il içerisinde ise, Tekirdağ 9. sırada, Edirne 12. sırada, Kırklareli 15. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 23
TR21 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	643	1.191	643	559	83	548	54	13	47
2010	652	1.194	652	588	64	541	54,6	9,8	49,3
2011	693	1.252	693	632	61	559	55,4	8,8	50,5
2012	713	1.300	713	660	53	587	54,8	7,4	50,8
2013	748	1.347	748	692	56	600	55,5	7,5	51,3
2014	714	1.269	714	660	54	555	56,3	7,6	52

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Trakya bölgesinde, 2014 yılı toplam işsiz sayısı 54.000 bin kişidir. Türkiye'nin toplam işsiz nüfusunun binde 18'i bu bölgede yaşamaktadır. Bölgenin işgücü istihdam istatistikleri incelendiğinde, işgücüne katılım oranında %56,3'le Türkiye ortalamasının yaklaşık 5 puan üzerindedir. Ayrıca TÜİK verilerine göre Trakya bölgesinin işsizlik oranı Türkiye ortalamasının %2,3 altında seyretmekte olup, bölge açısından önemli bir gösterge olarak ortaya çıkmaktadır (TÜİK, 2015a).

2.2.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma ile çevreye duyarlı, mevcut potansiyelini değerlendirebilen ve küresel ölçekte daha güçlü rekabet edebilen bir bölge olmayı hedefleyen 2010-2013 Trakya Bölge Planı, 14.10.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25). Bölge planında, rekabet gücünün artırılması, altyapının geliştirilmesi, çevre ve sosyal yapı ile beşeri sermayenin geliştirilmesi başlıkları altında stratejik amaçlar belirlenmiş ve bu amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla, farklı hedefler geliştirilmiştir (TRAKYAKA, 2010: 115).

Bölge planının istihdama yönelik strateji, hedef ve amaçları içerisinde; rekabet gücünün artırılması için bölgede girişimciliğin desteklenmesi öncelik olarak seçilmiştir. Sosyal ve beşeri altyapının geliştirilmesi stratejisi altında, istihdamın artırılması için örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumları ile sektörler arasında doğrudan bir işbirliği ağı

kurularak, mesleki eğitimin teknolojik gelişmelerle uyumlu ve bölgedeki üretimin ihtiyacına göre gerçekleşmesinin sağlanması amaçlanmaktadır (TRAKYAKA, 2010: 117-129).

Öncelikler kapsamında: ilgili taraflarca bölgedeki sektörel yapı ile işgücü yapısının analizi ve bölgenin işgücü arz ve talep yapısının ortaya çıkması için işgücü piyasası analizlerinin yürütülmesi, iş garantili eğitim programların teşviki, acil ihtiyaç duyulan alanlarda kalifiye işgücünün yetiştirilmesi desteklenmesi yer almaktadır (TRAKYAKA, 2010: 117-129).

2.2.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Bölge Planı hedefleri doğrultusunda, Trakya Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 12 adet MDP uygulanmış, 300'e yakın projeye hibe desteğinde bulunularak projelerin hayata geçmesi sağlanmıştır. Ajans bu projelerin gerçekleştirilmesi amacıyla, toplam 66.000.000 ₺'lik teklif çağrısı ilanına çıkmıştır. İlan edilen teklif çağrılarında, 4 adet MDP KOBİ'lerin başvuru yapabileceği, 8 program ise kar amacı gütmeyen kuruluşların, sosyal kalkınma ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yöneliktir. KOBİ'lere yönelik MDP'lerin öncelik alanları Ar-Ge, inovasyona yönelik projeler, çevreye duyarlı projeler, turizmin çeşitlendirilmesi vb. başlıkları içermektedir.

Tablo 24
TRAKYAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ
2010	Rekabet Gücünün Artırılması MDP (Kar Amacı Güden)	9.000.000
	Rekabet Gücünün Artırılması MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	2.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	2.500.000
2011	İktisadi Kalkınma MDP	9.500.000
	Sosyo-Ekonomik Kalkınma MDP	5.500.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	5.000.000
2012	2012/2013 Yılı İktisadi Kalkınma MDP	11.000.000
	2012/2013 Yılı Sosyo-Ekonomik Kalkınma MDP	3.000.000
	2012/2013 Yılı Küçük Ölçekli Altyapı MDP	6.500.000
2014	2013/2014 İktisadi Kalkınma MDP	4.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	3.000.000
	Sosyo-Ekonomik Kalkınma MDP	5.000.000
TOPLAM		66.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve TRAKYAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

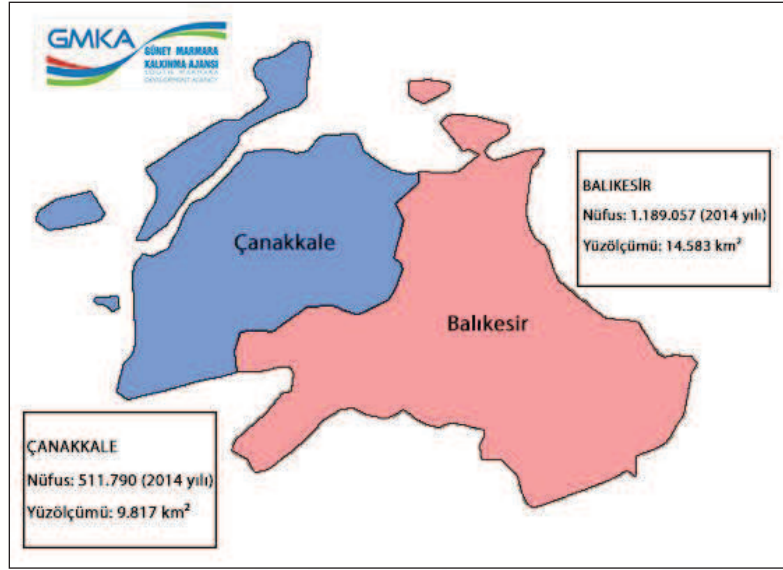
İhracat ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, Ar-Ge, yenilikçilik, markalaşma, kümelenme, pazarlama, turizmde kalitenin artırılması, çevreye duyarlı üretimin geliştirilmesi, kırsal alanda bilinçli tarım uygulamalarına yönelik projeler, öncelikli alanlar olarak, ajans tarafından desteklenmiştir.

2.3. TR22 Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)

Güney Marmara Kalkınma Ajansının görev alanı, TR22 Bölgesi olarak adlandırılan Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir (TR221) ve Çanakkale (TR222) illerinden oluşmakta ve Türkiye nüfusunun yaklaşık %2,1'i TR22 Bölgesinde yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölge, Marmara ve Ege denizlerine kıyısı bulunmakla birlikte, hem Asya hem de Avrupa kıtalarındaki topraklarının yanında, Çanakkale Boğazı'nı da barındırmaktadır (GMKA, 2014a: 19).

Yüzölçümü 24.423,16 km² olan bölgenin 31 ilçesi ve 1.457 köyü vardır. Ege'de Gökçeada ve Bozcaada ile Ayvalık Adaları, Marmara'da ise Marmara, Avşa, Paşalimanı ve Ekinlik Adaları, bölgenin sınırları içerisindedir (GMKA, 2014a: 19).

Harita 4: TR22 Bölgesi Haritası

2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin nüfusu ise 1.700.847'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 19. Sırada yer alan Güney Marmara Bölgesi'nde Türkiye nüfusunun %2,19'u yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölgenin ekonomisini, ulaşımını, geçim kaynaklarını etkileyen en önemli unsur, coğrafi yapıdır. Bölgede, turizm, yenilenebilir enerji, tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayi önde gelen sektörlerdir (GMKA, 2014a: 20).

TR22 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 10. sırada, 81 il içerisinde ise, Çanakkale 14. sırada, Balıkesir ise 22. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Bölgenin İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük sanayi merkezleri arasında bulunması, artan lojistik ve ulaşım olanakları ile avantajlı bir konuma gelmesini sağlayacaktır. Çevresinde yer alan sanayi merkezlerinin, göçün, nüfusun, trafiğin, arazi maliyetlerinin ve çarpık kentleşmenin artışı gibi sorunların giderek çoğalması, bölgeyi yeni bir alternatif haline getirmektedir (GMKA, 2010: 7).

Tablo 25
TR22 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	612	1.264	612	560	52	652	48,4	8,5	44,3
2010	615	1.274	615	568	48	658	48,3	7,7	44,6
2011	607	1.289	607	575	32	682	47,1	5,3	44,6
2012	620	1.312	620	587	33	692	47,3	5,4	44,7
2013	625	1.319	625	587	38	694	47,4	6	44,5
2014	638	1.329	638	602	36	691	48	5,6	45,3

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Güney Marmara Bölgesi'nin 2014 yılı toplam işsiz sayısı, Türkiye toplam işsiz nüfusunda 36.000 kişi ile binde 13'ünü oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı %5,6 ile Türkiye'nin işsizlik oranı olan %9,9'un çok altında seyretmektedir. Bununla birlikte, işgücüne katılma oranı, Türkiye ortalamasının 2 puan altındadır (TÜİK: 2015a).

2.3.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Balıkesir ve Çanakkale illerini içine alan TR22 Düzey 2 Bölgesi için, Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın koordinasyonunda hazırlanan 2010-2013 Güney Marmara Bölge Planı, 15.12.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Güney Marmara Kalkınma Ajansı Bölge Planında yer alan istihdam konusu incelendiğinde, farklı bölüm ve öncelikler içerisinde, aşağıdaki hedef ve stratejilerin belirlenmiş olduğu görülmektedir.

Bölge planında belirlenen ana başlıklardan birisi olan “Beşeri Sermayenin ve Sosyal Yaşamın Geliştirilmesi” amacının gerçekleştirilebilmesi için belirlenen hedefler arasında aşağıdaki konular yer almaktadır (GMKA, 2010: 176):

- İşgücünün bölge önceliklerine göre yönlendirilmesi,
- İşgücü ve istihdam alanlarının araştırılması ve örtüşen alanların belirlenmesi,
- İşverenler tarafından ihtiyaç duyulacak alanlarda, kalifiye eleman yetiştirilmesi ve ara eleman ihtiyacını giderecek eğitim programlarının desteklenmesi,

- Kadınların istihdam edilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi ve farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Ayrıca; bölge planı başlıklarından birisi olan “Rekabet Edebilirliğin Artırılması” amacının gerçekleştirilmesi için, bölgede girişimciliğin geliştirilmesi hedef olarak belirlenmiştir (GMKA, 2010: 165).

2.3.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 11 adet MDP uygulanmış olup, yaklaşık 300 proje desteklenmiştir. Bu projelere toplam 57.400.000 ₺ tutarında bütçe, hibe desteği olarak sağlanmıştır.

Tablo 26
GMKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Güden)	8.000.000
	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	4.000.000
2011	İhracat ve Yenilikçilik MDP	10.950.000
	Sosyal Kalkınma MDP	4.250.000
2013	Sosyal Kalkınma MDP	5.000.000
	Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Güden Kurumlar) MDP	4.778.141
	Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlar) MDP	1.221.859
	Turizmde Rekabetçiliğin Artırılması (Kâr Amacı Güden Kurumlar) MDP	5.000.000
	Turizmde Rekabetçiliğin Artırılması (Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlar) MDP	
2014	2014 Yılı Sosyal Kalkınma MDP	3.000.000
	2014 Yılı Öncelikli Sektörler MDP	11.200.000
TOPLAM		57.400.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve GMKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İşgücü niteliklerinin turizm ve imalat sanayinin taleplerini karşılayacak şekilde geliştirilmesine yönelik projeler, dezavantajlı grupların istihdam edilmesi ve girişimciliği artıran projeler, Ar-Ge ve yenilik içeren ihracata yönelik projeler ile tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesini içeren projeler Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli alanlar olarak ilan edilerek desteklenmiştir.

2.4. TR31 İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)

İBBS Düzey 2 Bölge sınıflandırmasında, TR31 olarak adlandırılan İzmir, Türkiye'nin en büyük 3. İlidir. 2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre, Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TR31 Bölgesi'nin nüfusu ise 4.116.072'dir. İzmir'in nüfusu Türkiye nüfusunun %5,2'sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2015b).

Harita 5: TR31 Bölgesi Haritası

Ege Bölgesi ve İzmir, göç alan bölgelerin ve illerin başındayken, İzmir hem bölgesel, hem ulusal ölçekte, bir göç çekim merkezidir. Türkiye'de şehir nüfus oranı %75 iken, İzmir'de bu oran %90 düzeyindedir. Türkiye geneline göre daha hızlı yoğunlaşan, artan ve kentleşen nüfusu nedeniyle, İzmir'in özellikle sağlıklı kentleşme, acil durum ve afet yönetimi, ulaşım ve çevre gibi konularda, güçlü ve etkin politikalara ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (İZKA, 2010: 20).

TR31 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 3. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 74).

Tablo 27
TR31 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.397	2.997	1.397	1.170	227	1.600	46,6	16,2	39
2010	1.534	3.066	1.534	1.303	231	1.531	50,1	15,1	42,5
2011	1.653	3.099	1.653	1.410	243	1.446	53,4	14,7	45,5
2012	1.671	3.142	1.671	1.424	247	1.471	53,2	14,8	45,3
2013	1.790	3.200	1.790	1.514	276	1.410	55,9	15,4	47,3
2014	1.746	3.265	1.746	1.504	243	1.518	53,5	13,9	46,1

Kaynak: TÜİK, 2015a.

İzmir bölgesinde, 2014 yılı toplam işsiz sayısı 243.000 kişidir. Türkiye ortalamasına göre %9,9'un 4 puan üzerinde olan İzmir'in işsizlik oranı %13,9'dur. Bununla birlikte, işgücüne katılma oranı, Türkiye ortalamasının 3 puan üzerinde seyretmektedir (TÜİK: 2015a).

2.4.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 İzmir Bölge Planı, 16.06.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26).

İzmir Bölge Planında, sosyal kalkınmanın sağlanması için istihdam olanaklarının ve işgücü verimliliğinin artırılmasının önemi belirtilmiş, istihdamın artırılması ile yoksullukla mücadele edilebileceği ve sosyal bütünleşmenin sağlanabileceği, ekonomik kalkınmanın sağlanması için üretimde verimlilik artışının gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, plan kapsamında istihdamın ve işgücü verimliliğinin artırılması önceliği altında dört hedef tanımlanmıştır” Bu hedefler (İZKA, 2010: 33):

- Bölgede bir işgücü stratejisinin oluşturulması ve uygulanması,
- İşverenlerin talep ettikleri alanlarda, ara eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla mesleki eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Nitelikli işgücünün, bölge ihtiyaçlarına uygun olarak yetiştirilmesi,
- İşgücü piyasasında, dezavantajlı kişilerin istihdamına uygun imkanların sağlanması.

2.4.2. Uygulanan Mali Destek Programları

İzmir Kalkınma Ajansı tarafından, 2009-2014 yılları arasında 11 adet MDP uygulanmış olup, bu programlar kapsamında 135.600.000 ₺ hibe, teklif çağrısı yöntemi ile faydalanıcılara kullandırılmıştır.

Tablo 28
İZKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2009-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2009	Tarım Kırsal Kalkınma MDP	19.000.000
	Turizm ve Çevre MDP	12.600.000
2010	Kırsalda Ekonomik Çeşitlilik MDP	6.000.000
	Turizmde Rekabet Edebilirlik ve Yenilik MDP	12.000.000
2011	Teknolojik Üretim ve Yenilik Mali Destek Program MDP	14.000.000
2012	Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri (Kar Amacı Güden) MDP	15.000.000
	Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri (Kar Amacı Gütmeyen) MDP	10.000.000
2013	Okul Öncesi ve Mesleki Eğitim (Kar Amacı Güden) MDP	20.000.000
	Okul Öncesi ve Mesleki Eğitim (Kar Amacı Gütmeyen) MDP	
2014	Bilgi Toplumuna Dönüşüm ve Bilgi İletişim Teknolojileri MDP	15.000.000
	Sanayi Bölgelerini Geliştirme MDP	12.000.000
TOPLAM		135.600.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve İZKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

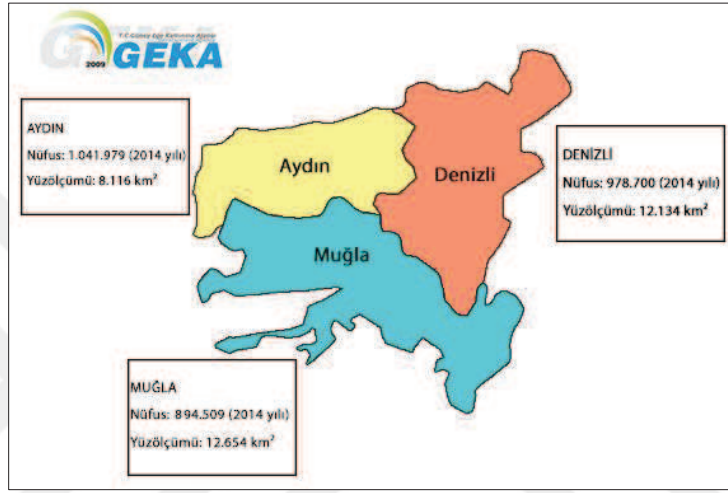
İZKA MDP'lerinin öncelikleri incelendiğinde; farklı başlıklarda yenilenebilir enerji kaynaklarına ve teknolojik üretim başlıkları ile bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik desteklerin öne çıktığı görülmektedir.

İZKA yürüttüğü programlar konusunda, etki analizi yaptıran nadir ajanslardan birisidir. İZKA tarafından uygulanan 2008 yılı KOBİ MDP'sinin amacı işletmelerin rekabet güçlerini ve istihdamı artırılmalarını, temiz ve alternatif enerji kaynaklarının üretimi ve tüketimi ile yenilikçilik faaliyetlerini teşvik etmektir. (EY, 2013: 6).

Ancak yapılan etki analizi, program dahilindeki proje faaliyetlerinin, İzmir'de ek bir istihdam oluşturmadığını ortaya çıkarmıştır. Desteklenen işletmelerde, 2010 yılında ki istihdam %12 artarken, bu oran Türkiye genelinde %13.8'dir. Projeleri desteklenmiş olan işletmelerdeki pozitif etkinin sebebinin, projelerden kaynaklanan etkiden ziyade, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum ve sektörel faktörlerden dolayı olduğu tespit edilmiştir (EY, 2013: 9).

2.5. TR32 Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)

Aydın (TR321), Denizli (TR322) ve Muğla (TR323) illerinden oluşan Güney Ege Bölgesi, İBBS Düzey 2’de TR32 Bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Bölgenin toplam yüzölçümü 32.657 km²’dir (TÜİK, 2014: 32). 2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre; Türkiye’nin nüfusu 77.695.904, TR32 Güney Ege Bölgesi’nin nüfusu ise 2.915.188’dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 10. sırada yer alan Güney Ege Bölgesi’nde, Türkiye nüfusunun %3,7’si yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Harita 6: TR32 Bölgesi Haritası

TR32 Bölgesi; SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 7. sırada, 81 il içerisinde ise, Muğla 8. sırada, Denizli 10. sırada, Aydın 19. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 29
TR32 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.113	2.064	1.113	955	158	951	53,9	14,2	46,3
2010	1.150	2.099	1.150	1.013	137	949	54,8	11,9	48,3
2011	1.190	2.188	1.190	1.088	102	998	54,4	8,5	49,8
2012	1.286	2.276	1.286	1.187	99	990	56,5	7,7	52,2
2013	1.289	2.296	1.289	1.201	89	1.007	56,2	6,9	52,3
2014	1.204	2.232	1.204	1.117	87	1.028	53,9	7,2	50

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Güney Ege Bölgesi'nde işsizlik oranı, 2009 yılından itibaren hızlı bir düşüş sergilemiş, Türkiye ortalamasının üzerinde olan işsizlik oranları, 2014 yılında %7,2 puana gerileyerek, Türkiye'nin işsizlik oranının %2,7 puan altında gerçekleşmiştir. Bölgede ki işgücüne katılım ve istihdam oranlarının, Türkiye ortalamalarından yüksek seyretmesi bölge işgücü verileri açısından olumlu göstergelerdir (TÜİK: 2015a).

2.5.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

TR32 2010-2013 Güney Ege Bölge Planı, GEKA tarafından hazırlanmış ve 05.11.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Planın amacı, Bölgede bulunan tarihi, turistik, doğal, kültürel ve ekonomik varlıklar ve diğer kaynakları ortaya çıkarmak ve bölgenin ihtiyaçlarını, sorunlarını, gelecekle ilgili beklentilerini tespit ederek, bunların bölgesel ve ulusal önceliklerle uyumlaştırılmasını sağlamaktır (GEKA, 2010: III).

Bölge Planında, istihdam olanaklarını geliştirerek iş gücüne katılımı artırmak amacını gerçekleştirmek üzere, aşağıdaki hedef ve stratejiler geliştirilmiştir (GEKA, 2010: 173-174):

Kadınların iş gücü piyasasına katılımının artırılması için, kadınlara mesleki eğitim verilecek ve istihdam edilmeleri sağlanacaktır. Kadın girişimcilerin sayısının artırılmasına yönelik girişimcilik kursları düzenlenecek ve kadın girişimcilerin yararlanabileceği finansal destek mekanizmaları geliştirilecektir.

Bölgenin işgücü ihtiyaçları doğrultusunda üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde, mesleki eğitim imkanları geliştirilerek işgücü kalitesi yükseltilecek, bu şekilde kalifiye personel ihtiyacı karşılanacaktır.

Tarım dışı istihdamın artırılması için farklı yatırım olanaklarının çeşitlendirilmesi ve mesleki eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi ile yeni istihdam imkanları sağlanacaktır.

Sosyal altyapı geliştirilerek, sosyal dışlanmaya maruz kalan grupların, sosyal hayata ve iş gücüne katılımı sağlanarak, yaşam kaliteleri yükseltilecek, ayrıca engellilerin mesleki eğitim yoluyla istihdam edilmelerinin yolu açılacaktır.

2.5.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Güney Ege Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 11 adet MDP uygulanmış olup, ilan edilen toplam hibe bütçesi 64.600.000 ₺'dir. GEKA tarafından, iktisadi kalkınma, sosyal kalkınma, tarıma dayalı sanayi, turizm, dönüşüm ve çevre başlıklarında programlar uygulanmıştır.

Tablo 30
GEKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Güden)	7.000.000
	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	3.300.000
	İktisadi Kalkınma MDP (Küçük Ölçekli Altyapı)	5.700.000
2012	Tarıma Dayalı Sanayide Katma Değerin Artırılması (Kar Amacı Güden) MDP	7.600.000
	Tarıma Dayalı Sanayide Katma Değerin Artırılması (Kar Amacı Gütmeyen) MDP	4.000.000
	Mirasımız Dericilik MDP	3.000.000
2013	Alternatif Turizm MDP	6.000.000
	Turizm Altyapısı MDP	8.000.000
2014	Yenilikle Dönüşüm MDP(Kar amacı güden işletmelere yönelik)	11.000.000
	Yenilikle Dönüşüm MDP(Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri)	3.000.000
	Çevre MDP (Kar Amacı Güden İşletmelere Yönelik)	6.000.000
TOPLAM		64.600.000

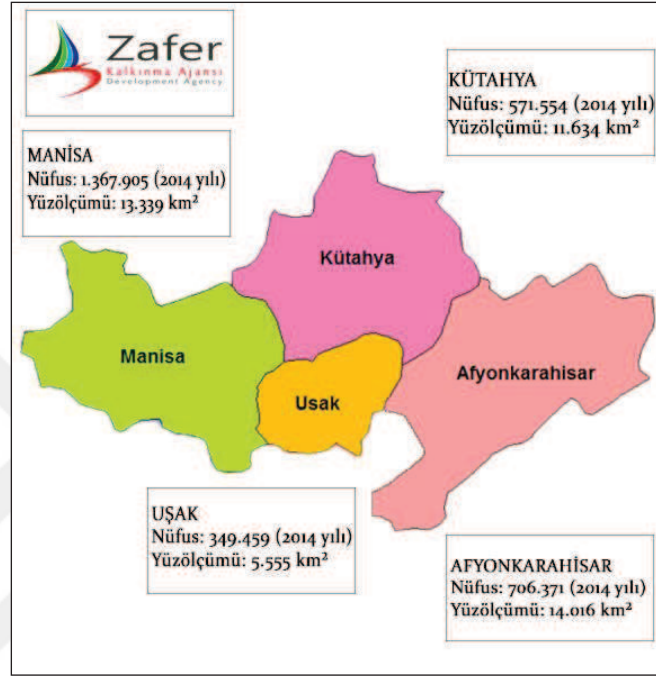
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve GEKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Bölgede alternatif turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesine yönelik projeler, tarıma dayalı sanayide katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, paketlenme, gıda atıklarının yeniden kazanımı konulu projeler, deri ve kösele sanayinin ihtisas OSB'de kümelenmelerini teşvik eden projeler, yeni ürün üretilmesi, ürünleri tasarım ve markalaşma faaliyetleri ile ticarileştirerek pazarlanmasını artırmayı hedefleyen projeler ajans tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

2.6. TR33 Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)

Afyonkarahisar (TR332), Kütahya (TR333), Manisa (TR331) ve Uşak (TR334) illerinden oluşan TR33 Düzey 2 Bölgesinde, TÜİK 2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre 2.995.289 kişi yaşamaktadır. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 9. sırada yer alan TR33 Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %3.86'sı bulunmaktadır (TÜİK, 2015b).

Ayrıca, TÜİK tarafından yapılan nüfus tahminlerine göre; Türkiye ve Ege Bölgesi nüfusu 2023 yılında artarken, TR33 Bölgesi'nin nüfusu görece daha az artacaktır. Son 5 yıla ilişkin bölgedeki net göç hızı değerleri de bölgenin göç verdiğini göstermektedir. Bölge dışına göç eden kişilerin, lise ve üzeri eğitime sahip oldukları ve genellikle İstanbul bölgesine yerleştikleri tespit edilmiştir (ZAFER, 2014a: 42-44).

Harita 7: TR33 Bölgesi Haritası

TR33 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 12. sırada, 81 il içerisinde ise; Manisa 23. sırada, Uşak 25. sırada, Kütahya 23. sırada, Afyon 43. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 31
TR33 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	982	2.150	982	874	108	1.169	45,6	11	40,6
2010	1.039	2.157	1.039	960	79	1.118	48,2	7,6	44,5
2011	1.119	2.123	1.119	1.066	53	1.004	52,7	4,7	50,2
2012	1.170	2.136	1.170	1.119	51	966	54,8	4,4	52,4
2013	1.142	2.100	1.142	1.080	62	958	54,4	5,4	51,4
2014	1.192	2.277	1.192	1.145	47	1.085	52,3	3,9	50,3

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Bölgenin işsizlik oranı, Türkiye işsizlik oranından düşük seyretmektedir. İşsizlik, 2009 yılında %11 iken, bu oran 2014 yılında %3,9'a gerileyerek, Türkiye ortalamasının çok altında yer almıştır. Bölge'de 47.000 işsiz bulunmakta, buna karşılık 1.145.000 kişi istihdam edilmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranlarının, ülke ortalamalarından yüksek olması bölge işgücü verileri açısından olumlu göstergelerdir (TÜİK, 2015a).

2.6.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Bölgesel düzeyde kalkınma odaklı yapılan diğer tüm çalışmaları yönlendirmek ve koordine etmek amacıyla hazırlanan, 2010-2013 dönemini kapsayan TR33 Bölgesi Bölge Planı, 29.11.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26)

Zafer Kalkınma Ajansı (2010-2013) Bölge Planının farklı bölüm ve başlıklarında, istihdam ile ilgili aşağıdaki stratejiler belirlenmiştir (ZAFER, 2010: 118):

- Mesleki ve teknik eğitimin ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesi,
- Dezavantajlı grupların ekonomik ve sosyal hayata entegrasyonunun sağlanmasına yönelik istihdam planı oluşturulması, ihtiyaç duyulan alanlarda teknik ve mesleki eğitim verilmesi,
- Bölgede girişimcilik kapasitesinin artırılması,
- Engellilerin istihdam oranı artırılması için engelli istihdamının teşvik edilmesi,
- Başta sanayi işletmeleri ve turizm sektöründe istihdam edilen personelin eğitim ve kalitesinin yükseltilmesi,

Ajansın, bölge planındaki hedeflere ulaşmak için kullandıracağı kaynakların istihdam ve katma değer yaratacak şekilde, beşeri gelişmenin sağlanmasına maksimum katkıda bulunması kararlaştırılmıştır (ZAFER, 2010: 118).

2.6.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Zafer Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 7 adet MDP uygulanmış olup, toplam ilan edilen hibe bütçesi 79.200.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, KOBİ'lerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 4 program, sosyal kalkınmanın sağlanmasına yönelik 2 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 1 program uygulanmıştır.

Tablo 32
Zafer KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Bölgesel Potansiyelin Harekete Geçirilmesi MDP	20.000.000
2011	Odak Sektörler MDP	12.200.000
	Sürdürülebilir Kırsal & Kentsel Altyapı MDP	5.900.000
2012	Sosyal Kalkınma MDP	8.500.000
	Sosyal Altyapı MDP	8.800.000
2014	Rekabetçi KOBİ MDP (RKMDP)	16.000.000
	Turizm, Enerji ve Çevre Altyapı MDP (TEÇDP)	11.000.000
TOPLAM		79.200.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve ZAFER KA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Zafer Kalkınma Ajansı tarafından uygulanan MDP'lerin öncelik alanları incelendiğinde; Ar-Ge, inovasyon odaklı projelerin, kalite odaklı üretim, yönetim faaliyetlerine yönelik projelerin, KOBİ'lerin ihracatını artırarak rekabet edebilirliğini artıran projelerin, bölgenin turizm potansiyelinin artırılmasına ve değerlendirilmesine yönelik projelerin desteklendiği görülmektedir.

2.7. TR41 Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)

2014 yılı TÜİK ADNKS sonuçlarına göre; Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TR41 Bölgesi, Bursa (TR411), Eskişehir (TR412) ve Bilecik (TR413) illerinden oluşmakta, nüfusu ise 3.809.784'dur. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 5. sırada yer alan Bursa Bilecik Eskişehir Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %4,9'u yaşamaktadır (TÜİK, 2015b). Bursa'nın 17, Eskişehir'in 14 ve Bilecik'in 8 ilçesi bulunmaktadır. Bölgede genel olarak yüksek nüfus artışı görülmekte olup, bunun ana nedeni bölge dışından alınan göçtür (BEBKA, 2015a: 2-7).

Harita 8: TR41 Bölgesi Haritası

TR41 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 4. sırada, 81 il içerisinde ise, Bursa 6. sırada, Eskişehir 7. sırada, Bilecik 27. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Bölgede mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları, genel liselerden daha fazladır. Bursa’da 3, Eskişehir’de 2 ve Bilecik’te 1 üniversite faaliyet göstermektedir. Özellikle Anadolu Üniversitesi, Türkiye’nin açık öğretim ihtiyacını karşılayan öncü bir kurumdur (BEBKA, 2015a: 31).

Tablo 33
TR41 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.289	2.662	1.289	1.110	179	1.373	48,4	13,9	41,7
2010	1.268	2.694	1.268	1.140	128	1.426	47,1	10,1	42,3
2011	1.339	2.753	1.339	1.237	102	1.414	48,6	7,6	44,9
2012	1.404	2.866	1.404	1.301	103	1.462	49	7,4	45,4
2013	1.490	2.956	1.490	1.385	105	1.466	50,4	7	46,9
2014	1.421	2.881	1.421	1.333	88	1.460	49,3	6,2	46,3

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Bursa, Eskişehir, Bilecik Bölgesinde işsizlik oranı, 2009 yılında %19,9 iken, bu oran 2014 yılında %6,2’ye gerileyerek Türkiye ortalamasının çok altında yer almıştır. Bölgede 88.000 işsiz bulunmakta buna karşılık 1.460.000 kişi istihdam edilmektedir.

İşgücüne katılma ve istihdam oranı açısından da ülke ortalamalarına benzer göstergelere sahiptir (TÜİK: 2015a).

2.7.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

01.11.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren 2010-2013 Bursa, Eskişehir, Bilecik Bölge Planı'nın amacı, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda bütüncül bir yaklaşımla, dengeli, rekabetçi ve insan odaklı kalkınmayı sağlamak ve sürdürülebilir kılmaktır (BEBKA, 2011: 04).

2010-2013 BEBKA Bölge Planı'nda "Sosyal Kalkınma ve İstihdam" başlığı altında, bölgede mesleki ve teknik eğitimi, ihtiyaç duyulan alanlara göre yeniden yapılandırıp geliştirerek, işgücü niteliğinin artırılması amacının gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki hedefler belirlenmiştir (BEBKA, 2011: 221-237):

- Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile eğitim gören kişi sayısının piyasanın talebine göre, niteliğinin ve sayısının artırılması,
- Mesleki eğitim veren kuruluşların teknik altyapısını geliştirilmesi için mesleki eğitim ve iş dünyası koordinasyonunu sağlayarak, staj, uygulamalı eğitim, ortak uygulama merkezlerinin artırılması,
- İstihdam garantili kurs sayısının artırılması yolu ile iş bulamayan nitelsiz kişilere yönelik meslek edindirme faaliyetlerinin yapılması ve mesleki ara eleman ihtiyaçlarına uygun mesleki ve teknik kursların açılması,
- Bölgede girişimcilik kültürünü geliştirerek, girişimcilere yönelik destek ve hibe mekanizmalarının artırılmasını sağlamak,
- Bölgede kayıt dışı istihdamla ortak mücadele edilmesi için kurumlar arası koordinasyonun geliştirilmesi, şeffaf bir yapının kurulması, kayıt dışı istihdam konusunda etkin projelerin hayata geçirilmesi,
- Bölgede turizm alanında çalışanların eğitim seviyesinin yükseltilerek, istihdamlarının 12 aya çıkarılmasının sağlanması,

Ayrıca kırsal kesimin ekonomik durumunun iyileştirilmesi, katılımcı bir yaklaşımla tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin çeşitlendirilerek desteklenmesi ile yeni istihdam alanları oluşturulması hedeflenmiştir.

2.7.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 13 farklı MDP uygulanmış olup, toplam ilan edilen hibe bütçesi 71.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, KOBİ'lerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 8 program, kar amacı gütmeyen kurumların farklı konularda desteklenmesine yönelik 2 program ve çeşitli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 3 program uygulanmıştır.

Tablo 34
BEBKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

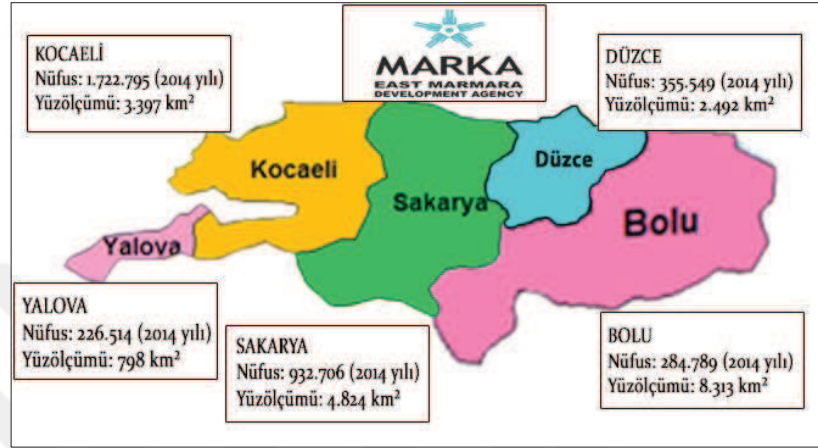
MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması MDP (Kar Amacı Güden)	8.000.000
	Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması MDP (Kâr Amacı Gütmeyen)	4.000.000
2011	Çevre ve Enerji MDP	9.000.000
	Ar-Ge ve Yenilikçilik MDP	5.000.000
	Sosyal Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyen) MDP	2.000.000
2012	Sürdürülebilir Sanayi MDP	8.000.000
	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	9.588.891
	Turizm Tanıtım MDP	2.411.109
2014	Sosyal Kalkınmaya Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	10.000.000
	Kırsalda Ekonomik Gelişim MDP	11.000.000
	İşbirliği ve Gelişim MDP	10.000.000
	Çevre Küçük Ölçekli Altyapı MDP	9.000.000
	Çevre Dostu Üretim MDP	10.000.000
TOPLAM		71.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve BEBKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Bölgede Ar-Ge ve yenilik ile işbirliğini geliştirecek, çevre kirliliğini azaltacak sanayi tesislerinin kurulmasını sağlan projeler, bölgenin tarihi ve turistik mekanlarının tanıtılması ve turizm imkanlarına erişimi sağlamaya yönelik projeler, engellilerin istihdamının sağlanabilirliğine, eğitim ve sağlık hizmetlerine daha rahat ulaşılabilmesine yönelik projeler, kadınların sosyal ve ekonomik statülerinin desteklenerek, işgücüne katılmalarına yardımcı olacak projeler, yenilebilir enerji ve temiz çevre odaklı projeler öncelikli olarak BEBKA tarafından desteklenen projeler arasında yer almıştır.

2.8. TR42 Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)

TR42 Bölgesi, Kocaeli (TR421), Sakarya (TR422), Düzce (TR423), Bolu (TR424) ve Yalova (TR425) illerini kapsamaktadır. Bölge illeri, SEGE-2011 sıralamasında 81 il içerisinde ise Kocaeli 4. sırada, Bolu 11. sırada, Yalova 13. sırada, Sakarya 18. sırada, Düzce ise 35. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 9: TR42 Bölgesi Haritası

Bölge, Türkiye'nin doğusu ve batısı arasında bir köprü konumundadır. Bölgenin Türkiye ekonomisinin merkezi olan İstanbul ve idari merkezi olan Ankara ile gelişmiş ulaşım bağlantıları bulunmaktadır. Ayrıca Marmara Denizi ve Karadeniz'e açılan limanları sayesinde dünya ile uluslararası ticaretin kurulduğu bir sanayi üssü konumundadır.

Türkiye'de bulunan 279 Organize Sanayi Bölgesi içerisinde, kuruluş aşamasında olanlar dahil olmak üzere 37 adedi bölge içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de bulunan 34 teknopark'tan 6 tanesi ve 20 teknoloji merkezinden 2 tanesi de yine bu bölge sınırları içindedir. Bu açıdan bölgenin Türkiye'nin Ar-Ge altyapısı ve sanayisi en güçlü bölgelerinden biri olduğu söylenebilir (MARKA, 2015a: 23).

2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre, Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TR42 Doğu Marmara Bölgesi'nin nüfusu ise 3.522.353'tür. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 6. sırada yer alan Doğu Marmara Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %4.53'ü yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Tablo 35
TR42 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.151	2.342	1.151	978	173	1.191	49,2	15	41,8
2010	1.211	2.408	1.211	1.053	158	1.197	50,3	13	43,7
2011	1.373	2.511	1.373	1.210	163	1.138	54,7	11,9	48,2
2012	1.399	2.607	1.399	1.253	146	1.208	53,7	10,5	48,1
2013	1.486	2.705	1.486	1.340	146	1.219	54,9	9,8	49,5
2014	1.445	2.652	1.445	1.301	145	1.207	54,5	10	49

Kaynak: TÜİK, 2015a.

2014 yılı verilerine göre Doğu Marmara Bölgesinin işsizlik oranı ile Türkiye'nin işsizlik oranı benzerlik göstermektedir. Bölgede 145.000 işsiz bulunmakla birlikte, işgücüne katılma oranı, Türkiye ortalamasının 4 puan üzerindedir (TÜİK: 2015a).

2.8.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Uzun vadeli bir perspektifle hazırlanan 2010-2013 Doğu Marmara Bölge Planı, 28.09.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26) Planda, bölgenin mevcut durumu irdelenerek, bölge vizyonu ortaya konulmuş, bu vizyona ulaşmak için takip edilecek faaliyetler aşağıdan yukarıya bakış açısı ile belirlenerek, bölgenin doğal ve beşeri kaynakları bu doğrultuda yönlendirilmeye çalışılmıştır (MARKA, 2010: V).

Bölge Planında “İşgücüne ekonominin ihtiyaç duyduğu niteliklerin kazandırılması” için, beşeri zenginliklerin geliştirilmesi amaçlanmış ve aşağıdaki stratejiler geliştirilmiştir (MARKA, 2010: 180):

- İşverenlerin talepleri doğrultusunda işgücüne uygun eğitim programlarının üniversiteler tarafından tasarlanması ve uygulanması, ekonominin ihtiyaç duyduğu niteliklerin kazandırılması ve Ar-Ge alanında ihtiyaç bulunan kalifiye personelin niteliğinin tespiti ve geliştirilmesi amacıyla sertifika programlarına yoğunluk verilecektir.
- İstihdam olanaklarının artırılması ve güçlü bir sosyo-ekonomik yapı için, bölgede mevcut sanayi ve eğitim kurumları arasındaki işbirliği imkânlarının

daha etkin kullanılması amacıyla, sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin ihtiyaçları tespit edilerek, bu doğrultuda işgücü yetiştirilmesi teşvik edilecektir.

- Mesleki eğitim alanlarının tespiti amacıyla, işbirliği geliştirilerek, iş garantili meslek eğitimleri ile bölgede nitelikli işgücü artırılabacaktır.
- Turizm ve eğlence sektöründeki düşük maliyetli eğitimler sayesinde, kısa sürede yeni işgücü hazır hale getirilerek, yabancı dil öğretimi başta olmak üzere, bu alanda yapılacak faaliyetler desteklenecektir.

2.8.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 12 farklı MDP uygulanmış olup, ilan edilen toplam hibe bütçesi 72.100.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 9 program, kar amacı gütmeyen kurumların farklı konularda desteklenmesine yönelik 2 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 1 program uygulanmıştır.

Tablo 36
MARKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ
2010	KOBİ'lerin Rekabet Gücünün Artırılması MDP	15.000.000
2011	KOBİ'lerin Rekabet Gücünün Artırılması MDP	7.000.000
	Araştırma-Geliştirme ve Yenilikçilik (Kâr Amacı Güden Kuruluşlara Yönelik) MDP	5.000.000
	Araştırma-Geliştirme ve Yenilikçilik (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik) MDP	4.000.000
2013	Sosyal Kalkınma Küçük Ölçekli Altyapı MDP	7.500.000
	Temiz Üretim MDP	8.500.000
2014	Makine İmalat Sektörünün Geliştirilmesi MDP	6.000.000
	Temiz Üretim MDP	5.000.000
	Turizm MDP	8.000.000
	İşletmeler İçin Mentörlük MDP	1.100.000
	Bilişim Sektöründe Kapasite Geliştirme MDP	2.750.000
	Teknoloji Transferine Dayalı Ticarileşme MDP	2.250.000
TOPLAM		72.100.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve MARKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Başvuru rehberleri incelendiğinde; MARKA tarafından uygulanan MDP'lerin öncelikleri kapsamında, üretimde çevreye verilen zararların azaltılması ve kaynak tüketiminin azaltılmasını sağlayacak projelerin, bilişim sektörü, Ar-Ge ve yenilikçilik ve teknoloji transferi başlıklarına yönelik projelerin, makine imalat sektöründe faaliyet

gösteren firmaların ileri teknoloji kullanmalarının sağlanmasına yönelik projelerin ve turizmin çeşitlendirilerek kalitesinin artırılmasını sağlayacak projelerin desteklendiği görülmektedir.

2.9. TR51 Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)

Türkiye'nin başkenti ve ikinci büyük kenti Ankara, toplam 25.437 km² yüzölçümü ve TÜİK 2014 yılı ADNKS verilerine göre 5.150.072 nüfusuyla, Türkiye nüfusunun %6.63'üne ve toplam 25 ilçeye sahiptir (TÜİK, 2015b). Düzey 1 Bölgesi olarak TR5 Bölgesinde Konya-Karaman şehirleri ile birlikte yer alırken, Düzey 2 ve Düzey 3 Bölgelerinde tek başına yer almaktadır (ANKARAKA, 2015a: 10).

Harita 10: TR51 Bölgesi Haritası

Türkiye'nin 3.büyük yüzölçümüne sahip olan Ankara'da nüfusun büyük çoğunluğu merkezde yaşamaktadır. Çevre ilçelerde bulunan yoğun tarımsal faaliyetlerin yanında, son yıllarda bölgede ki termal turizm ve kültür turizmi gelişmektedir. Ankara, üniversitelerin, teknoparkların, sanayi bölgelerinin ve bürokrasinin çok yoğun olması sebebiyle, sosyal, beşeri ve entelektüel sermayeye sahip bir bölgedir (ANKARAKA, 2015a: 10). Bölge ayrıca SEGE'ye göre de ikinci sırada yer almaktadır. (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 74).

Tablo 37
TR51 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.554	3.459	1.554	1.342	212	1.905	44,9	13,6	38,8
2010	1.640	3.513	1.640	1.442	198	1.872	46,7	12,1	41,1
2011	1.706	3.590	1.706	1.545	161	1.884	47,5	9,4	43
2012	1.770	3.646	1.770	1.602	168	1.876	48,6	9,5	43,9
2013	1.856	3.748	1.856	1.667	190	1.892	49,5	10,2	44,5
2014	2.010	3.898	2.010	1.779	231	1.888	51,6	11,5	45,6

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR51 Bölgesinin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 231.000 kişi ile Türkiye toplam işsiz nüfusunun %8'ini oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı %11,5 ile Türkiye'nin işsizlik oranı olan %9,9'un üzerindedir. Bununla birlikte işgücüne katılma oranı, Türkiye ortalamasının 1 puan üzerindedir (TÜİK: 2015a).

2.9.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Bireylerine eşit ve kaliteli yaşam sunmayı ve katılımcı, sosyal bağları güçlü, beşeri kaynaklarını geliştirmeyi hedefleyen bölge planında; “İstihdamla Kalkınan Ankara” başlığı altında, istihdam alanlarını çeşitlendirmek, işgücüne etkin katılımı sağlamak ve işsizliği asgari düzeye indirmek stratejileri ve bu stratejilere ulaşmak için de iki alt amaç belirlenmiştir (ANKARAKA, 2011: 87).

Birinci amaç, mevcut istihdam alanlarını geliştirerek istihdam yaratmak için aşağıdaki hedefler belirlenmiştir (ANKARAKA, 2011: 89-92):

- İşletmelerin rekabet gücü yükseltilerek, genç, dinamik ve eğitimli işgücü için istihdam olanakları sağlanacaktır.
- Bölgenin alternatif gelir ve istihdam alanları olabilecek alanlar olarak kırsal endüstriler ile kırsal turizm alanları belirlenecek ve bu alanlar desteklenecektir.
- İstihdam alanlarının geliştirilmesi için emek-yoğun sektörler desteklenecek ve eğitim ile işgücü arz ve talep ilişkisi güçlendirilecektir.

İkinci amaç olan eğitim ile işgücü arz ve talep ilişkisini güçlendirerek, nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamak için ise;

- Eğitim programları geliştirilerek, talep edilen alanlarda nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanacaktır.
- İşverenlerin işgücü talebi ile işgücü arzının tespiti ve eşleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- Kadın istihdamının sağlanması için mesleki eğitim programları düzenlenecektir.

Ayrıca istihdamın artırılması amacıyla girişimciliğin kapasitesini güçlendirmek hedeflenmiştir. Bu amaca ulaşmak için Ankara Bölge Planında 3 madde belirlenmiştir (ANKARAKA, 2011: 94):

- Girişimcilik kültürü, dinamik ve nitelikli işgücünü harekete geçirecek şekilde geliştirilecektir.
- Merkez dışında da iş ve projelerin geliştirilmesi için kapasite artırılabacaktır.
- Destekler ve faaliyetlerin çeşitlendirilerek artırılması ile girişimciliğin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

2.9.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Ankara Kalkınma Ajansı tarafından, 2011-2014 yılları arasında, 10 farklı MDP uygulanmış olup, ilan edilen toplam hibe bütçesi 77.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 6 program, kar amacı gütmeyen kurumların farklı konularda desteklenmesine yönelik 3 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 1 program uygulanmıştır.

Tablo 38
ANKARAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2011-2014)

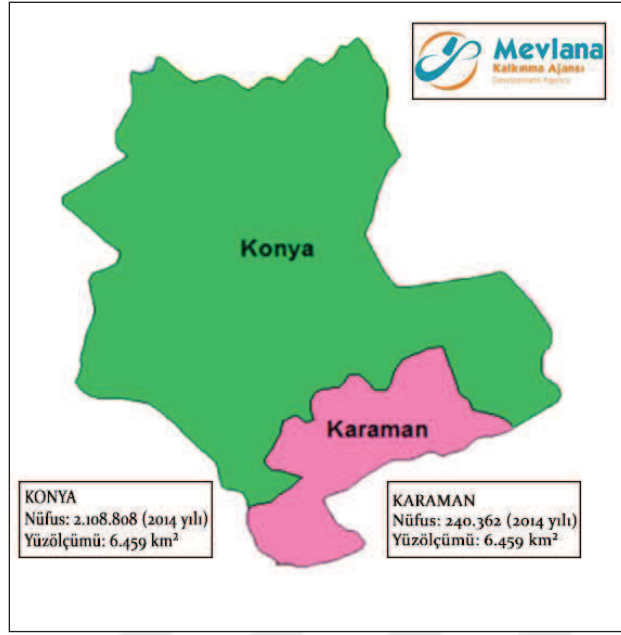
MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2011	Turizm Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi MDP	16.000.000
	Yenilikçi Uygulamalar MDP	9.000.000
2012	Çevreye Duyarlı Yenilikçi Uygulamalar MDP	12.000.000
	Sosyal Kalkınma MDP	5.000.000
	Kırsal Kalkınma (Kar Amacı Güden Kurumlar) MDP	2.000.000
	Kırsal Kalkınma (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) MDP	3.000.000
	Turizm (Kar Amacı Güden Kurumlar) MDP	2.000.000
	Turizm (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) MDP	3.000.000
2014	İleri Teknolojilerde İhracat Odaklı Kalkınma MDP	15.000.000
	Sosyal Kalkınma Altyapısının Güçlenmesi MDP	10.000.000
TOPLAM		77.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve ANKARAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ankara’da uygulanan programların, proje öncelik konuları incelendiğinde; bölgenin başta termal turizm olmak üzere, kapasitesinin artırılması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi, çevreye duyarlı yenilikçi teknolojilerin ihracat odaklı olarak geliştirilmesi ve üretilmesinin sağlanmasına yönelik projeleri desteklediği görülmektedir.

2.10. TR52 Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)

TR52 Bölgesi, Konya (TR521) ve Karaman (TR522) illerini kapsamakta olup, Konya, Türkiye’nin en büyük yüzölçümlü ilidir. Bölgenin yüzölçümünün büyük bir bölümü, İç Anadolu Bölgesi’nde yer alırken, bir bölümü de Akdeniz Bölgesi’nde yer almaktadır (MEVKA, 2010: 6).

Harita 11: TR52 Bölgesi Haritası

TR52 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 11. sırada, 81 il içerisinde ise, Konya 20. sırada, Karaman 32. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

2014 yılı TÜİK ADNKS sonuçlarına göre; Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TR52 Bölgesi'nin nüfusu ise 2.349.170'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 16. sırada yer alan TR52 Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %3'ü yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Tablo 39
TR52 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	830	1.573	830	746	84	743	52,8	10,1	47,4
2010	820	1.592	820	751	69	773	51,5	8,4	47,2
2011	796	1.608	796	742	54	812	49,5	6,8	46,1
2012	789	1.613	789	741	48	824	48,9	6,1	45,9
2013	795	1.634	795	757	37	839	48,6	4,7	46,4
2014	817	1.663	817	771	46	846	49,1	5,6	46,4

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR52 Bölgesinin işsizlik oranı, 2009 yılında %10,1 iken, bu oran 2014 yılında 5,6'ya düşerek, Türkiye ortalamasının 4 puan altında seyretmiştir. İşgücüne katılma ve

istihdam oranı açısından da, Türkiye ortalamasına yakın verilere sahip bölgede, 46.000 işsiz bulunmaktadır. Buna karşılık, 771.000 kişi istihdam edilerek bölgenin istihdam göstergeleri olumlu yönde gelişmiştir (TÜİK: 2015a).

2.10.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 MEVKA Bölge Planı, 11.10.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26).

TR52 Bölge Planı, MEVKA'nın koordinasyonunda yerel aktörlerinde sürece katılımı ile hazırlanmıştır. Planın öncelikli iki temel fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bölgenin mevcut potansiyelinin harekete geçirilmesi ile Bölge'nin kalkınma sürecini hızlandırmak, ikincisinde tüm yerel paydaşlar tarafından bölgenin tanınması, ortak bilinç, amaç ve işbirliğinin sağlanması için ortamın geliştirilmesidir (MEVKA, 2010: V).

Mevlana Kalkınma Ajansı Bölge Planı'nda bölgenin beşeri kaynaklarından en iyi şekilde yararlanılması ve bu kaynakların ihtiyaç duyulan alanlarda artırılması için çeşitli faaliyetlerin yapılması amaçlanmıştır. Planda “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılması Tematik Eksen” başlığında aşağıdaki öncelik ve stratejilere yer verilmiştir (MEVKA, 2010: 131-133):

- Bölgedeki mesleki eğitim güçlendirilerek, vasıfsız işgücü, mesleki eğitime yönlendirilecek istihdam edilmeleri sağlanacaktır.
- Dezavantajlı gruplara yönelik iş sahaları belirlenerek, mesleki eğitim faaliyetleri gerçekleştirilecektir.
- Kadın istihdamının artırılmasına yönelik faaliyetler ile hem kadınların hem de gençlerin girişimci olabilmeleri konusunda, eğitim ve destekler sağlanacaktır.
- Bölge sanayisinin talebi doğrultusunda, ihtiyaç duyulan alanlarda eleman yetiştirilmesine yönelik, eğitim kurumları ile işverenler arasında sürekli işbirliği kurulacaktır.
- Stratejik insan kaynakları yönetimine verilen önem artırılarak, nitelikli eleman yetiştirilmesi ve bu personele uygun çalışma imkanlarının sağlanmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.

2.10.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Mevlana Kalkınma Ajansı, 2011-2014 yılları arasında 10 adet MDP uygulamıştır. İlan edilen toplam hibe bütçesi 80.000.000 ₺’dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 6 program, kar amacı gütmeyen kurumların farklı konularda desteklenmesine yönelik 1 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 3 program uygulanmıştır.

Tablo 40
MEVKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2009	Kırsal Kalkınma MDP	7.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	3.000.000
2010	İktisadi Kalkınma MDP	15.000.000
	Sosyal Kalkınma MDP	5.000.000
2011	İktisadi İşletmelerde Rekabetçiliğin Geliştirilmesine Yönelik MDP	11.500.000
	Kırsal Kalkınma MDP	3.500.000
2012	Bölgenin Rekabet Gücünün Artırılması MDP	14.000.000
	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	6.000.000
2014	Kentsel Altyapının Geliştirilmesi MDP	3.000.000
	Bilgi ve Teknoloji Odaklı Üretim MDP	12.000.000
TOPLAM		80.000.000

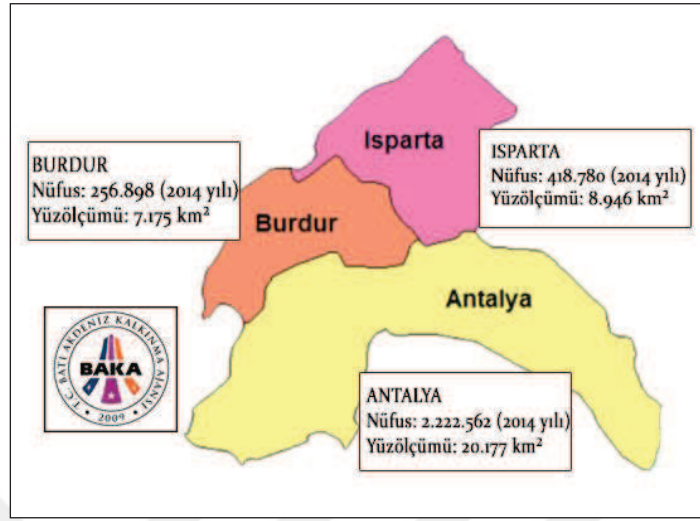
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve MEVKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanımı, enerji verimliliği, kümelenmeyi teşvik eden projeler, Ar-Ge merkezlerinin oluşturulmasına yönelik projeler, turizm altyapısının geliştirilmesi yoluyla turizm potansiyelinin artırılmasına yönelik projeler, kırsal kalkınmanın bölgede desteklenmesi ve sosyal kalkınmayı destekleyen projeler MEVKA tarafından öncelikli alanlar olarak desteklenmiştir.

2.11. TR61 Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)

Antalya (TR611), Isparta (TR612) ve Burdur (TR613) illerinden oluşan TR61 Düzey 2 Bölgesinin diğer bölgelerden farkı ajans merkezinin, bölgenin en büyük ili olan Antalya yerine, Isparta’da yer almasıdır. Batı Akdeniz Bölgesi, 36.797 km²’lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %4,7’sini, 2.898.240 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun yüzde 3,7’sini oluşturmaktadır (TÜİK: 2015b). Bölgenin nüfus yoğunluğu, Türkiye nüfus yoğunluğu ortalamasının altında seyretmektedir. Bununla birlikte, bölgenin yıllık

nüfus artış hızı, 26 bölge arasında birinci sırada yer almaktadır. Net göç hızına bakıldığında, en çok göç alan bölgelerden birisidir (BAKA, 2010: 2).

Harita 12: TR61 Bölgesi Haritası

TR61 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 5. sırada, 81 il içerisinde ise, Antalya 5. sırada, Isparta 21. sırada, Burdur 26. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 41
TR61 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.048	1.877	1.048	928	120	829	55,8	11,4	49,4
2010	1.102	1.914	1.102	984	118	812	57,6	10,7	51,4
2011	1.138	1.964	1.138	1.032	106	826	57,9	9,3	52,6
2012	1.171	2.059	1.171	1.074	96	888	56,9	8,2	52,2
2013	1.211	2.119	1.211	1.115	96	908	57,2	7,9	52,6
2014	1.224	2.182	1.224	1.122	102	958	56,1	8,3	51,4

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR61 Batı Akdeniz Bölgesi'nin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 102.000 kişidir. Bu rakam Türkiye'nin toplam işsiz nüfusunun %0,35'ini oluşturmaktadır. Son 5 yıldır azalma eğiliminde bulunan bölgenin işsizlik oranı %8,3 olup, Türkiye'nin işsizlik oranı olan %9,9'un altında seyretmektedir. Bununla birlikte işgücüne katılma ve istihdam oranı ile Türkiye ortalamasının üzerindedir (TÜİK: 2015a).

2.11.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Batı Akdeniz Bölge Planı, 02.12.2010 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Planın vizyonu, Türkiye'nin istihdam ve rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir yerel kalkınmada öncü, yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olmaktır (BAKA, 2010: 5).

Bölgede işgücü göstergeleri bakımından Türkiye ortalamasına göre olumlu bir yapı olsa da, bölge halkının refahının artırılması için istihdam oranının artırılmasına yönelik projelere destek verilmesi amaçlanmıştır (BAKA, 2010: 3).

Planı'nın temel amacı istihdamı ve üretimi artırarak insanların refah artışını ve mutluluğunu sağlamaktır. Bu amaçla bölgede eğitimin geliştirilmesi, istihdamın artırılması ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi, toplumda sosyal işbirliğinin artırılması ile insanların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (BAKA, 2010: 146).

İstihdam alanındaki hedefleri gerçekleştirebilmek için; işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilerle uyumlu olacak şekilde mesleki eğitim kurumlarından daha etkin faydalanılacak, işverenlerin ihtiyaç duyduğu alanlarda ara eleman yetiştirilmesine önem verilerek insan kaynakları geliştirilecektir. Sosyal kalkınmanın sağlanabilmesi için; işgücü kapasitesinin geliştirilmesi, iş verimliliğinin artırılmasını kapsayan projeler desteklenecektir (BAKA, 2010: 147) .

Dezavantajlı grupların mesleki eğitimine yönelik projeler geliştirilmesi sağlanarak, sosyal uyum ve sosyal içermenin sağlanması amacıyla, kamu ve özel sektörde istihdam edilen dezavantajlı kişi sayısının artırılması çalışmaları gerçekleştirilecektir (BAKA, 2010: 147-148).

Bölgeler arasındaki ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla kamu yatırımları yönlendirilerek, insan kaynakları ve istihdama yönelik projeler öncelikli olmak üzere, ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları desteklenecektir (BAKA, 2010: 156).

Planda, tarımın geliştirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması ile istihdamı artırabilmek için bazı hedefler belirlenmiştir (BAKA, 2010: 26).

Özellikle istihdamı artırarak, gençlerin kırdan kente göçüşünü engellemek için, mesleki eğitim kurslarının açılması ve el sanatları, turizm gibi alternatif iş imkanları geliştirilecektir (BAKA, 2010: 131).

2.11.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 16 adet MDP uygulamıştır. Programlara sağlanan hibe bütçesi yaklaşık 70.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 6 program, kar amacı gütmeyen kurumların farklı konularda desteklenmesine yönelik 1 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 3 program uygulanmıştır.

Tablo 42
BAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Sanayi ve Turizm Sektörlerinde Rekabetçiliğin Artırılması MDP (Kar Amacı Güden)	7.000.000
	Sanayi ve Turizm Sektörlerinde Rekabetçiliğin Artırılması MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	3.000.000
2011	Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi MDP (Kâr Amacı Güden)	5.000.000
	Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi MDP (Kâr Amacı Gütmeyen)	2.500.000
	Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi MDP (Kâr Amacı Güden)	4.500.000
	Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi MDP (Kâr Amacı Gütmeyen)	1.750.000
	Tarım Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi MDP (Kâr Amacı Güden)	4.500.000
	Tarım Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi MDP (Kâr Amacı Gütmeyen)	1.750.000
2012	Ar-Ge ve Yenilikçilik Odaklı Sanayinin Desteklenmesi MDP (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar)	1.989.720
	Ar-Ge ve Yenilikçilik Odaklı Sanayinin Desteklenmesi MDP (Kar Amacı Güden İşletmeler)	5.808.308
	Tarım Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi MDP (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar)	2.797.319
	Tarım Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi MDP (Kar Amacı Güden İşletmeler)	4.257.519
	Alternatif Turizmin Geliştirilmesi MDP (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar)	3.819.406
	Alternatif Turizmin Geliştirilmesi MDP (Kar Amacı Güden İşletmeler)	1.288.055
2014	Yenilikçilik Odaklı İktisadi Kalkınma MDP	15.000.000
	Alternatif Turizmin Geliştirilmesi MDP	5.000.000
TOPLAM		69.960.327

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve BAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İşletmelerde Ar-Ge altyapısının güçlendirilerek, yenilikçi ürün üretiminin teşviki, turizmin coğrafi olarak bölge genelinde 12 aya yayılması ve hedef kitlenin çeşitlendirilmesini sağlayan projeler Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

2.12. TR62 Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)

Adana (TR621) ve Mersin (TR622) illerinden oluşan TR62 Çukurova Bölgesinde, TÜİK 2014 nüfus ve demografik verilerine göre, Türkiye nüfusunun %5'ini oluşturan 3.892.850 kişi yaşamaktadır (TÜİK: 2015b). TR62 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 9. sırada, 81 il içerisinde ise Adana 16. sırada, Mersin ise 24. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 13: TR62 Bölgesi Haritası

2006 yılında “Bakanlar Kurulu’nun, Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair 2006/10550 Notlu Kararı” ile Çukurova Kalkınma Ajansı (Adana, Mersin) ve İzmir Kalkınma Ajansı pilot olarak kurulan ilk iki kalkınma ajansıdır.

Tablo 43
TR62 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.347	2.612	1.347	1.050	296	1.265	51,6	22	40,2
2010	1.408	2.660	1.408	1.173	235	1.252	52,9	16,7	44,1
2011	1.390	2.675	1.390	1.241	149	1.285	52	10,7	46,4
2012	1.350	2.700	1.350	1.208	143	1.349	50	10,6	44,7
2013	1.381	2.747	1.381	1.203	177	1.366	50,3	12,8	43,8
2014	1.397	2.840	1.397	1.247	150	1.443	49,2	10,7	43,9

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Çukurova Bölgesinin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 150.000 kişi olup, Türkiye toplam işsiz nüfusunun %0,52'sini oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı, 2009 yılında %22 iken, bu oran 2014 yılında %10,7'ye gerilemiş olsa da hala Türkiye'nin işsizlik oranının üzerindedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranı açısından da Türkiye ortalamasından çok düşük olan bölge işgücü, verileri bölge açısından olumsuz göstergelerdir (TÜİK: 2015a).

2.12.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Mevcut Durum Analizi, Mevcut Durum Değerlendirme Raporu ve Bölgesel Vizyon ve Stratejiler olmak üzere 3 bölümden oluşan 2010-2013 Çukurova Bölge Planı, 13.12.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir(Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Çukurova Bölgesine ait bölgesel vizyon ve stratejiler incelendiğinde, girişimciliğin geliştirilmesine, dezavantajlı grupların iş hayatına katılımının artırılmasına, işgücü niteliğinin artırılarak yeni istihdam alanlarının bölgede teşvik edilmesine, çalışanlara yönelik hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesine, mevcut mesleki eğitim kurumlarında ve üniversitelerde eğitime devam eden öğrencilerin mezun olduktan sonra istihdam edilmesini kolaylaştıracak üniversite-sanayi işbirliğini destekleyen programların geliştirilmesine yönelik stratejiler öne çıkmaktadır (ÇKA, 2015a, 285-313).

2.12.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Çukurova Kalkınma Ajansı, 2009-2014 yılları arasında 15 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 172.000.000 ₺'dir.

Tablo 44
ÇKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2009-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2009	İktisadi Kalkınma MDP	15.000.000
	Sosyal Kalkınma MDP	5.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	5.000.000
2010	İktisadi Kalkınma MDP	17.500.000
	Sosyal Kalkınma MDP	12.500.000
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	10.000.000
2011	Rekabet Gücünün Artırılması MDP	17.000.000
	Göçle Gelen Nüfusun Sos. ve İkti. Uyu. Art. MDP	6.000.000
	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması MDP	4.000.000
2012	Rekabetçilik ve Yenilik MDP	30.648.095
	Kadın İstih. Art. ve Mesleki Eğitimi MDP	1.192.455
	İş Koşulları ve Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi KÖA MDP	8.159.450
2014	Bölgesel Rekabet ve Yenilik MDP	25.000.000
	Kırsal Ortak Üretim Altyapısının Geliştirilmesi MDP	5.000.000
	Üretim ve Çevre Altyapısının İyileştirilmesi MDP	10.000.000
TOPLAM		172.000.000

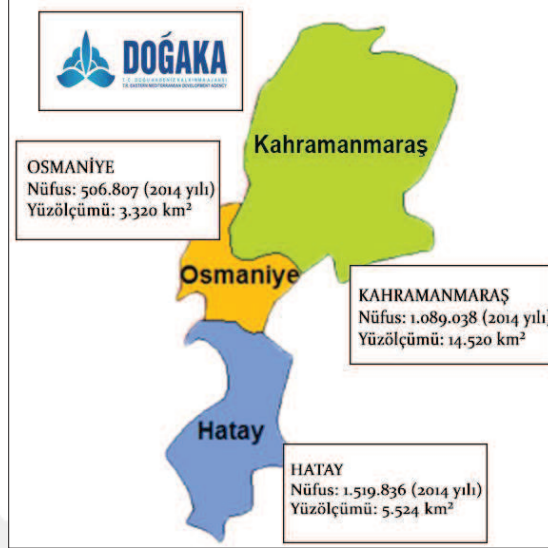
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve ÇKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Çukurova Kalkınma Ajansının 2009 yılı MDP'lerinin sonuçlarını ölçmek üzere yaptırmış olduğu etki analizine göre; ajanstan destek alan firmaların cirolarında artış olduğu, firmalarda istihdam edilen kişi sayısında yaklaşık %22'ye varan artışlar gerçekleştiği, ihracatlarının %16 arttığı, pazar paylarının arttığı tespit edilmiştir (ÇKA, 2011: V).

2.13. TR63 Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)

Hatay (TR621), Kahramanmaraş (TR632) ve Osmaniye (TR633) illerinden oluşan TR63 Düzey 2 Bölgesi, 23.607 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yaklaşık yüzde 2,9'unu kapsamakta ve bölgede TÜİK 2014 ADNKS verilerine göre 3.115.681 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun yüzde 4'ü yaşamaktadır (TÜİK: 2015b).

TR63 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 21. sırada, 81 il içerisinde ise, Hatay 46. sırada, Osmaniye 53. sırada, Kahramanmaraş ise 60. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 14: TR63 Bölgesi Haritası

Bölgenin demografik yapısı göstergeleri, bölge illeri arasında farklılıklar göstermektedir. Osmaniye, nüfus ve şehirleşme açısından Türkiye ortalamasını yansıtırken; Hatay ve Kahramanmaraş, kırsal bir nitelik sergilemektedir (DOĞAKA, 2010: V).

Tablo 45
TR63 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	894	1.919	894	733	160	1.026	46,6	18	38,2
2010	980	1.989	980	847	133	1.009	49,3	13,6	42,6
2011	1.010	2.050	1.010	889	121	1.040	49,3	12	43,4
2012	1.030	2.130	1.030	922	107	1.101	48,3	10,4	43,3
2013	1.018	2.218	1.018	893	125	1.200	45,9	12,2	40,3
2014	921	2.125	921	779	142	1.204	43,3	15,4	36,7

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR63 Bölgesindeki işsizlik oranı %15,4 olup, Türkiye'nin işsizlik oranının 6 puan üzerindedir. 142.000 işsiz bulunan bölgede, işgücüne katılma ve istihdam oranı Türkiye ortalamasının çok altında seyretmektedir (TÜİK: 2015a).

2.13.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Doğu Akdeniz Bölge Planı 13.09.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Bölge Planında, çalışma çağındaki nüfusun istihdam edilebilirliği geliştirilmesi ve dezavantajlı grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımının özendirilmesi için aşağıdaki hedefler yer almaktadır (DOĞAKA, 2010: 154-155):

- Bölgede işgücü piyasasındaki arz ve talep farkındalığı, ajans koordinasyonunda kurulacak iş veri tabanı ve İŞKUR İl Müdürlükleri ile eş güdüm içerisinde yürütülecek faaliyetler ile geliştirilecektir.
- İstihdam ve eğitim arasındaki ilişki, STK'ların etkin katılımı ile yapılacak istihdam garantili eğitim programlarının düzenlenmesi ile gerçekleştirilecektir. Yapılacak işgücü piyasası analizleri ile ortaya çıkan ara eleman ihtiyacı için programlar hazırlanacaktır.
- Dezavantajlı gruplara yönelik mesleki kurslar düzenlenmesi, gelir getirici faaliyetlerin özendirilmesi ve bu grupların istihdamını artırıcı projelerin geliştirilmesi sağlanarak, dezavantajlı grupların istihdam piyasasına girişleri özendirilecektir.

2.13.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 8 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 80.500.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin ve kar amacı gütmeyen kurumların çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 6 program, sosyal kalkınmaya yönelik 1 program ve altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 1 program uygulanmıştır.

Tablo 46
DOĞAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Güden)	6.500.000
	İktisadi Kalkınma MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	4.500.000
	Sosyal Kalkınma MDP	2.500.000
2011	Turizm Altyapısının Geliştirilmesi KÖA MDP	7.000.000
	Tarım Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi MDP	10.000.000
2012	Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik MDP	30.000.000
2014	Sürdürülebilir Üretimin Geliştirilmesi ve Yenilikçilik MDP	15.000.000
	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması MDP	5.000.000
TOPLAM		80.500.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve DOĞAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Bölge içi farkların azaltılması ve bölgenin kalkınması amacıyla, imalat sanayine ve turizm sektörüne yönelik projeler, sürdürülebilir ve yenilikçi alanlarda çevresel atıkların geri dönüşüme kazandırılması gibi konuları da içeren yeni ürün üretilmesine yönelik projeler, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, paketlenmesi ve markalaşmasına dönük projeler öncelikli olarak Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından bölgenin kalkınması amacıyla desteklenmiştir.

2.14. TR71 Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)

Aksaray (TR713), Kırıkkale (TR711), Kırşehir (TR715), Nevşehir (TR714) ve Niğde (TR713) illerinden oluşan TR71 Bölgesi'nin nüfusu 1.508.199'dur. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 22. sırada yer alan bölgede Türkiye nüfusunun %1.94'ü yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölgenin şehirleşme oranı, Türkiye ortalamasından oldukça düşüktür. Bölge, istihdam olanaklarının yetersizliği ve sosyo-ekonomik gelişmişliğin düşük olması nedeniyle göç vermektedir (AHİKA, 2010: 1).

Harita 15: TR71 Bölgesi Haritası

TR71 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 bölgesi arasında 18. sırada, 81 il içerisinde ise, Nevşehir 36. sırada, Kırşehir 40. sırada, Kırıkkale 41. sırada, Aksaray 55. sırada, Niğde 56. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 47
TR71 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	476	1.074	476	405	71	599	44,3	14,9	37,7
2010	506	1.093	506	455	51	587	46,3	10,1	41,6
2011	515	1.110	515	474	41	595	46,4	8	42,7
2012	515	1.111	515	480	35	596	46,4	6,8	43,2
2013	545	1.128	545	510	36	583	48,3	6,5	45,2
2014	536	1.105	536	494	41	570	48,5	7,7	44,7

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR71 Bölgesinin işsizlik oranı, yıllar itibariyle Türkiye ortalamasının altında seyretse de, işgücüne katılma ve istihdam oranları açısından, Türkiye ortalamasının çok altında bulunmaktadır. Bölgede, 570.000 kişi istihdam edilirken, 41.000 işsiz bulunmaktadır (TÜİK: 2015a).

2.14.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

İnsan kaynakları, dünya çapında turizm, rekabet edebilirlik, yaşam kalitesi başlıklarında 4 ana gelişme ekseninin belirlendiği 2010-2013 Ahiler Bölge Planı, 08.10.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

İnsan kaynaklarının rekabetçilikle geliştirilerek, bölgedeki girişimciliğin ve istihdamın artırılması amacıyla, başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin yeni yatırımlar ve yenilikçi fikirlerle büyümesi, planın hedefleri arasındadır. Planla birlikte kırsalda yaşam kalitesi artırılarak, iş imkanları ve çeşitliliği geliştirilecektir. İstihdamın artırılmasına yönelik teşvikler konusunda işverenler yönlendirilerek ve kayıt dışı istidamın önlenmesi için önlemler alınacaktır (AHİKA, 2010: 162).

2.14.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Ahiler Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 9 adet MDP uygulanmıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 63.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin ve kar amacı gütmeyen kurumların çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 7 program ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 2 program uygulamıştır.

Tablo 48
AHİKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Kırsal Kalkınma MDP	4.700.000
	Tarıma Dayalı Sanayi Mali Destek Programı	5.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	3.300.000
2011	İmalat Sanayinde Yenilikçiliğin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Güden)	6.500.000
	Turizm (Kâr Amacı Güden ve Gütmeyenler)	2.510.000
	Tarım ve Kırsal Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyenler)	6.500.000
2012	Sektörel Rekabet Edebilirlik	16.818.753
	Küçük Ölçekli Altyapı	7.681.247
2014	Sektörel Rekabet Edebilirlik Mali Destek Programı	10.000.000
TOPLAM		63.010.000

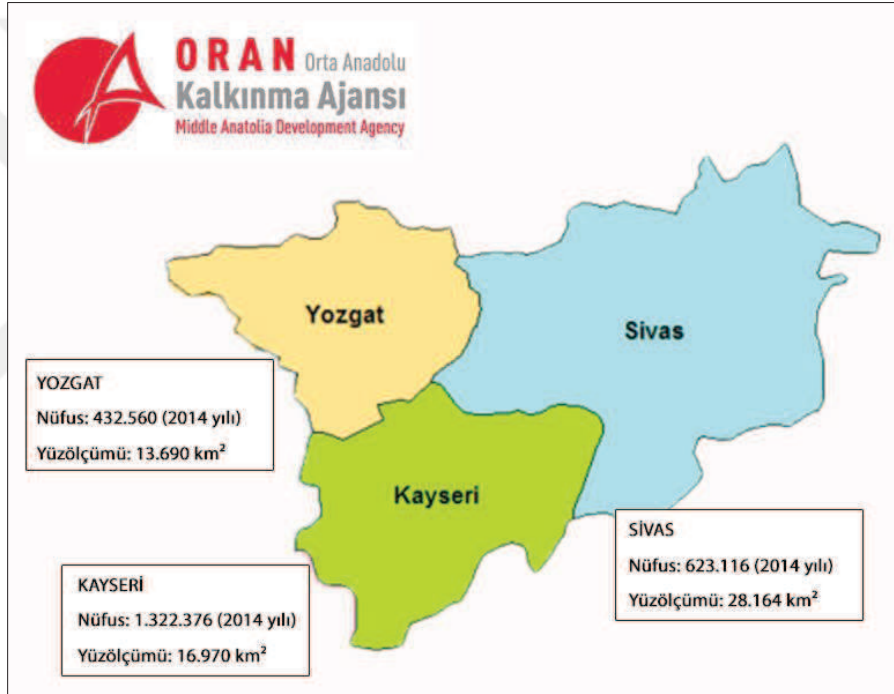
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve AHİKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ar-Ge ve inovasyona yönelik yatırımlar ile markalaşma, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve çevreye duyarlı teknolojilerin işletmeler açısından gerçekleştirildiği projeler, kırsal kalkınmaya yönelik insan kaynaklarının geliştirilmesi ve tarımsal ürünlerin katma değerinin artırılmasına katkı sağlayan projeler, bölgede turizmin

kapasitesi ve kalitesinin artırılmasına yönelik projeler, Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından bölgenin gelişmesi ve kalkınması açısından öncelikli konularak olarak belirlenerek desteklenmiştir.

2.15. TR72 Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)

TR72 Düzey 2 Bölgesi Kayseri (TR721), Sivas (TR722) ve Yozgat (TR723) illerinden oluşmaktadır. Türkiye'nin nüfusu, 2014 yılı TÜİK ADNKS sonuçlarına göre 77.695.904, TR72 Orta Anadolu Bölgesi'nin nüfusu ise 2.378.052'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 15. sırada yer alan Orta Anadolu Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %3'ü yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Harita 16: TR72 Bölgesi Haritası

Bölgenin nüfus artış hızı, Türkiye ortalamasının altında bulunmakta, Kayseri göç almakta iken, Sivas ve Yozgat göç vermektedir (ORAN, 2015a: 16).

TR72 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 14. sırada, 81 il içerisinde ise, Kayseri 17. sırada, Sivas 49. sırada, Yozgat 65. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 49
TR72 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	668	1.647	668	580	88	979	40,6	13,2	35,2
2010	731	1.655	731	631	100	924	44,2	13,7	38,1
2011	832	1.661	832	743	89	829	50,1	10,7	44,7
2012	852	1.657	852	782	69	805	51,4	8,2	47,2
2013	844	1.663	844	762	81	819	50,7	9,6	45,8
2014	831	1.734	831	752	80	903	47,9	9,6	43,3

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR72 Bölgesinin işsizlik oranı, yıllar itibariyle Türkiye'nin işsizlik oranı ile benzer bir seyir izlemektedir. Bunula birlikte işgücüne katılma ve istihdam oranı açısından Türkiye ortalamasından çok düşük olan bölge işgücü verileri, bölge açısından olumsuz göstergelerdir (TÜİK: 2015a).

2.15.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Türkiye'nin merkezinde çok boyutlu, planlı ve orantılı olarak kalkınan, dinamik ve güçlü bir Orta Anadolu vizyonu ile hazırlanan 2010-2013 Orta Anadolu Bölge Planı, 05.10.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26).

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Bölge Planında, istihdamın artırılması ve işsizliğin önlenmesi amacıyla; piyasa taleplerine uygun olarak nitelikli eleman yetiştirilmesi, hizmet içi mesleki ve teknik eğitim faaliyetlerinin artırılması, işletmelerin işgücü taleplerinin tespiti için anketler yapılacaktır, istihdam açığı olan sektörlere yönelik mesleki eğitimlerin artırılması hedeflenmiştir (ORAN, 2010: 167-168).

Ayrıca, dezavantajlı kesimin mesleki eğitim kursları vasıtasıyla istihdama katılım oranlarının artırılması, firmaların dezavantajlıların istihdam edilmesi yönünde teşvik edilmesi, dezavantajlı grupların destek ve teşviklerden azami şekilde yararlandırılarak, kendi işlerini kurmalarının sağlanması amaçlanmıştır (ORAN, 2010: 168).

2.15.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 10 adet MDP uygulanmıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 81.497.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında,

işletmelerin ve kar amacı gütmeyen kurumların çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 6 program, sosyal kalkınmaya yönelik 1 ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 2 program uygulanmıştır.

Tablo 50
ORAN Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Kalkınma MDP	14.000.000
	Küçük Ölçekli Alt Yapı Projeleri MDP	4.000.000
2011	Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge	7.300.000
	Jeotermal ve Madencilik	4.500.000
	Turizm Altyapısının Geliştirilmesi	5.000.000
2012	Gelişen Sektörlerde Rekabetçi KOBİ'ler MDP	15.000.000
	Tarımla Gelen Kalkınma MDP	5.197.000
2014	Rekabetçi Üretim MDP	10.000.000
	İstikrarlı Büyüme MDP	10.000.000
	Sosyal ve Kentsel Kalkınma MDP	6.500.000
TOPLAM		81.497.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve ORAN Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Ar-Ge, ihracatın artırılması, enerji verimliliğinin sağlanması ile rekabetçi üretim yapabilen işletmelerin üretim kapasitelerinin artırılması, işletmelerin ürün çeşitlendirme, markalaşma, ihracat yapabilmeye yönelik projeleri bölgenin farklı illerinin yapılarına göre ajans tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

2.16. TR81 Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)

TR81 Düzey 2 Bölgesi, Zonguldak (TR811) ve Zonguldak'a bağlı ilçeler iken, 1991 yılında ayrılarak il olan Bartın (TR813) ve 1995 yılında ayrılarak il olan Karabük (TR812) illerinden oluşmaktadır (BAKKA, 2010: 7). 9.493,04 km² yüzölçümüne sahip bölge, TÜİK 2014 yılı ADNKS verilerine göre toplam 1.019.534 nüfusa sahiptir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 25. sırada yer alan Batı Karadeniz Bölgesinde, Türkiye nüfusunun %1,3'ü yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Harita 17: TR81 Bölgesi Haritası

Bölge, DPT tarafından 2003 yılında hazırlanan “Düzey 2 SEGE çalışmasına göre 11. sırada yer alırken, SEGE 2011 sıralamasında 13. sıraya gerilemiştir (BAKKA, 2010: 7). 2011 SEGE’ye göre, 81 il içerisinde ise Karabük 28. sırada, Zonguldak 29. sırada, Bartın 48. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 51
TR81 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	450	803	450	417	33	352	56,1	7,3	52
2010	424	812	424	378	46	388	52,2	10,8	46,6
2011	451	793	451	417	34	342	56,9	7,6	52,6
2012	470	808	470	435	34	339	58,1	7,3	53,9
2013	449	804	449	416	33	355	55,8	7,4	51,7
2014	420	798	420	395	25	378	52,6	6	49,5

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR81 Bölgesinin son 5 yıllık işsizlik oranı istatistikleri incelendiğinde; Türkiye işsizlik oranı ortalamalarının altında seyretmediği görülmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranı açısından bakıldığında ise Türkiye ortalamasından yüksek verilere sahip bölgede 25.000 işsiz bulunurken, 378.000 kişi istihdam edilmektedir (TÜİK: 2015a).

2.16.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Batı Karadeniz Bölge Planı, 24.09.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Girişimciliğin ve yenilikçiliğin sektörel olarak çeşitlendirilmesi yoluyla artırılarak yeni istihdam alanlarını artırmış bir bölge olmak ve sürdürülebilir sosyal kalkınmayı sağlamak, planın vizyonunda yer alan iki temel amaçtır (BAKKA, 2010: 93-94).

Planda, girişimcilik kültürünün geliştirilmesinin önündeki en önemli sorun olan bağımlı istihdam yapısının değiştirilmesi ve potansiyel arz eden sektörlerin desteklenmesi, lojistik sektöründe rekabet edebilir bir konuma ulaşılması, turizmin bölgede çeşitlendirilerek geliştirilmesi hedeflenmiştir (BAKKA, 2010: 93).

Sürdürülebilir sosyal kalkınma için, çevre standartları geliştirecek ve ulaşım-altyapısı iyileştirilecek, kırsal kalkınma sağlanacak ve yaşam kalitesi ve kentlilik bilinci artırılacaktır (BAKKA, 2010: 93-94).

2.16.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 7 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 53.000.000 ₺'dir. Bu programlar ile işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 4 program, sosyal kalkınmaya yönelik 2 program ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 1 program uygulanmıştır.

Tablo 52
BAKKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İşletmelerin Ekonomik Gücünü ve Rekabet Kabiliyetini Artırmaya Yönelik MDP	11.000.000
2011	KOBİ MDP	11.500.000
	Sosyal Kalkınma MDP	3.000.000
2012	KOBİ MDP	5.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	7.500.000
2014	KOBİ MDP	10.000.000
	Sosyal Kalkınma MDP	5.000.000
TOPLAM		53.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve BAKKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

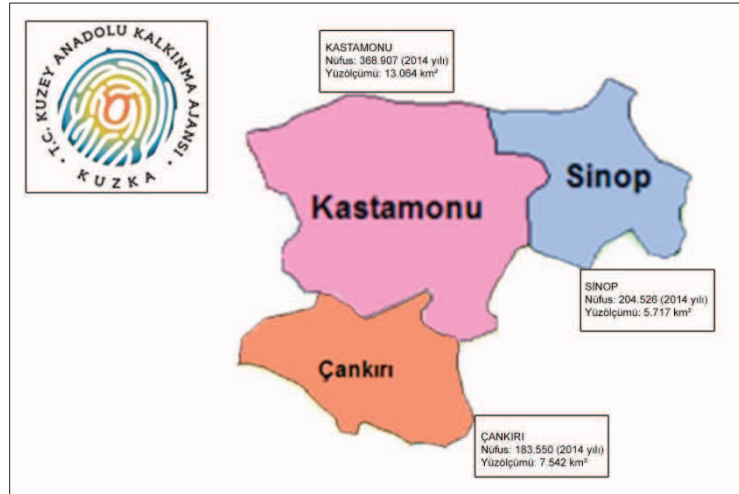
Üretim kapasitesinin ve istihdamın artırılmasına, Ar-Ge ve inovasyon içeren projelere, turizme yönelik yatırımlarla kapasite ve kalitenin artırılarak turizm alanlarının çeşitlendirilmesine yönelik projelere, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli olarak destekler verilmiştir.

2.17. TR82 Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)

TR82 Düzey 2 Bölgesi, Kastamonu (TR821), Çankırı (TR822) ve Sinop (TR823) illerinden ve bu illere bağlı toplam 41 ilçeden oluşmaktadır. Türkiye'nin nüfusu, 2014 yılı TÜİK ADNKS sonuçlarına göre 77.695.904, TR82 Kuzey Anadolu Bölgesi'nin nüfusu ise 756.983'tür. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında sonuncu sırada yer alan Kuzey Anadolu Bölgesi'nde, Türkiye nüfusunun %1'inden daha az bir nüfus yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölge, 26 bölge içinde, nüfusu bir milyonun altında bulunan tek, Düzey 2 Bölgesidir. Bölgede, Türkiye'deki köylerin %5,5'i bulunmaktadır (KUZKA, 2011: V).

TR82 Bölgesi SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 19. sırada, 81 il içerisinde ise Kastamonu 47. sırada, Sinop 51. sırada, Çankırı 54. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 18: TR82 Bölgesi Haritası

Bölgenin vizyonu “Sürekli Üreten, Birlikte Yükselen, Doğal Dokusuyla Fark Yaratan Kuzey Anadolu” olarak belirlenmiştir. Bu vizyona ulaşmak için planda; “Canlı ve Paylaşımçı Sosyal Yaşam”, “Bilgiye Dayalı Öğrenen Ekonomi”, “Çok Merkezli

Mekansal Örüntü” ve “Kendini Yeniden Üreten Doğa” başlıklı 4 amaç belirlenmiştir (KUZKA, 2011: VI).

Tablo 53
TR82 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	286	555	286	259	27	269	51,5	9,4	46,7
2010	313	565	313	287	26	252	55,3	8,3	50,8
2011	344	579	344	324	20	235	59,5	5,7	56
2012	324	594	324	306	18	270	54,5	5,6	51,5
2013	281	604	281	263	18	323	46,5	6,4	43,5
2014	312	587	312	292	20	274	53,2	6,5	49,8

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR82 Bölgesinin işsizlik oranı, 2009 yılında %9,4 iken, bu oran 2014 yılında %6,5’e gerilemiş ve son 5 yıllık dönemde, Türkiye ortalamasının altında yer almıştır. Bölgenin işgücü istihdam istatistikleri incelendiğinde ise işgücüne katılım oranında %53,2 ile Türkiye ortalamasının yaklaşık 3 puan üzerinde yer alırken, %49,8 istihdam oranı ile de Türkiye ortalamasının 4 puan üzerinde yer almaktadır (TÜİK: 2015a).

2.17.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Kuzey Anadolu Ön Gelişme Planı, 09.06.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26). KUZKA Bölge Planı ise Mayıs 2011 tarihinde tamamlanarak onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26).

Bölgenin istihdamla ilgili en önemli sorunu işsizlik olup, eğitim almak bölgedeki istihdam olanaklarını yeterince artırmamaktadır (KUZKA, 2011: 32).

Bölge planında istihdam ile ilgili belirlenen sorunların çözümüne yönelik yöntem ve uygulama alanları geliştirilmiştir. Bu kapsamda, insan kaynaklarının kapasitesinin artırılması için iş arayanların kapasiteleri geliştirilecek, yeni istihdam alanları oluşturulacak, mevcut istihdam alanları artırılacak, işgücünün vasıflarının artırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir (KUZKA, 2011: 145).

Dezavantajlı ve kırılgan grupların yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve mevsimlik çalışanların alternatif iş imkanları ile buluşmaları sağlanacak, işçi ve işveren hakları konusunda farkındalık artırılacaktır (KUZKA, 2011: 145).

Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılmaları için, kadın istihdamını artırıcı faaliyetler gerçekleştirilecek, kadın girişimciliğine yönelik eğitim ve destekler geliştirilecektir (KUZKA, 2011: 145).

2.17.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011-2014 yılları arasında, 6 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 56.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 4 program, küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 2 program uygulanmıştır.

Tablo 54
KUZKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2011	KOBİ MDP	11.500.000
	Çevre ve Turizm Altyapısı MDP	4.500.000
2012	Sanayi Üretiminin Artırılması (SÜRAT) MDP	13.529.548
	Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi (TURGEP) MDP	5.470.452
2013	İktisadi Kalkınma MDP	13.000.000
	Bölge Altyapısının Geliştirilmesi MDP	8.000.000
TOPLAM		56.000.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve KUZKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İşletmelerin üretim ve kalite standardını yükselten ve tasarım, yenilikçilik, markalaşma, pazarlama, Ar-Ge kapasitelerini geliştiren projeler ile turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesi konularına yönelik projeler Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

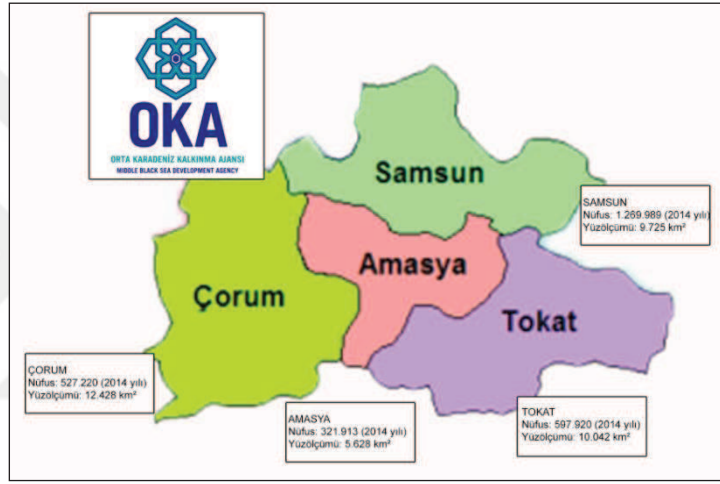
2.18. TR83 Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)

Samsun (TR831), Amasya (TR834), Çorum (TR833) ve Tokat (TR832) illerinden oluşan TR83 Düzey 2 Bölgesi'nde TÜİK 2014 ADNKS verilerine göre 2.717.042 kişi ikamet etmekte ve bu rakam Türkiye nüfusunun %3,5'ini oluşturmaktadır. Bölge, nüfus

büyükluğu bakımından 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 11. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölgenin yüzölçümü 37.523 km² olup, Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %4,9'unu oluşturmaktadır. Bölgede km²'ye düşen nüfus 72'dir. Bölgede nüfus yoğunluğu en fazla olan il Samsun olup, bölgenin Türkiye ortalamasının üstündeki tek ilidir (OKA, 2012a: 20).

TR83 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 15. sırada, 81 il içerisinde ise Samsun 33. sırada, Amasya 37. sırada, Çorum 50. sırada, Tokat 57. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 19: TR83 Bölgesi Haritası

Bölgenin kentleşme oranları, Türkiye ortalamasının altındadır. Bölgedeki kentleşme oranı ise %65'tir. Bölge içinde kentleşme oranının en düşük olduğu il %57,1 ile Tokat, en yüksek olduğu il %64,8 ile Çorum'dur. Ancak Çorum'un Samsun ve Amasya illeriyle arasındaki fark oldukça azdır (OKA, 2012a: 20).

Tablo 55
TR83 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.080	1.958	1.080	1.005	74	878	55,1	6,9	51,3
2010	1.006	1.988	1.006	934	72	982	50,6	7,2	47
2011	1.052	2.004	1.052	996	56	953	52,5	5,3	49,7
2012	982	2.014	982	925	56	1.032	48,7	5,7	45,9
2013	1.006	1.983	1.006	941	65	978	50,7	6,5	47,4
2014	1.023	2.054	1.023	960	64	1.031	49,8	6,2	46,7

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR83 Bölgesinin işsizlik oranları 2009 yılından itibaren Türkiye işsizlik oranlarının altında seyretmektedir. 2014 yılına ait işsizlik oranı %6,2 olup, Türkiye ortalamasının 3 puan altındadır. Bununla birlikte, bölgenin işgücüne katılma ve istihdam oranı Türkiye ortalamasından düşüktür (TÜİK: 2015a).

2.18.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Orta Karadeniz Bölgesi'nde daha önce hazırlanmış olan Yeşilirmak Havza Gelişim Ana Planı (YHGAP) mevcut olduğundan, yeni bir bölge planının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmamıştır.

YHGAP'de belirlenen temel stratejik amaç, mekansal, sosyal ve ekonomik yapının dönüştürülmesi ve geliştirilmesidir. Bu amaca ulaşmak için etkin bir mekansal sistemin kurulması, beşeri sermayenin ve toplumsal yapının geliştirilmesi, işletmelerin rekabet kapasitesinin güçlendirilmesi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi ve kurumsal yapının güçlendirilmesi alt stratejik amaçlar olarak belirlenmiştir (DPT, 2006b: 2/64).

YHGAP'de insan kaynaklarının geliştirilmesi stratejisini gerçekleştirmek için mesleki eğitimde modüler ve esnek sisteme geçişin sistemli ve hızlı biçimde yürütülmesi sağlanarak nitelikli işgücü yetiştirilmesi hedeflenmektedir (DPT, 2006b: 4/23).

Kırsal alanda mutlak ve göreceli yoksulluğu azaltmak, istihdamı artırmak ve gizli işsizliğin engellenmesine çalışılacaktır (DPT, 2006b: 3/45).

2.18.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2009-2014 yılları arasında, 8 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 84.500.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin çeşitli alanlarda desteklenmesine yönelik 4 program, sosyal kalkınmaya yönelik 2 ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 2 program uygulanmıştır.

Tablo 56
OKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2009	İşletmelerin Rekabet Gücünün Artırılması ve Dışa Açılmaları MDP	14.500.000
2010	Küçük Ölçekli Altyapı Geliştirme, MDP	18.000.000
2011	KOBİ MDP	15.000.000
	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi MDP	3.000.000
2012	Dezavantajlı Gruplara Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	6.000.000
	Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal İçerme MDP	2.000.000
2014	Yenilenebilir Enerji MDP	7.000.000
	KOBİ'lere Yönelik Yenilikçi Yaklaşımlar MDP	19.000.000
TOPLAM		84.500.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve OKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İnsan kaynaklarının eğitim yoluyla geliştirilmesi ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal içerme programlarını uygulayan projeler ile işletmelerin Ar-Ge, inovasyona yönelik faaliyetler ile yenilenebilir enerji kaynaklarının artırılmasına yönelik projeler Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

2.19. TR90 Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)

Artvin (TR905), Giresun (TR903), Gümüşhane (TR906), Ordu (TR902), Rize (TR904) ve Trabzon (TR901) illerinden oluşan TR90 Bölgesi'nin nüfusu, TÜİK 2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre 2.566.840 kişidir. Türkiye nüfusunun %3,3'ünün yaşadığı bölge, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 14. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015b).

Harita 20: TR90 Bölgesi Haritası

TR90 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 bölgesi arasında 17. sırada, 81 il içerisinde ise Trabzon 31. sırada, Rize 34. sırada, Artvin 44. sırada, Giresun 52. sırada, Ordu 61. sırada, Gümüşhane 62. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Bölgenin sorunlarının başında göç gelmekte olup, az gelişmişliğin sebebi ve sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgeden göçle gidenleri genç ve aktif nüfus oluştururken, gelenler ise yaşlı ve emeklilerden oluşmaktadır (DOKA, 2015a: 4).

Tablo 57
TR90 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	1.144	1.885	1.144	1.075	69	742	60,7	6	57
2010	1.104	1.897	1.104	1.037	68	793	58,2	6,1	54,6
2011	1.107	1.930	1.107	1.036	71	823	57,4	6,4	53,7
2012	1.100	1.982	1.100	1.031	69	883	55,5	6,3	52
2013	1.027	2.011	1.027	958	69	984	51,1	6,8	47,6
2014	1.043	1.972	1.043	979	65	929	52,9	6,2	49,6

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TR90 Doğu Karadeniz Bölgesinin işsizlik oranında, son 5 yılda büyük bir değişiklik yaşanmamıştır. Türkiye ortalamasının altında seyreden işsizlik oranı, 2014 yılında %6,2 olarak gerçekleşmiştir. Toplam 65.000 işsiz sayısı ile Türkiye toplam işsiz nüfusun %0,23'ünü oluşturmaktadır (TÜİK: 2015a).

2.19.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Doğu Karadeniz Bölge Planı, 16.12.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25). Doğu Karadeniz Bölge Planı'nın vizyonu, "Ekonomisi güçlü, yenilikçi ve rekabetçi, sosyal yönden gelişmiş ve bütünleşmiş, altyapısı tamamlanmış, sürdürülebilir çevre ve yüksek yaşam kalitesine sahip Doğu Karadeniz" olarak belirlenmiştir (DOKA, 2010: 2).

Plan kapsamında, ana gelişme eksenleri olan, ekonomi, sosyal ve çevre-altyapı alanlarında bölge ihtiyaçları ve potansiyeline göre belirlenen amaç, hedef ve önceliklerin desteklenmesi kararlaştırılmıştır (DOKA, 2010:1).

Bölge Planında, istihdam ile ilgili farklı bölüm ve öncelikler belirlenmiştir. Bölgede sağlanan istihdamı artırmak, temel amacına yönelik olarak, katma değeri yüksek yeni yatırım ve girişimlerin sayısını artırmak, bölge ekonomisine uygun beşeri sermayeyi güçlendirilmek, bölgede ki KOBİ'lerin mevcut kapasitelerini ve verimliliğini artırmak hedeflenmiştir. Planda bu amaç ve hedeflere ulaşmak için, aşağıdaki öncelik alanları bulunmaktadır (DOKA, 2010: 229-232):

- Ar-Ge ve yenilikçiliğe yönelik faaliyet gösteren işletmeler ile hizmet ve sanayi sektörlerinin taleplerine yönelik nitelikli iş gücü istihdamı desteklenerek yeterli kapasitenin oluşturulması,
- Başta gençler ve kadınlar olmak üzere, bölgede girişimcilik artırılması,
- Katma değeri yüksek alanlarda girişimciler ve yeni yatırımcıların desteklenmesi sağlanarak sayılarının artırılması,
- Bölgede yaşayan dezavantajlı kesimlerin istihdamı ile toplumsal bütünleşmenin sağlanması amaçlanmıştır.

2.19.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 8 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 53.000.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, turizme yönelik farklı başlıklar altında 5 program, imalat ve tarıma dayalı sanayiye yönelik 3 program uygulanmıştır.

Tablo 58
DOKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Turizmde Bölge Potansiyelinin Harekete Geçirilmesine Yönelik MDP (Kar Amacı Güden)	5.000.000
	Turizmde Bölge Potansiyelinin Harekete Geçirilmesine Yönelik MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	5.000.000
	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	4.500.000
2011	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	5.000.000
	Tarıma Dayalı Sanayi MDP	10.000.000
2013	İmalat Sanayi MDP	10.000.000
	Kültür ve Turizm MDP	8.500.000
2014	İmalat Sanayi MDP	5.000.000
TOPLAM		53.000.000

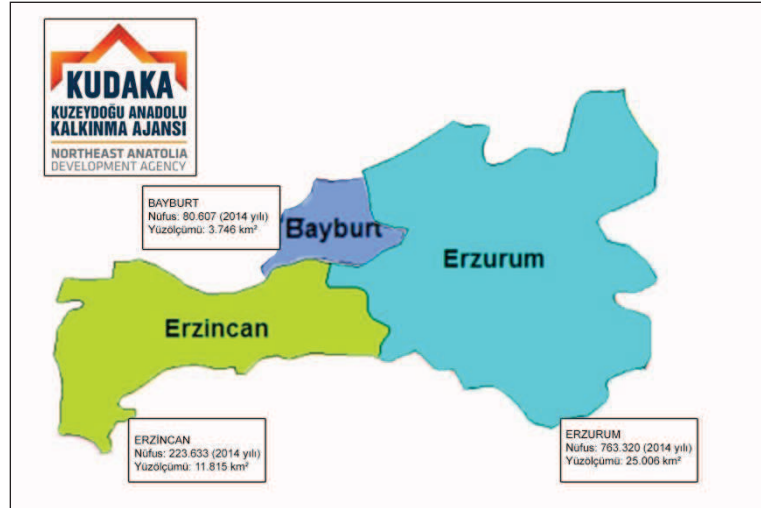
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve DOKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı uyguladığı programlarla, bölgenin turizm altyapısının geliştirilmesine, çeşitlendirilmesine, tanıtılmasına, turizm kapasitesinin ve kalitesinin artırılmasını kapsayan konularda hazırlanan projelere, imalat ve tarıma dayalı sanayinin desteklenmesine yönelik konulara öncelikli olarak destek vermiştir. Ayrıca, bölgenin özellikle Orta Doğu ve Arap ülkelerine açılması ve bu bölgelerden hem turist hem de yatırımcı çekme konusundaki yoğun faaliyetlerini de desteklemiştir.

2.20. TRA1 Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)

Erzurum (TRA11), Erzincan (TRA12) ve Bayburt (TRA13) illerinden oluşan TRA1 Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi, 40.798 kilometrelik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %5,2'sini oluşturmaktadır. TÜİK 2014 yılı ADNKS verilerine göre 1.067.560 kişilik nüfusu ile 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 24. sırada yer alan bölgede, Türkiye nüfusunun %1.37'si yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölgenin komşu ülkelerle sınırı bulunmamakla birlikte, İran, Azerbaycan ve Gürcistan'a oldukça yakındır. Kuzeyden Karadeniz'e de yakın olan bölgede, yer alan Erzurum ili, Türkiye'nin doğu sınırı girişinden itibaren bölge sınırları dahilindeki en büyük yerleşim ve ticaret merkezidir (KUDAKA, 2011: 37).

Harita 21: TRA1 Bölgesi Haritası

TRA1 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 22. sırada, 81 il içerisinde ise Erzincan 45. sırada, Erzurum 59. sırada, Bayburt 64. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Bölgede, Türkiye'nin yüzölçümü bakımından en küçük illeri arasında yer alan Bayburt ile en büyük dördüncü ili olan Erzurum yer almakta ve toplam 30 ilçe, 73 belediye ve 1.665 köy bulunmaktadır (KUDAKA, 2011: 38).

Tablo 59
TRA1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	376	722	376	348	29	346	52,1	7,7	48,1
2010	378	716	378	354	24	338	52,8	6,2	49,5
2011	348	689	348	326	22	341	50,5	6,3	47,3
2012	327	675	327	306	21	348	48,4	6,3	45,4
2013	335	667	335	313	22	332	50,3	6,6	46,9
2014	372	738	372	345	28	365	50,5	7,4	46,7

Kaynak: TÜİK, 2015a.

Bölge, ekonomik yapısı nedeniyle göç vermektedir. TRA1 Bölgesinin işsizlik oranı, yıllar itibariye kayda değer bir değişiklik göstermemiştir. 2009 yılında %7,7 olan işsizlik oranı 2014 yılında %7,4 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK: 2015a).

2.20.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Ajansın vermeyi planladığı teknik ve mali desteklerin ana çerçevesini belirlemek amacını taşıyan 2010-2013 Kuzeydoğu Anadolu Ön Gelişme Planı, 06.06.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26). Ön gelişme planının ardından katılımcı bir ilke ile yapılan analiz ve çalışmalar sonucu TRA1 Düzey 2 Bölge Planı 2011-2013, Kalkınma Bakanlığının 19.07.2011 tarih ve 2810 sayılı yazısı ile kabul edilmiştir (KUDAKA, 2011: V).

KUDAKA tarafından hazırlanan bölge planında, bölgedeki işverenlerin ihtiyaç duyduğu işgücünün niteliklerini ve beceri düzeyini artırmak amacıyla, turizm sektöründe istihdam edilecek personelin, eğitim almalarının sağlanması, turizm sektörü ile ilgili bölgede mevcut olmayan yeni meslek kollarını oluşturmak için kurslar ve sertifikalı eğitim programlarının uygulanması, kırsal kesimdeki çiftçilere yönelik iyi tarım uygulamalarının anlatıldığı eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması planlanmıştır (KUDAKA, 2011: 150).

Bölgedeki özel sektörün sürece etkin katılımı ile bölgenin ihtiyaçlarına uygun arz ve talebin tespit edilerek, mesleki eğitim programlarının düzenlenmesi, yönetim, organizasyon, finansal ve stratejik planlama, fizibilite, iş planı, toplam kalite yönetimi, inovasyon ve Ar-Ge gibi başlıklarda bölgedeki aktörlere eğitimler verilerek iyi uygulamalar yaygınlaştırılacaktır (KUDAKA, 2011: 150).

Bölgede yaşayan dezavantajlı grupları toplumsal hayata dahil ederek, engellilere yönelik eğitim kurumlarının ve rehabilitasyon merkezlerinin artırılması sağlanacak, işgücü yetiştirme kurslarından faydalanan özürlü ve hükümlülere yönelik istihdam garantili kurslar düzenlenecektir. Kadınlar başta olmak üzere, kredi sistemlerinin (mikro finans) geliştirilmesi ve girişimciliğin teşvik edilmesine çalışılacaktır (KUDAKA,2011:152).

2.20.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2010-2014 yılları arasında, 10 adet MDP uygulamıştır. Hibe bütçesi yaklaşık 56.705.000 ₺'dir. Bu programlar kapsamında, işletmelerin ve kar amacı gütmeyen kuruluşların çeşitli alanlarda desteklenmesine

yönelik 8 program ve küçük ölçekli altyapı projelerinin desteklenmesine yönelik 2 program uygulanmıştır.

Tablo 60
KUDAKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	KOBİ MDP	10.000.000
	Tarım-Turizm-Sanayi MDP	5.000.000
2011	KOBİ MDP	11.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	5.000.000
2012	Turizmin Geliştirilmesi (Kâr amacı güdenlere yönelik) MDP	4.500.000
	Turizmin Geliştirilmesi (Kâr amacı gütmeyenlere yönelik) MDP	2.000.000
	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	6.500.000
	Bayburt İlinde Et ve Süt Sektörlerinin Geliştirilmesi MDP	2.205.000
2014	İktisadi Kalkınma MDP	8.000.000
	Yerel Kapasitenin Artırılması MDP	2.500.000
TOPLAM		56.705.000

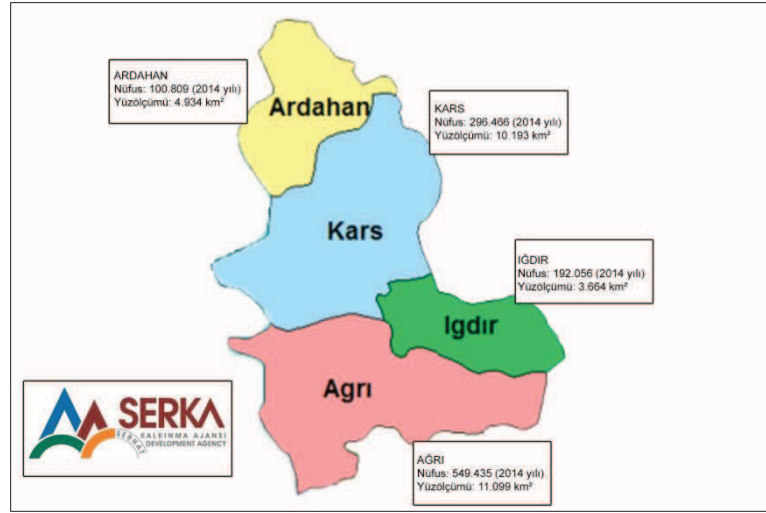
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve KUDAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki tarıma dayalı imalat ve turizm sektöründe yer alan ürünlerin çeşitliliğinin ve kapasitesinin artırılmasına, yenilikçilik ve Ar-Ge altyapısının geliştirilmesine, hayvancılık ve bitkisel ürünlerin pazarlama, tanıtım ve turistik hizmet arzında kullanımının desteklenmesine yönelik projeler, öncelikli olarak Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiştir.

2.21. TRA2 Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)

Ağrı (TRA21), Ardahan (TRA24), Iğdır (TRA23) ve Kars (TRA22) illerinden oluşan TRA2 Düzey 2 Bölgesi, Gürcistan, Azerbaycan (Nahçıvan), İran ve Ermenistan'a komşu konumu ile jeostratejik bir yere sahiptir (SERKA, 2014a: 34).

Bölgedeki enerji hatlarının, petrol ve doğalgaz boru hatlarının ve önemli ulaşım ağlarının plan ve uygulama alanında bulunmasına rağmen bu potansiyelin ekonomik ve sosyal hayata yansımamış olduğu görülmektedir. TRA2 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 25. sırada, 81 il içerisinde ise Kars 68. sırada, Iğdır 69. sırada, Ardahan 71. sırada, Ağrı 79. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 22: TRA2 Bölgesi Haritası

Türkiye'nin nüfusu 2014 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 77.695.904, TRA2 Bölgesi'nin nüfusu ise 1.138.766'dır. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 23. sırada yer alan bölgede Türkiye nüfusunun %1.47'si yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

**Tablo 61
TRA2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)**

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	336	656	336	304	32	321	51,1	9,4	46,3
2010	339	665	339	304	35	327	50,9	10,3	45,7
2011	383	704	383	344	39	321	54,4	10,2	48,8
2012	393	716	393	364	29	322	55	7,4	50,9
2013	413	708	413	385	28	295	58,3	6,7	54,4
2014	403	736	403	390	14	332	54,8	3,4	53

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TRA2 Bölgesinin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 14.000 kişi olup Türkiye toplam işsiz nüfusunun %0,14'ünü oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı ise %3,4 olup Türkiye'nin işsizlik oranı olan %9,9'un çok altında seyretmektedir. Bununla birlikte işgücüne katılma oranı Türkiye ortalamasının 4 puan üstündedir (TÜİK: 2015a).

2.21.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Bölgenin kaynaklarını, beşeri ve sosyal yapısını, dış dünyayla kurduğu ilişkileri ve işbirliklerini göz önüne alarak harekete geçirecek stratejik bir plan olan TRA2 Bölgesi

2010–2013 Bölge Planı, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergeleri açısından, 26 düzey 2 Bölgesi içinde en son sırada yer almaktadır (SERKA, 2010: 1). 2010-2013 SERKA Bölge Planı, 14.10.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26).

TRA2 2011-2013 Bölge Planı'nda istihdam hedefi olarak, başta dezavantajlı grupların toplumsal hayata dahil edilmesi ve yoksullukla mücadele edilmesi hedeflenmiş, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için aşağıdaki stratejiler geliştirilmiştir (SERKA, 2010: 127):

- Bölgenin toplam gelirinden daha fazla pay almaları için ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi.
- Eğitim seviyelerinin artırılması ile istihdam olanakları sağlanarak sosyal statülerinin iyileştirilmesi,
- Hedef kitleye sağlanan desteklerin erişilebilirliğinin ve etkinliğinin artırılması,
- Kadın girişimciliğinin desteklenmesi.

2.21.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Serhat Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 11 adet MDP uygulanmış olup, toplam 55.396.560 ₺ hibe, yararlanıcıların projelerinin desteklenmesi için kullanılmıştır.

Tablo 62
SERKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Gelişme MDP (KOBİ'ler İçin)	8.500.000
	İktisadi Gelişme MDP (Küçük Ölçekli Altyapı)	3.500.000
2011	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	4.500.000
	İktisadi Gelişme KÖA MDP	3.500.000
	İktisadi Gelişme KOBİ MDP	8.500.000
2013	İktisadi Gelişme MDP	9.171.883
	Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi MDP	2.174.677
	Kurumsal Kapasitenin ve Beşeri Sermayenin Geliştirilmesi MDP	3.550.000
2014	Örnek Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi MDP	2.000.000
	İktisadi Gelişme MDP-4 (TRA2-14-İGMD04)	5.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP-3 (TRA2-14-KÖA03)	5.000.000
TOPLAM		55.396.560

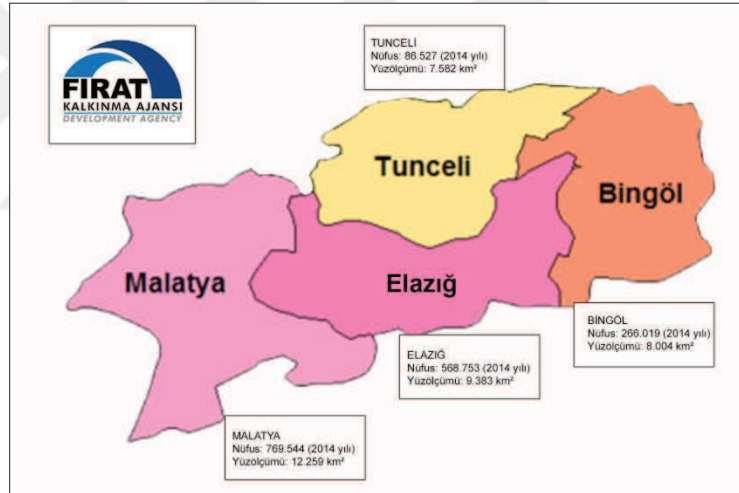
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve SERKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İmalata ve tarıma dayalı sanayide faaliyet gösteren işletmelerin Ar-Ge, ürün çeşitliliği ve rekabeti artırıcı projeleri, turizm potansiyelinin geliştirilmesi için hizmet kalitesinin, turizm çeşitliliğinin artırılmasına yönelik projeler ile hayvanlığın geliştirilmesine yönelik projeler Serhat Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli olarak desteklenmiştir.

2.22. TRB1 Fırat Kalkınma Ajansı (FIRAT)

TRB1 Bölgesi, Bingöl (TRB13), Elazığ (TRB12), Malatya (TRB11) ve Tunceli (TRB14) illerinden oluşmakta olup, 2014 yılı TÜİK ADNKS'ye göre, Türkiye nüfusunun %2.18'i olan 1.690.843 kişi bu bölgede yaşamaktadır. Bölge nüfus açısından 26 düzey 2 Bölgesi arasında 20. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015b).

TRB1 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 20. sırada, 81 il içerisinde ise Elazığ 39. sırada, Malatya 42. sırada, Tunceli 58. sırada, Bingöl 56. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 23: TRB1 Bölgesi Haritası

Bölgenin en önemli geçim kaynağı, meyvecilik ve hayvancılığın yoğunluk kazandığı tarım olup, madencilik, tekstil ve taş ocakçılığı gibi sanayi alanları da önemli bir yere sahiptir (FKA, 2010: 4).

Tablo 63
TRB1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	523	1.127	523	435	88	604	46,4	16,8	38,6
2010	551	1.162	551	485	66	611	47,4	11,9	41,8
2011	578	1.203	578	519	59	624	48,1	10,2	43,2
2012	610	1.221	610	558	52	611	50	8,5	45,7
2013	670	1.249	670	618	52	579	53,6	7,7	49,5
2014	585	1.251	585	541	44	666	46,8	7,5	43,2

Kaynak: TÜİK,2015a.

TRB1 Bölgesinde, yıllar itibariyle işsizlik oranlarında azalma görülmektedir. 2009 yılında %16,8 olan işsizlik oranı, 2014 yılında %7,5'e gerileyerek, Türkiye işsizlik oranı olan %9,9'un, 2,4 puan altında yer almıştır. Fakat Bölge'nin işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı Türkiye ortalamasının altında seyretmektedir. 44.000 işsiz bulunan bölgede 541.000 kişi istihdam edilmektedir (TÜİK: 2015a).

2.22.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

Bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere bölge kaynaklarının harekete geçirilmesi ve bu kaynakların kalkınmayı sağlayacak alanlara yönlendirilmesi amacıyla hazırlanan 2010-2013 Fırat Bölge Planı, 16.09.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (FKA, 2010: 4) (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25).

Planda, girişimci ve yenilikçi bir yaklaşım ile etkin kaynak kullanımı, istihdam imkanlarını geliştirmek ve sosyal yaşama alanlarında tercih edilmek, vizyon olarak belirlenmiştir. Planın, sosyal yapının ve beşeri sermayenin güçlendirilmesi amacını gerçekleştirilmesine yönelik belirlenen hedef ve stratejilerinde ise, istihdamın artırılması, işgücünün niteliğinin artırılması ve bölgede girişimcilik kültürünün geliştirilmesi yer almıştır.

Ayrıca, dezavantajlı grupların istihdamına yönelik pozitif ayrımcılığın yapılması ve bu gruplar için özel eğitim programlarının düzenlenerek, yaşam kalitelerinin artırılması hedeflenmiştir. (FKA, 2010: 187).

2.22.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Fırat Kalkınma Ajansı tarafından 2010-2014 yılları arasında, 9 adet MDP uygulanmış olup, toplam 63.700.000 ₺ hibe, yararlanıcıların projelerinin desteklenmesi için kullanılmıştır.

Tablo 64
Fırat KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Ekonomik Gelişme MDP	11.000.000
2011	Turizm ve Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi MDP	7.000.000
	Turizm Sektörünün Geliştirilmesi MDP	4.500.000
	Ekonomik Gelişme MDP	8.700.000
	Tarımda Model İşletmeler MDP	6.000.000
2013	İhracat ve Yenilikçilik MDP	8.000.000
	Yerelde Ekonomik Gelişme MDP	5.000.000
2014	Güçlü Altyapı Güçlü Ekonomi MDP	8.500.000
	Üretimde Odak Alanlar MDP	5.000.000
TOPLAM		63.700.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve FIRAT KA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

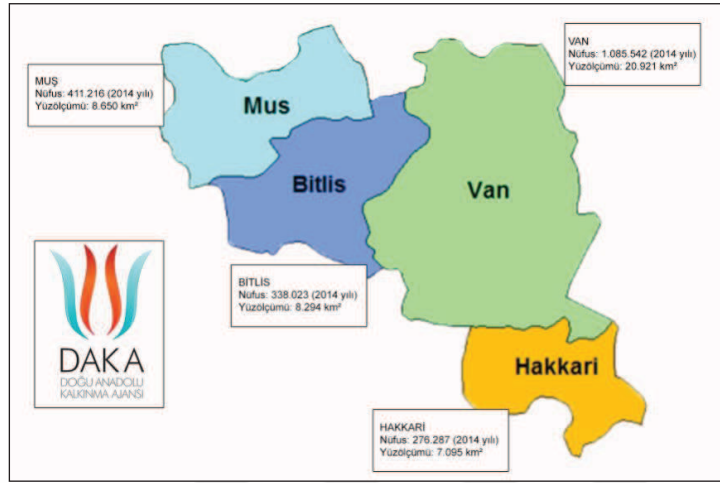
Fırat Kalkınma Ajansı uyguladığı mali destek programlarında, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri gibi ortak kullanım alanlarının altyapılarının iyileştirilmesi, Ar-Ge, yenilikçilik alanlarında altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, bölge içinde görece az gelişmiş yörelerde üretim kapasitesinin ve istihdamın artırılması, yeni ürün geliştirmeye ve ürün çeşitlendirmeye yönelik çalışmaların yapılması, imalat yapan işletmelerin kapasitelerinin geliştirilmesi, turizmin geliştirilmesi, tarımsal üretimin modernizasyonu gibi alanlarda hazırlanan projeleri öncelikli olarak desteklemiştir.

2.23. TRB2 Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DOKA)

Bitlis (TRB23), Hakkari (TRB24), Muş (TRB22) ve Van (TRB21) illerini kapsayan TRB2 Bölgesi, 41.558 kilometrekare yüzölçümüne sahiptir. Türkiye toplam yüzölçümünün %5'ini kapsayan bölgenin TÜİK 2014 yılı ADNKS sonuçlarına göre 2.111.068 nüfusu bulunmaktadır. Türkiye toplam nüfusunun %2.72'sinin yaşadığı bu bölge 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 18. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölge genç bir nüfusa sahiptir. Bu neden eğitim altyapısına olan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Okur-yazarlık oranına bakıldığında, 2010 yılı verilerine göre bölgede

199.892 kişi okuma-yazma bilmemektedir ve bu sayının %80'nini kadınlar oluşturmaktadır (DAKA, 2011: 14).

Harita 24: TRB2 Bölgesi Haritası

TRB2 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında son sırada, 81 il içerisinde ise, Van 75. sırada, Bitlis 76. sırada, Hakkari 80. sırada, Muş 81. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 65
TRB2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	465	1.121	465	388	76	656	41,5	16,4	34,6
2010	500	1.138	500	415	85	639	43,9	17	36,4
2011	566	1.197	566	497	69	630	47,3	12,3	41,5
2012	572	1.248	572	521	51	676	45,8	8,9	41,8
2013	581	1.263	581	519	62	682	46	10,6	41,1
2014	636	1.311	636	550	86	675	48,5	13,5	42

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TRB2 Doğu Anadolu Bölgesinin işsizlik oranı, 2009 yılında %16,4 iken, bu oran 2014 yılında %13,5'e inmiş olsa da, Türkiye ortalamasının çok üzerinde yer seyretilmektedir. Bölgede 86.000 işsiz bulunmakta buna karşılık 675.000 kişi istihdam edilmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranı açısından bakıldığında da Türkiye ortalamasından çok düşük olan bölge işgücü verileri, bölge için olumsuz göstergelere sahiptir (TÜİK: 2015a).

2.23.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 Doğu Anadolu Ön Gelişme Planı, 25.12.2009 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25). Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2009 yılı Temmuz ayında personelin göreve başlamasının ardından, Ön Bölgesel Gelişme Planı'nı hazırlamış ve 2011 – 2013 yıllarını kapsayacak olan Bölge Planının çalışmalarına başlamıştır. Yaklaşık 1 yıl sonra ise, TRB2 2011-2013 Bölge Planı hazırlanarak, 2011 yılında onaylanmıştır (DAKA, 2011: 25). TRB2 Bölge Planında istihdamın artırılması için, tarım dışı potansiyel sektörlerin harekete geçirilmesi, beşeri ve sosyal sermayenin geliştirilmesi, imalat sanayinde faaliyet gösteren işletme sayısının artırılması, bölgedeki niteliksiz işgücünün mesleki eğitim programları yolu ile niteliğini artırıcı politikalar uygulanması amaçları yer almaktadır (DAKA, 2011: 135-149).

Planda ayrıca TRB2 Bölgesinin diğer bölgeler ile arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması için girişimciliğin teşvik edilmesi ve bölge içinde girişimcilerin desteklenebileceği İŞGEM'lerin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (DAKA, 2011: 161).

2.23.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 9 adet MDP uygulanmış olup, projelere toplam 91.044.275 ₺ hibe desteği verilmiştir.

Tablo 66
DOKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	KOBİ MDP	20.973.000
	Model Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Yaygınlaştırılması MDP	14.087.000
2012	Hakkâri İlinde Meyvecilik ve Sebzeçiliğin Geliştirilmesi MDP	3.736.000
	Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kullanımının Özendirilmesi MDP	14.453.000
	Yatırım Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Alt Yapı MDP	12.987.606
2013	Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	13.687.109
	İktisadi Kalkınma MDP	7.100.560
2014	Güçlü Girişimcilik MDP	20.000.000
	Hakkâri'de İnanç Turizmi Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik KÖA Projeleri MDP	4.000.000
TOPLAM		91.044.275

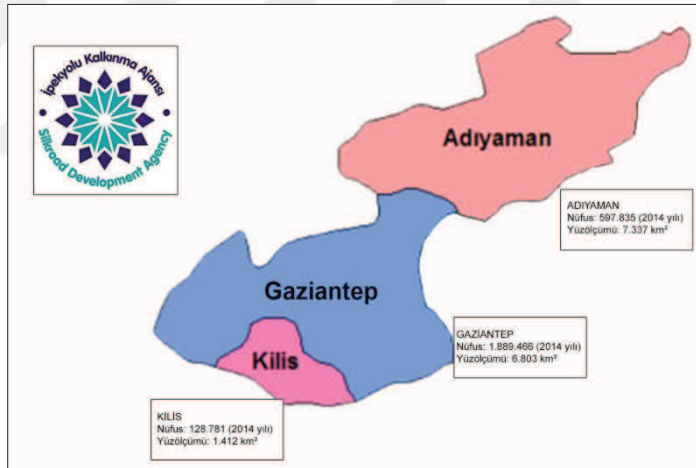
Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve DAKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İnanç turizmine yönelik altyapı ve restorasyon projeleri, Ar-Ge, yeni ürün üretilmesi, ürün çeşitlendirilmesi, kapasite artırımına yönelik projeler, hayvancılık, sebzecilik ve meyveciliğin geliştirilmesine yönelik tarımsal projeler Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli alanlar olarak belirlenerek, desteklenmiştir.

2.24. TRC1 İpekyolu Kalkınma Ajansı (İPEKYOLU)

TRC1 Bölgesi, Gaziantep (TRC11), Adıyaman (TRC12) ve Kilis (TRC13) illerinden oluşmaktadır. Türkiye'nin nüfusu 2014 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 77.695.904, TRC1 Bölgesi'nin nüfusu ise 2.616.082'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 13. sırada yer alan bölgede, Türkiye nüfusunun %3.37'si yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

Bölgede 22 ilçe bulunmakta olup, Gaziantep ve Adıyaman'da 9, Kilis'te ise 4 ilçe vardır. Bölge, 15.280 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %2'sine sahiptir (İKA, 2010: 35).

Harita 25: TRC1 Bölgesi Haritası

TRC1 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 16. sırada, 81 il içerisinde ise, Gaziantep 30. sırada, Kilis 63. sırada, Adıyaman 66. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Tablo 67
TRC1 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	641	1.525	641	531	110	884	42	17,2	34,8
2010	698	1.559	698	614	85	860	44,8	12,1	39,4
2011	679	1.592	679	581	98	914	42,6	14,4	36,5
2012	715	1.638	715	631	84	923	43,6	11,8	38,5
2013	763	1.686	763	707	56	923	45,3	7,3	42
2014	744	1.723	744	684	60	979	43,2	8	39,7

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TRC1 Bölgesi'nin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 60.000 kişi olup, Türkiye toplam işsiz nüfusunun %0,33'ünü oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı %8 ile Türkiye'nin işsizlik oranı, olan %9,9'un çok altında seyretmektedir. Bununla birlikte işgücüne katılma oranı Türkiye ortalamasının 7 puan altındadır (TÜİK: 2015a).

2.24.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 İpekyolu Bölge Planı, 18.10.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25). TRC1 Bölge Planında esas alınan ilkeler 'Katılımcılık', 'Şeffaflık', 'Sürdürülebilirlik' ile 'Eşitlik ve Sosyal İçerme'dir (İKA, 2010: 17).

TRC1 2010-2013 Bölge Planında, sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli istihdamın artırılması hedefini sağlamak amacıyla, hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi ve ihtiyaç duyulan alanlarda mesleki okullar açılarak nitelikli eleman yetiştirilmesi stratejileri belirlenmiştir.

Ar-Ge altyapısının geliştirilmesi amacıyla, üniversite-sanayi iş birliğini artırarak, ara elaman istihdamının meslek yüksekokulları bünyesinde yetiştirilmesi hedeflenmiştir (İKA, 2010: 196).

Bölgede tarımsal işletmeleri rekabetçi ve etkin bir yapıya kavuşturarak, bu alanda yeni istihdam olanaklarının geliştirilmesi planlanmıştır.

Alternatif turizm çeşitlerini geliştirerek, turizm sektöründe destinasyon merkezi olarak istihdam edilebilirlik oranlarının artırılması hedeflenmiştir. (İKA, 2010: 20).

Ayrıca, bölgeyi Orta Doğu’da lojistik merkez haline getirmek amacıyla lojistik bölgelerde ki ulaşım, ticaret ve taşımacılık sektörlerine ilişkin istihdam politikası geliştirilmesi amaçlanmıştır (İKA, 2010: 20).

2.24.2. Uygulanan Mali Destek Programları

İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında, 14 adet MDP uygulanmış olup, projelere toplam 71.500.000 ₺ hibe sağlanmıştır.

Tablo 68
İpekyolu KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları
(2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	İktisadi Gelişme MDP (Kar Amacı Güden)	8.500.000
	İktisadi Gelişme MDP (Kar Amacı Gütmeyen)	3.000.000
	Küçük Ölçekli Altyapı MDP	4.000.000
2011	2011 Üniversite-Sanayi-Toplum MDP	6.000.000
	2011 Turizm MDP	8.000.000
	2011 Küçük Ölçekli Altyapı MDP	6.500.000
2013	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması (KOBİ) MDP	2.250.000
	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması (Kamu) MDP	2.000.000
	Ekonomik Kalkınma MDP	5.925.000
	Sosyal Kalkınma MDP	2.375.000
	Turizm Altyapısı MDP	10.450.000
2014	Kültür-Turizm Altyapısı MDP (KT)	5.000.000
	Sosyal Gelişme Pilot Uygulamaları MDP (SG)	2.500.000
	Bölgesel ve Sektörel Rekabet MDP (BSR)	5.000.000
TOPLAM		71.500.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve İPEKYOLU KA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

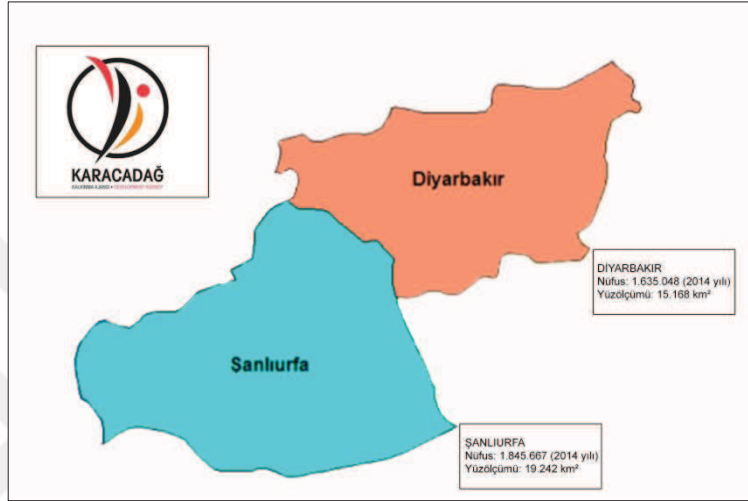
İl ve ilçelerin öncelikli sektörlerine göre üretim kapasitelerinin artırılarak, istihdam seviyesinin artırılmasına yönelik projeler, Ar-Ge, Ür-Ge, inovasyon ve markalaşmaya yönelik projeler, bölgenin turizm kapasitesi, kalitesi, altyapısı ve çeşitliliğine yönelik hazırlanan projeler, İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından öncelik alanları olarak belirlenerek desteklenmiştir.

2.25. TRC2 Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)

Diyarbakır (TRC22) ve Şanlıurfa (TRC21) illerinden oluşan TRC2 Bölgesi, 34.540 km²’lik yüzölçümü ile Türkiye’nin %4,4’ünü kaplamaktadır (KARACADAĞ, 2011: 6).

2014 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, Türkiye'nin nüfusu 77.695.904, TRC2 Bölgesi'nin nüfusu ise 3.480.715'dir. 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 7. sırada yer alan bölgede Türkiye nüfusunun %4.48'i yaşamaktadır (TÜİK, 2015b).

TRC2 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 23. sırada, 81 il içerisinde ise Diyarbakır 67. sırada, Şanlıurfa 73. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 26: TRC2 Bölgesi Haritası

Bölge önemli ulaşım bağlantılarının kesişme noktasındadır ve kara, hava ve demiryolu bağlantıları ile Türkiye'nin her yerinden ulaşılabilir bir merkez durumundadır. Şanlıurfa GAP Havaalanı Türkiye'nin en büyük kargo havalimanı olarak inşa edilmiştir (KARACADAĞ, 2013a: 2).

Tablo 69
TRC2 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	622	1.810	622	505	117	1.187	34,4	18,8	27,9
2010	647	1.932	647	563	85	1.285	33,5	13,1	29,1
2011	663	2.022	663	608	55	1.359	32,8	8,4	30,1
2012	610	2.121	610	569	42	1.511	28,8	6,9	26,8
2013	805	2.127	805	664	141	1.322	37,9	17,5	31,2
2014	884	2.088	884	730	153	1.205	42,3	17,4	35

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TRC2 Bölge'sinin 2014 yılı toplam işsiz sayısı 153.000 kişi olup Türkiye toplam işsiz nüfusunun %0,53'ünü oluşturmaktadır. Bölgenin işsizlik oranı %17,4 ile Türkiye işsizlik ortalamasının yaklaşık 7 puan üzerinde yer almaktadır. Bölgede 115.000 işsiz bulunmakta buna karşılık 364.000 kişi istihdam edilmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranına bakıldığında ise, Türkiye ortalamasından çok düşük olan bölge işgücü verileri, bölge için son derece olumsuz göstergelerdir (TÜİK: 2015a).

2.25.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010-2013 TRC2 Diyarbakır-Şanlıurfa Ön Gelişme Planı, 25.03.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 26). Katılımcı bir yaklaşımla, turizm potansiyelini ve kaynaklarını üretime ve istihdama dönüştürerek, yaşam kalitesini artıran bir bölge olmak vizyonu ile hazırlanan TRC2 2011-2013 Bölge Planı ise, 2011 yılında tamamlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Bölgedeki finansmana erişim ve pazarlama sorunları başta olmak üzere, teknolojik altyapının yetersizliği, düşük üretim kapasitesi ile Ar-Ge faaliyetlerinin düşüklüğü, kurumsallaşamama ve finansal kaynak veya fonları yönetememe gibi sorunlardan dolayı, özellikle KOBİ'ler beklenen verimlilik düzeyinde çalışamamakta, katma değeri ve yeterli düzeyde istihdamı gerçekleştirememektedirler (KARACADAĞ, 2013a: 2).

Hazırlanan 2011-2013 Planında, dört gelişme endeksi belirlenmiş ve bunların başında istihdam kapasitesine ve rekabet gücünün geliştirilmesine yer verilmiştir. Bu kapsamda, yüksek tarımsal üretime ve potansiyele sahip olan TRC2 Bölgesi'nde, üretim ve istihdam kapasitesinin artırılması, üretimde katma değer yaratılması ve rekabet gücünün geliştirilerek artırılması amaçlanmıştır (KARACADAĞ, 2011: 8).

Bölgede farkındalık çalışmaları ile girişimcilik kültürü geliştirilecek ve yeni iş olanakları oluşturulacaktır. Ayrıca iş ve yatırım ortamı iyileştirilerek bölgenin yatırım açısından cazip hale getirilmesi sağlanacaktır. Mesleki eğitim ve bölgenin üretim ve hizmet ihtiyaçlarına yönelik olarak nitelikli insan kaynakları geliştirilecektir (KARACADAĞ, 2011:8).

2.25.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında 10 adet mali destek programı uygulanmıştır. Yaklaşık 300 proje desteklenmiştir. Bu projelerin

desteklenmesi için 84.100.000 ₺ hibe bütçesi ilan edilmiştir. Karacadağ Kalkınma Ajansı, 5 program ile altyapı projelerine, 4 program ile KOBİ'lere ve 1 program ile de sınır ötesi işbirliğine yönelik projelere hibe desteği sağlamıştır.

Tablo 70
Karacadağ KA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	Turizm Altyapısı MDP	10.400.000
	Türkiye-Suriye BİP V. Teklif Çağrısı MDP	12.500.000
2011	Ekonomik Gelişme MDP	13.000.000
	Turizm Altyapısı MDP	6.200.000
2013	Ekonomik Gelişme MDP	13.000.000
	Sanayi Altyapısı MDP	5.000.000
	Turizm Altyapısı MDP	4.000.000
2014	KOBİ MDP	10.000.000
	Sanayi Altyapısı MDP	6.000.000
	Yenilenebilir Enerji MDP	4.000.000
TOPLAM		84.100.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve Karacadağ KA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İmalat sanayi üretiminin teşviki, üretim ve istihdamın artırılması, modern üretim süreçlerinin kurulması, turizm işletmelerinin beşeri ve fiziki kapasitesinin geliştirilmesi konularında KOBİ'lerin projeleri, bölgede kültürel mirasın turizme kazandırılmasına yönelik altyapı projeleri, özellikle güneş enerjisinin işletmelerde kullanılmasına yönelik yenilenebilir enerji projeleri Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından öncelikli proje konuları olarak desteklenmiştir.

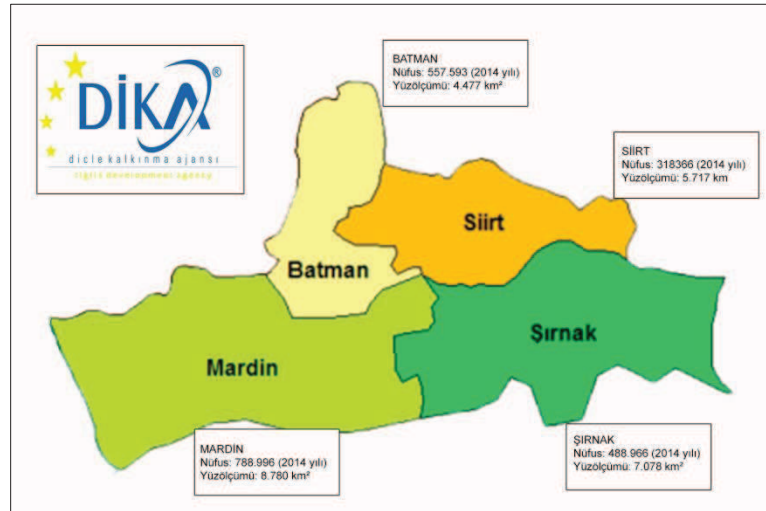
Karacadağ Kalkınma Ajansının 2011 yılında uyguladığı Mali Destek Programlarının sonuçlarını ölçmek amacıyla bir etki analizi yaptırılmıştır.

KOBİ'lere yönelik olarak uygulanan “Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı” ile TRC2 Bölgesi'ndeki sanayi ve tarıma dayalı sektörlerin yenilikçi yöntemlerle modernize edilerek geliştirilmesi, turizmin bölgede teşvik edilerek hizmet kalitesinin artırılması, tüm sektörlerde işletmelerin rekabet ve ihracat kapasitelerinin artırılması, böylece yeni istihdam olanakları sağlanarak işsizlik ve yoksulluğun önlenmesi amaçlanmıştır (Pınar, 2014: 2)

Yapılan etki analizi sonucu işletmelerin %80'inin destek programı ile istihdamlarını artırdığı tespit edilmiştir. Etki analizinde ele alınan işletmelerin ek istihdamı 462 kişi olup, bu artış mevcut istihdamın %34'üne tekabül etmektedir. Aynı dönemde, TRC2 Bölgesi istihdam oranı açısından geriye düşmesine rağmen, destek alan firmaların istihdamlarını artırmış olması, programın istihdam yaratma açısından başarılı olduğunu göstermektedir (Pınar, 2014: 8).

2.26. TRC3 Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)

TRC3 Bölgesi, Mardin (TRC31), Batman (TRC32), Şırnak (TRC33) ve Siirt (TRC34) illeri ile Türkiye yüzölçümünün %3,39'unu ve TÜİK 2014 ADNKS'ye göre bölgede yaşayan 2.153.921 kişi ile Türkiye nüfusunun %2,77'sini oluşturmaktadır (TÜİK, 2015b). Kuzeyde Bitlis ve Muş, kuzeydoğuda Van, doğuda Hakkâri, batıda Şanlıurfa ve kuzeybatıda Diyarbakır ile komşu olan Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerinden oluşan bölge, Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmesini sürdürülebilir kılma ve bölgeler arası ve bölge içi eşitsizlikleri giderme gerekliliği konularında ön sıralarda gelmektedir (DİKA, 2011: 17). TRC3 Bölgesi, SEGE-2011 sıralamasında, 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 24. sırada, 81 il içerisinde ise Batman 70. sırada, Mardin 74. sırada, Siirt 77. sırada, Şırnak 78. sırada yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013c: 50-74).

Harita 27: TRC3 Bölgesi Haritası

Sosyal ve ekonomik göstergelerde Türkiye ortalamasının altında olan bölgenin kalkınması, hem bu coğrafyada yaşayan vatandaşların refah ve mutluluğunu artıracak hem de terör probleminin çözümünde büyük ölçüde etkili olacaktır (DİKA, 2011: 17).

Tablo 71
TRC3 Bölgesi İşgücü İstatistikleri (2009-2014)

Kurumsal Olmayan Nüfusun İşgücü Durumu [15+ yaş]:									
YIL	[15+ yaş - bin kişi] Toplam	[15+ yaş] nüfus (1000)	İşgücü (1000)	İstihdam (1000)	İşsiz (1000)	İşgücüne dahil olmayan nüfus (1000)	İşgücüne katılma oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)
2009	345	1.093	345	293	52	748	31,5	15,1	26,8
2010	420	1.165	420	370	49	745	36	11,8	31,8
2011	419	1.234	419	365	53	815	33,9	12,7	29,6
2012	432	1.235	432	340	92	803	35	21,3	27,5
2013	473	1.279	473	373	99	807	36,9	21,1	29,2
2014	480	1.293	480	364	115	813	37,1	24	28,2

Kaynak: TÜİK, 2015a.

TRC3 Bölgesinin işsizlik oranı, 2009 yılında %15,1 iken, bu oran 2014 yılında %24'e çıkarak Türkiye ortalamasının çok üzerinde yer almıştır. Bölgede 115.000 işsiz bulunmakta buna karşılık 364.000 kişi istihdam edilmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranı açısından bakıldığında ise Türkiye ortalamasından çok düşük olan bölge işgücü verileri, bölge için olumsuz göstergelerdir (TÜİK: 2015a).

2.26.1. Bölge Planı ve İstihdam Hedefleri

2010 TRC3 Bölgesi Ön Gelişme Planı, 05.04.2010 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2011: 25). DİKA, bölge planı çalışmalarına Ön Bölgesel Gelişme Planı'nın onaylanmasını takiben başlamıştır. Bölge planı hazırlanırken, analitik ve katılımcı özellikleri güçlendirmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, TRC3 2011-2013 Bölge Planı, bütüncül yaklaşım, özgünlük, katılımcılık ve yerel sahiplenme, yerel kaynaklara ve fırsatlara odaklanma, çeşitlilikte birlik/farklılıklar ilkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışmaların ardından, TRC3 Bölge Planı ise 31.05.2011 tarihinde onaylanarak, yürürlüğe girmiştir (DİKA, 2011: 23).

Bölgede istihdam olanaklarının yaratılması, öncelikle iş ve yatırım yapılabilir bir ortamın sağlanmasından geçmektedir.

Planda uygun yatırım ortamı ve rekabetçilik gelişme ekseninde, bölgede yatırıma elverişli altyapı ve emek piyasası koşullarının oluşturulması, finansman, danışmanlık ve tanıtım kapasitesinin geliştirilmesi yoluyla rekabetçilik kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik aşağıdaki hedefler belirlenmiştir (DİKA, 2011: 70):

- Yatırımcı ve girişimcilere yönelik finansman kaynaklarının, danışmanlık, kurumsal ve teknik destek hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- İşgücü piyasası talepleri ile mevcut işgücü nitelikleri arasındaki sorunlar çözülecektir.
- İşletmelerin enerji verimliliği, tanıtımı, markalaşması ve pazarlama alanlarında ki kapasiteleri geliştirilecektir

2.26.2. Uygulanan Mali Destek Programları

Dicle Kalkınma Ajansı tarafından, 2010-2014 yılları arasında uygulanan 12 MDP kapsamında 89.537.000 ₺ hibe dağıtılmıştır.

Tablo 72
DİKA Tarafından Uygulanan Mali Destek Programları (2010-2014)

MDP YILI	Mali Destek Programı	HİBE BÜTÇESİ (₺)
2010	KOBİ'ler Yoluyla Girişimciliğin Artırılması MDP	10.000.000
	Küçük Ölçekli Alt Yapı MDP	8.000.000
2011	Sektörel Gelişme MDP	10.000.000
	Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi MDP	4.000.000
	Müşterek San. ve Tic. Alanlarının İyileştirilmesi MDP	3.000.000
2012	Rekabetçi Sektörlerin Geliştirilmesi MDP	15.451.461
	Turizm, Kent ve Sanayi Altyapısı MDP	8.016.170
	Tarımsal Üretimde Su Kaynaklarının Etkili Kullanımı MDP	1.869.369
2014	Kentsel ve Çevresel Altyapının Geliştirilmesi MDP	14.200.000
	Tarımsal Üretimde Su Kaynaklarının Etkili Kullanımı MDP	2.500.000
	Sektörel Gelişme MDP	5.000.000
	Turizm Kent ve Sanayi Altyapısı MDP	7.500.000
TOPLAM		89.537.000

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları ve DİKA Yıllık Faaliyet Raporlarından yararlanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

İçme-kullanma suyu arıtma tesislerinin kurulması, evsel katı atık yönetimine yönelik atık ayrıştırma ve atık dönüşüm tesislerinin kurulması, mevcut sanayi alanlarının geliştirilmesi, bölgenin maden ve yenilenebilir enerji potansiyelinden faydalanılması, kayıtlı işgücünün oluşturulması yoluyla istihdam yapısının güçlendirilmesi, girişimciliğin tetiklenmesi konularını kapsayan projeler ve il bazında kırsal alanlarda basınçlı sulama sistemi altyapısının geliştirilmesi gibi öncelikli konular ajans tarafından desteklenmiştir.

BÖLÜM 3: KALKINMA AJANSLARININ İSTİHDAM SAĞLAMA AÇISINDAN ETKİNLİKLERİNİN ÖLÇÜLMESİ

Kalkınma ajanslarının bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltma misyonunu yerine getirip getirmediğini ve bu görevi yerine getirirken ne kadar etkin olduğunu ölçmek için birçok farklı konu başlığı veya yöntem seçilebilir. Literatür incelendiğinde, bu çalışmadan önceki bazı çalışmalarda, tek bir ajansın uyguladığı mali destek programlarının etki analizinin yapıldığı, farklı bazı çalışmalarda bir yıllık faaliyetlerine göre kalkınma ajanslarının performans ölçümüne yönelik bazı çalışmalar yapıldığı, bazı çalışmalarda ise, kalkınma ajansları tarafından kendi performanslarını ölçmek ve uyguladıkları programların başarısını ölçmek amacıyla bağımsız firmalara yıllık etki analizleri yaptırıldıkları görülmektedir.

Ekonomik alanda dünyada çok hızlı bir değişim ve gelişim dönemi yaşanmakta, teknolojik gelişmeler ve ulaşım imkanlarının sürekli iyileşmesi sonucu sınırlar ortadan kalkmaktadır. Geçen her gün, yenilikler ve farklılıklarla üretim yapan birimlere yeni ufuklar açmaktadır. Hem ulusal hem de uluslararası alanda üretim yapan birimler bu değişimlerden olumlu yönde faydalanabilmek için, sahip oldukları kaynaklarını en yüksek etkinlik düzeyinde kullanmalı, mevcut kapasitelerinin son birimine kadar performanslarını artırmalıdır. Öncelikleri, sahip oldukları kaynakların değerlendirilme sürecinin analizi ve eksikliklerin giderilmesi için yeni düzenleyici önlemlerin alınması olmalıdır (Akyüz, 2015: 24). Bu önlemlerin alınabilmesi için de, mevcut durumda kurumların performansını ölçmek ve etkin olmadıkları alanları tespit ederek, iyileştirmeler yapmak hayati önem taşımaktadır.

Tezin bu bölümünde, diğer çalışmalardan farklı olarak, kalkınma ajanslarının uyguladıkları programlar ve gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucu, yeni istihdam yaratma konusunda etkinliklerini ölçmek ve birbirlerine göre etkinliklerini karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu etkinliğin ölçülebilmesi için ise VZA yöntemi seçilmiştir.

3.1. Veri Zarflama Analizi (VZA)

VZA, benzer girdiler kullanarak benzer çıktılar üreten, homojen oldukları varsayılan karar verme birimlerinin (KVB) kendi aralarında göreceli etkinliklerinin ölçülmesinde

kullanılan bir yöntemdir. Doğrusal programlama temeline dayanan ve parametrik olmayan yöntemler içinde en sık kullanılan etkinlik ölçüm yöntemi olan VZA, en iyi gözlemi etkinlik sınırı kabul eder, diğer gözlemleri de bu en etkin gözleme göre değerlendirir. VZA yöntemine göre etkinlik sınırı varsayılan bir durum değil, gerçekleşen bir gözlem olarak kabul edilir (Özdemir ve Demirelli, 2013: 216; Elitaş ve Eleren, 2007: 109).

Türkiye’de Veri Zarflama Analizi veya Etkinlik Analizi (EA) olarak kullanılan etkinlik ölçümü, literatürde Data Envelopment Analysis (DEA) olarak adlandırılmaktadır.

Genellikle, kamu kurum kuruluşları ve özel sektör için uygulanan VZA’ yı, 1978’de Charnes, Cooper ve Rhodes üçlüsü literatüre dahil etmiştir. Dünyada yaygın olarak kullanılmakta ve fakat Türkiye’de sağlık ve bankacılık alanları çoğunlukta olmak üzere bilgilerine kolay erişilebilen ve borsada işlem gören şirketler için uygulanmıştır. Analizin Türkiye’ de kısıtlı olarak kullanılmasının ana sebepleri, VZA yönteminin karmaşık görünümü, uygulama yapılabilmesi için gerekli olan bilgilere ulaşmakta çekilen güçlükler, kamunun düzenli veri toplamaması ve performans ölçümüne karşı dirençlerin üzerinden gelinememesi olarak sayılabilir. Diğer taraftan, bilgisayar programlarının son yıllarda gelişmesi, uygulamayı kolaylaştırarak, yöntemin kullanımı çoğaltmıştır. (Kutlar ve Babacan, 2008: 149).

VZA yöntemi ile analiz edilen işletme veya kurumların, en az girdi ile en fazla çıktıyı üreten birimleri arasında bir etkinlik sınırı oluşturulmaktadır. Bu birimler haricinde ki diğer birimlerin etkinlikleri ise, bu sınıra olan radyal uzaklıkları ile ölçülmektedir. İstatistiksel yöntemler çoğunlukla kurumları ortalama bir kuruma göre değerlendirir. Buna karşılık, VZA tekniği, her bir kurumu yalnızca en iyi kurumla karşılaştırarak değerlendirir. (Demir ve Durakoğlu, 2013: 28)

3.1.1. VZA’nın Temel Kavramları

Girdi göstergeleri: Bir ürünü veya hizmeti üretirken ihtiyaç duyulan, beşeri, mali ve fiziksel kaynaklar girdi göstergelerini oluşturmaktadır. Girdilere ait göstergeler, ölçmenin temelini oluşturur (Yüksel, 2014: 37).

Çıktı göstergeleri: Çıktı göstergeleri ise, üretilen ürün ve hizmetlere ait miktarları belirtir. Çıktı göstergeleri, üretimin niceliği hakkında bilgi verirken, amaçlara ve

hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı veya üretimin kalitesi ve sürecinin etkinliği hakkında yeterli bilgiyi tek başına verememektedir (Yüksel, 2014: 37).

Karar Verme Birimleri: VZA’da değerlendirme birimleri; analizde, kendine benzeyen diğer varlıklar ile karşılaştırılacak birimlerdir. Bu birimler, aynı girdiyi kullanarak aynı çıktıyı üretmektedirler. Bu birimlere Karar Verici Birim (Decision Making Unit-DMU-KVB) adı verilir. Diğer bir ifadeyle KVB, girdileri çıktılara çeviren ve performansı ölçülen birim olarak kabul edilebilir. Karar verici birim çok genel ve esnek bir tanımlamadır. VZA uygulamalarında başta kamu kurumları olmak üzere, finans kurumları, bankalar, hastaneler, eğitim kurumları, askeri kurumlar, üniversiteler, şehirler, işletmeler, hatta bölgeler ve ülkeler karar verici birim olarak incelenebilmektedir (Yavuz, 2012: 17).

Performans: Yapılması hedeflenen işlerin tümü tamamlandığında, ulaşılmak istenen amaca ne kadar ulaşılabildiğinin tespitidir. Performans, bir ağaç örneğiyle tanımlanacak olursa; ağacın kökleri girdileri, ağacın gövdesi dönüşüm sürecini, dalları ve yaprakları ise çıktıları ifade edecektir (Köksal, 2001: 38).

Referans Kümesi: VZA’ da, etkin ve etkin olmayan karar birimleri belirlenirken, tüm karar verme birimleri birbirleriyle karşılaştırılarak sonuca varılır. Etkin olmayan karar birimleri, kendilerini etkin birim yapma yoluna gider ve bu şekilde etkin olabilir. Etkin karar verme birimlerinin oluşturduğu kümeye “Referans Kümesi” denir (Karataş, 2014: 14). Etkin olmayan karar birimlerinin, görelî olarak etkin birimlerin uyguladığı yöntemleri uygulayarak, aynı etkinlik seviyesine ulaşabilecekleri kabul görmektedir. Etkin olmayan bir karar verme biriminin, değişik kombinasyonlarla kendisini etkin hale getirebilmesi için, herhangi bir sınır bulunmamaktadır (Yavuz, 2012: 21-22).

Verimlilik ve Etkinlik: Etkinlik kavramı ile performans ölçütlerinden biri olan verimlilik kavramının anlamları birbirinden farklı olup, çoğu kez yanlış olarak kullanılmaktadır (Tarım, 2001: 11).

Üretkenlik veya *prodüktivite* olarak da adlandırılan verimlilik kavramı, çıktının girdiye oranı şeklinde tanımlanabilir. Verimlilik görelî bir kavram değildir. Karar birimlerinin verimlilikleri incelenirken, birbirinden bağımsız olarak ölçülebilir (Tarım, 2001: 11).

Verimlilik, bir ülkede ki yaşam düzeyini belirleyen en iyi ölçütlerden birisidir. Ülkelerin arzu ettikleri refah seviyesine ulaşabilmeleri için, daha az girdi ile daha fazla çıktı elde etmeleri mümkündür (Köksal, 2001: 46).

Girdilerin çıktılarına dönüştürülme sürecine üretim denilmektedir. Bu sürecin etkin olabilmesi, zaman boyutu dikkate alınmadan ve mevcut teknolojiyle, belirli bir girdi bileşiminin kullanılarak, maksimum çıktının elde edilmesiyle veya belirli bir çıktı bileşiminin en az girdi kullanılarak üretilmesiyle gerçekleşir (Tarım, 2001: 14)

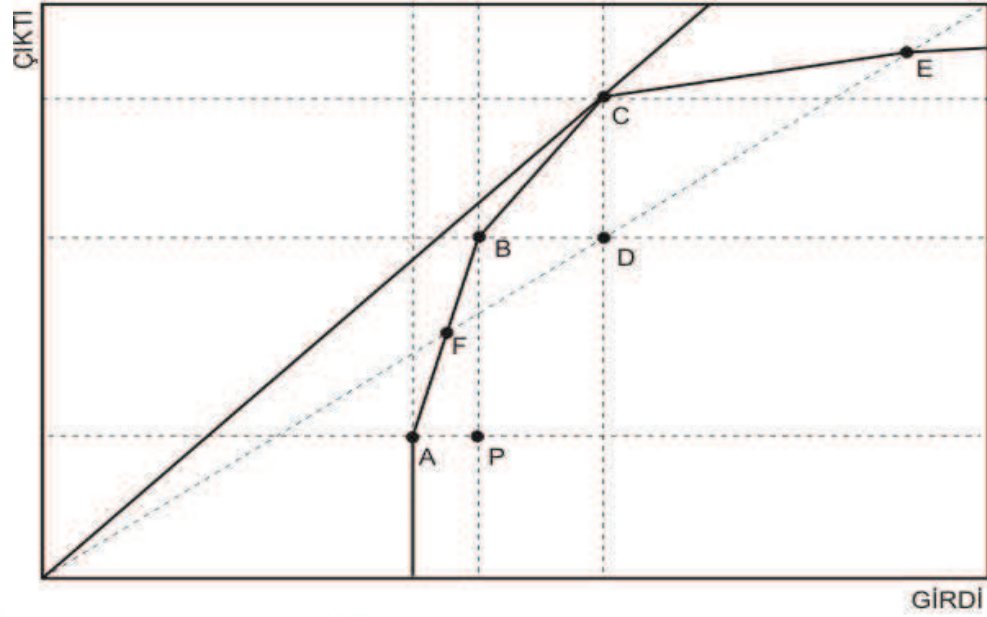
Bazen “etkenlik” olarak da kullanılan “etkinlik” (efficiency), hedeflenen çıktı miktarını en az düzeyde girdi kullanarak elde etmeyi ifade eder. Verimlilik sözcüğünün benzeri olarak algılansa da, verimlilikten daha geniş kapsamlı bir kavramdır (Köksal, 2001: 46).

Üç ana başlık altında toplanan etkinlik ve verimlilik analizleri; oran analizi, parametrelili yöntemler ve parametresiz yöntemlerdir. Bu yöntemler uygulanış ve değerlendirme süreçleri açısından birbirlerinden farklı özelliklerde ve yapıdadırlar (Akyüz, Yıldırım ve Balaban, 2015: 24).

Girdi bileşiminin en verimli şekilde kullanılması sonucu, mümkün olan maksimum çıktının üretilmesine teknik etkinlik denilmektedir. Karar birimleri teknik etkin olabilmek için, üretim sınırının üzerinde yer almalıdırlar. Üretim sınırının altında kalan karar birimleri için, göreceli olarak kaynak birimlerini israf ettiklerinden bahsedilebilir. Eğer KVB’ ler üretim sınırının altında kalırsa, üretim sınırında yer alan karar birimlerini ve bunların doğrusal kombinasyonlarını referans alabilir (Alçılar, 2006: 6).

Ölçek Etkinliği

Teknik etkinlik ve verimlilik arasındaki farkı açıkça ortaya koymak üzere, Şekil 6 verilmiştir. Şekil 6’da A, B, C, D, E, F ve P birer KVB’dir. Şekil 6’da verilen A ve B gözlemleri üretim sınırında yer almakta ve teknik olarak tanımlanmaktadır. P gözlemi ise, A ile aynı çıktı düzeyini daha fazla girdi kullanarak gerçekleştirmiştir. Öte yandan, P karar birimi, B ile aynı miktarda girdi kullanmış olmasına rağmen daha az çıktı üretmiştir. Bu yüzden P’nin teknik etkin olmadığı yorumlanabilir (Tarım, 2001: 15).

Şekil 6: Teknik ve Toplam Etkinlik

Kaynak: Tarım, 2001: 16.

Yukarıdaki üç gözlemin verimlilikleri, çıktı/girdi oranından hesaplanmakta ve sonuçta, B'nin diğer iki karar biriminden daha verimli olduğu, P'nin ise en verimsiz karar birimi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. A gözlemi, teknik etkin olarak değerlendirilmekle birlikte, B gözlemine göre verimliliği düşüktür. C gözlemi ise, Banker'in tanımlamasıyla en verimli ölçek büyüklüğüne (Most Productive Scale Size-MPSS) sahiptir (Tarım, 2001: 15-16).

Teknik etkinliğin yanında, bir başka performans göstergesi olarak, verimli ölçek büyüklüğüne olan yakınlık alınmalıdır. Bu kavram ölçek etkinliği olarak isimlendirilmektedir. Şekil 6 incelendiğinde, C ve D karar birimlerinin her ikisinin de ölçek etkin olduğu, fakat bunlardan sadece C'nin teknik etkin olduğu, D'nin ise teknik etkin olmadığı; A, B, E ve F karar birimlerinin teknik etkin olmalarına rağmen ölçek etkin olmadıkları; P karar biriminin ne ölçek etkin ne de teknik etkin olduğu şeklinde yorumlanabilir (Tarım, 2001: 17).

VZA'nın uygulanmasında çok önemli avantajları bulunmakla beraber, bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Örneğin, VZA her bir birimin tüm girdi ve çıktıları için, herhangi bir kısıtlama olmaksızın, en uygun ağırlığın belirlenmesine olanak sağlar. Bu durum VZA

için avantaj sağlamakla birlikte, serbest olarak belirlenen bu ağırlıklar bazen gerçeği yansıtmayabilir (Bakırcı, Ekinci ve Şahinoğlu, 2014: 290).

3.1.2. Veri Zarflama Analizinin Uygulama Aşamaları

VZA'nın uygulaması için üç temel adım gerekmektedir. Bu adımların ilki; analize girecek olan KVB'lerin belirlenmesi, ikincisi; seçilmiş olan KVB'lerin etkinliklerinin değerlendirilmesi için uygun girdi ve çıktı değişkenlerinin saptanması, üçüncüsü ise; VZA modelleri uygulanarak KVB'lerin etkinlik sonuçlarının değerlendirilmesidir (Okursoy ve Tezsürücü, 2014: 7).

Verilerin elde edilebilir ve güvenilir olması, uygulamaya geçişte büyük önem arz eder. Analizde kullanılacak girdi ve çıktıların tanımlanmasının ardından, bütün karar birimleri için, bu girdi ve çıktı verilerinin elde edilmesi şarttır. Söz konusu şartlar herhangi bir birim için gerçekleşmez ise, bu birimin çalışmadan çıkarılması gereklidir (Yavuz, 2012: 21).

KVB'lerin Seçimi

VZA'da yapılması gereken ilk işlem; doğru ve uygun KVB'ler seçmektir. Çünkü VZA, gözlenen girdi ve çıktı değerlerinden hareketle, örneklemdaki KVB'lerin etkinlik değerlerini ölçer. Analiz sonuçlarının KVB'lerden etkilenmemesi için, karar birimlerinin homojen ve aynı pazar şartlarında olması gerekir (Karataş, 2014: 11).

Analizde kullanılacak girdi ve çıktıların toplamının en az iki katı kadar sayıda KVB belirlenmesi gerekmektedir (Dyson vd. 2001: 248). Cooper vd. (2001: 219) göre de girdi sayısı ile çıktı sayısının toplamının 3 katından daha fazla sayıda KVB birimi olması gerektiğini savunmaktadırlar.

Girdi ve Çıktıların Seçimi

VZA analizinde uygulanacak ikinci adım; girdi ve çıktı değişkenlerinin seçimidir. Veri tabanlı bir etkinlik ölçme tekniği olan VZA'da, ölçüm sonuçlarının doğru olması seçilen girdi ve çıktıların da anlamlı, doğru ve güvenilir olması ile mümkündür. Bu aşamadaki amaç, üretim teknolojisini en iyi şekilde ifade edecek girdi ve çıktıların seçilmesi ile tüm KVB'lere ait girdi ve çıktı verilerinin elde edilmesidir (Yolalan, 1993: 65).

Analizde kullanılan girdi ve çıktıları, etkinlik analizi yapılan KVB'lerin görelî olarak karşılaştırılmasının temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple, tüm KVB'ler için aynı girdi ve çıktıların seçimi zorunludur. Her ne kadar fonksiyonel bir varsayım bulunmasa da, aynı karar verme birimi için farklı girdi ve farklı çıktıların farklı etkinlik skoru vereceği açıktır. Bu yüzden üretim sürecine nedensel olarak etki eden girdi ve çıktıların belirlenmesi gereklidir (Kutlar ve Babacan, 2008: 156).

Etkinlik Sonuçlarının Hesaplanması ve Değerlendirilmesi

VZA' ya dahil edilen KVB'lerin girdi ve çıktı değişkenlerine ilişkin verilerinin toplanması ve uygulanacak modelin seçilmesinden sonra, etkinlik skorlarının çeşitli paket programlar yardımıyla elde edilmesi ve değerlendirmelerin yapılması VZA'nın son aşamasıdır (Özdemir ve Demirelli, 2013: 221).

VZA sonuçlarına göre, etkin olan ve etkin olmayan tüm KVB' ler için ortak sonuçlar değerlendirilir. Değerlendirmelerin, KVB'nin faaliyet gösterdiği sektördeki duruma göre yapılması önemlidir (Yolalan, 1993: 67).

Etkinlikleri ölçülen KVB'lerin kullandıkları kaynakları maksimum verimlilikte kullanarak, minimum girdi için iyileştirme önerileri VZA analizi sayesinde hesaplanmaktadır.

3.1.3. Temel VZA Modelleri

Kullanılan 2 adet VZA modeli olup, her ikisinin adı yazarlarının baş harflerinden oluşmuştur. Birincisi model, 1978 yılında, Charnes, Cooper ve Rhodes tarafından ortaya konulmuştur. CCR modeli olarak anılan VZA modeli, ölçeğe göre sabit getiri varsayımına sahiptir. Banker, Charnes ve Cooper tarafından 1984 yılında ortaya konulan ikinci model ise, BCC modelidir. Bu model ise, ölçeğe göre değişen getiri varsayımına dayanır. Her iki model de, girdi ve çıktı yönlü olarak ele alınmaktadır. VZA'nın girdi yönlü modelleri, belirli bir çıktı bileşimini en etkin şekilde üretebilmek amacıyla kullanılacak en uygun girdi bileşiminin nasıl olması gerektiğini araştırırken; çıktı yönlü modeller, belirli bir girdi bileşimi ile en fazla ne kadar çıktı bileşimi elde edilebileceğini araştırmaktadır. VZA'da kullanılacak olan modelin seçimi, araştırmanın kapsamı ve varsayımlarına göre değişmektedir. KVB'lerin ölçeğe göre sabit getiriye sahip oldukları varsayılıyorsa ve birimlerin toplam etkinlikleri belirlenmek isteniyorsa,

CCR modelleri kullanılır. KVB'ler için ölçeğe göre değişken getiri varsayımı geçerli ise ve yalnızca birimlerin teknik etkinlikleri hesaplanmak istendiğinde, BCC veya toplamsal modeller kullanılır (Tezsürücü ve Sofyalıoğlu, 2015: 120).

Ajanslar farklı ölçeklere sahip olduğu ve istihdam çıktısına yönelik etkinlikleri ölçülmeye çalışıldığı için, bu analizde çıktı yönlü BCC modeli uygulanmıştır.

3.1.4. VZA - BCC Modelleri

CCR modelinin alternatifi, 1984 yılında Banker, Charnes ve Cooper tarafından geliştirilen BCC modelidir. CCR modelinde ki KVB'lerin, ölçek etkin olma zorunluluğunun olmaması iki model arasındaki temel farktır. Bunun sonucu olarak, BCC modelleri, her bir KVB için, sadece yerel teknik etkinliği ölçmektedir. CCR modelinde, bir KVB'nin etkin olabilmesi için, hem teknik etkin hem de ölçek etkin olması gerekirken; BCC modelinde, sadece teknik etkin olması yeterlidir. Dolayısıyla CCR modeli, ölçeğe göre sabit getiri altında toplam etkinliği ölçerken, BCC modeli, ölçeğe göre değişken getiri altında teknik etkinliği ölçmektedir (Göktolga ve Artut, 2014: 58).

BCC modeli ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında, KVB'lerin etkinliğin düzeyini hesaplamaktadır. Banker, Farrell tarafından tanımlanan ve CCR modeli ile bulunan teknik etkinliğin, ölçek etkinliği ile karışmış olduğunu söyleyerek, teknik etkinliğin ölçek etkinliği ve saf teknik etkinlik olarak ayrılması gerektiğini göstermiştir. Bu nedenle ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında, BCC modeli ile saf teknik etkinlik bulunabilmektedir (Karataş, 2014: 20-23).

3.1.4.1. Girdi Yönlü BCC Modeli

Girdi yönlü BCC modeli, aynı çıktı miktarını kazanabilmek için, minimum girdi düzeyini araştıran BCC modelidir. Bu modelin dual ve primal durumdaki modelleri aşağıdadır.

BCC Girdi Yönlü Primal Modeli	BCC Girdi Yönlü Dual Modeli
$\text{Min } z_0 = \theta$ $\sum_{j=1}^n \lambda_j y_{rj} - s_r^+ = y_{ro}$ $\theta x_{io} - \sum_{j=1}^n \lambda_j x_{ij} - s_i^- = 0$ $\sum_{j=1}^n \lambda_j = 1$ $\lambda, s^-, s^+ \geq 0$	$\max w_o = \sum_{r=1}^s u_r y_{ro} + u_o$ $\sum_{r=1}^m v_i x_{io} = 1$ $\sum_{r=1}^s u_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} + u_o \leq 0$ $u_r, v_i \geq 0$ $u_o \text{ serbest değişken}$
$r=1, \dots, s \quad i=1, \dots, m \quad j=1, \dots, n$	

Şekil 7: Girdi Yönlü BCC Modeli

Kaynak: Karataş, 2014: 23.

Yukarıdaki modelde, m girdi sayısını, s çıktı sayısını ve n KVB sayısını göstermektedir. Dual modelde, etkinliği hesaplanmak istenen KVB'lerin çıktılarının ağırlıklı ortalamasının maksimum yapılması amaçtır. Kısıtlarda etkinliği hesaplanmak istenen KVB'lerin girdilerinin ağırlık ortalamasının 1 olması sağlanmıştır. Bir sonraki kısıtta ise, tüm KVB'ler için çıktıların ağırlıklı ortalamasının, girdilerin ortalamasından küçük olması sağlanmıştır. Bu şekilde, çıktı girdi oranı her KVB için en fazla 1 olabilir. Girdi yönlü modellerde KVB_0 için eğer $\theta^* = 1$ ve $s^- = s^+ = 0$ ise bu KVB etkindir, değilse etkin değildir. Etkin olmayan KVB'lerin değeri 1'den küçüktür. Modelde, KVB'lerin ağırlıklı ortalamasının maksimum yapılması hedeflenmektedir. Modelde görüldüğü üzere, girdi yönlü BCC modelinde olduğu gibi, bu modelde de CCR modeline benzemekte olup, Primal modelde fark λ 'ların toplamı 1'e eşittir. Dual modelde ise, u_o değişkeni eklenmiştir. CCR modelinde orijinden geçen etkinlik doğrusu, BCC modelinde orijinden geçmek zorunda değildir. Bu yapıyla BCC modeli, CCR modelinden ayrılmaktadır. (Karataş, 2014: 21-24).

3.1.4.2. Çıktı Yönlü BCC Modeli

Çıktı yönlü BCC modeli, girdi düzeyini değiştirmeden, çıktı yönünde maksimum kazanç sağlamaya yönelik olan BCC modelidir. Bu modelin dual ve primal durumundaki modelleri aşağıdaki gibidir.

BCC Çıktı Yönlü Primal Modeli	BCC Çıktı Yönlü Dual Modeli
$\text{Max } z_0 = \beta$ $\sum_{j=1}^n \lambda_j x_{ij} + s_i^- = x_{i0}$ $\beta y_{ro} - \sum_{j=1}^n \lambda_j y_{rj} + s_-^+ = 0$ $\sum_{j=1}^n \lambda_j = 1$ $\lambda, s^-, s^+ \geq 0$	$\text{Min } w_0 = \sum_{i=1}^m v_i x_{io} + v_0$ $\sum_{r=1}^s u_r y_{ro} = 1$ $\sum_{r=1}^s u_r y_{rj} - \sum_{i=1}^m v_i x_{ij} - v_0 \leq 0$ $u_r, v_i \geq 0$ $v_0 \text{ serbest değişken}$
$r=1, \dots, s \quad i=1, \dots, m \quad j=1, \dots, n$	

Şekil 8: Çıktı Yönlü BCC Modeli

Kaynak: Karataş, 2014: 24.

Yukarıdaki modelde, m girdi sayısını, s çıktı sayısını ve n KVB sayısını göstermektedir. Modelde, KVB'lerin ağırlıklı ortalamasının minimum yapılması hedeflenmektedir. Etkinliği hesaplanmak istenen KVB'lerin ağırlık ortalamasının 1 olması sağlanmış ve ikinci kısıtta KVB'lerin tümü için çıktıların ağırlıklı ortalamasının, girdilerinin ağırlık ortalamasından küçük olması sağlanmıştır. Bu şekilde çıktı girdi oranı her KVB için en az 1 olmalıdır. Çıktı yönlü modellerde, KVB_0 için eğer $\beta^* = 1$ ve $s^- = s^+ = 0$ ise bu KVB etkindir. Modelde görüldüğü üzere, girdi yönlü BCC modelinde olduğu gibi bu modelde de CCR modeline benzemekte olup, çıktı yönlü CCR modelinden farklı olarak primal modelde $\sum_{j=1}^n \lambda_j = 1$ yani λ 'ların toplamı 1'e eşittir. Dual modelde ise, v_0

değişkeni kullanılmaktadır. Bu değişiklikler etkinlik sınırının yapısını değiştirerek, ölçeğe göre değişken getiriye sağlar (Karataş, 2014: 21-24).

3.2. Kalkınma Ajanslarının Etkinliğinin Ölçülmesinde VZA Uygulaması

Çalışmanın uygulama kısmında, Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ajanslarının etkinlikleri değerlendirilmiştir. VZA’da kullanılan değişkenlere ait veriler, kalkınma ajanslarının 2011-2014 yıllarında gerçekleştirdikleri faaliyetler ve bu faaliyetlerin bütçelerine ilişkin veriler ile aynı dönemde gerçekleştirmiş oldukları yeni istihdam rakamları, ajanslar ve Kalkınma Bakanlığı verilerinden alınarak derlenmiştir. 2009-2010 yıllarına ait veriler modelde test edilmiş fakat birçok ajansın faaliyetlerinin bulunmaması ya da istihdama yönelik verilerin bu yılların faaliyetleri sonucunda elde edilememesinden dolayı, etkinlik analizi modelinde uygun bulunmamıştır.

3.2.1. Etkinliği Değerlendirilecek Kalkınma Ajanslarının Belirlenmesi

Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla kurulan kalkınma ajansları, bu amaca ulaşmak için kuruldukları günden günümüze kadar farklı faaliyetler ve destek mekanizmaları yürütmüştür. Bu faaliyetlerin ve desteklerin yeni istihdam sağlama açısından başarılı olup olmadığını ölçmek amacıyla, Türkiye’de hizmet vermekte olan 26 düzey 2 Bölgesinde Kurulu kalkınma ajanslarının tümünün, 2011-2014 yılları arası göreceli etkinlikleri birbirlerine göre araştırılmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren 26 kalkınma ajansının tümü (İSTKA, TRAKYA, GMKA, İZKA, GEKA, ZAFER, BEBKA, MARKA, ANKARAKA, MEVLANA, BAKA, ÇKA, DOĞAKA, AHİLER, ORAN, BAKKA, KUZKA, OKA, DOKA, KUDAKA, SERHAT, FIRAT, DAKA, İPEKYOLU, KARACADAĞ, DİKA) VZA’daki karar verme birimleri olarak belirlenmiştir.

3.2.2. Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Hesabında Kullanılacak Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi

VZA ile kalkınma ajanslarının etkinliğinin belirlenmesinde kullanılacak girdi değişkenleri, ajanslar tarafından desteklenen proje sayısı, ajanslar tarafından projelere verilen hibe tutarları, ajans hibesi ile proje sahibi tarafından projeye eklenen eş-finansmanın toplamı, Kalkınma Bakanlığı tarafından ajanslara yıllık olarak gönderilen

merkezi bütçe payından gerçekleşen gelirleri, ajansların merkezi bütçe dışında elde ettiği diğer gelirlerinin gerçekleşme miktarları, ajanslarda çalışan uzman ve destek personeli sayıları toplamı, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranları olmak üzere 7 adettir.

VZA'da kullanılacak çıktı değişkeni ise, ajanslar tarafından desteklenen projeler kapsamında sağlanan yeni istihdam sayıları olmak üzere 1 adettir.

VZA, çok sayıda girdi ve çıktı değişkeni kullanarak, KVB'lerin etkinliklerini ölçmektedir. Ancak bu ölçümlemeyi yaparken, analizde uygun sayıda KVB olması gerekmektedir. Literatürde, girdi ve çıktı değişkenlerine göre analizde kullanılması gereken KVB sayısına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Görüşlerden biri, KVB sayısının girdi ve çıktı değişkenlerinin toplamının 3 katı olması gerektiğini savunmaktadır. Kalkınma ajanslarının etkinliğinin belirlenmesinde [7 girdi+1 çıktı=8] değişken kullanılmaktadır. KVB sayısının ise en az $[8 \times 3 = 24]$ olması gerekmektedir. Etkinliği ölçülecek KVB sayısı 26 olduğundan, analizimizde gerekli bu şart sağlanmıştır.

Tablo 73
Girdi ve Çıktı Değişkenleri

Değişken	Değişken Açıklaması	Girdi / Çıktı
(1) Destek	Ajans tarafından desteklenen proje sayısı (adet)	Girdi
(2) Hibe	Ajans tarafından projelere verilen hibe miktarı (₺)	Girdi
(3) Proje Bütçesi	Ajans tarafından desteklen projelerin eş finansman dahil proje bütçesi toplamı (₺)	Girdi
(4) Transfer	Ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneği (₺)	Girdi
(5) DGelir	Ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirler (₺)	Girdi
(6) DUPersonel	Ajansta çalışan destek ve uzman personel sayısı (kişi)	Girdi
(7) İşsizlik	Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranı (%)	Girdi
(1) İstihdam	Ajans tarafından sağlanan yeni istihdam (kişi)	Çıktı

3.2.3. Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Ölçümüne İlişkin Açıklamalar

Girdiler:

- (1) **Destek: Ajans tarafından desteklenen proje sayısı:** Her yıl ajansın uyguladığı mali destek programları sonucu, kaç projeye destek verdiğine ilişkin rakamları içermektedir.
- (2) **Hibe: Ajanslar tarafından projelere verilen hibe tutarları:** Kalkınma ajansları bölge planlarında belirledikleri hedeflere ulaşmak için, her yıl yeni mali destek programları açıklar ve bu programlar ile özellikle KOBİ'lere %50'ye varan hibe desteğinde bulunarak, projelere destek sağlar. Bu başlıkta, ajansların projelere sağladığı hibe miktarlarının gerçekleşen bütçeleri değerlendirmeye alınmıştır.
- (3) **Proje Bütçesi: Ajans tarafından sağlanan hibe ile proje sahibi tarafından projeye eklenen eş-finance toplamı (toplam proje maliyetleri):** Bir projenin bütçesi olan, ajans tarafından sağlanan hibe ile proje başvuru sahibinin projeye sağladığı eş-finance toplamı kullanılmıştır.
- (4) **Transfer: Kalkınma Bakanlığı tarafından ajanslara yıllık gönderilen merkezi bütçe gerçekleşen gelirleri:** Genel bütçe vergi gelirlerinden elde edilen tahsilatın gerçekleşme miktarından, mahalli idarelere ve fonlara aktarılan paylar ile vergi iadelerinin düşülmesinin ardından kalan miktar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılan transfer ödeneğinden, YPK tarafından her ajans için bölgenin nüfusu, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenen paylara göre gerçekleşen gelirleri kullanılmıştır.
- (5) **DG gelir: Ajans diğer gelirleri gerçekleşme miktarları (Belediye + TSO + İl Özel İdareleri + Diğer Gelirler):** Merkezi bütçe dışında, ajanslar hizmet sağladıkları bölgedeki belediyelerin gelirlerinden, ticaret ve sanayi odaları gelirlerinden ve il özel idare gelirleri ile kendi farklı alanlardaki faaliyetlerinden de gelir sağlamaktadır. Bu başlık altında gerçekleşen ajans diğer gelirleri toplamı kullanılmıştır.
- (6) **DUPersonel: Ajanslarda yıllara göre çalışan uzman ve destek personeli:** Analizde ajanslarda çalışan uzman ve destek personelin toplam sayısı kullanılmıştır.
- (7) **İşsizlik: Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranları:** Kalkınma ajanslarının kurulu olduğu, 26 Düzey 2 Bölgesinin işsizlik oranları (yüzde) olarak dikkate alınmıştır.

Çıktılar:

(1) İstihdam: Ajanslar tarafından desteklenen projeler kapsamında sağlanan yeni istihdam sayıları: Ajansların uyguladıkları mali destek programları kapsamında desteklenen projeler sonucu sağlanan yeni istihdam sayıları kullanılmıştır.

Analizde kullanılan veri setlerine ilişkin tablolar, çalışmanın EK'ler bölümünde verilmiştir.

3.2.4. VZA Modelinin Belirlenmesi

Çalışmanın amacı; yürütmüş olduğu faaliyetler doğrultusunda, kalkınma ajanslarının işsizlik sorunun çözümüne yönelik katkısının belirlenmesidir. Bununla birlikte, bölgeler arasında büyük farklılık gösteren işsizlik oranlarının azaltılması ve desteklerin yeni iş imkanları oluşturmasıyla, bölgesel farklılıkları azaltıp azaltmadığının tespit edilerek, kalkınma ajanslarının istihdama etkisindeki etkinliğinin ölçülmesidir.

Elde edilen veriler, doğrusal programlama temeline dayanan, parametrik olmayan yöntemler içinde en sık kullanılan yöntemlerden birisi olan VZA kullanılarak değerlendirilmiştir. Ajansların farklı ölçeklerde bulunması nedeniyle, ölçek farklılıklarının da dikkate alınarak ve uygulanan programlar kapsamında sağlanan desteklerin istihdam yaratma açısından ölçülmesi amaçlandığından, VZA'nın Çıktı Yönlü BCC tekniği tercih edilmiştir.

Girdi ve çıktı değişkenleri "Data Envelopment Analysis Program (DEAP) Solver Software DEAP-Version 2.1" programı kullanılarak analiz edilmiş ve 26 kalkınma ajansının 2011-2014 yıllarını kapsayan etkinlik skorları ile etkin olmayan ajansların potansiyel iyileştirme oranları elde edilerek yorumlanmıştır.

3.2.5. Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Ajanslar farklı tarihlerde kurulmuş olsalar da, tamamının kuruluş işlemlerini 2010 yılında tamamlayarak, faaliyetlerine başladıkları görülmektedir. 26 ajansın tamamının, 2011 yılı itibarıyla uyguladıkları mali destek programlarının proje desteklerine ilişkin verilerinin eksiksiz sağlanması nedeniyle, analiz 2011-2014 yılları arası baz alınarak uygulanmıştır.

2011 yılında analiz kapsamına alınmış değişkenler (7 girdi, 1 çıktı) çerçevesinde, 26 kalkınma ajansı arasından 13 tanesinin 1 etkinlik skoruyla, etkin olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Geri kalan 13 ajansın ise, etkin olmadığı tespit edilmiştir. Gözlem kümesindeki en düşük etkinlik skoru, 0,147 ile GEKA'ya aittir. 2012 yılında, kalkınma ajanslarının %50'si etkin, %50'i ise etkin olamamıştır. Etkin olan ve olmayan ajansların bölgelere göre durumu, Harita 28'de gösterilmiştir.

157

Tablo 74
BCC Output Modeline Göre Etkinlik Skorları (2011 Yılı)

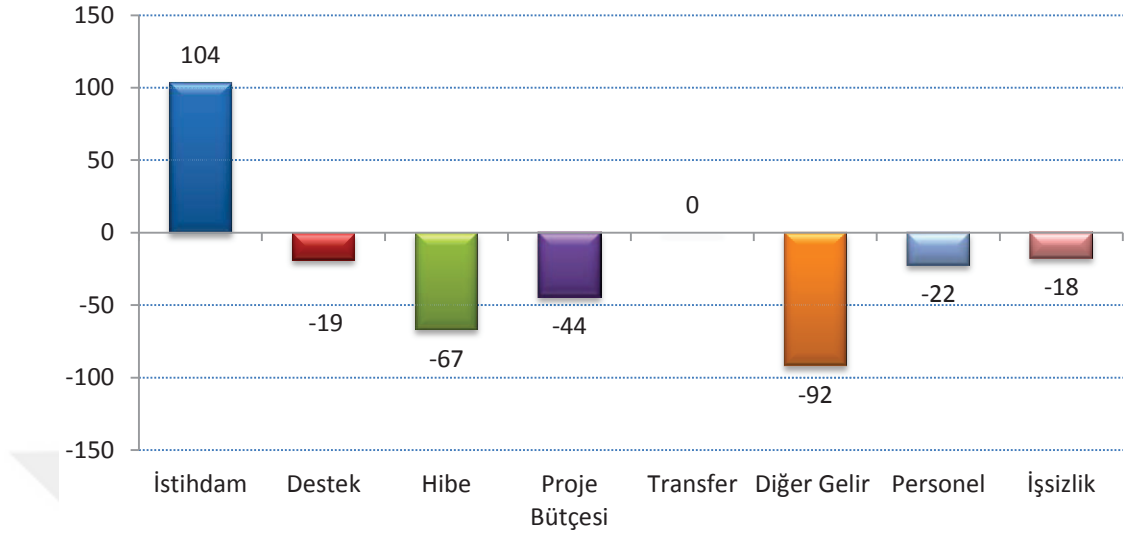
Numara	Kalkınma Ajansı	Etkinlik	Referans Alınan Ajanslar
1	İSTKA	0,491	12,16
2	TRAKYA	1,000	2
3	GMKA	1,000	3
4	İZKA	0,324	17,16
5	GEKA	0,147	3, 12, 16
6	ZAFER	1,000	6
7	BEBKA	1,000	7
8	MARKA	0,485	12, 16
9	ANKARAKA	0,485	12, 16
10	MEVLANA	1,000	10
11	BAKA	1,000	11
12	ÇKA	1,000	12
13	DOĞAKA	0,527	16
14	AHİLER	1,000	14
15	ORAN	0,799	16, 12
16	BAKKA	1,000	16
17	KUZKA	1,000	17
18	OKA	1,000	18
19	DOKA	1,000	19
20	KUDAKA	0,779	6, 3, 17, 16
21	SERHAT	0,501	12, 16, 3
22	FIRAT	0,855	16,12
23	DAKA	0,855	16, 12
24	İPEKYOLU	1,000	24
25	KARACADAĞ	0,718	10, 12, 16
26	DİKA	0,642	16,12

Etkin olmayan kalkınma ajanslarının, referans kalkınma ajanslarına göre etkin olabilmeleri için gerekli iyileştirme önerileri, Tablo 75’de verilmiştir. Tablo 75’de, etkin olmayan ajansların mevcut durumları, hedeflenen değerleri ve potansiyel iyileştirme oranları, tüm girdi ve çıktılar açısından gösterilmiştir.

Tablo 75
Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu

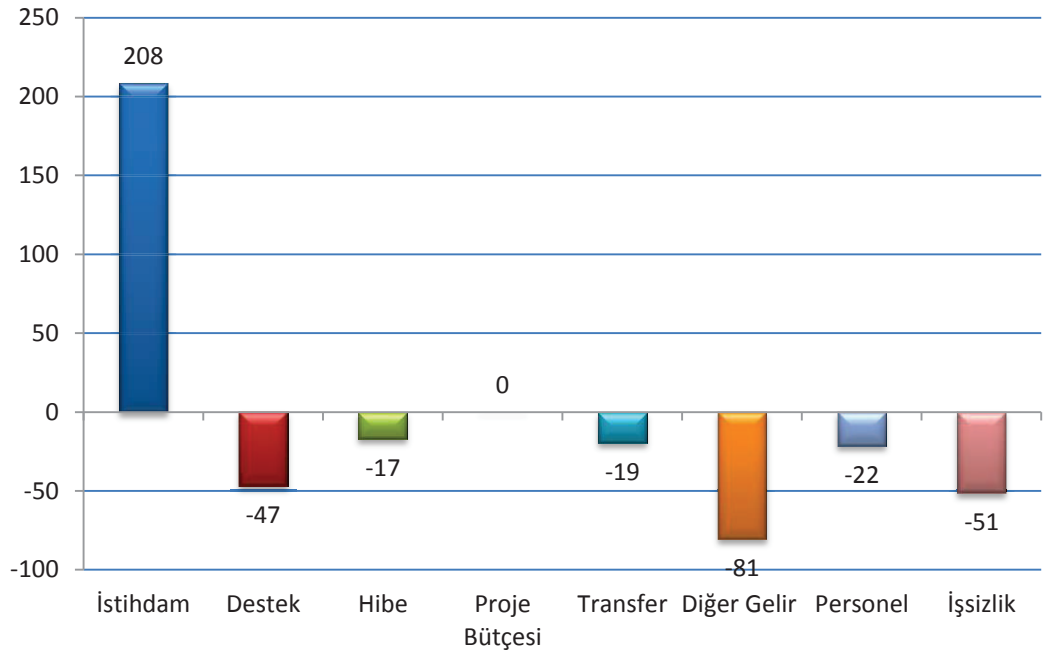
AJANS	Girdi ve Çıktı Değişkenleri	İstihdam	Destek	Hibe	Proje Bütçesi	Transfer	Diğer Gelir	Personel	İşsizlik
İSTKA	Orijinal Değer	314	113	46.172.036	81.335.863	4.193.000	220.891.994	43	12
	Hedeflenen Değer	640	92	15.390.366	45.600.665	4.193.000	18.319.048	34	10
	Potansiyel İyileştirme (%)	104	-19	-67	-44	0	-92	-22	-18
İZKA	Orijinal Değer	133	53	7.849.323	14.926.519	4.480.000	88.945.280	36	15
	Hedeflenen Değer	410	28	6.513.733	14.926.519	3.616.204	17.319.838	28	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	208	-47	-17	0	-19	-81	-22	-51
GEKA	Orijinal Değer	48	53	8.351.286	20.468.780	2.917.000	10.814.518	43	9
	Hedeflenen Değer	327	50	6.977.537	20.468.780	2.912.334	10.814.518	32	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	581	-6	-16	0	0	0	-25	-25
MARKA	Orijinal Değer	263	73	13.106.964	26.415.007	2.991.000	21.037.448	43	12
	Hedeflenen Değer	542	41	8.950.832	21.186.180	2.991.000	19.225.303	28	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	106	-44	-32	-20	0	-9	-34	-35
ANKARAKA	Orijinal Değer	0	108	0	33.973.879	4.497.000	11.515.980	32	9
	Hedeflenen Değer	0	76	-4.156.132	28.745.053	4.497.000	9.703.835	17	5
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	-30	0	-15	0	-16	-46	-44
DOĞAKA	Orijinal Değer	282	89	9.344.866	25.451.454	3.343.000	32.602.590	28	12
	Hedeflenen Değer	535	37	8.500.815	19.480.010	2.907.000	19.288.635	28	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	90	-58	-9	-23	-13	-41	0	-37
ORAN	Orijinal Değer	431	60	8.802.178	39.432.545	3.304.000	27.745.987	30	11
	Hedeflenen Değer	540	39	8.802.178	20.622.581	2.963.252	19.246.224	28	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	25	-34	0	-48	-10	-31	-6	-28
KUDAKA	Orijinal Değer	206	71	12.256.125	14.066.987	3.732.000	23.719.057	36	6
	Hedeflenen Değer	264	32	5.072.154	14.066.987	3.732.000	12.562.979	31	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	28	-54	-59	0	0	-47	-15	0
SERHAT	Orijinal Değer	256	63	14.659.785	30.248.224	3.396.000	16.334.619	41	10
	Hedeflenen Değer	511	62	10.646.886	29.681.095	3.396.000	16.334.619	31	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	100	-2	-27	-2	0	0	-23	-21
FIRAT	Orijinal Değer	481	58	15.560.127	30.895.848	3.246.000	26.018.545	34	10
	Hedeflenen Değer	563	52	10.316.956	26.365.626	3.246.000	19.033.044	29	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	17	-11	-34	-15	0	-27	-13	-20
DAKA	Orijinal Değer	0	12	611.761	652.353	9.132.000	33.234.084	29	12
	Hedeflenen Değer	0	6	-4.631.410	-3.877.869	9.132.000	26.248.583	24	10
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	-54	-857	-694	0	-21	-16	-17
KARACADAĞ	Orijinal Değer	413	69	14.939.858	30.687.211	4.237.000	33.483.037	33	8
	Hedeflenen Değer	575	65	11.625.468	30.687.211	3.466.925	20.391.524	31	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	39	-6	-22	0	-18	-39	-7	0
DİKA	Orijinal Değer	367	63	11.821.671	28.593.516	4.183.000	26.138.550	44	13
	Hedeflenen Değer	572	56	10.904.582	28.593.516	3.355.686	18.950.346	30	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	56	-11	-8	0	-20	-28	-32	-34

2011 Yılı Etkin Olmayan Ajanslara İlişkin İyileştirme Oranları ve Yorumları

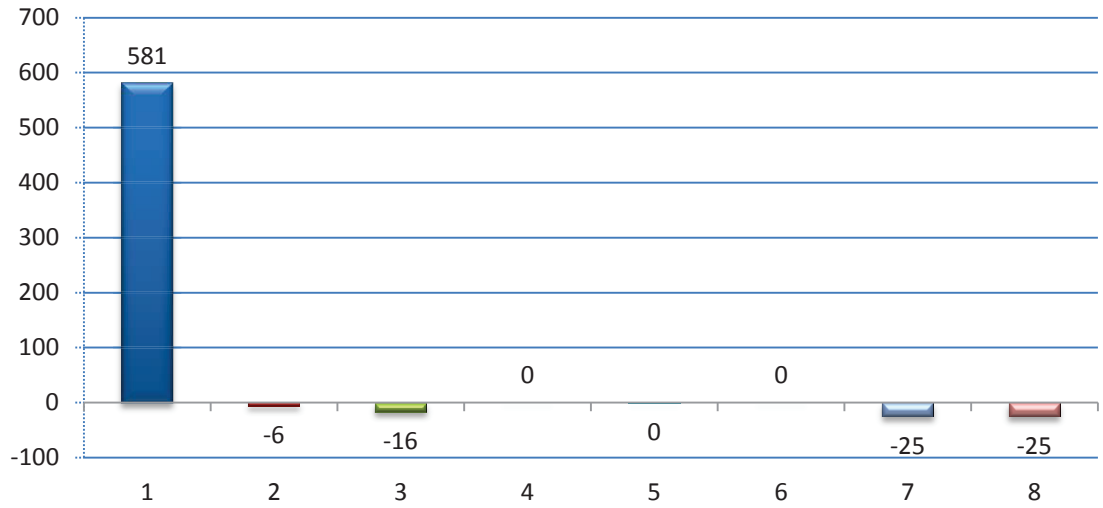
Şekil 9: İSTKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İstanbul Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %19 azalış, projelere verilen hibe miktarında %67 azalış, proje toplam bütçelerinde %44 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %92 azalış, personel sayısında %22 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %18 azalış gerçekleşmesi gerekmektedir. Ayrıca, ajansın 2011 yılında etkin olabilmesi için çıktı değişkeninde gerçekleştirmesi gereken öneri, istihdamın %104 oranında artırılması gerektiği yönündedir. Veriler incelendiğinde İSTKA'nın projelere sağlamış olduğu hibe miktarına, diğer gelir gerçekleştirmelerinden elde etmiş olduğu gelire, ajansta çalışan personel sayısına göre yeni istihdam yaratmada etkin olmadığı ve bölgenin işsizlik oranı açısından da daha fazla istihdam yaratan programlar uygulaması önerilebilir.

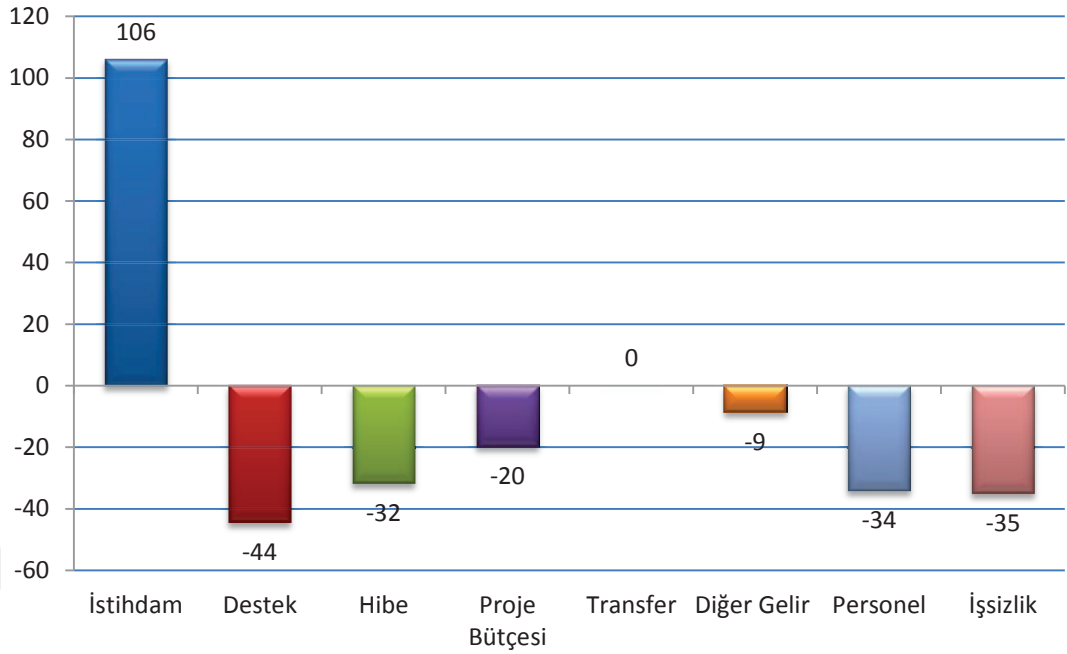
Şekil 10: İZKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İzmir Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %47 azalış, projelere verilen hibe miktarında %17 azalış, ajansa merkezi bütçeden ayrılan transfer ödeneğinde %19 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %80 azalış, ajansta çalışan personel sayısında %22 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %51 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bununla birlikte çıktı değişkeninde gerçekleşmesi gereken öneri, istihdamın %208 oranında artırılması yönündedir. İZKA, ilk kurulan iki ajanstan birisi olmasına rağmen, 2011 yılında etkin olamamıştır. Veriler incelendiğinde; proje sayısına, hibe desteğine, merkezi ve diğer gelir gerçekleştirmeleri ile çalışan personel sayısına oranla, gerçekleştirdiği istihdamın az olduğu görülmektedir. İstihdam öncelikleri içeren programların, ajansın bütçe gerçekleştirmelerine oranla daha fazla uygulanması önerilmektedir.

Şekil 11: GEKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

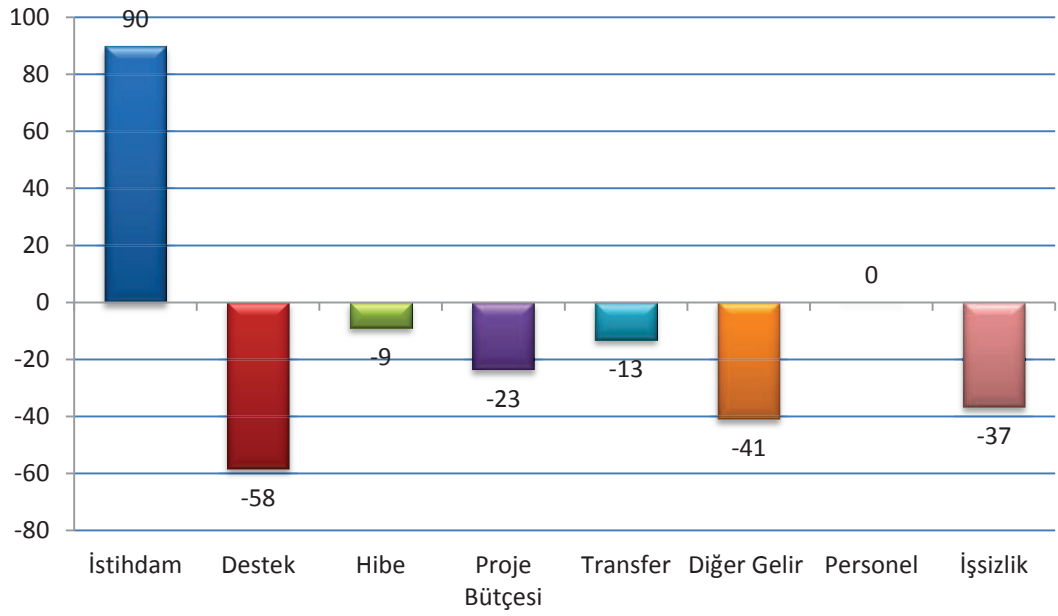
Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %6 azalış, projelere verilen hibe miktarında %16 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %0,16 azalış, ajansta çalışan personel sayısında %25 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %25 azalış gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %581 oranında artırılması yönündedir. Veriler incelendiğinde; GEKA'nın diğer girdi değişkenlerine oranla, en önemli performansı yeni istihdam yaratma açısından sağlaması gerektiği görülmektedir. 2011 yılında ajansın gerçekleştirdiği yeni istihdam rakamı 48 kişi olarak gerçekleşmiş, analiz sonucunda yukarıda sayılan girdilerde yapılacak çok az oranlarda azalışla, istihdamın %581 artırılarak, 327 kişiye çıkarılması önerilmektedir.

Şekil 12: MARKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

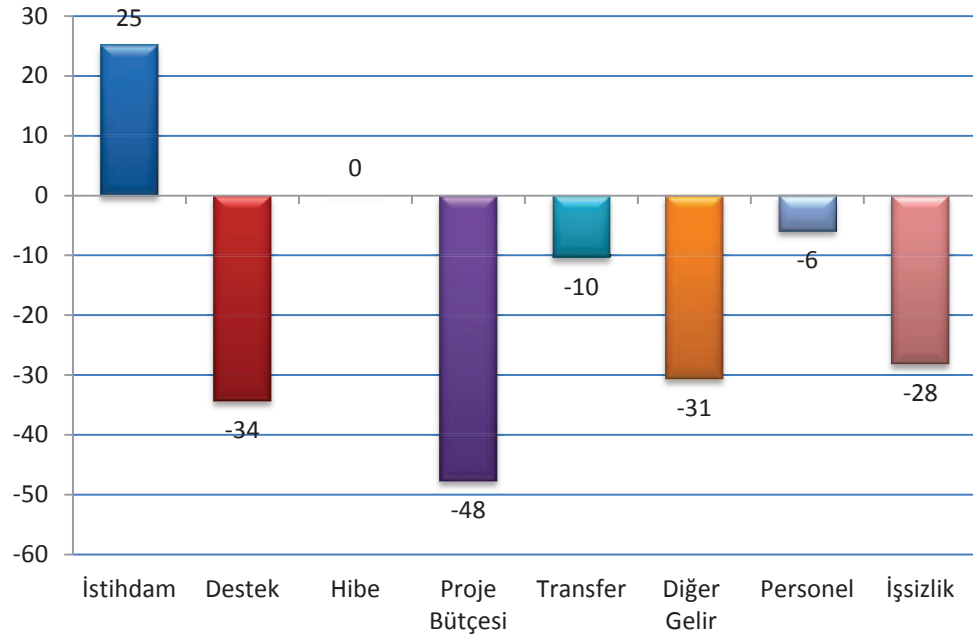
Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %44 azalış, projelere verilen hibe miktarında %32 azalış, toplam proje desteğinde %20 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %9 azalış, personel sayısında %34 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %35 azalış olması gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %106 oranında artırılması yönündedir. MARKA, diğer ajanslara göre, 2011 yılında yüksek bir istihdam sağlamış olsa da, bölgenin büyüklüğü, ajansta çalışan personel sayının diğer ajanslara göre yüksek olması, proje hibe ve toplam bütçelerinin yüksek olması gibi etkenler göz önünde bulundurulduğunda, gerçekleştirdiği istihdamın yukarıda sayılan girdilerde yapılacak oranlarda azalış ile %106'lık bir artışla, 542 kişiye çıkarılması önerilmektedir.

Ankara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %30 azalış, projelerin toplam bütçesinde %15 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %15 azalış, personel sayısında %46 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %44 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir.

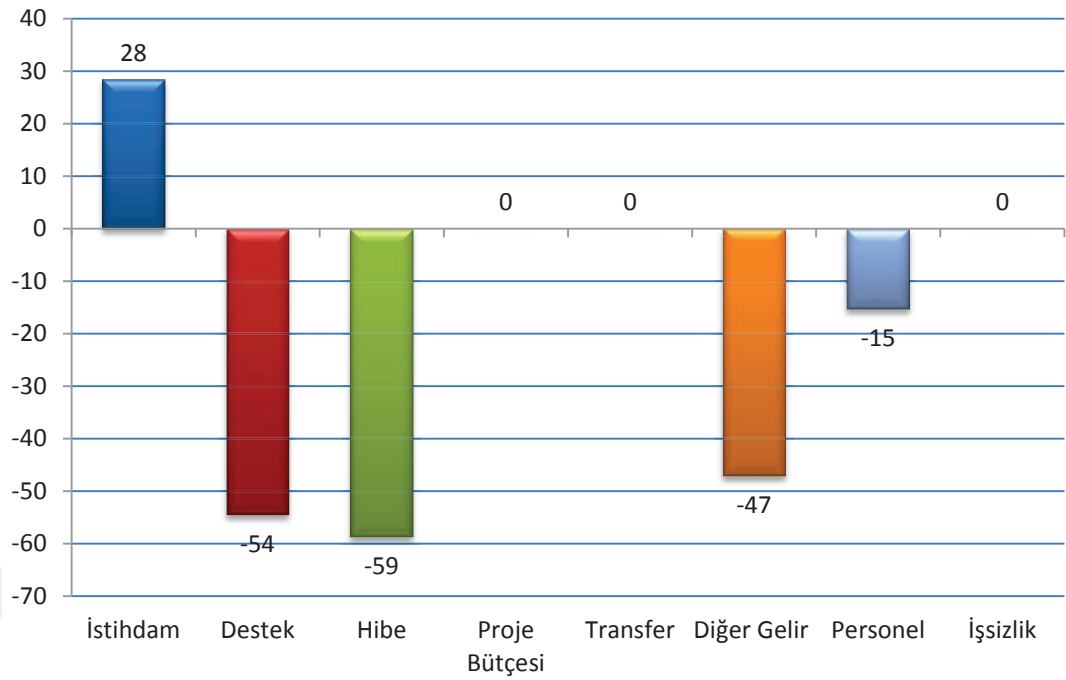
Şekil 13: DOĞAKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %58 azalış, projelere verilen hibe miktarında %9 azalış, toplam proje bütçesinde %23 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %13 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %41 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında ise %36 azalış gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %90 oranında artırılması yönündedir. Ajans, 2011 yılı verilerine göre, 282 kişilik istihdam sağlamıştır. Analize göre, yukarıda belirtilen oranlarda daha az proje, bütçe ve ajans geliri ile bu rakamı 536 yeni istihdama çıkartarak, etkin olabileceği önerilmektedir.

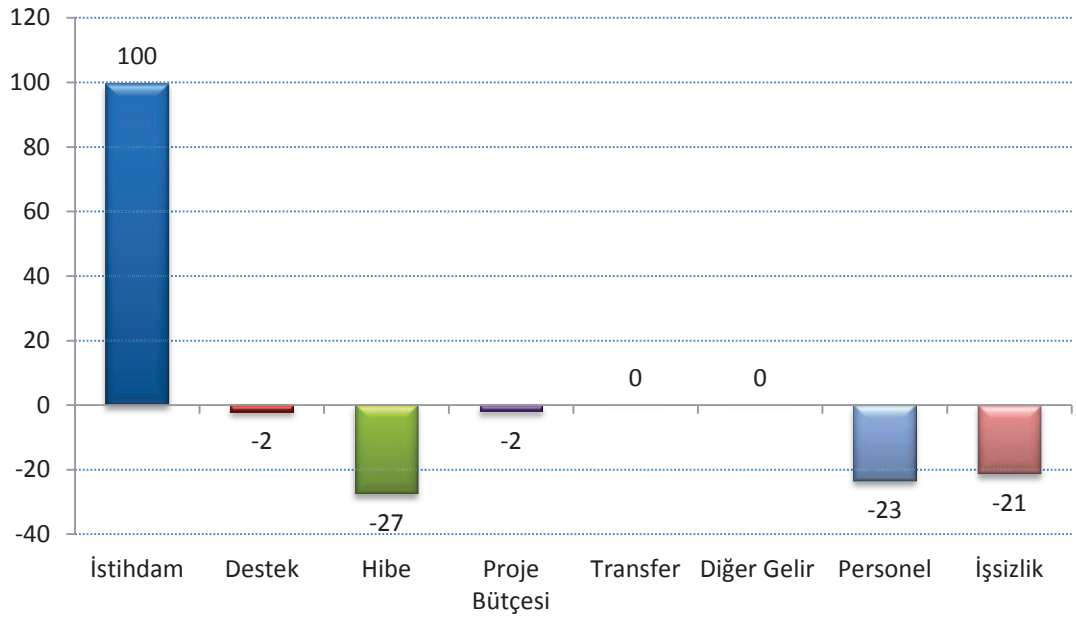
Şekil 14: ORAN 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %34 azalış, toplam proje bütçesinde %48 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %10 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %31 azalış, personel sayısında %6 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %28 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %25 oranında artırılması yönündedir. Ajansın etkin olabilmesinde analize göre öne çıkan unsurlar, merkezi ve diğer gelirlerin yüksekliği ile proje sayısı ve toplam bütçelerinin azaltılmasıdır. Bununla birlikte, ajansın etkin olabilmesi için yeni istidam yaratma kapasitesini %25 oranında artırması önerilmektedir.

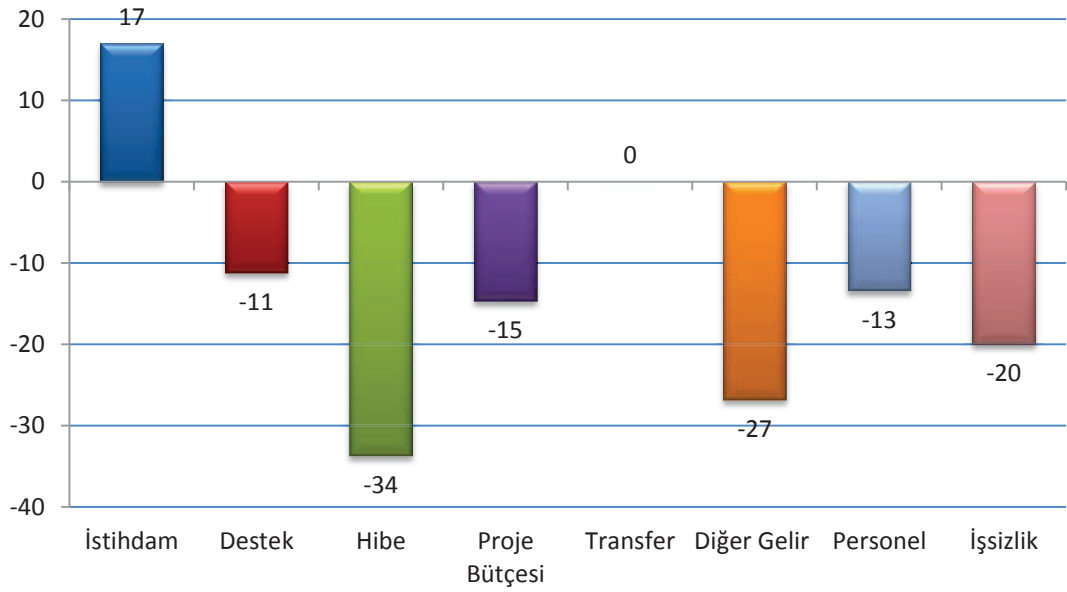
Şekil 15: KUDAKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, desteklenen proje sayısında %54 azalış, hibe miktarında %59 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %47 azalış, ajansta çalışan personel sayısında %15 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %28 oranında artırılması yönündedir. Ajansın etkin olamamasında proje sayısının ve proje başına verilen hibe miktarının yüksekliği öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, ajansın %28 oranında yeni istihdamı artırması gerekmektedir.

Şekil 16: SERHAT 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

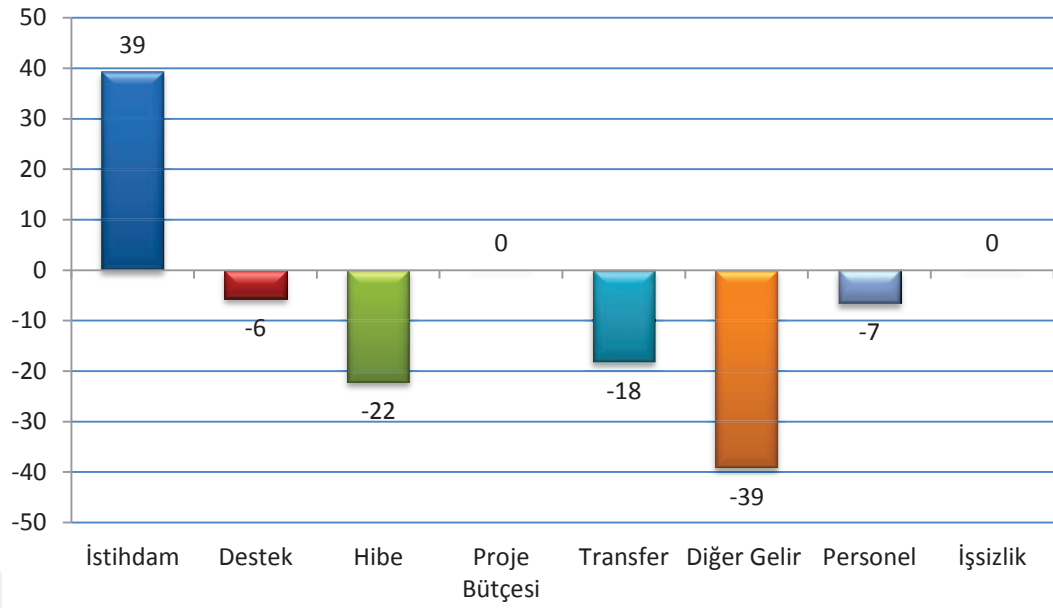
Serhat Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %2 azalış, hibe miktarında %27'lik azalış, toplam proje bütçesinde %2'lik azalış, personel sayısında %23 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %21 azalış gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %100 oranında artırılması yönündedir. 2011 yılı analizleri incelendiğinde; ajansın etkin olabilmesi için, yukarıda sayılan girdilerde, oransal olarak küçük değişiklikler yaparak, yeni istihdam sağlama performansını 2 katına çıkaracağı önerilmektedir.

Şekil 17: FIRAT 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

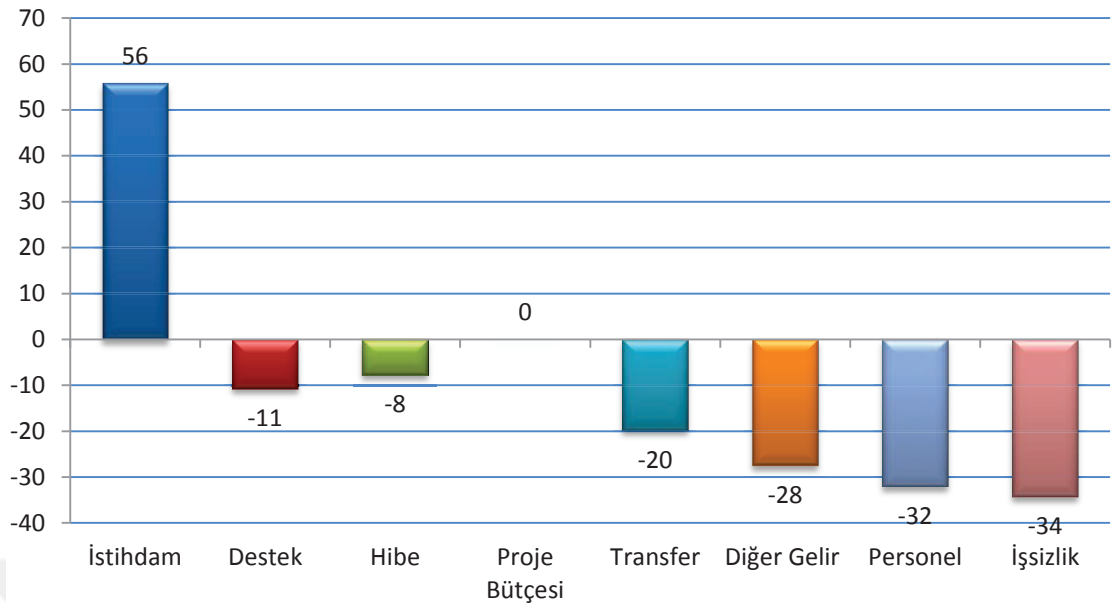
Fırat Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %11'lik bir azalış, hibe miktarında %34 azalış, projelerin toplam bütçesinde %15 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %27 azalış, ajanstaki çalışan personel sayısında %13 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %20 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Girdilerde yapılacak iyileştirmeler sonucunda, yeni istihdamda %17 oranında artış sağlanarak, ajansın etkin olacağı önerilmektedir.

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %54 azalış, hibe miktarında %857 azalış, toplam proje bütçesinde %694 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %21 azalış, personel sayısında %15 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %17 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Ajansın verilerinde gerçekleşen yüksek farklılıkların sebebi incelendiğinde; 23 Ekim 2011'de, ajans merkezinin bulunduğu Van'da gerçekleşen depremin, ajans faaliyetlerini olumsuz etkilediği ve ajansın 2011 sonu ve 2012 yılında MDP'lerini gerçekleştiremediği görülmüştür.

Şekil 18: KARACADAĞ 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %6 azalış, hibe miktarında %22 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %18 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %39 azalış, ajansta çalışan personel sayısında %7 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %39 oranında artırılması yönündedir. Analiz incelendiğinde; ajansın diğer gelirlerinin ve proje başına verilen hibe bütçesinin azaltılması gerekliliği öne çıkmaktadır. Ajansın elde ettiği gelirlerle projelere daha az hibe sağlayarak, mevcut istihdam oranını %29 artırmasıyla etkin olabileceği önerilmektedir.

Şekil 19: DİKA 2011 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Dicle Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje sayısında %11 azalış, hibe miktarında %8 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %20 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %28 azalış, ajansta çalışan personel sayısında %32 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %34 azalış gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeninde gerçekleştirilmesi gereken öneri, istihdamın %56 oranında artırılması yönündedir.

3.2.5.2. 2012 Yılı Analiz Sonuçları

2012 yılında analiz kapsamına alınmış değişkenler (7 girdi, 1 çıktı) çerçevesinde, 26 kalkınma ajansı arasından 11 tanesinin 1 etkinlik skoruyla etkin olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Geri kalan 15 ajansın ise etkin olmadığı tespit edilmiştir. Gözlem kümesindeki en düşük etkinlik skoru, 0,023 ile DOĞAKA'ya aittir. 2012 yılında kalkınma ajanslarının %42'si etkin, %58'i ise etkin olamamıştır. Etkin olan ve olmayan ajansların, bölgelere göre durumu, Harita 29'da gösterilmiştir.

Harita 29: Ajansların 2012 Yılı Etkinlik Durumları

Ajansların, 2012 yılına ait etkinlik skorları ve etkin olmayan kalkınma ajanslarının referans kalkınma ajansları, Tablo 76'da verilmiştir.

Tablo 76
BCC Output Modeline Göre Etkinlik Skorları (2012 Yılı)

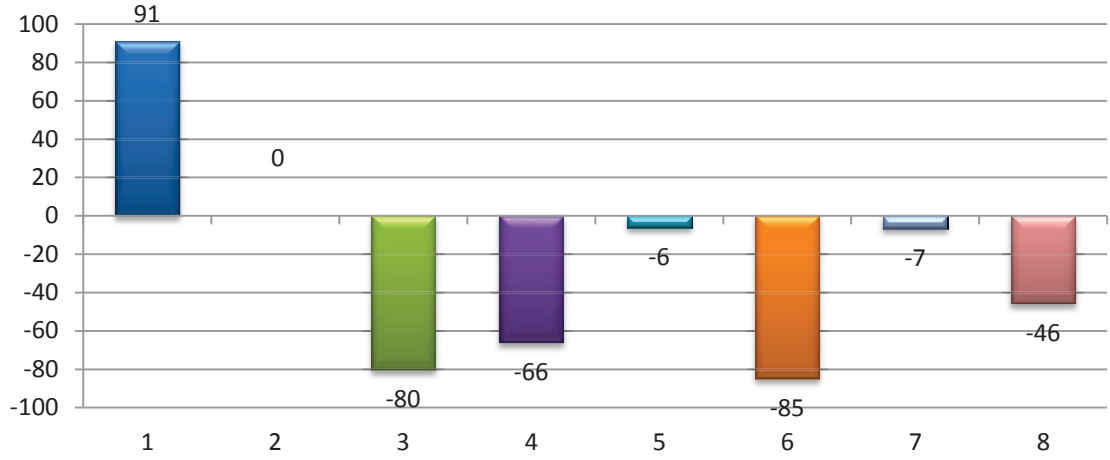
Numara	Kalkınma Ajansı	Etkinlik	Referans Alınan Ajanslar
1	İSTKA	0,524	10, 9
2	TRAKYA	0,164	5, 10, 16
3	GMKA	1,000	3
4	İZKA	1,000	4
5	GEKA	1,000	5
6	ZAFER	1,000	6
7	BEBKA	0,335	16, 10, 14
8	MARKA	0,335	16, 10, 14
9	ANKARAKA	1,000	9
10	MEVLANA	1,000	10
11	BAKA	0,264	14, 9, 10, 5
12	ÇKA	0,782	10, 16
13	DOĞAKA	0,023	10, 9, 25, 14
14	AHİLER	1,000	14
15	ORAN	0,588	10, 17, 14, 16
16	BAKKA	1,000	16
17	KUZKA	1,000	17
18	OKA	0,994	6, 10, 16
19	DOKA	0,260	5, 10, 25, 17
20	KUDAKA	1,000	20
21	SERHAT	1,000	21
22	FIRAT	0,756	10, 16, 17, 14
23	DAKA	0,756	10, 16, 17, 14
24	İPEKYOLU	0,280	14, 16, 10
25	KARACADAĞ	0,280	14, 16, 10
26	DIKA	0,280	14, 16, 10

Etkin olmayan kalkınma ajanslarının, referans kalkınma ajanslarına göre etkin olabilmeleri için gerekli iyileştirme önerileri, Tablo 77'de verilmiştir. Tablo 77'de, etkin olmayan ajansların mevcut durumları, hedeflenen değerleri ve potansiyel iyileştirme oranları, tüm girdi ve çıktılar açısından gösterilmiştir.

Tablo 77
Kalkınma Ajanslarının 2012 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu

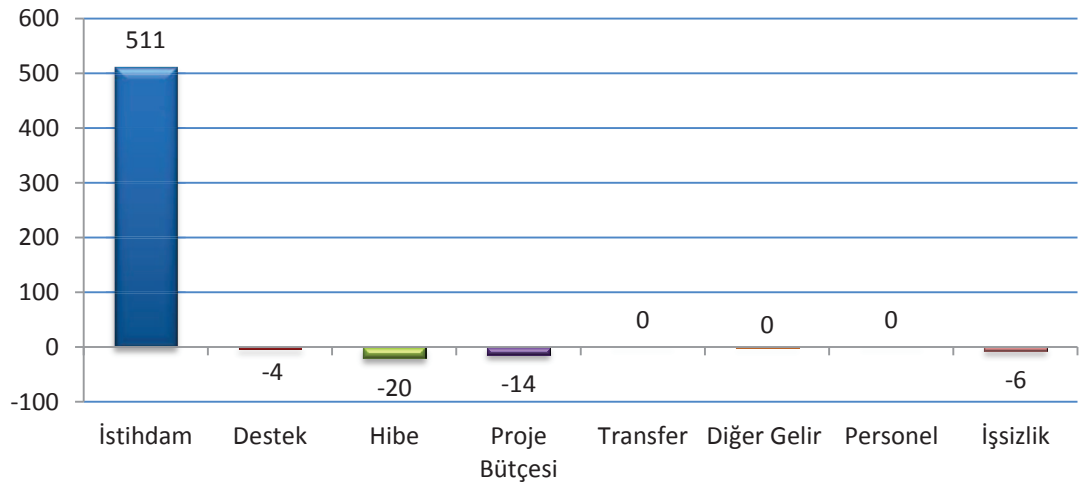
AJANS	Girdi ve Çıktı Değişkenleri	İstihdam	Destek	Hibe	Proje Bütçesi	Transfer	Diğer Gelir	Personel	İşsizlik
İSTKA	Orijinal Değer	582	93	50.758.138	69.541.301	17.693.000	278.924.340	46	11
	Hedeflenen Değer	1.111	93	9.977.526	23.615.683	16.579.900	41.663.268	43	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	91	0	-80	-66	-6	-85	-7	-46
TRAKYA	Orijinal Değer	97	77	12.681.846	25.227.675	16.005.000	24.388.380	33	7
	Hedeflenen Değer	592	74	10.105.098	21.722.992	16.005.000	24.339.427	33	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	511	-4	-20	-14	0	0	0	-6
BEBKA	Orijinal Değer	151	63	11.548.764	23.545.210	16.529.000	61.811.229	31	7
	Hedeflenen Değer	451	63	9.848.351	18.852.684	16.509.728	22.188.926	31	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	199	0	-15	-20	0	-64	0	-7
MARKA	Orijinal Değer	0	0	0	0	16.664.000	40.677.391	36	11
	Hedeflenen Değer	0	0	-1.700.413	-4.692.526	16.644.728	1.055.088	36	10
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	0	0	0	0	-97	0	-5
BAKA	Orijinal Değer	206	66	14.330.685	26.516.661	16.081.000	41.364.654	40	8
	Hedeflenen Değer	779	66	10.356.658	17.002.524	16.081.000	38.727.713	40	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	278	0	-28	-36	0	-6	0	-17
ÇAĞA	Orijinal Değer	601	98	25.645.413	42.900.793	20.400.000	71.465.295	36	11
	Hedeflenen Değer	768	82	10.240.287	22.812.997	16.495.933	29.251.566	36	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	28	-16	-60	-47	-19	-59	0	-37
DOĞAKA	Orijinal Değer	13	48	10.418.069	22.733.603	17.613.000	48.676.357	38	10
	Hedeflenen Değer	562	48	10.418.069	12.550.763	16.467.224	40.254.574	38	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	4.224	0	0	-45	-7	-17	0	-31
ORAN	Orijinal Değer	333	60	15.106.489	32.860.391	17.312.000	27.393.004	35	8
	Hedeflenen Değer	567	60	9.286.062	17.649.884	16.645.284	27.393.004	35	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	70	0	-39	-46	-4	0	0	-23
OKA	Orijinal Değer	701	89	14.140.752	30.135.054	17.787.000	36.552.680	36	6
	Hedeflenen Değer	705	79	12.199.997	28.610.133	16.853.120	35.183.954	36	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	1	-12	-14	-5	-5	-4	0	0
DOKA	Orijinal Değer	154	71	7.472.940	24.340.359	17.803.000	31.271.422	58	6
	Hedeflenen Değer	592	56	7.472.940	17.980.112	12.212.941	31.271.422	40	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	284	-21	0	-26	-31	0	-32	0
FIRAT	Orijinal Değer	322	56	12.221.253	27.111.343	17.316.000	17.871.503	33	9
	Hedeflenen Değer	426	56	9.738.348	19.384.189	19.384.189	17.871.503	33	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	32	0	-20	-29	12	0	0	-26
DAKA	Orijinal Değer	0	27	13.361.071	21.524.704	19.050.000	36.142.409	38	9
	Hedeflenen Değer	0	27	10.878.167	13.797.550	18.354.427	36.142.409	38	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	0	-19	-36	-4	0	0	-25
İPEKYOLU	Orijinal Değer	150	70	15.474.626	28.244.257	28.244.257	25.993.321	32	12
	Hedeflenen Değer	535	70	10.124.146	20.656.222	16.480.672	23.041.729	32	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	257	0	-35	-27	-42	-11	0	-41
KARACA DAĞ	Orijinal Değer	0	0	0	0	19.543.000	103.571.832	34	7
	Hedeflenen Değer	0	0	-5.350.480	-7.588.035	18.588.672	100.620.240	34	2
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	0	0	0	-5	-3	0	-71
DİKA	Orijinal Değer	0	0	0	0	19.081.000	23.562.006	40	21
	Hedeflenen Değer	0	0	-5.350.480	-7.588.035	18.126.672	20.610.414	40	16
	Potansiyel İyileştirme (%)	0	0	0	0	-5	-13	0	-23

2012 Yılı Etkin Olmayan Ajanslara İlişkin İyileştirme Oranları ve Yorumları

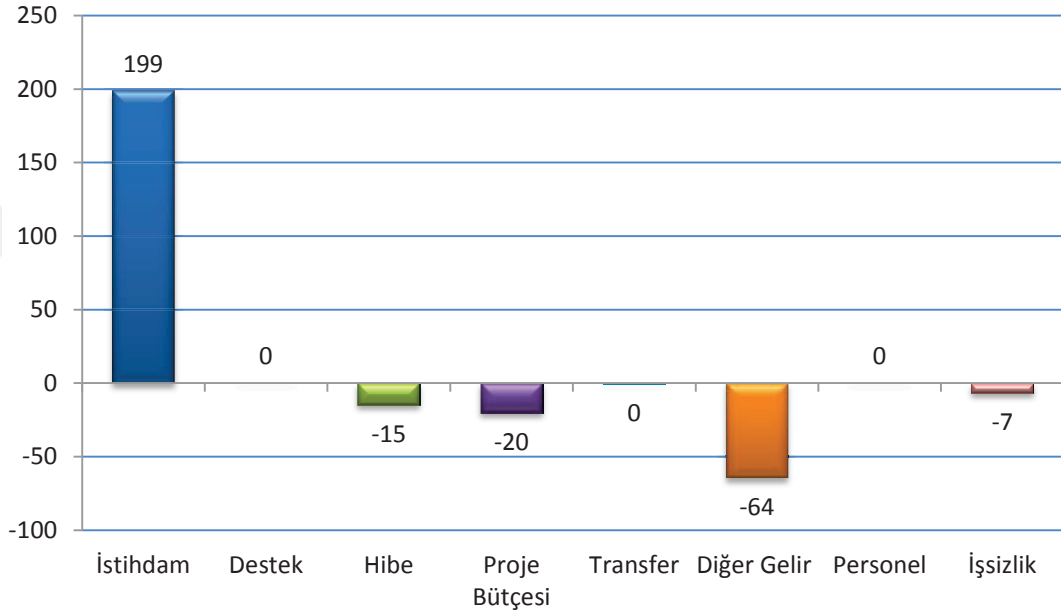
Şekil 20: İSTKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İstanbul Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, hibe miktarında %80 azalış, proje bütçesi toplamında %66 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %6 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %85 azalış, personel sayısında %7 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %46 azalış gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %91 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 21: TRAKYAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

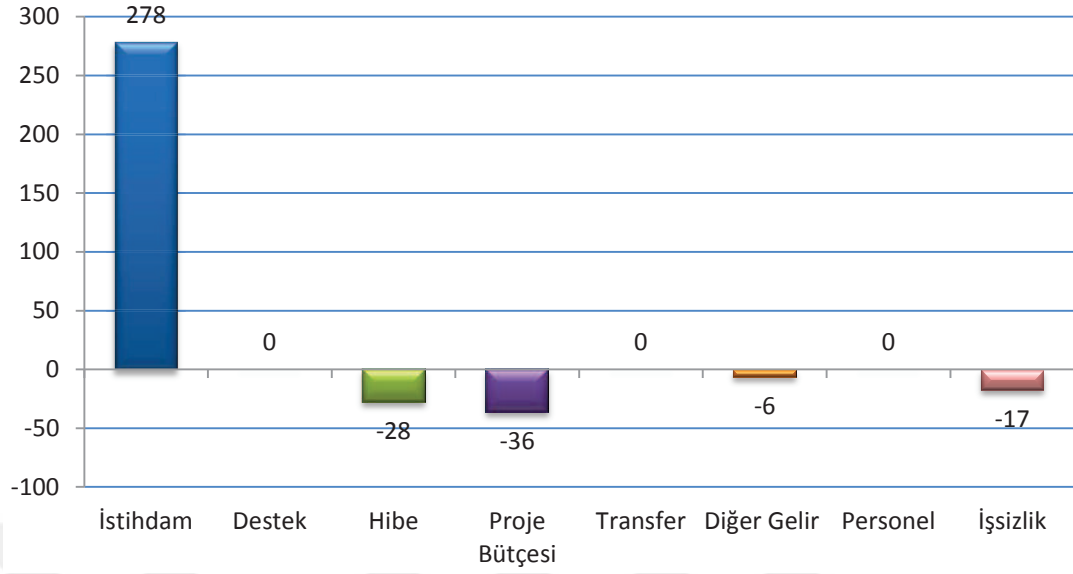
Trakya Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %4 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %20 azalış, proje bütçesi toplamında %14 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %0,2 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %6 oranında azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %511 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 22: BEBKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

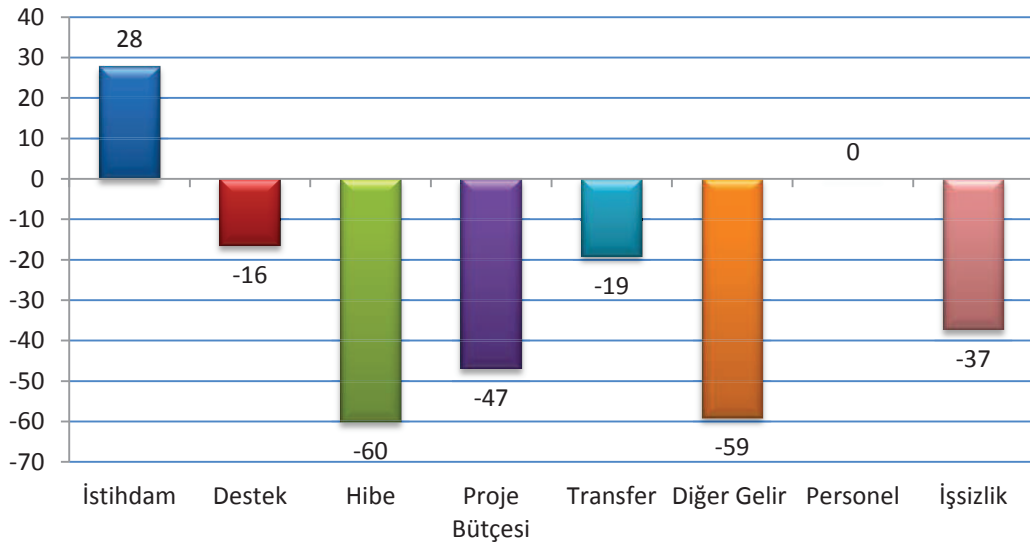
Bursa - Eskişehir – Bilecik Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %15 azalış, proje bütçesi toplamında %20 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %64 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %7 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %199 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %97 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %5 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir.

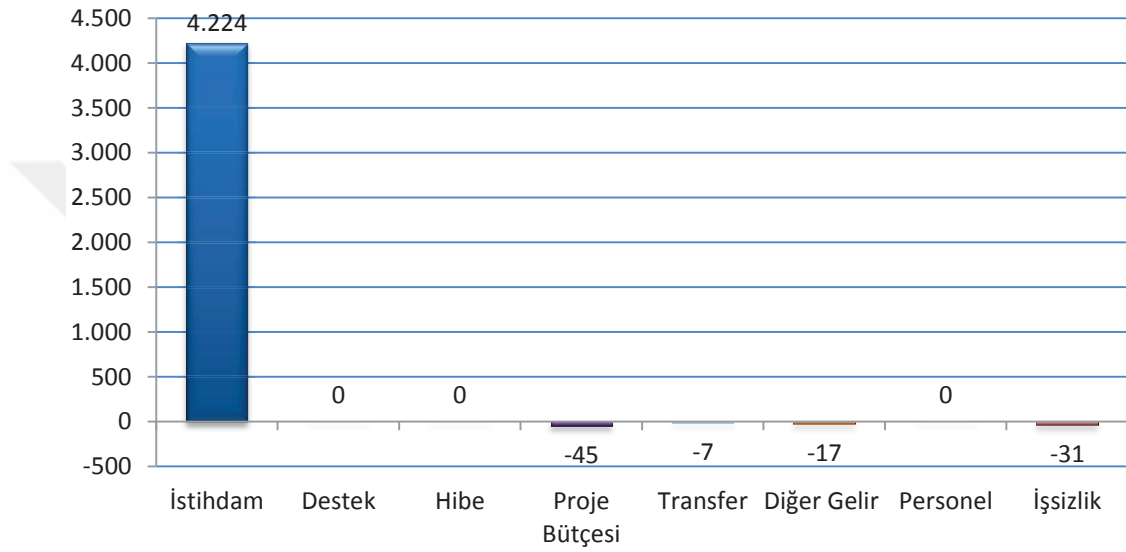
Şekil 23: BAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %28 azalış, proje bütçesi toplamında %36 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %6 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %17 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %278 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

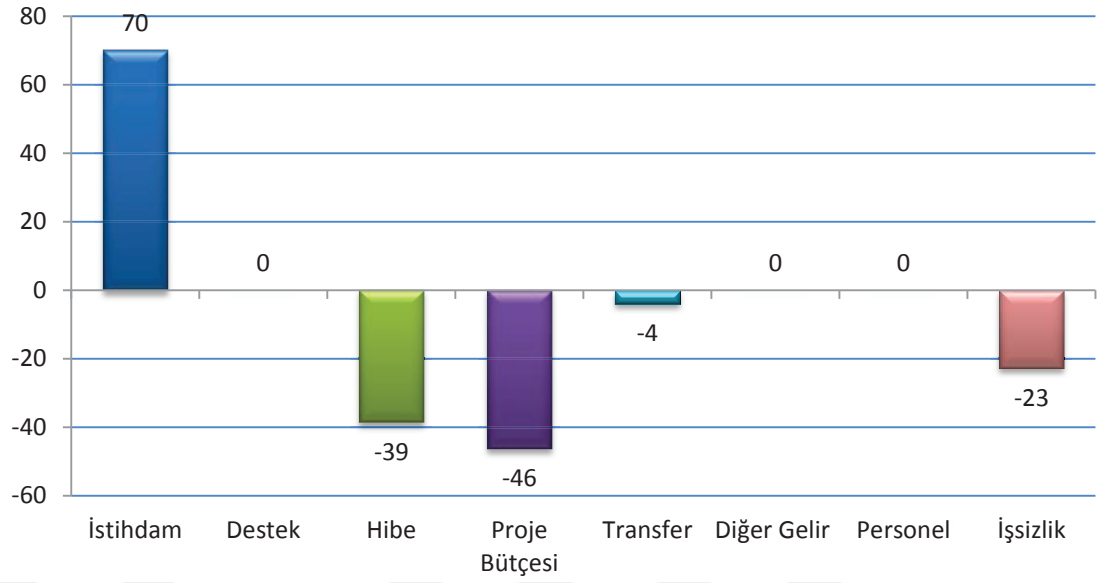
Şekil 24: ÇKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Çukurova Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %16 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %60 azalış, proje bütçesi toplamında %47 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %19 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %59 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %37 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %28 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

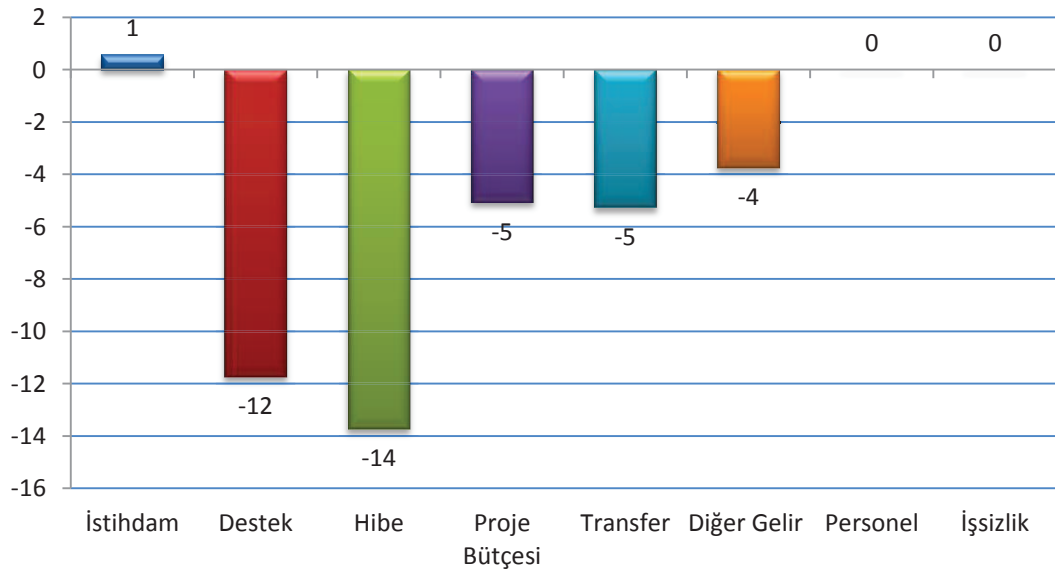
Şekil 25: DOĞAKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje bütçesi toplamında %45 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %7 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %17'lik azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %31 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %4.224 oranında iyileşme söz konusu olacaktır. Yapılan iyileşme sonucu, 13 olan yeni istihdam performansı, 562 kişiye çıkabilecektir.

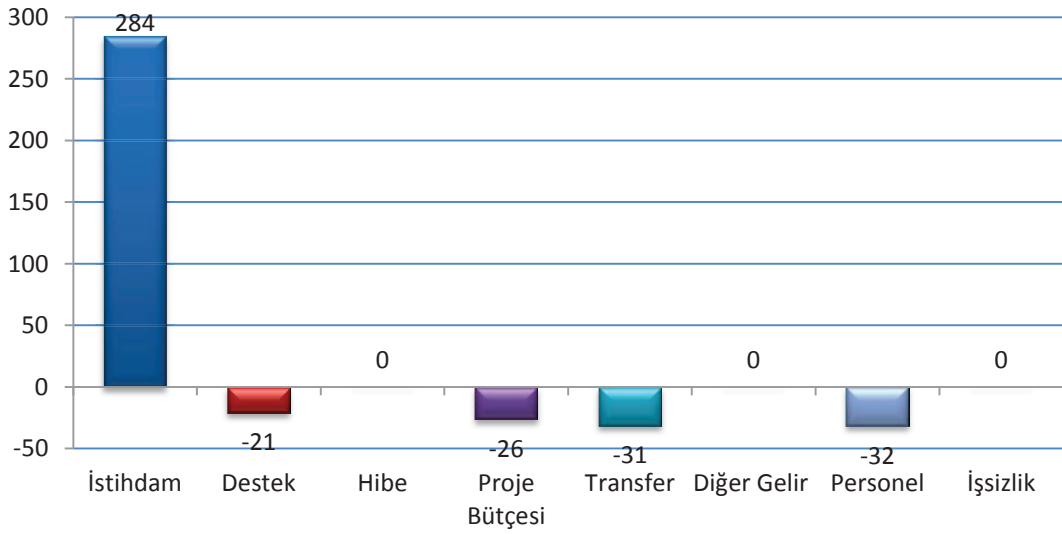
Şekil 26: ORAN 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %39 azalış, proje bütçesi toplamında %46 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %4 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %23 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %70 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

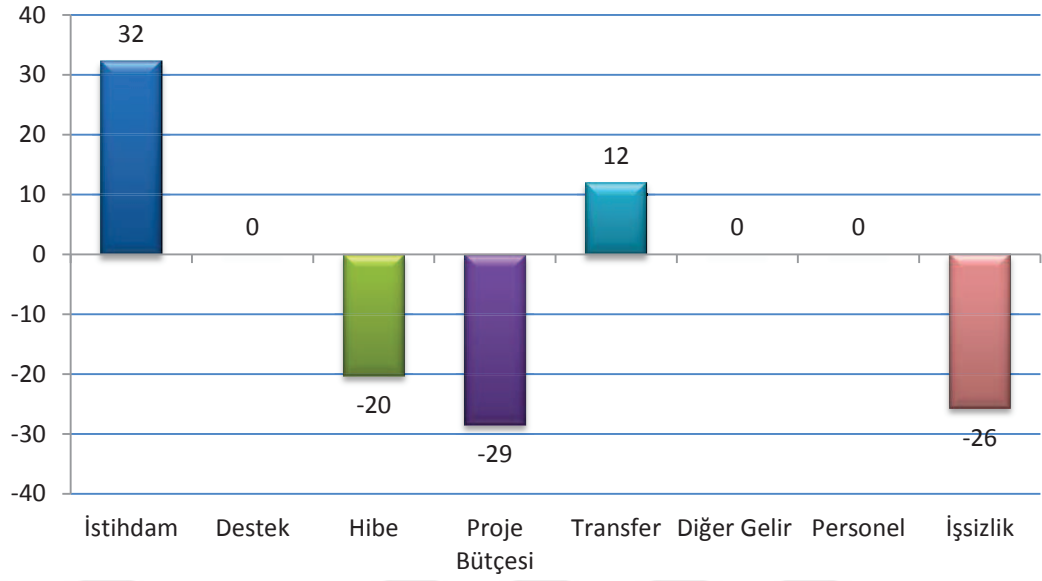
Şekil 27: OKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %12 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %13 azalış, proje bütçesi toplamında %5 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %5 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %4 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %1 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 28: DOKA 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

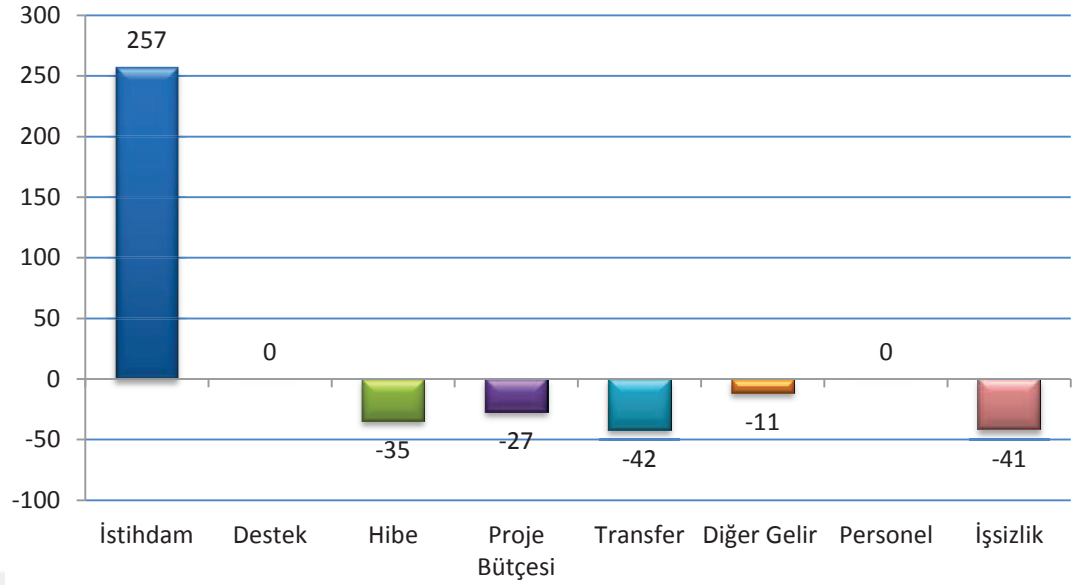
Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %21 azalış, proje bütçesi toplamında %26 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %31 azalış, personel sayısında %31 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %284 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 29: FIRAT 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Fırat Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %20 azalış, proje bütçesi toplamında %29 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %12 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %26 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %32 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %19 azalış, proje bütçesi toplamında %36 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %4 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %25 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Ajansın verilerinde gerçekleşen yüksek farklılıkların sebebi incelendiğinde; 23 Ekim 2011'de, ajans merkezinin bulunduğu Van'da gerçekleşen depremin, ajans faaliyetlerini olumsuz etkilediği ve ajansın 2011 sonu ve 2012 yılında MDP'lerini gerçekleştiremediği görülmüştür.

Şekil 30: İPEKYOLU 2012 Yılı İyileştirme Oranları (%)

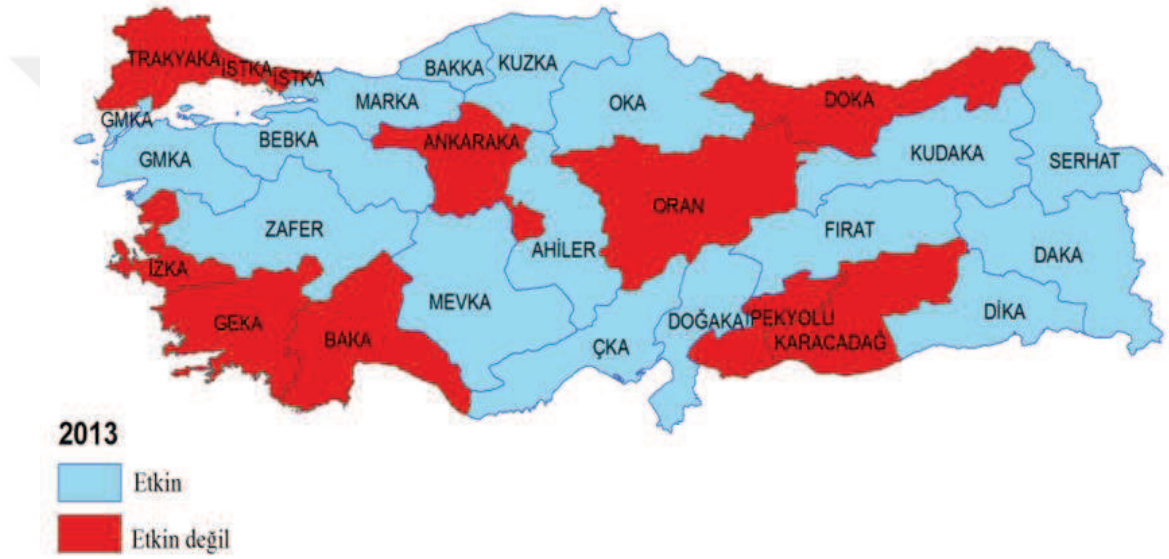
İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %35 azalış, proje bütçesi toplamında %27 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %42 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %11 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %41 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %257 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %5 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %3 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %71 oranında azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Dicle Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %5 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %13 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %23 oranında azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir.

3.2.5.3. 2013 Yılı Analiz Sonuçları

2013 yılında analiz kapsamına alınmış değişkenler (7 girdi, 1 çıktı) çerçevesinde, 26 kalkınma ajansı arasından 16 tanesinin 1 etkinlik skoruyla, etkin olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Geri kalan 10 ajansın ise, etkin olmadığı tespit edilmiştir. Gözlem kümesindeki en düşük etkinlik skoru, 0,061 ile İSTKA'ya aittir. 2013 yılında, kalkınma ajanslarının %62'si etkin, %38'i ise etkin olamamıştır. Etkin olan ve olmayan ajansların, bölgelere göre durumu, Harita 30'da gösterilmiştir.

Harita 30: Ajansların 2013 Yılı Etkinlik Durumları

Ajansların, 2013 yılına ait etkinlik skorları ve etkin olmayan kalkınma ajanslarının referans kalkınma ajansları, Tablo 78'de verilmiştir.

Tablo 78
2013 Yılı Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Skorları

Numara	Kalkınma Ajansı	Etkinlik Skoru	Referans Alınan Ajanslar
1	İSTKA	0,061	22
2	TRAKYA	0,099	18, 17, 22, 16
3	GMKA	1,000	3
4	İZKA	0,420	22, 16
5	GEKA	0,260	22, 6, 17, 16
6	ZAFER	1,000	6
7	BEBKA	1,000	7
8	MARKA	1,000	8
9	ANKARAKA	0,434	18, 17, 16, 22
10	MEVLANA	1,000	10
11	BAKA	0,624	22
12	ÇKA	1,000	12
13	DOĞAKA	1,000	13
14	AHİLER	1,000	14
15	ORAN	0,385	26, 17, 22
16	BAKKA	1,000	16
17	KUZKA	1,000	17
18	OKA	1,000	18
19	DOKA	0,363	6, 14, 17, 22, 16
20	KUDAKA	1,000	20
21	SERHAT	1,000	21
22	FIRAT	1,000	22
23	DAKA	1,000	23
24	İPEKYOLU	0,290	22, 17, 16
25	KARACADAĞ	0,708	12, 13, 22, 26
26	DİKA	1,000	26

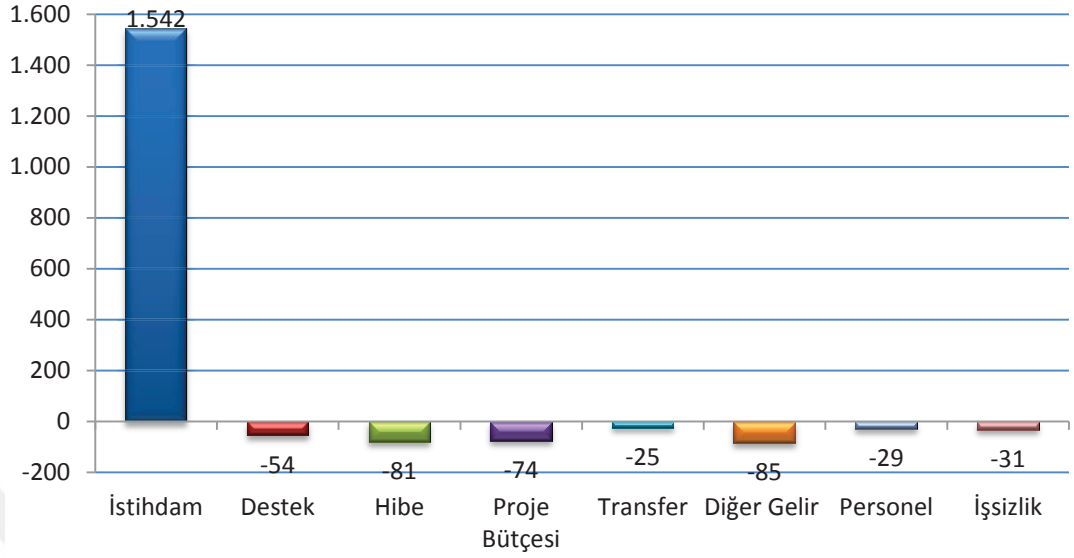
Etkin olmayan kalkınma ajanslarının, referans kalkınma ajanslarına göre etkin olabilmeleri için gerekli iyileştirme önerileri, Tablo 79’da verilmiştir. Tablo 79’da,

etkin olmayan ajansların mevcut durumları, hedeflenen değerleri ve potansiyel iyileştirme oranları, tüm girdi ve çıktılar açısından gösterilmiştir.

Tablo 79
Kalkınma Ajanslarının 2013 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu

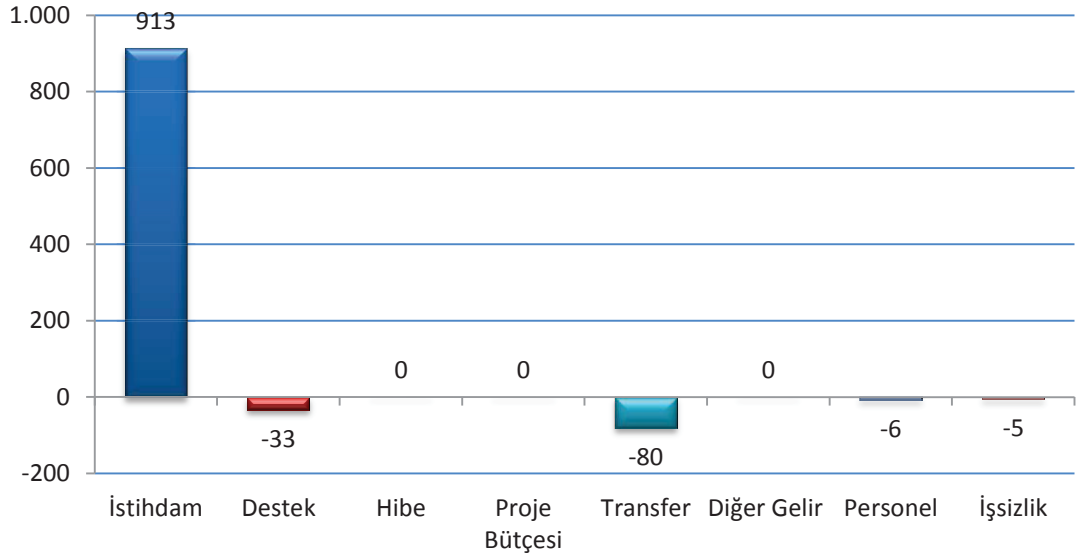
AJANS	Girdi ve Çıktı Değişkenleri	İstihdam	Destek	Hibe	Proje Bütçesi	Transfer	Diğer Gelir	Personel	İşsizlik
İSTKA	Orijinal Değer	59	105	50.957.017	87.203.223	4.000.000	83.875.000	51	11
	Hedeflenen Değer	969	48	9.742.840	22.626.701	3.000.000	12.528.000	36	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	1.542	-54	-81	-74	-25	-85	-29	-31
TRAKYA	Orijinal Değer	45	65	9.617.221	21.624.347	17.650.000	8.926.000	34	8
	Hedeflenen Değer	456	43	9.617.221	21.624.347	3.478.732	8.926.000	32	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	913	-33	0	0	-80	0	-6	-5
İZKA	Orijinal Değer	129	37	17.929.647	45.364.500	4.500.000	20.489.000	39	15
	Hedeflenen Değer	307	37	10.800.465	19.431.881	1.428.571	7.412.214	30	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	138	0	-40	-57	-68	-64	-24	-52
GEKA	Orijinal Değer	127	69	14.771.282	37.595.030	3.000.000	8.734.000	38	7
	Hedeflenen Değer	489	51	10.952.889	23.915.689	3.000.000	8.734.000	33	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	285	-26	-26	-36	0	0	-14	0
ANKARA KA	Orijinal Değer	259	51	8.425.010	17.775.120	5.000.000	29.286.000	35	10
	Hedeflenen Değer	596	47	8.425.010	17.775.120	4.423.488	14.156.939	35	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	130	-9	0	0	-12	-52	0	-29
BAKA	Orijinal Değer	605	64	15.303.747	26.866.136	13.550.000	23.438.000	38	8
	Hedeflenen Değer	969	48	9.742.840	22.626.701	3.000.000	12.528.000	36	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	60	-25	-36	-16	-78	-47	-5	-3
ORAN	Orijinal Değer	287	69	11.595.766	35.600.761	7.000.000	8.875.000	39	10
	Hedeflenen Değer	746	56	10.790.084	28.364.154	3.487.699	8.875.000	36	10
	Potansiyel İyileştirme (%)	160	-19	-7	-20	-50	0	-9	0
DOKA	Orijinal Değer	189	91	12.025.166	32.038.833	2.500.000	11.766.000	55	7
	Hedeflenen Değer	521	60	12.025.166	24.355.501	2.500.000	11.766.000	35	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	176	-34	0	-24	0	0	-37	0
İPEKYOLU	Orijinal Değer	217	73	16.853.959	36.439.986	7.000.000	31.205.000	34	7
	Hedeflenen Değer	748	47	9.764.111	24.109.603	3.449.438	9.681.281	34	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	245	-36	-42	-34	-51	-69	0	0
KARACADAĞ	Orijinal Değer	607	85	18.389.209	34.984.276	2.500.000	38.021.000	38	18
	Hedeflenen Değer	857	70	13.583.541	34.984.276	2.500.000	11.061.529	38	13
	Potansiyel İyileştirme (%)	41	-18	-26	0	0	-71	0	-27

2013 Yılı Etkin Olmayan Ajanslara İlişkin İyileştirme Oranları ve Yorumları

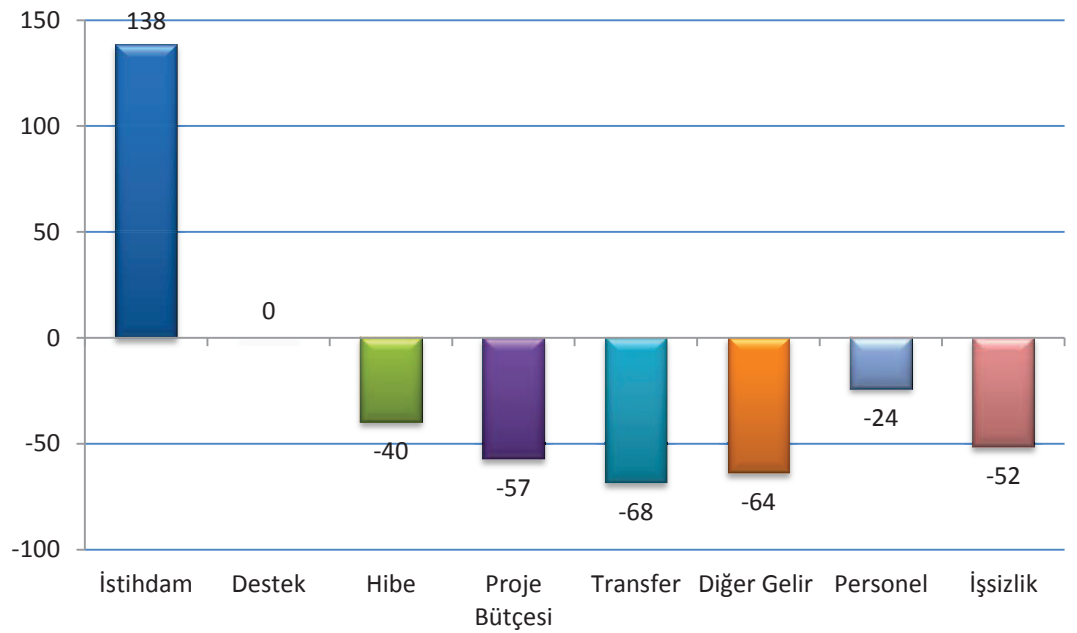
Şekil 31: İSTKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İstanbul Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %54 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %81 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %74 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %25 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %85 azalış, personel sayısında %29 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %31 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %1.542 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

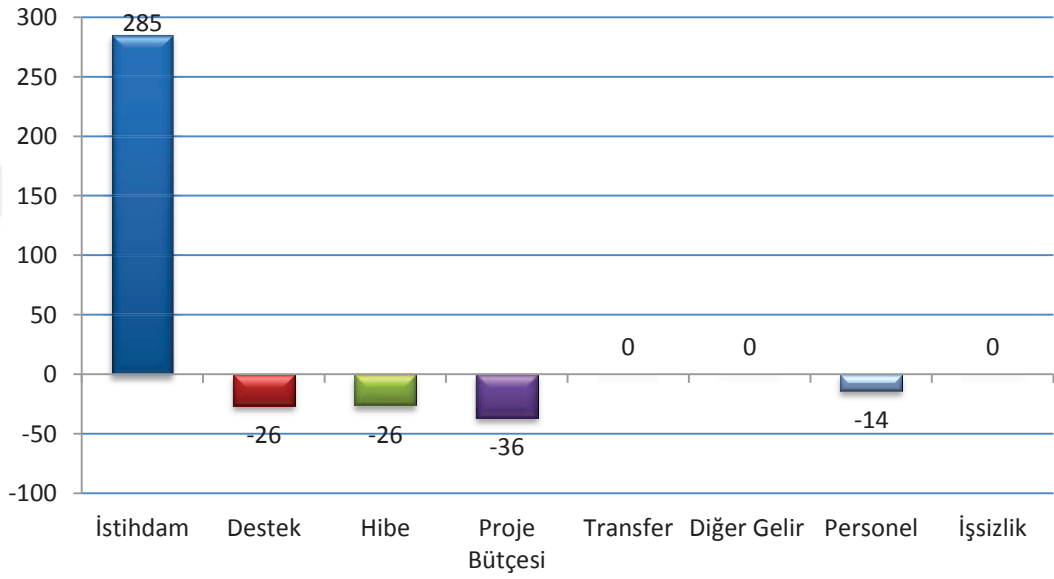
Şekil 32: TRAKYAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Trakya Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %33 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %80 azalış, personel sayısında %6 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %5 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %913 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

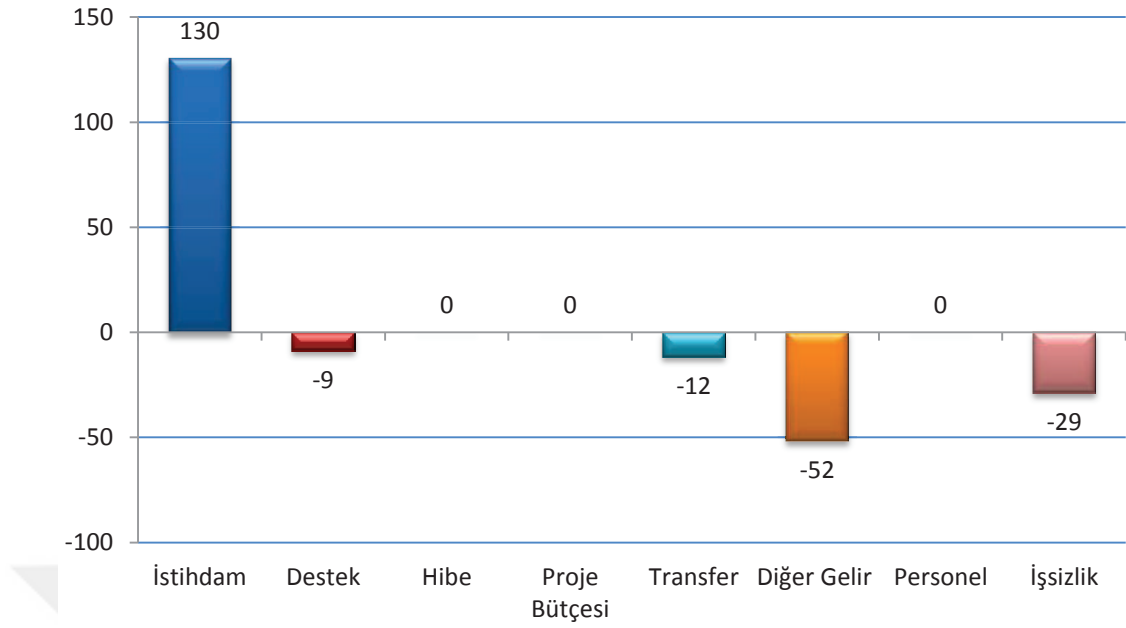
Şekil 33: İZKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İzmir Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %40 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %57 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %68 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %64 azalış, personel sayısında %24 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %52 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %138 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

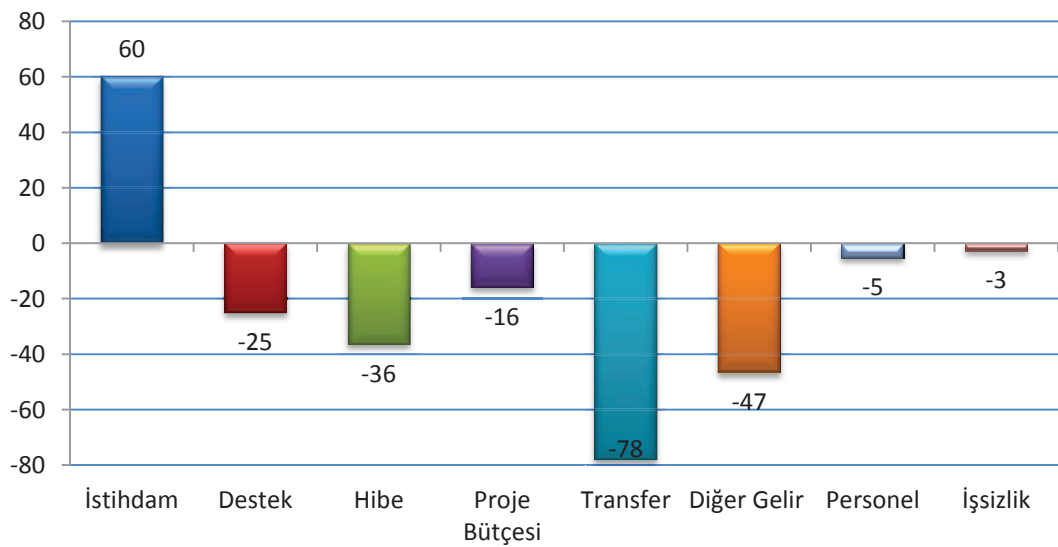
Şekil 34: GEKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %26 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %26 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %37 azalış, personel sayısında %14 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %285 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

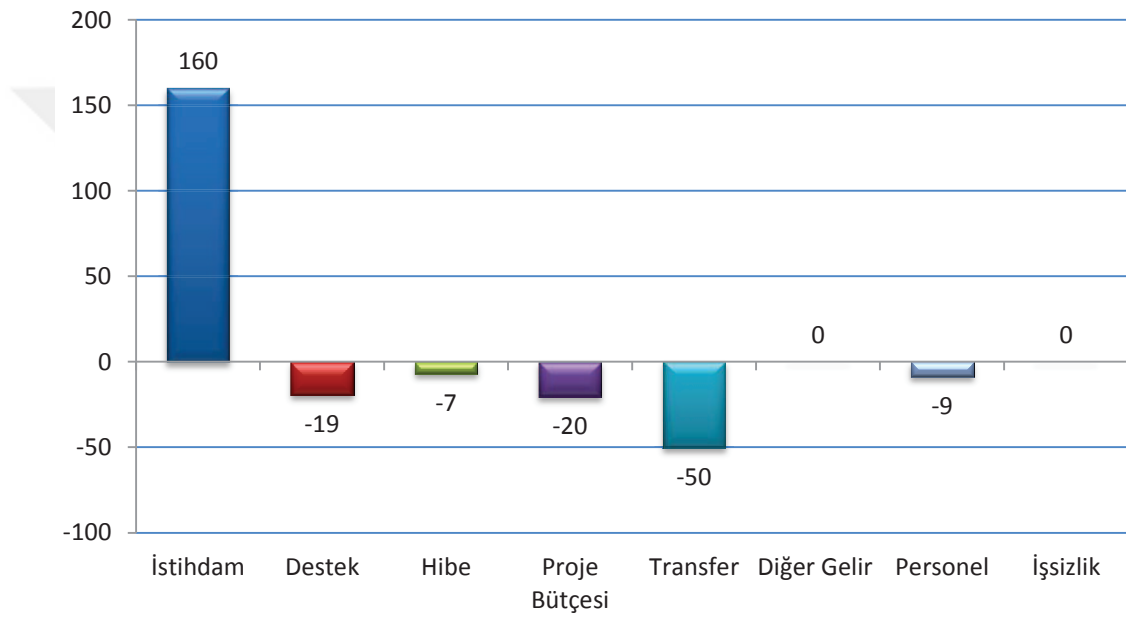
Şekil 35: ANKARAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Ankara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %9 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %12 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %52 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %29 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %130 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

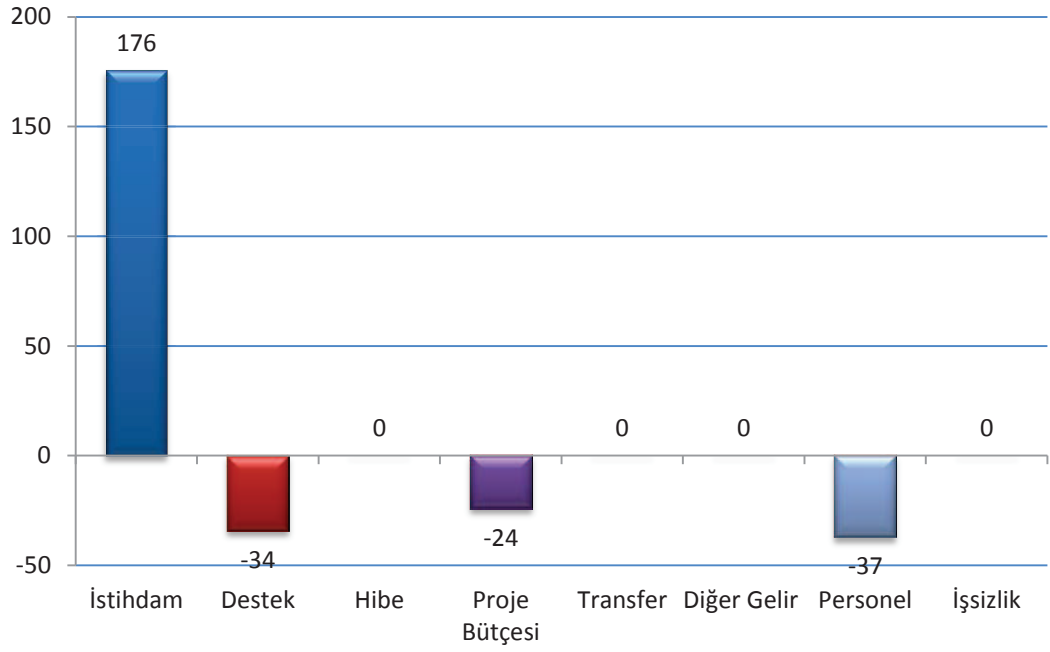
Şekil 36: BAKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %25 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %36 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %16 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %78 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %47 azalış, personel sayısında %6 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %3 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %60 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

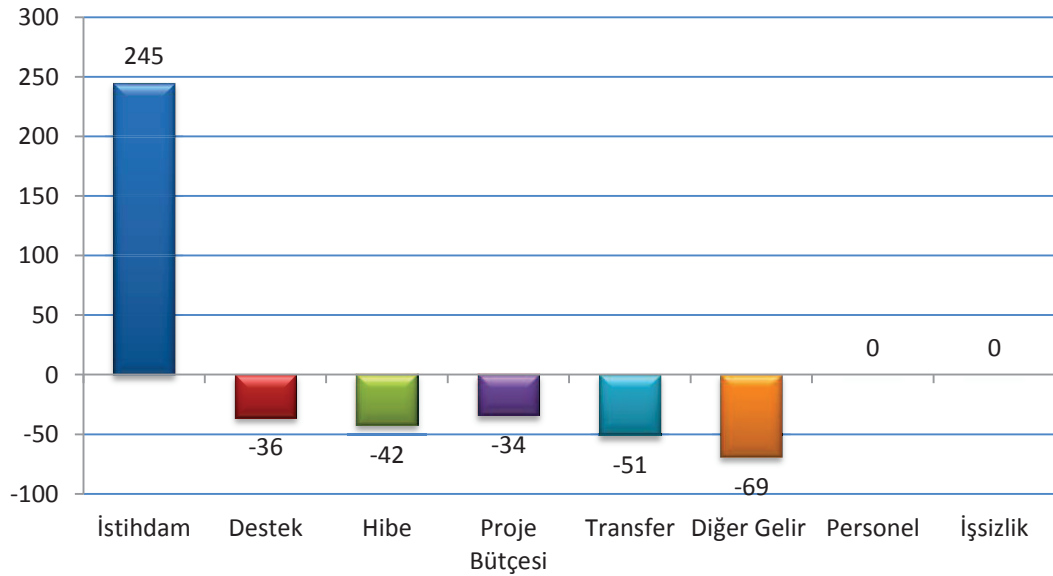
Şekil 37: ORAN 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %19 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %7 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %20 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %50 azalış, personel sayısında %9 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %160 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

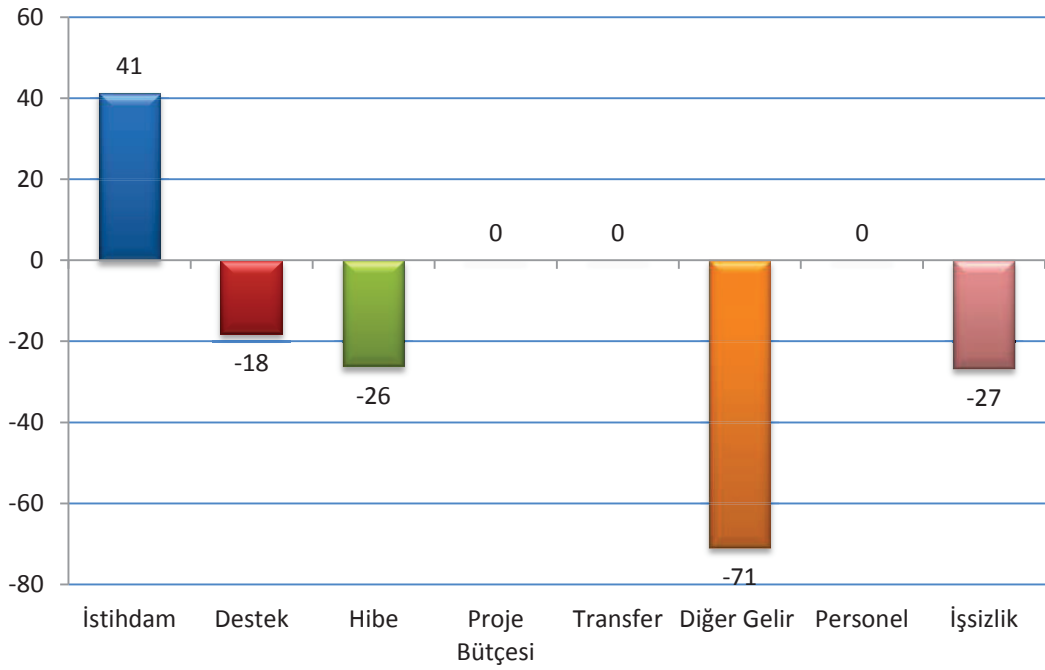
Şekil 38: DOKA 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %34 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %24 azalış, personel sayısında %37 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %176 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 39: İPEKYOLU 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %36 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %42 azalış, ajans tarafından kullanılan proje bütçesi toplamında %34 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %51 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %69 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %245 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 40: KARACADAĞ 2013 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %18 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %26 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %71 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %27 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %41 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

3.2.5.4. 2014 Yılı Analiz Sonuçları

2014 yılında analiz kapsamına alınmış değişkenler (7 girdi, 1 çıktı) çerçevesinde, 26 kalkınma ajansı arasından 16 tanesinin 1 etkinlik skoruyla, etkin olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Geri kalan 10 ajansın ise, etkin olmadığı tespit edilmiştir. Gözlem kümesindeki en düşük etkinlik skoru, 0,014 ile DOĞAKA'ya aittir. 2014 yılında, kalkınma ajanslarının %62'si etkin, %38'i ise etkin olamamıştır. Etkin olan ve olmayan ajansların bölgelere göre durumu, Harita 31'de gösterilmiştir.

Harita 31: Ajansların 2014 Yılı Etkinlik Durumları

Ajansların, 2014 yılına ait etkinlik skorları ve etkin olmayan kalkınma ajanslarının referans kalkınma ajansları, Tablo 80'de verilmiştir.

Tablo 80
2014 Yılı Kalkınma Ajanslarının Etkinlik Skorları

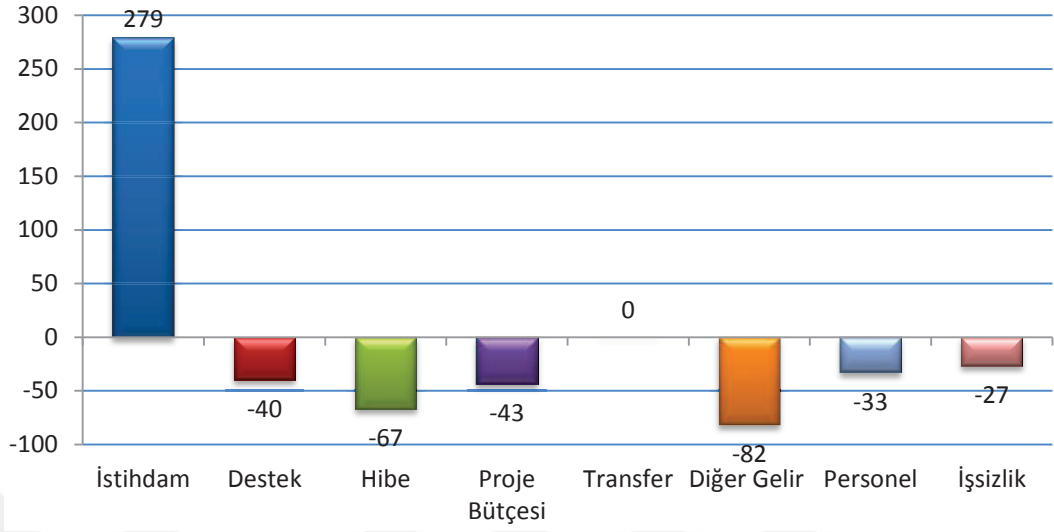
Numara	Kalkınma Ajansı	Etkinlik	Referans Alınan Ajanslar
1	İSTKA	0,264	4, 18
2	TRAKYA	1,000	2
3	GMKA	1,000	3
4	İZKA	1,000	4
5	GEKA	1,000	5
6	ZAFER	1,000	6
7	BEBKA	0,779	10, 18, 22, 3, 4, 6
8	MARKA	0,414	10, 20, 3, 2
9	ANKARAKA	0,600	2, 18, 4, 22, 10
10	MEVLANA	1,000	10
11	BAKA	0,766	10, 17, 18, 22, 3
12	ÇKA	0,619	16, 18, 4
13	DOĞAKA	0,014	18, 21, 16
14	AHİLER	1,000	14
15	ORAN	0,645	10, 17, 18, 3, 16
16	BAKKA	1,000	16
17	KUZKA	1,000	17
18	OKA	1,000	18
19	DOKA	1,000	19
20	KUDAKA	1,000	20
21	SERHAT	1,000	21
22	FIRAT	1,000	22
23	DAKA	1,000	23
24	İPEKYOLU	0,521	22, 20, 10, 3
25	KARACADAĞ	0,663	10, 18
26	DİKA	1,000	26

Etkin olmayan kalkınma ajanslarının, referans kalkınma ajanslarına göre etkin olabilmeleri için gerekli iyileştirme önerileri, Tablo 81'de verilmiştir. Tablo 81'de, etkin olmayan ajansların mevcut durumları, hedeflenen değerleri ve potansiyel iyileştirme oranları, tüm girdi ve çıktılar açısından gösterilmiştir.

Tablo 81
Kalkınma Ajanslarının 2014 Yılı Potansiyel İyileştirme Tablosu

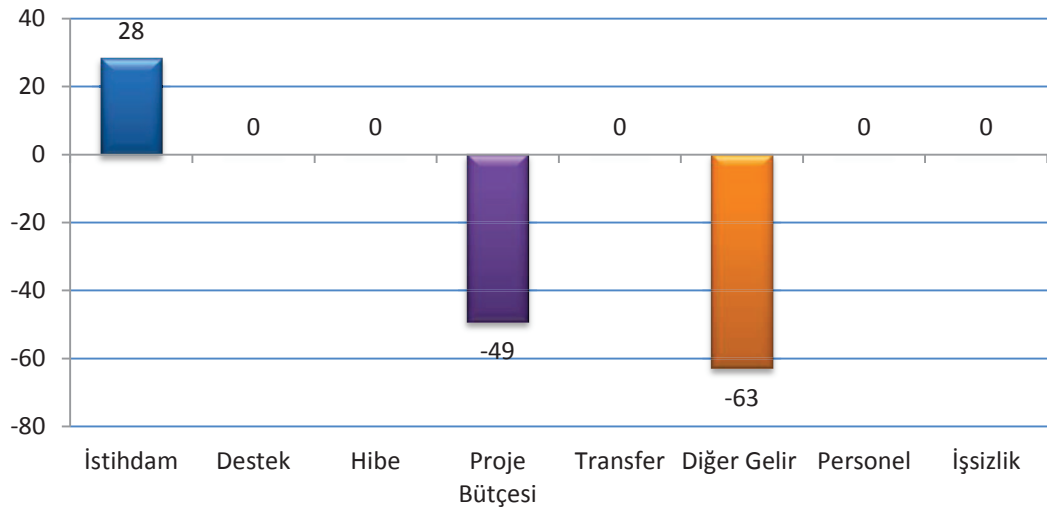
AJANS	Girdi ve Çıktı Değişkenleri	İstihdam	Destek	Hibe	Proje Bütçesi	Transfer	Diğer Gelir	Personel	İşsizlik
İSTKA	Orijinal Değer	204	134	56.394.850	96.161.756	11.841.093	53.523.950	47	12
	Hedeflenen Değer	774	81	18.565.257	54.810.601	11.841.093	9.867.928	32	9
	Potansiyel İyileştirme (%)	279	-40	-67	-43	0	-82	-33	-27
BEBKA	Orijinal Değer	442	65	13.529.237	67.709.917	16.924.584	14.819.828	32	6
	Hedeflenen Değer	567	65	13.529.237	34.368.069	16.924.584	5.510.516	32	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	28	0	0	-49	0	-63	0	0
MARKA	Orijinal Değer	119	69	9.806.386	20.676.894	17.223.569	9.033.333	39	10
	Hedeflenen Değer	288	57	9.806.386	20.676.894	17.223.569	4.542.483	36	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	142	-18	0	0	0	-50	-8	-38
ANKARA KA	Orijinal Değer	387	70	13.913.443	44.782.634	14.785.520	12.054.562	46	12
	Hedeflenen Değer	645	70	13.913.443	44.782.634	14.785.520	7.835.961	32	8
	Potansiyel İyileştirme (%)	67	0	0	0	0	-35	-30	-30
BAKA	Orijinal Değer	418	55	15.400.797	30.902.100	16.789.483	6.224.000	46	8
	Hedeflenen Değer	545	55	15.400.797	28.487.628	16.789.483	6.224.000	34	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	31	0	0	-8	0	0	-26	-29
ÇKA	Orijinal Değer	503	91	25.229.914	59.300.851	16.265.525	8.993.000	30	11
	Hedeflenen Değer	813	81	19.964.052	47.413.356	16.265.525	5.484.635	30	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	62	-11	-21	-20	0	-39	0	-37
DOĞAKA	Orijinal Değer	6	61	17.513.174	36.501.976	22.151.042	2.631.000	36	15
	Hedeflenen Değer	414	61	16.232.696	32.461.197	19.872.568	2.631.000	28	5
	Potansiyel İyileştirme (%)	6.807	0	-7	-11	-10	0	-21	-68
ORAN	Orijinal Değer	374	65	17.276.756	46.547.283	17.706.620	4.354.600	34	10
	Hedeflenen Değer	580	65	17.276.756	34.396.329	17.706.620	4.354.600	30	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	55	0	0	-26	0	0	-11	-36
İPEKYOLU	Orijinal Değer	175	59	5.830.805	24.634.961	19.319.618	10.978.000	37	8
	Hedeflenen Değer	336	53	5.830.805	24.634.961	19.319.618	4.168.401	31	7
	Potansiyel İyileştirme (%)	92	-9	0	0	0	-62	-16	-14
KARACA DAĞ	Orijinal Değer	550	69	23.013.050	42.358.311	22.593.637	10.004.012	35	17
	Hedeflenen Değer	829	69	20.516.979	40.116.129	16.698.879	6.476.885	34	6
	Potansiyel İyileştirme (%)	51	0	-11	-5	-26	-35	-2	-66

2014 Yılı Etkin Olmayan Ajanslara İlişkin İyileştirme Oranları ve Yorumları

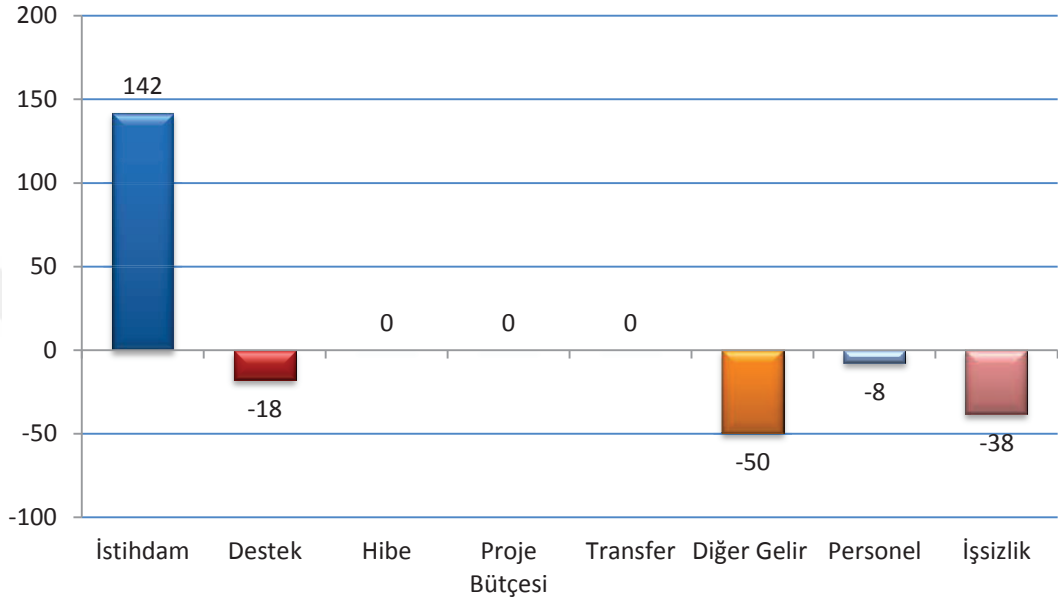
Şekil 41: İSTKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İstanbul Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %40 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %67 azalış, proje bütçesi toplamında %43 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %82 azalış, personel sayısında %33 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %27 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %279 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

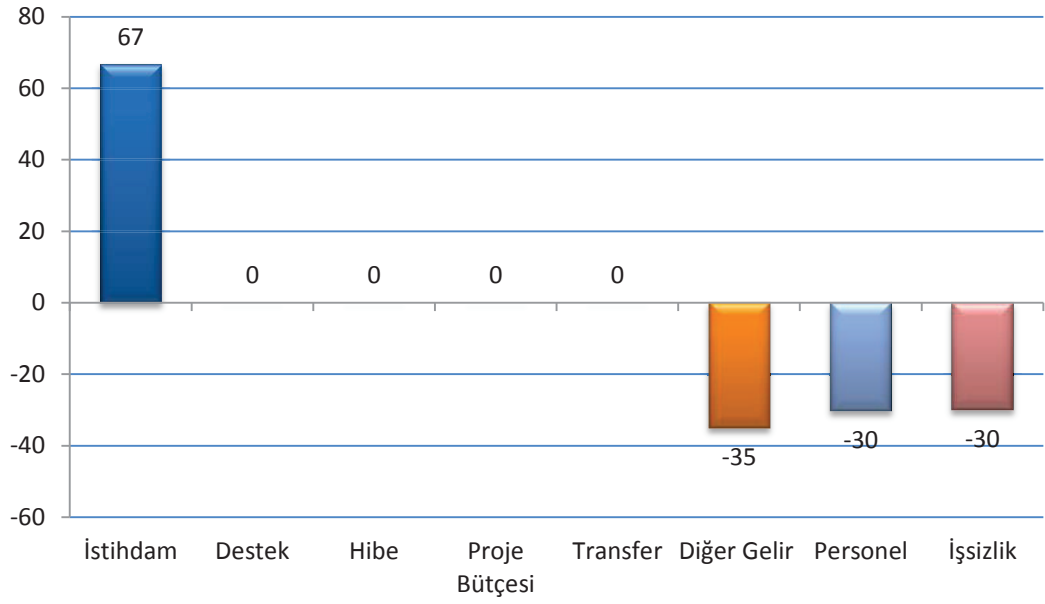
Şekil 42: BEBKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje bütçesi toplamında %49 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %63 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %28 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

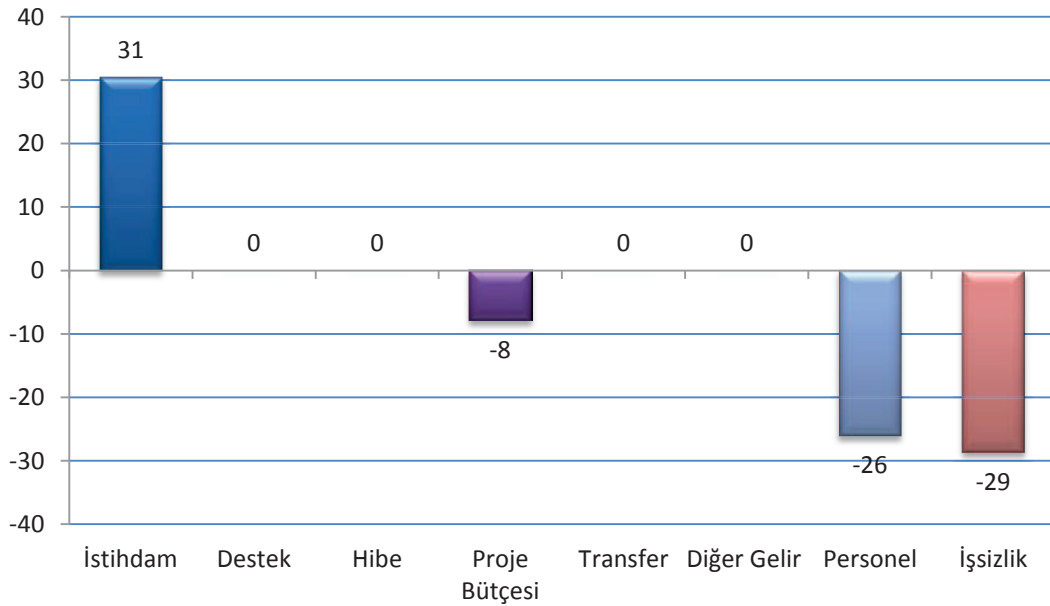
Şekil 43: MARKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %18 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %50 azalış, personel sayısında %8 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %38 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %142 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

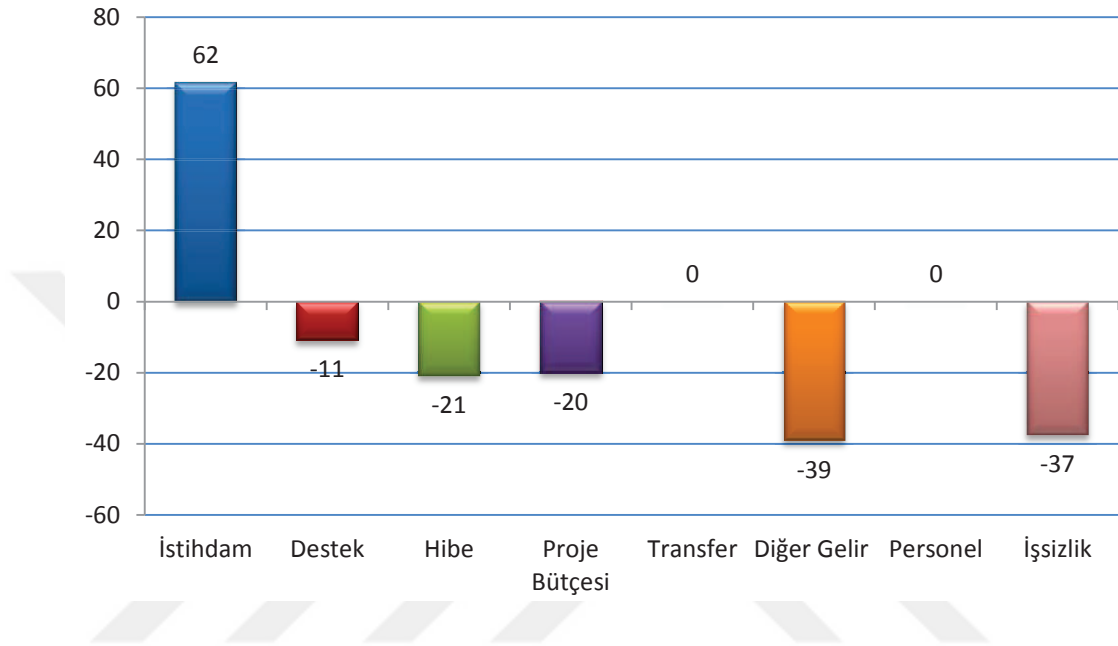
Şekil 44: ANKARAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Ankara Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %35 azalış, personel sayısında %30 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %30 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %67 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

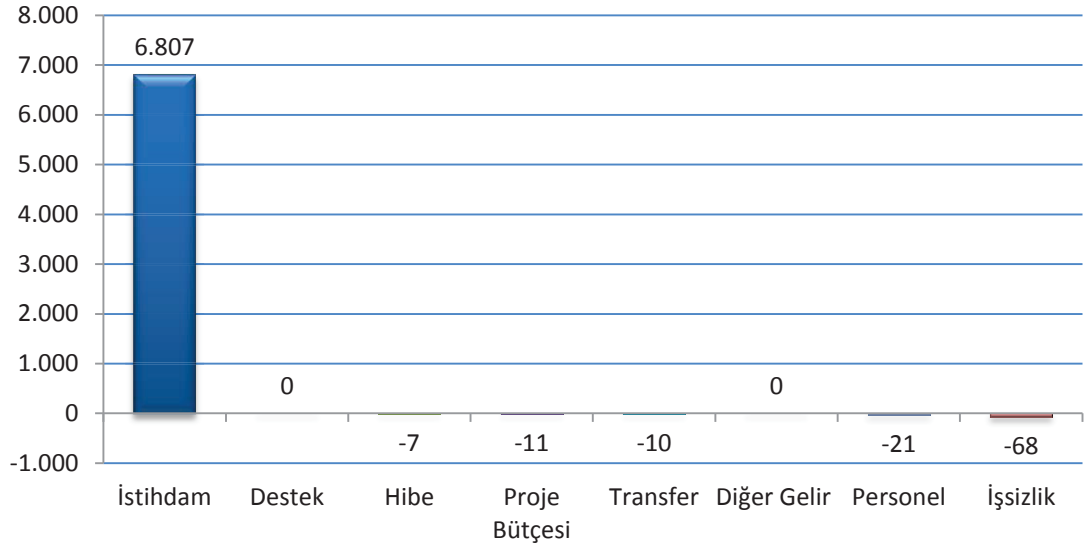
Şekil 45: BAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje bütçesi toplamında %8 azalış, personel sayısında %26 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %29 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %31 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

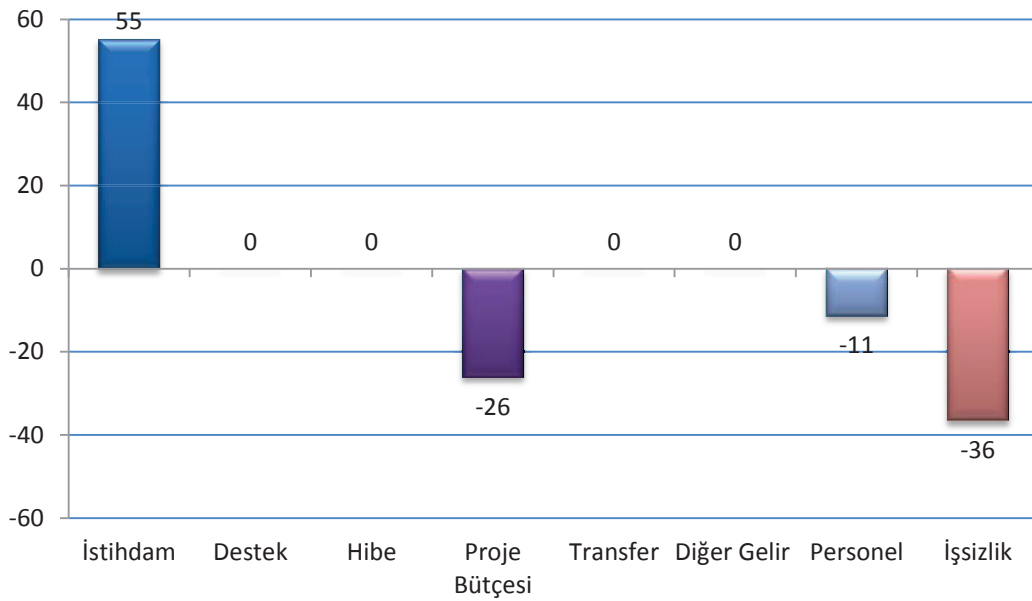
Şekil 46: ÇKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Çukurova Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %11 azalış, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %21 azalış, proje bütçesi toplamında %20 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %39 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %37 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %62 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

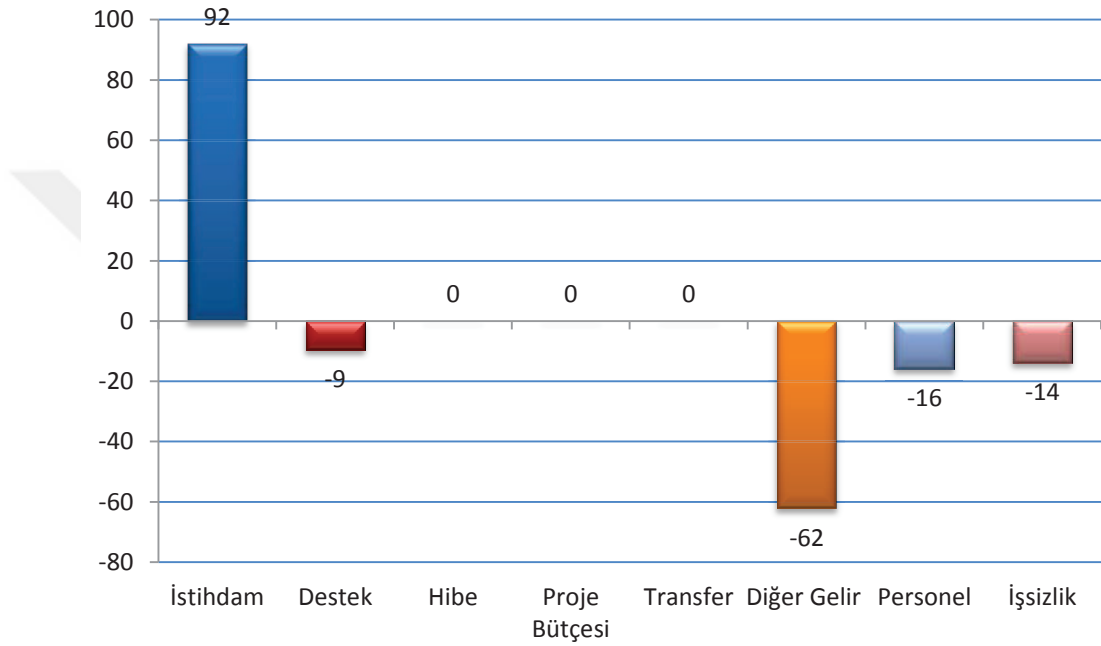
Şekil 47: DOĞAKA 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %7 azalış, proje bütçesi toplamında %11 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %10 azalış, personel sayısında %21 azalma, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %68 azalış gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %6.807 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

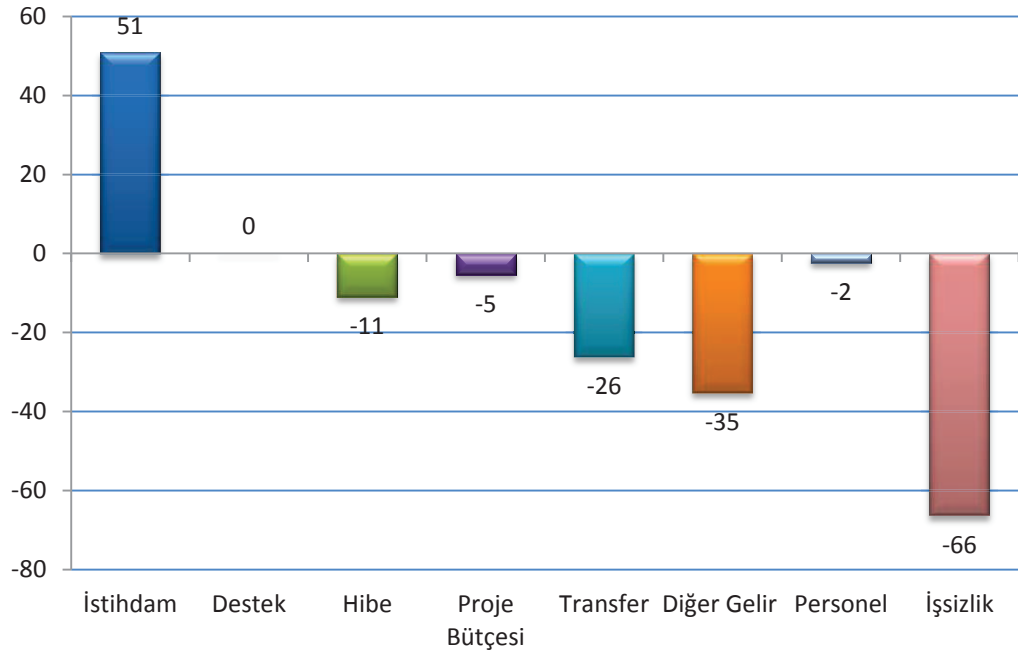
Şekil 48: ORAN 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, proje bütçesi toplamında %26 azalış, personel sayısında %11 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %36 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %55 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 49: İPEKYOLU 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

İpekyolu Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından desteklenen proje sayısında %9 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %62 azalış, personel sayısında %16 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %14 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %92 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

Şekil 50: KARACADAĞ 2014 Yılı İyileştirme Oranları (%)

Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın etkin hale gelebilmesi için, girdi değişkenlerinden, ajans tarafından projelere verilen hibe miktarında %11 azalış, proje bütçesi toplamında %5 azalış, ajansa merkezi bütçeden aktarılan transfer ödeneğinde %26 azalış, ajansın merkezi bütçe dışında sağladığı diğer gelirlerde %35 azalış, personel sayısında %2 azalış, Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranında %66 azalış gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çıktı değişkeni olan ve ajans tarafından sağlanan yeni istihdam sayısında %51 oranında iyileşme söz konusu olacaktır.

2011-2014 yılları için yapılan çıktı yönlü BCC analiz sonuçları incelendiğinde, dört yıl boyunca, her yıl üst üste etkin olan kalkınma ajanslarının, GMKA, ZAFER, MEVLANA, AHİLER, BAKKA ve KUZKA olduğu görülmektedir. 4 yıl üst üste etkin olmayan ajanslar ise İSTKA, ORAN ve KARACADAĞ Kalkınma Ajanslarıdır. Bu ajansları 3 yıl etkin olmayıp, yalnızca bir yıl etkin olabilen, MARKA, ANKARAKA, BAKA, DOĞAKA ve İPEKYOLU Kalkınma Ajansları izlemiştir. 2011 yılında 13 ajans, 2012 yılında 11 ajans, 2013 ve 2014 yıllarında 16 ajans etkin olmuştur. Ajansların etkinlik skorları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

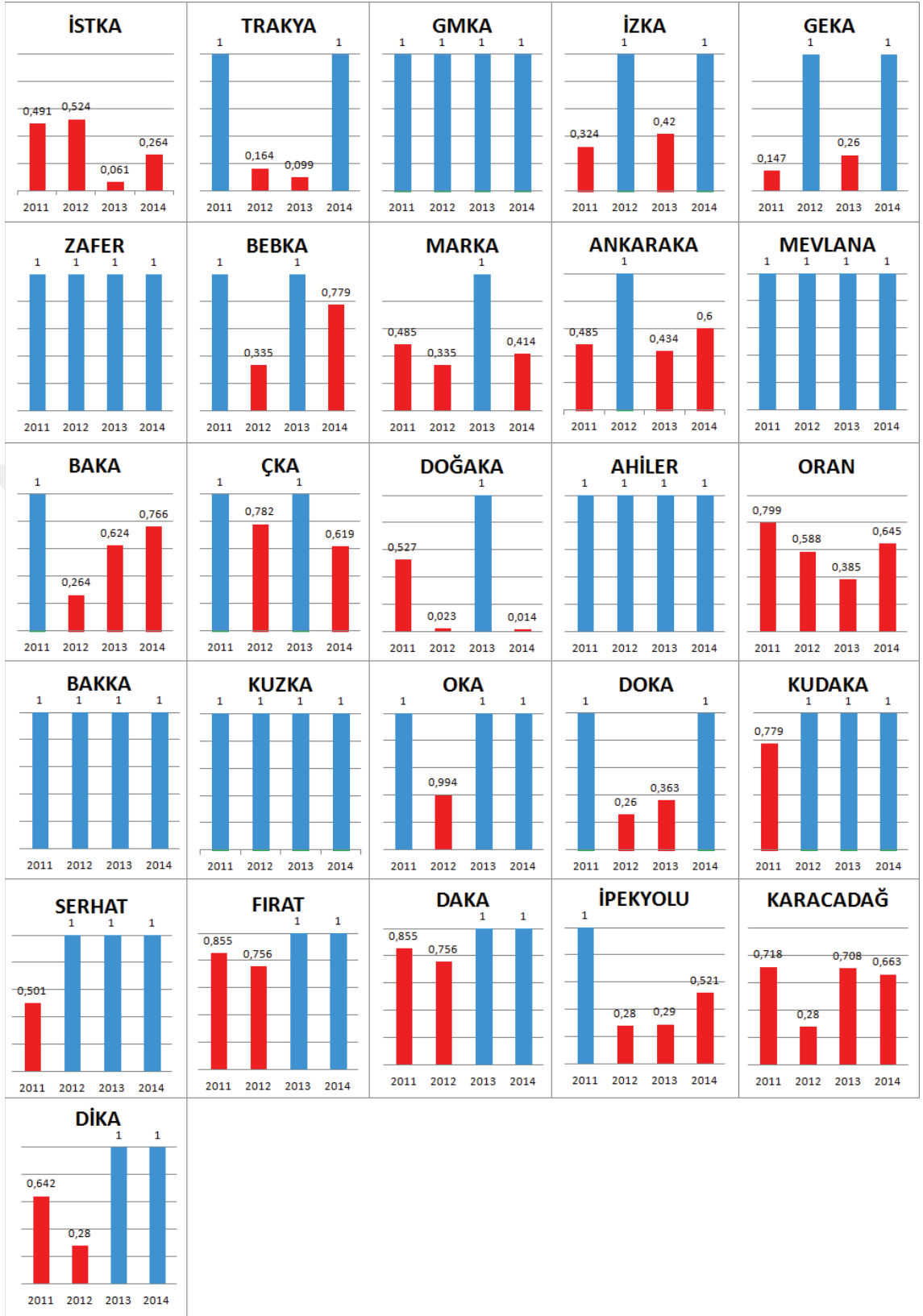
Tablo 82
Etkinlik Sonuçları Tablosu (2011-2014)

Numara	Ajans	2011	2012	2013	2014
1	İSTKA	0,491	0,524	0,061	0,264
2	TRAKYA	1,000	0,164	0,099	1,000
3	GMKA	1,000	1,000	1,000	1,000
4	İZKA	0,324	1,000	0,420	1,000
5	GEKA	0,147	1,000	0,260	1,000
6	ZAFER	1,000	1,000	1,000	1,000
7	BEBKA	1,000	0,335	1,000	0,779
8	MARKA	0,485	0,335	1,000	0,414
9	ANKARAKA	0,485	1,000	0,434	0,600
10	MEVLANA	1,000	1,000	1,000	1,000
11	BAKA	1,000	0,264	0,624	0,766
12	ÇKA	1,000	0,782	1,000	0,619
13	DOĞAKA	0,527	0,023	1,000	0,014
14	AHİLER	1,000	1,000	1,000	1,000
15	ORAN	0,799	0,588	0,385	0,645
16	BAKKA	1,000	1,000	1,000	1,000
17	KUZKA	1,000	1,000	1,000	1,000
18	OKA	1,000	0,994	1,000	1,000
19	DOKA	1,000	0,260	0,363	1,000
20	KUDAKA	0,779	1,000	1,000	1,000
21	SERHAT	0,501	1,000	1,000	1,000
22	FIRAT	0,855	0,756	1,000	1,000
23	DAKA	0,855	0,756	1,000	1,000
24	İPEKYOLU	1,000	0,280	0,290	0,521
25	KARACADAĞ	0,718	0,280	0,708	0,663
26	DİKA	0,642	0,280	1,000	1,000

Analiz sonuçlarına göre, ajansların 2011-2014 yıllarına ilişkin seçilen girdi ve çıktı değişkenleri incelendiğinde;

- MEVKA 2012 yılında, 1.120 kişiye yeni istihdam sağlayarak, yeni istihdam sağlama verisi açısından en yüksek değere ulaşan ajans olmuştur.
- Destek verilen proje sayısı açısından en yüksek değer, 152 proje desteği ile 2011 yılında, MEVKA tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Projelere verilen en yüksek hibe desteği 56.394.850 ₺ ile 2014 yılında, İSTKA tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Eş-financeman dahil projelerin en yüksek toplam bütçe tutarı 96.151.756 ₺ ile 2014 yılında, İSTKA'nın uyguladığı programlar sonucunda gerçekleştirilmiştir.
- En yüksek uzman ve destek personeli sayısına ulaşan ajans, 2012 yılında 58 çalışanı ile DOKA'dır.
- Merkezi bütçeden aktarılan 22.899.497 ₺'lik en yüksek pay, 2014 yılında SERKA'ya gerçekleştirilmiştir.
- İSTKA, 2012 yılında, 278.924.340 ₺ ile en yüksek diğer gelir gerçekleştirilmesini sağlamıştır.

Ajansların tamamının etkinlik değerlerinin yer aldığı grafikler Şekil 51'de yer almaktadır. Bu grafikler incelendiğinde ajansların belirli bir eğilim sergilemediği görülmektedir. Yıllara göre, bazı ajanslar etkinliklerini artırmakta iken, bazıları düşürmekte, bazılarının etkinlik durumlarında ise hiçbir değişim görülmemektedir.

Şekil 51: Ajans Etkinlik Değerleri Grafikleri (2011-2014)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınma ajanslarının kuruluşu, koordinasyonu ve görevleri hakkında kanunun genel gerekçesinde, ajansların görevlerinden birisinin de “ulusal ve bölgesel düzeyde, başta istihdam ve gelir olmak üzere, ekonomik ve sosyal göstergeleri iyileştirilmek, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak ve dolayısıyla ülkenin genel refah ve istikrarına olumlu katkılar sağlamak” olduğu belirtilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, ajansların yukarıda belirtilen görevlerinden istihdam sağlama hususundaki etkinliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Ajansların 2 pilot uygulama ile kuruluşları, 2006 yılında gerçekleşmiş olsa da, Türkiye’nin 26 Düzey 2 Bölgesinin tümünde kuruluşlarını tamamlaması, personel alımlarıyla aktif duruma geçmesi, 2010 yılının sonunu bulmuştur. Ajanslar bölge planlarını hazırlamalarının ardından, ilk mali destek programlarını bölgelerinde ilan etmiştir. Bu programlar kapsamında desteklenen projelerin uygulanması ve ilk sonuçlarının tüm ajanslar için karşılaştırılabilir hale gelmesi, 2011 yılında gerçekleşebilmiştir. Bu nedenle, çalışmada, 2011-2014 yıllarına ilişkin veriler baz alınarak analiz gerçekleştirilmiş ve ajansların etkinlikleri ölçülmüştür.

2011-2014 yıllarına ilişkin veriler, VZA’nın Çıktı Yönlü BCC Modeli kapsamında DEAP Version 2.1 Programı ile değerlendirilerek, etkin olan ve olmayan ajanslar belirlenmiştir. 26 kalkınma ajansından; 2011 yılında 13, 2012 yılında 11, 2013 ve 2014 yıllarında 16 ajans etkin olurken, 2011 yılında 13, 2012 yılında 15, 2013 ve 2014 yıllarında ise onar ajans etkin olamamıştır. Analizde, 26 ajansın toplam 104 dönem etkinliği hesaplanmıştır. Ajanslar, bu 104 dönemin 56’sında etkin olurken, 48’inde etkin olamamıştır. Bu orana bakarak, ajansların yeni istidam sağlama konusunda etkin ya da etkin olmadıklarını söylemek mümkün değildir. Yalnızca oran olarak, 2011-2014 yılları arasında, ajansların %54’ünün yeni istihdam sağlama konusunda etkin olduğu söylenebilir.

Etkin olmayan ajansların, etkin olabilmesi için örnek alacakları ajanslar, referans kümelerinde belirlenmiştir. Bu referans kümelerindeki ajansları örnek almak koşulu ile etkin olmayan ajansların, etkin olabilmeleri için girdi değişkenleri üzerinde yapmaları

önerilen değişiklikler toplamı ve bu sonuçlara göre çıktı değişkeni olan yeni istihdam miktarında gerçekleşecek toplam artış miktarı, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 83
Etkin Olmayan Ajansların Potansiyel Düzeltme Miktarları (2011-2014)

YIL	İstihdam (kişi)	Destek (Adet)	Hibe (₺)	Proje Bütçesi (₺)	Transfer (₺)	DGelir (₺)	Personel (Kişi)
2011	2.284	-250	-68.562.016	-80.601.833	-3.242.600	-345.043.194	-99
2012	3.779	-44	-94.915.770	-159.914.213	-25.691.766	-380.050.588	-21
2013	4.135	-203	-70.423.856	-135.678.239	-36.432.070	-158.946.036	-57
2014	2.614	-81	-46.872.004	-107.428.886	-8.173.232	-75.519.876	-62
TOPLAM	12.811	-577	-280.773.646	-483.623.171	-73.539.669	-959.559.693	-240

Bu sonuçlara göre etkin olmayan ajansların, referans ajansları örnek alması koşuluyla gerekli iyileştirmeleri yapmaları halinde toplamda; 577 adet daha az proje, 280.733.646 ₺ daha az hibe desteği, 483.623.171 ₺ daha az toplam proje bütçe harcaması, 73.539.669 ₺ daha az merkezi bütçeden pay, 939.559.693 ₺ daha az diğer gelir gerçekleştirmesi ile mevcut istihdam çıktılarına ek olarak 12.811 kişilik yeni istihdam sağlayabilecekleri analizin en önemli göstergesi ve önerisi olarak ortaya çıkmıştır.

Analize göre, 12.811 kişilik ek istihdama, yaklaşık 280 milyon ₺ daha az hibe desteği ile ulaşabilecekleri öngörülmüştür. Bu miktar toplam dağıtılan hibenin %20'sine tekabül etmektedir. Yalnızca dağıtılan hibe açısından hesaplandığında bile, etkin olan ajansların bir kişiye yeni iş sağlama maliyeti, etkin olmayan ajanslara göre %30 daha düşüktür. Bu oran, ajansların hibe dağıtımını etkin olarak gerçekleştirmeleri halinde, projeler ile her 3 kişiye sağladıkları yeni iş imkanını, aynı hibe oranı ile fazladan 1 kişiye daha sağlayabileceğini kanıtlamaktadır.

Tablo 84
Ajans Etkinliklerinin Hibe Toplamı ve İstihdam İlişkileri Tablosu

ETKİN OLUNAN YILLAR					
	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
Ajans Sayısı	13	11	16	16	56
Yeni İstihdam (Kişi)	3.245	3.392	4.745	4.611	15.993
Toplam Hibe (₺)	114.010.457	120.773.296	205.999.791	193.762.805	634.546.349
Hibe / İstidam (₺)	35.134	35.605	43.414	42.022	39.677
ETKİN OLUNMAYAN YILLAR					
	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
Ajans Sayısı	13	15	10	10	48
Yeni İstihdam (Kişi)	3.194	3.310	2.524	3.178	12.206
Toplam Hibe (₺)	163.475.980	203.160.046	115.293.784	197.908.415	679.838.225
Hibe / İstidam (₺)	51.182	61.378	45.679	62.275	55.697

Yapılan analiz sonuçlarını bir kişiye sağlanan yeni istihdamın maliyeti açısından değerlendirdiğimizde;

4 yıllık verilere göre toplam 222 MDP ile ajanslar 6.419 projeyi desteklemiş ve proje başına ortalama 210.000 ₺ hibe sağlanmıştır. Bu projeler kapsamında ise toplam 28.199 yeni istihdam sağlanmıştır. Proje başına yaklaşık 8 kişi istihdam edilmiştir. Ajansların aynı dönemde elde ettikleri gelirlerin toplamı 3.900.156.072 ₺'dir. Bu gelirlerin 1.109.908.000 ₺'si merkezi bütçeden transfer edilen ödenekle gerçekleştirilmiş, 2.790.248.072 ₺'si ise, diğer gelir kalemleri olan yerel katkılardan sağlanmıştır. Bu veriler doğrultusunda, ajansların sadece uyguladıkları proje teklif çağrısıyla, gelirlerinin %35'ini projelere hibe olarak dağıttıkları görülmektedir. Ajanslar elde ettikleri kamu kaynağının 1.347.957.813 ₺'sini projelere hibe olarak vermişlerdir. Projelere yararlanıcılar tarafından sağlanan eş-finance ile ajansın sağladığı hibe miktarının toplamı 3.139.116.504 ₺'dir. Harcanan toplam bütçe hesaplandığında ise, bir kişiye yeni iş sağlama maliyeti 111.320 ₺'dir.

Etkin olunan yıllardaki ajans verileri incelendiğinde, bir kişiye yeni iş sağlamak için ajans tarafından verilen hibe desteği, 2011 yılında 35.134 ₺, 2012 yılında 35.605 ₺,

2013 yılında 43.414 ₺ ve 2014 yılında ise 42.022 ₺'dir. Etkin ajansların bir kişiye iş sağlamak için verdikleri ortalama hibe miktarı ise 39.677 ₺'dir.

Etkin olmayan ajanslar açısından aynı hesaplama yapıldığında, bir kişiye yeni iş sağlanması için verilen hibe miktarı 2011 yılında 51.182 ₺, 2012 yılında 61.378 ₺, 2013 yılında 45.679 ₺ ve 2014 yılında ise 62.275 ₺'dir. Etkin olmayan ajansların 4 yıllık ortalaması hesaplandığında, bir kişiye yeni iş sağlanması için harcanan ortalama hibe 55.697 ₺'dir. Etkin olan ajansların, etkin olmayanlara oranla yeni iş sağlama maliyeti, ortalama hibe desteği açısından %30 daha düşüktür.

Bununla birlikte, ajansların toplam bütçesine, ajansta çalışan personel sayısına ve desteklediği projelere oranla sağladığı istihdamın düşük olması etkin olmayan ajansların ortak sorunları arasında sayılabilir.

Ajansların hazırladıkları bölge planları, tezin II. Bölümünde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ajanslar bu planlarda, bölgelerindeki işsizliği önlemek, istihdam olanaklarını artırmak ve işverenlerin ihtiyaç duyduğu alanlarda nitelikli işgücü yetiştirmek üzerine farklı hedefler, stratejiler ve amaçlar belirlemişlerdir. Buna rağmen uyguladıkları mali destek programları kapsamında, istihdam yaratıcı önceliklerin ve bu amaca yönelik işletmeleri özendirici teşvik mekanizmalarının yeterli olmadığı söylenebilir. Birçok ajansın uyguladığı programların birbiri ile benzerlik gösterdiği, bölgelerin özelliklerine yönelik başlıklar yerine genel başlıkların seçilerek, programları uyguladığı tespit edilmiştir.

Türkiye'nin en önemli sorunu olarak öne çıkan işsizliğin önlenmesi ve özellikle genç kesimin işsizliğine yönelik tedbirler alınarak, yeni istihdam alanlarının yaratılması ulusal ve bölgesel kalkınma için büyük önem arz etmektedir. Büyük oranda kamu kaynağı kullanarak, projelere hibe desteği sağlayan kalkınma ajanslarının faaliyetleri, birçok açıdan denetlenmekte ve izlenmektedir. Yapılan bu çalışma sonucunda, verilen desteklerin istihdam açısından takibinin sistemli bir şekilde yapılmadığı, ayrıca proje başvuru sahiplerinin vaat ettiği yeni istihdam sağlamaya ilişkin kriterlerini, proje bittikten sonra da sürdürmesi hususunun etkin bir şekilde izlenmediği tespit edilmiştir.

Özellikle bölge planlarında ve uygulanan programların çoğunda, işsizlikle mücadele ve istihdam sağlama başlıkları öncelikler arasında yer almakla birlikte, hedef, amaç ve

stratejilerin sonuçlarının nicel anlamda takip ve denetiminin yapılmaması ve programların istihdam açısından etkinliğinin ölçülmemesi büyük bir eksiklik olarak ifade edilebilir.

Bu doğrultuda istidam artırıcı önlem ve öneriler aşağıda maddeler halinde verilmiştir:

a) Ajanslara Kaynak Aktarımında İstihdam Odaklı Yeni Kriterler Belirlenmelidir: Kalkınma ajanlarının en önemli mali kaynağı, merkezi bütçeden sağlanan finansman kaynağıdır. Bu kaynak Kalkınma Bakanlığı tarafından, ajansların performansları dikkate alınarak dağıtılmaktadır. Bu dağıtımın yapılmasında kullanılan kriterlere, başta kalkınma ajanslarının yeni istihdam sağlama performansları olmak üzere, yeni girişimci destekleme sayıları ve mesleki eğitim yoluyla nitelik kazandırılarak yeni iş bulması sağlanan işsiz sayılarına ilişkin performans kriterleri de eklenmelidir.

b) KAYS Programı Geliştirilmelidir: Ajansların istihdam sağlama performanslarının izlenmesi ile ilgili olarak KAYS sistemine aktif bir modül eklenmelidir. Bu modüle hem proje kapsamında istihdam hedefi göstergesi bulunan firmanın giriş yapabilmesi, hem de ajansın proje izleme uzmanının giriş ve takip yapabilmesi sağlanmalıdır. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile bir otomasyon sağlanarak, bu sistem üzerinden T.C. Kimlik Numarası ile işten ayrılan ya da çıkarılan işçinin takibi yapılmalı, yerine yeni bir kişinin istihdamı sağlanmalıdır. Yine SGK kayıtlarının takibi yapılarak, işçiye verilen maaş ve haklar ile çalıştığı iş kolu vb. veriler de elde edilerek, daha sonra uygulanacak programların yeniden dizaynında kullanılmalıdır. Ayrıca, bu sistem yardımıyla hangi ajansın hangi projeyi destekleyerek, ne kadarlık hibe desteği ile bir kişiye istihdam sağlandığı gibi performans ölçümleri de yapılmalıdır.

c) Takip ve Denetim Sistemi Güçlendirilmelidir: Ajansın izleme, değerlendirme ve raporlama birimleri tarafından, 2 aylık periyotlarla yönetim kurullarına sunulması zorunlu olan program ilerleme raporlarında, MDP'lerde gerçekleşen yeni istihdam verileri ile ilgili bilgiler yer almalıdır. Ajansların izleme ve değerlendirme yönetmeliğinde belirtildiği üzere, ajans desteklerinden yararlanan projelerin, her yıl en az %20'sinin denetimden geçirilmesi gerekmektedir. Bu denetimlerde, işletmeler tarafından proje sözleşmesinde taahhüt edilen yeni istihdamın da takibinin yapılması ve

gerekli durumlarda cezai müeyyidelerin işletilerek, yapılan denetimlerin sonuçlarının şeffaf ve düzenli bir şekilde kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. Bununla birlikte ajansların uyguladıkları faaliyetlerin başarısına ilişkin verilerin, karşılaştırmalı olarak ölçümünü ve etki analizlerini bağımsız kurumlara yaptırmaları büyük önem taşımaktadır. 2014 yılı itibariyle, birkaç ajans dışında çoğu ajansın, MDP'lerin sonuçlarına ilişkin etki analizlerini yaptırmadığı görülmektedir. Ajansların bu analizleri sürekli olarak yaptırmaları, sonuçlarını objektif, açık, şeffaf ve ulaşılabilir bir şekilde bölgedeki aktörlerle paylaşıp, geri dönüşleri almaları gerekmektedir. Ajansların uygulayacakları bu tutum, bölgede kabul görmelerini ve gelecekte başarılı olmalarını sağlayacaktır.

d) Diğer İstihdam Kurum ve Kuruluşları İle Koordinasyon Kurulmalıdır: İŞKUR ve kalkınma ajansları her bölge ve ilde yerel olarak örgütlenmiş kamu kurumları olmalarına rağmen, hala ortak bir program ile istihdam politikası uygulamalarında birlikte hareket etmemektedirler. İki kurum arasında bir protokol yapılmalı ve kalkınma ajansları tarafından uygulanan MDP'ler ile desteklenen projelerde, KOBİ'lerin işe alacağı niteliksiz personel alımı başta olmak üzere, işletme tarafından taahhüt edilen yeni personel istihdamının eğitim gerektirmeyen ya da ivedilik içeren durumlarında, İŞKUR'a kayıtlı işsizlerden karşılanması zorunlu tutulmalıdır. Bu şekilde hem İŞKUR'un hizmetlerinin aktif hale getirilmesi, hem aktif istihdam politikaları açısından, işgücü piyasası veri tabanı oluşturma faaliyetlerinin desteklenmesi hem de işletmelerin yeni istihdam teşviklerinden İŞKUR sayesinde yararlanması sağlanabilir. Kalkınma ajansları tarafından desteklenen projeler kapsamında gerçekleştirilen mesleki eğitim programlarının, İŞKUR ile birlikte istihdam garantili meslek kursları olarak düzenlenmesi, işsizlerin daha çabuk iş bulmasını sağlayacaktır. Bu nedenle uygulanan MDP'ler kapsamında, ihtiyaç duyulan alanlarla ilgili mesleki eğitim kurslarının İŞKUR'la ortak olarak yürütülmesi sağlanmalıdır. Ajansların proje desteklerinin şartlarının yer aldığı başvuru rehberlerinde, teşvik edilen istihdam alanları ile işletmelerin işe alacakları yeni işgücünün, mesleki eğitim kurumları ile ortaklaşa yürütülecek eğitimler sonucunda yetiştirilen kalifiye elemanlardan sağlanması gerekliliğine ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır. Bu şekilde, hem işverenlerin talep etmiş olduğu alanlardaki işgücü eğitim programları, mesleki eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilecek hem de bölgenin ihtiyaç duyduğu alanlar tespit edilebilecektir.

Ajanslar ile işletmeler arasında kurulan hibe yollu ilişki, mesleki eğitim kurumlarının da devreye girmesi ile etkili bir iletişim mekanizmasına dönüşecektir.

e) Ajanslar Alternatif Aktif İstihdam Projelerine Destek Vermelidir: Ajansların uyguladıkları programlar incelendiğinde, daha çok mevcut işletmelere destek verecek mekanizmaların ve önceliklerin uygulandığı görülmektedir. Başta kadınlar olmak üzere girişimciliğin desteklenmesi ve yeni iş kuracak genç işsizlere yönelik programların geliştirilmesi, aktif istihdam politikaları açısından büyük önem arz etmektedir. Ajanslar destek mekanizmalarını gözden geçirerek, özellikle start-up, mikro kredi vb. programları geliştirerek uygulamalıdır. Ajanslar, istihdamın sağlanması için, girişimcileri de bu programlar hakkında bilgilendirmeli ve yararlanmalarını sağlamalıdır. Bununla birlikte, devlet tarafından tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca sağlanan destek ve teşviklerin, hangi işletmelere ve nasıl verildiğine ilişkin bir sistem geliştirilmeli ve bu sistem şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu şekilde kurumlar bağımsız bir denetim mekanizmasını otomatik olarak sağlayarak, desteklerden yararlanmak isteyen fakat başvuru yapmakta çekinen işletmelerin motive edilmesinde etkili olacaktır.

Etkin olmayan ajanslar ve etkin olmadıkları yılların verileri incelendiğinde; başta projelere ayırmış oldukları hibe miktarı ile sağlamış oldukları istihdamın orantılı olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, ajansların, projeleri desteklemek üzere uyguladıkları MDP'lerin önceliklerinin ilan edildiği belgeler olan başvuru rehberleri incelendiğinde; özellikle KOBİ MDP'lerinde birçok ajansın istihdamı artırıcı önceliklere yer vermesine rağmen, proje değerlendirme skalasında bu başlığın ekstra puan avantajı sağlamadığı ve performans kriteri açısından hedeflenen istihdamın gerçekleştirilmemesi durumunda uygulanması gereken cezai yaptırımlarla ilgili maddelerin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Uygulanan programlarda, yeni istihdam sağlamayı hedefleyen projelere, sağladıkları istihdam oranında ekstra puan verilirse, bu projeler daha yüksek puan alarak diğer projelerin önüne geçecek ve hibe desteğini kazanma şansları artacaktır. Böylece, projeler yoluyla istihdamı artırıcı motivasyon yükseltilecek ve ajanslar tarafından sağlanan hibe karşılığında, yeni istihdam sayısının artması sağlanacaktır.

f) Kurumlar Arası Görev Bölümü Yapılmalıdır: Son dönemde Türkiye’de birçok kurum tarafından, istihdam başta olmak üzere, yeni teşvik ve destek mekanizmaları uygulanmaktadır. Kalkınma Ajansları, İŞKUR, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, SGK, Kırsal Kalkınma Ajansları ve Belediyeler bu kurumlara örnek verilebilir. Fakat bu kurumlar arasında bölgesel uygulamalarda işbirliğine ilişkin henüz aktif bir mekanizma kurulmamıştır. Kamu kaynağının benzer alanlarda, benzer hedef kitlesine sunulması, hem yararlanıcıların kafa karışıklığına neden olmakta hem de kurumların zaman ve kaynak kaybına neden olmaktadır. Kurumlar, ajanslar tarafından bölgesel olarak hazırlanan bölge planlarına ve ajansların koordinasyonu ile uygulayacakları desteklere, kısa dönemde karar vermeli ve gerçekleştirmelidirler. Uzun dönemde ise destek ve teşvik mekanizmaları sadeleştirilerek, kurumlar arasındaki görev dağılımı net bir şekilde yapılmalı ve kurumların destek mekanizmalarına ilişkin mevzuatta düzenlemeye gidilmelidir.

Ajansların hizmet ettiği bölgelerde, başta İŞKUR olmak üzere, ilgili kurumlar ile ortak olarak işgücü veri takip sisteminin internet tabanlı olarak kurulması faydalı olacaktır. İşverenlerle sürekli irtibat halinde kalınarak, ortak araştırma, analiz ve takip sistemi ile ihtiyaç duyulan alanlara yönelik niteliklerde istihdam sağlayacak programlar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bölgede farklı kurumlar tarafından uygulanan programlar, kurulacak ortak bir yapı ile bölge planı öncelikleri gözetilerek belirlenebilirse, kaynak ve zaman israfının önüne geçilmesi sağlanabilir.

g) Ajanslar Birbirleri İle Ortak Çalışmalar Yapılmalıdır: Çalışmanın analiz sonuçları da göstermektedir ki; aynı dönemde benzer girdiler ve koşullar ile bazı ajanslar etkin olurken, bazı ajanslar etkin olamamıştır. Ajansların, diğer ajanslarla işbirliği yapması, tecrübe paylaşımında bulunması, ortak projeler yürütmesi ve beraber hareket etmesi, sinerjinin ortaya çıkmasına neden olacak ve ülkenin kalkınmasını sağlayacaktır. Ajanslar arasında kısa süreli uzman değişimi programları uygulanarak, tecrübe paylaşımı yapılabilir. Ayrıca düzenlenecek ortak MDP’ler sayesinde ajanslar arası işbirliği geliştirilebilir. Ajansların ortak proje uygulamaları ile işsizlik nedeniyle ortaya çıkan göç sorununu da, özendirici tedbir ve uygulamalarla çözüme ulaştırması sağlanabilir.

h) Ajansların Personel Politikası Yeniden Yapılandırılmalıdır: Analiz sonuçlarına göre etkin olmayan ajanslar incelendiğinde; potansiyel düzeltme oranları açısından, ajansta çalışan personel sayısının da, etkin olan ajanlara göre yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Bunun anlamı; etkin olmayan ajansların etkin olabilmesi için, referans ajansları dikkate alarak aynı performansa daha az personelle ulaştıkları gerçeğidir. Ajansların personel yapısı incelendiğinde; hızlı bir değişim içinde oldukları görülmüştür. Tecrübeli ve bölgeyi tanıyan uzmanların, farklı sebeplerle ajanslardan ayrıldığı, onlardan boşalan kadrolar için yeni uzman alınması sürecinin uzadığı, maaş ve diğer imkanlarda ortaya çıkan farklılıkların, personeli olumsuz yönde etkilediği yönünde görüşler bulunmaktadır. Bununla birlikte, ajans yönetim sisteminin yapısı itibariyle, her yıl değişen yönetim kurulu başkanlığı, yönetim açısından istikrar sorununu ortaya çıkartmakta ve bazı ajanslarda personel uyum problemleri yaşatmaktadır. Bu ve benzeri sorunların giderilmesi için, ajansların personel ile ilgili mevzuatının yeniden yapılandırılması önerilmektedir.

j) Ajanslar Bölgelerinin Potansiyeline Odaklanmalı ve Farklılaşmalıdır: Ajanslar, TÜBİTAK, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB gibi kurumlarında öncelikli destek alanları arasında olan, Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji-yoğun projelere yönelik MDP'ler uygulamaktadırlar. Farklı kamu kurumlarının uyguladığı, birbirinin benzeri olan bu programlardan yararlanacak işletmelerin azlığı ve bu projelerin teknoloji-yoğun sektörleri destekliyor olması nedeniyle, istihdama katkısının sınırlı olduğu açıktır. Ajansların diğer kamu kurum desteklerinden farklı olarak, bölgelerin sektörel önceliklerini, Ar-Ge kapasitelerini, işgücü niteliklerini de göz önünde bulundurarak, geri kalmış bölgelerde emek-yoğun sektörleri, gelişmiş bölgelerde ise teknoloji-yoğun sektörleri desteklemesi, hem işsizliğin önlenmesinde hem de geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere olan göçün engellenmesinde olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu tespit ve değerlendirmeler ışığında, kalkınma ajanslarının istihdam sağlama konusunda daha etkin olabilmeleri için; uyguladıkları politika ve programlarını bölgelere ve sektörlerle göre yeniden yapılandırmaları, diğer kurumlar ve birbirleri ile daha etkili iletişim kurarak ortak çalışmalar yapmaları, izleme ve değerlendirme mekanizmalarını daha aktif ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Kalkınma ajanlarının, bu gerekli değişiklikleri yapmasının yolu olarak, kuruluş kanununun

ve ilgili yönetmeliklerinin katılımcı bir anlayışla tekrar düzenlenerek, ajansların bölgesel olarak farklılaştığı yeni bir yapılanmaya gidilmesi önerilmektedir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, kalkınma ajanslarının, MDP'ler ile sağladığı yeni istihdam alanlarının sektörel yapısı incelenerek, işletmelerin hangi alanlarda işgücüne ihtiyaç duyduğu, sektörlerle göre yeni istihdamın maliyeti, niteliği gibi konuların tespit edilmesi, gelecek dönemde uygulayacağı desteklere yön vermesi açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- CAN, E. (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- CAN, E. ve D. Akdenizli Kocagül (2008). *Avrupa Birliği'nde Bölgesel Politikanın Gelişimi ve Yapısal Fonlar*. Ankara: TEPAV, Matsa Basımevi.
- DİNLER, Z. (2005). *Bölgesel İktisat*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- DOĞRUEL, F. (2012). *Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Ajansları*. İstanbul: TÜRKONFED.
- EURADA, (1999). *Creation, Development and Management of RDAs. Does it have to be so difficult?.* 4th Version, Bruxelles.
- FİLİZTEKİN, A, M. Barlo ve Ö. Kıbrıs (2011). *Türkiye'de Bölgesel Kalkınma: Farklılıklar, Bağıntılar ve Yeni Bir Mekanizma Tasarımı*. İstanbul: TÜRKONFED Yayınları, Mega Basım.
- GÖYMEN, K. (2010). *Türkiye'de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- HALKIER, H., M. Danson ve C. Damborg (1998). *Regional Development Agencies in Europe*. Regional Policy and Development Series 21. Regional Studies Association. London: Jessica Kingsley Publishers.
- HEKİMOĞLU, B. ve M. Altindeğer (2006). *Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları*. Samsun Valiliği Tarım İl Müdürlüğü Strateji Geliştirme Birimi Yayınları.
- OKTAY, E.Y. ve M. ES, (2013), “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal Politika Uygulamaları: Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) Örneği” 2. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı Konferans Bildirileri Kitabı*, 16-17 Mayıs 2013, Birinci Baskı, Diltemizler Reklam ve Matbaa, Malatya, (585-605)
- ÖZ, A.C. (2008). Yönetişim, Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Ajansları: Çukurova Kalkınma Ajansı Uygulaması. 2.*Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Çok Düzlemli Yönetişim Bildiri Kitabı, (25-26 Ekim 2007)*. 1.Basım, İzmir: TEPAV Yayınları No:37, (359-367).
- TARIM, A. (2001). *Veri Zarflama Analizi: Matematiksel Programlama Tabanlı Göreli Etkinlik Ölçüm Yaklaşımı*. Ankara: Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Araştırma-İnceleme-Çeviri Dizisi Sayı:15.

- TİFTİKÇİGİL, B.Y. (2009) Bölgesel Kalkınmada Aşağıdan Yukarıya Yönetim Anlayışı ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı. 4. *Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri*. Ankara: TODAİE Yayınları, 715-726.
- TURAN, M. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları: Nedir, Ne Değildir?*. 1.Baskı, Ankara: Yayed Yayınları.
- TOPRAK, Z. (2008). Yerelde Yönetişim Olgusunda Demokratik Kazanımları Teorik ve Pratik Temelli Yaklaşımlar (Türkiye ve İzmir). 2.*Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Çok Düzlemli Yönetişim Bildiri Kitabı (25-26 Ekim 2007)*. 1. Basım, İzmir: TEPAV Yayınları No:37, 325-355.
- TÜİK, (2014). *Hanehalkı İşgücü Araştırması Bölgesel Sonuçlar 2013*, Türkiye İstatistik Kurumu İşgücü ve Yaşam Koşulları Daire Başkanlığı İşgücü İstatistikleri Grubu.
- TÜİK, (2015c). *İstatistiklerle Türkiye 2014*. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara: TÜİK Matbaası, Yayın No:4380.
- YOLALAN, R. (1993). *İşletmeler Arası Göreli Etkinlik Ölçümü*. Ankara: MPM Yayınları, No:486.

Süreli Yayınlar

- AKYÜZ, C., İ. Yıldırım ve Y. Balaban (2015). Kağıt Sektöründe Yer Alan Firmaların Veri Zarflama Analizi Yardımıyla Etkinliklerinin Ölçümü. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi-International Journal of Economic and Administrative Studies*. Year:7, Winter 2015, ISSN:1307-9832, 23-38.
- ARSLAN, K. (2005). Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4.7, 275-294.
- BAKIRCI, F., E.D. Ekinci ve T. Şahinoğlu. (2014). Bölgesel Kalkınma Politikalarının Etkinliği: Türkiye Alt Bölgeler Bazında Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18.2, 281-298.
- COOPER, W.W., L. Shanling, L.M. Seiford, T. Kaoru, R.M. Thrall and J. Zhu (2001). Sensitivity And Stability Analysis in DEA: Some Recent Developments. *Journal of Productivity Analysis*. Kluwer Academic Publishers, Boston, 15, 217-246.
- ÇALI, H.H. (2011). Türkiye’de Kalkınma Ajanslarında Denetim Sorunsalı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15.2, 419-442.
- GÖKTOLGA, Z.G. ve A. Artut (2014). İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte’lerinin Bulanık Veri Zarflama Analizi İle Etkinlik Ölçümü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 15,1. 55-75.

- DEMİR, E. ve M. Durakoğlu (2013). Çorum İlindeki Liselerin 2012-2013 Eğitim Öğretim Sürecindeki Etkinliğinin Veri Zarflama Analizi İle Ölçülmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6,1. 19-42.
- DYSON, R.G., R. Allen, A.S. Camanho, V.V. Podinovski, C.C. Sarrico, E.A. Shale. (2001). Pitfalls And Protocols in DEA. *European Journal of Operational Research*. 132,2. 245-259.
- ELİTAŞ, C. ve A. Eleren. (2007). Çimento Sektöründe İMKB'ye Kayıtlı İşletmelerin Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle Etkinlik Analizi. *Ekonomik Yaklaşım*, 18,64. 103-122.
- ENGİN, C. (2011). Kalkınma Ajansları: Türkiye ve İngiltere Ülke Örnekleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 3,2. 65-77.
- HASANOĞLU, M. ve Z. Aliyev. (2006). Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Sayıştay Dergisi*. 60. 81-103.
- KUTLAR, A. ve A. Babacan. (2008). Türkiye'deki Kamu Üniversitelerinde CCR Etkinliği-Ölçek Etkinliği Analizi: DEA Tekniği Uygulaması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15. 148-172.

Diğer Yayınlar

- AHIKA. (2010). TR 71 (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde) Bölge Planı 2010-2013. Aksaray.
- AKPINAR, R. (2004). Bölgesel Gelişme Dinamikleri ve Kurumsal Yansımaları Yerel Büyüme Koalisyonları/Bölgesel Kalkınma Ajansları Deneyimi. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*, Ankara: DPT.
- ALÇILAR, B. (2006). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Devlet Üniversiteleri İçin Performansa Dayalı Bütçe Tahsis Modeli. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- ANİÇ, A. (2015). (aykut.anic@kalkinma.gov.tr). İller İtibariyle Ajans Bilgileri, Mete Kaan NAMAL'a kişisel e-posta. [mknamal@bakka.gov.tr]. (17.03.2015).
- ANKARAKA. (2011), Ankara Bölge Planı 2011-2013. Ankara.
- ANKARAKA. (2015a). 2014-2023 Ankara Bölge Planı. Ankara.
- BAKA. (2010), TR 61 Bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur) Bölge Planı 2010-2013. Isparta.
- BAKKA. (2010). Batı Karadeniz Bölgesi (Zonguldak, Karabük, Bartın) Bölge Planı 2010-2013. Zonguldak.

- BEBKA.* (2011). TR 41 Bursa, Eskişehir, Bilecik 2010-2013 Bölge Planı. Bursa.
- BEBKA.* (2015a). TR 41 Bursa, Eskişehir, Bilecik 2014-2023 Bölge Planı. Bursa.
- DAKA.* (2011). TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı (Bitlis, Hakkari, Muş ve Van). Van.
- DİKA.* (2011). TRC3 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2010-2013. Mardin.
- DOĞAKA.* (2010). TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Bölge Planı 2010-2013. Hatay.
- DOKA.* (2010). TR 90 Doğu Karadeniz Bölge Planı 2010-2013. Trabzon.
- DOKA.* (2015a). TR 90 Doğu Karadeniz Bölge Planı 2014-2013. Trabzon.
- DPT.* (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. DPT:1664. Ankara.
- DPT.* (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. Ankara.
- DPT.* (1990). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994. DPT:2174. Ankara.
- DPT.* (1996). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000. Ankara.
- DPT.* (2000a). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT:2502, ÖİK:523. Ankara.
- DPT.* (2000b). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005. Ankara.
- DPT.* (2006a). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2007-2013. Ankara.
- DPT.* (2006b). Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Bölgesel Gelişme Ana Planı. Ankara.
- DPT.* (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT: 2766, ÖİK: 702. Ankara.
- EY.* (2013). İzmir Kalkınma Ajansı 2008 Yılı KOBİ Mali Destek Programı ve Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Uygulama Sonrası Değerlendirme Çalışmaları Sonuç Raporu. Ernst Young. İstanbul.
- FKA.* (2010). TRB1 2010-2013 Bölge Planı. Malatya.
- GEKA.* (2010). TR 32 Düzey 2 Bölgesi Aydın-Denizli-Muğla 2010-2013 Bölge Planı. Aydın.
- GMKA.* (2010). TR 22 Güney Marmara Bölge Planı 2010-2013. Balıkesir.
- GMKA.* (2014a). TR 22 Güney Marmara Bölge Planı 2014-2023. Balıkesir.
- Kalkınma Bakanlığı.* (2011). Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara.

- Kalkınma Bakanlığı.* (2012). Yöresel Desenler, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı.* (2013a). Kalkınma Ajansları 2012 Faaliyet Raporu. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı.* (2013b). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı.* (2013c). İllerin Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011). Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı.* (2014b). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu. KB:2888, ÖİK:718. Ankara.
- KARACADAĞ.* (2011). TRC2 Bölgesi (Diyarbakır, Şanlıurfa) 2011-2013 Bölge Planı. Şanlıurfa.
- KARACADAĞ.* (2013a). TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa) Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. Şanlıurfa.
- KARATAŞ, S.* (2014). Bir Devlet Bankasının Şubelerinin Performanslarının Veri Zarflama Analizi İle İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KÖKSAL, C.D.* (2001). Veri Zarflama Analizi İle Bankacılıkta Göreceli Verimlilik Ölçümü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- KUDAKA.* (2011). TRA1 Düzey 2 2011-2013 Bölge Planı. Ankara.
- KUZKA.* (2011). TR82 Düzey 2 Bölgesi (Kastamonu, Çankırı, Sinop İlleri) 2011-2013 Bölge Planı. Kastamonu.
- İKA.* (2010). TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Bölge Planı 2010-2013). Gaziantep.
- İSTKA.* (2010). TR1 2010-2013 İstanbul Bölge Planı. İstanbul.
- İSTKA.* (2014a). TR1 2014-2023 İstanbul Bölge Planı. İstanbul.
- İZKA.* (2008). Avrupa’da Kalkınma Ajansları. İzmir.
- İZKA.* (2010). İzmir Bölge Planı 2010-2013. İzmir.
- MARKA.* (2010). TR 42 Doğu Marmara Bölge Planı 2010-2013. Kocaeli.
- MARKA.* (2015a). Doğu Marmara 2014-2023 Bölge Planı. Kocaeli.
- MEVKA.* (2010). TR52 Düzey 2 Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı. Konya.
- OKA.* (2012a). TR83 Bölgesi Mevcut Durum Analizi. Samsun.

- OKURSOY, A. ve D. Tezsürücü. (2014). Veri Zarflama Analizi ile Göreli Etkinliklerin Karşılaştırılması: Türkiye’deki İllerin Kültürel Göstergelerine İlişkin Bir Uygulama. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 21,2. xx-xx.
- ORAN. (2010). TR 72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) Bölgesi 2010-2013 Bölge Planı. Kayseri.
- ORAN. (2015a). TR 72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. Kayseri.
- ÖZDEMİR, A. ve E. Demirelli. (2013). Ağırlık Kısıtlı Veri Zarflama Analizi İle Mevduat Bankalarının Etkinlik Ölçümüne Yönelik Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 9,19. xx-xx.
- Resmi Gazete. (2006). 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. 8 Şubat 2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2008a). 2006/61 Esas, 2007/91 Karar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı. 23 Şubat 2008 tarihli ve 26796 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2008b). Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. 8 Kasım 2008 tarihli ve 27048 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2013). 2013/4748 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. 31 Mayıs 2013 tarihli ve 28663 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2014a). 6552 Sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun. 11 Eylül 2014 tarihli ve 29116 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (2014b). Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofisleri Yönetmeliği. 27 Ağustos 2014 tarihli ve 29101 sayılı Resmi Gazete.
- SARIHAN, Z. (2011). Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları’nın Rolü Ve Türkiye Uygulamaları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SERKA. (2010). TRA2 Düzey 2 Bölgesi (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) 2010-2013 Bölge Planı. Ağrı.
- SERKA. (2014a). TRA2 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. Ağrı.
- SUGÖZÜ, İ.H. ve M. ATAY POLAT. (2011). Bölgesel Kalkınmada Güneydoğu Anadolu Projesi ile Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü Ve Bir Karşılaştırma. *1.Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı*. Malatya.
- ŞEN, Z. (2004). Türkiye’nin Avrupa Birliği Adaylığı Ve Katılım Öncesi Stratejisi Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun

Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*, Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Ekonomik ve Mali Konular Dairesi Başkanlığı.

TAMER, A. (2008). Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri. *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*. Ankara: DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Yayın No:DPT 2757.

TEZSÜRÜCÜ, D. ve Ç. Sofyahoğlu (2015). AHS –VZA Yöntemi ile Tedarikçilerin Performans Değerlendirmesi: Beyaz Eşya Sektöründe Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 33. 113-128.

TİFTİKÇİGİL B.Y. (2010). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Dönüşüm Ve Kalkınma Ajansları Üzerinde Bir Değerlendirme. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TRAKYAKA. (2010). 2010-2013 TR 21 Trakya Bölge Planı Tekirdağ, Edirne, Kırklareli. Tekirdağ.

YÜCEYILMAZ, H. (2007). Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YAVUZ, B. (2012). Veri Zarflama Analizi Yöntemi İle OECD Ülkeleri Etkinlik Değerlendirmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

YÜKSEL, A. (2014). Türkiye'de Devlet Üniversitelerinde Uygulanan Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminin Vakıf Üniversitelerine Uygulanabilirliği Ve Veri Zarflama Analizi İle Fakültelerin Etkinliklerinin Ölçülmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ZAFER. (2010). TR 33 Bölgesi Bölge Planı 2010-2013. Kütahya.

ZAFER (2014a). TR 33 Bölgesi Bölge Planı 2014-2023. Kütahya.

İnternet Kaynakları

- AHİKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ahika.gov.tr/assets/ilgilidosyalar/2011-Yili-Ajans-Faaliyet-Raporu.pdf> (01.05.2015).
- AHİKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ahika.gov.tr/assets/ilgilidosyalar/2012-Yili-Ajans-Faaliyet-Raporu.pdf> (01.05.2015).
- AHİKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ahika.gov.tr/assets/ilgilidosyalar/2013-Yili-Ajans-Faaliyet-Raporu.pdf> (01.05.2015).
- AHİKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ahika.gov.tr/assets/ilgilidosyalar/2014-Yili-Ajans-Faaliyet-Raporu.pdf> (01.05.2015).
- ANKARAKA. (2012). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.ankaraka.org.tr/tr/files/yayinlar/2011-faaliyet-raporu.pdf> (12.01.2015).
- ANKARAKA. (2013). *2012 Yılı Faaliyet Raporu*. [http://www.ankaraka.org.tr/tr/files/yayinlar/ raporlar/faaliyet-2012.pdf](http://www.ankaraka.org.tr/tr/files/yayinlar/raporlar/faaliyet-2012.pdf), Erişim tarihi: 12.01.2015.
- ANKARAKA. (2014). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.ankaraka.org.tr/tr/publication.asp?id=2092> (14.01.2015).
- ANKARAKA. (2015b). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. [http://www.ankaraka.org.tr/tr/publication .asp?id=2580](http://www.ankaraka.org.tr/tr/publication.asp?id=2580) (22.01.2015).
- BAKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.baka.org.tr/uploads/13662119522011YiliBAKA FaaliyetRaporu.pdf> (11.05.2015).
- BAKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.baka.org.tr/uploads/13662082752012YiliBAKA FaaliyetRaporu.pdf> (11.05.2015).
- BAKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.baka.org.tr/uploads/13981915752013YiliFaaliyetRaporu.pdf> (11.05.2015).
- BAKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.baka.org.tr/uploads/1429121054BAKA2014YiliFaaliyetRaporu.pdf> (11.05.2015).
- BAKKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://bakka.gov.tr/assets/raporlar/ilgilidosyalar/BAKKA%202011_FAALİYET RAPORU.pdf (31.05.2015).
- BAKKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://bakka.gov.tr/assets/raporlar/ilgilidosyalar/BAKKA2012FR.pdf> (31.05.2015).
- BAKKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://bakka.gov.tr/assets/Planlama1/faaliyet_raporlari/bakka_2013_yillik_faaliyet.pdf (31.05.2015).
- BAKKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://bakka.gov.tr/assets/raporlar/2014FRSon.pdf> (31.05.2015).

- BEBKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.bebka.org.tr/admin/datas/sayfas/files/2011%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (11.05.2015).
- BEBKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.bebka.org.tr/admin/datas/yayins/2012_faaliyetraporulow.pdf (11.05.2015).
- BEBKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.bebka.org.tr/admin/datas/yayins/2014_yili_ajans_faaliyet_raporu_23_02_2015_rev1.pdf (11.05.2015).
- BEBKA. (2015b). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.bebka.org.tr/admin/datas/yayins/2014_yili_ajans_faaliyet_raporu_23_02_2015_rev1.pdf (11.05.2015).
- ÇKA. (2011). *Çukurova Kalkınma Ajansı Mali Destek Programları Değerlendirme Raporu*. http://www.technopolisgroup.com/resources/downloads/reports/%20degiserlendirme_raporu.pdf (11.05.2012).
- ÇKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.cka.org.tr/dosyalar/%C3%87.K.A.%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet.pdf> (14.05.2015).
- ÇKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.cka.org.tr/dosyalar/2012CKAFaaliyetRaporu05042013.pdf> (14.05.2015).
- ÇKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.cka.org.tr/dosyalar/CUKUROVA_KALKINMA_AJANSI_2013_YILI_FAALIYET_RAPORU.pdf (14.05.2015).
- ÇKA. (2015a). *Mevcut Durum Analizi*. http://www.cka.org.tr/dosyalar/mevcut_durum_analizi27062011.pdf (30.12.2015).
- ÇKA. (2015b). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.cka.org.tr/dosyalar/2014_Faaliyet_Raporu.pdf (14.05.2015).
- DAKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.daka.org.tr/panel/files/files/belgeler/kurumsal/2011_Ara_Faaliyet_Raporu.pdf (15.05.2015).
- DAKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.daka.org.tr/panel/files/files/belgeler/kurumsal/2012_faaliyet_raporu.pdf (15.05.2015).
- DAKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.daka.org.tr/panel/files/files/belgeler/kurumsal/2013_Faaliyet_raporu.pdf (15.05.2015).
- DAKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.daka.org.tr/panel/files/files/belgeler/kurumsal/2014_Faaliyet_raporu.pdf (15.05.2015).
- DDK. (2014). *Türkiye'nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi Konulu Araştırma ve İnceleme Raporu*. <http://www.tccb.gov.tr/ddk/20140130-2014-03.PDF> (10.05.2015).

- DİKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dika.org.tr/photos/files/2011_faaliyet.pdf (19.05.2015).
- DİKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dika.org.tr/photos/files/dika_katalog_icsayfalar_web.pdf (19.05.2015).
- DİKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. [http://www.dika.org.tr/photos/files/Faaliyet%20Raporu%20\(2013\).pdf](http://www.dika.org.tr/photos/files/Faaliyet%20Raporu%20(2013).pdf) (19.05.2015).
- DİKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dika.org.tr/photos/files/D%C4%B0KA_Ajans_Y%C4%B1ll%C4%B1k_Faaliyet_Raporu_2014.pdf (19.05.2015).
- DOĞAKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dogaka.org.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_503_MI3E90OH_2011-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf (04.05.2015).
- DOĞAKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dogaka.org.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_504_UD4E71MP_2012-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf (04.05.2015).
- DOĞAKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dogaka.org.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_505_RL2C70LX_2013-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf (04.05.2015).
- DOĞAKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.dogaka.org.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_505_RL2C70LX_2013-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf (04.05.2015).
- DOKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_20/1423850290-2010_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (24.05.2015).
- DOKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_23/1423850608-2012_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (24.05.2015).
- DOKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_25/14238512182013_YILI_AJANS_FAALIYET_RAPORU.pdf (24.05.2015).
- DOKA. (2015b). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_51/1429253434-2014_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (24.05.2015).
- DPT. (2009). *Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu*. http://www.arastirma.boun.edu.tr/_files/apk/kalkinma_ajanslari_destek_yoneti_m_kilavuzu.pdf (24.04.2015).

- EUROSTAT. (2015). *NUTS Principles and Characteristics*. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/principles-and-characteristics> (23.06.2015).
- FKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.fka.org.tr/ContentDownload/2011%20Ajans%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (14.05.2015).
- FKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.fka.org.tr/ContentDownload/FkaEtkinlikRaporu-2012.pdf> (14.05.2015).
- FKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.fka.gov.tr/ContentDownload/FkaEtkinlik2013.pdf> (14.05.2015).
- FKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.fka.org.tr/ContentDownload/2014%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (14.05.2015).
- GEKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19urljuui8lt17o11q391aa1gds8.pdf (21.04.2015).
- GEKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19urlmfd19mva701vh8tms103j8.pdf (21.04.2015).
- GEKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19urlpvtjm7q1eguhau1dcn1aj48.pdf (21.04.2015).
- GEKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19urlpvtjm7q1eguhau1dcn1aj48.pdf (21.04.2015).
- GMKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/faaliyet_raporu/2011/index.html (19.04.2015).
- GMKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/faaliyet_raporu/2011/index.html (19.04.2015).
- GMKA. (2014b). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/faaliyet_raporu/2013/index.html (19.04.2015).
- GMKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/faaliyet_raporu/2014/index.html (19.04.2015).
- Kalkınma Bakanlığı. (2014a). *Kalkınma Ajansları 2013 Faaliyet Raporu*. http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/view/15994/Kalk%C4%B1nma_Ajanslar%C4%B1_2013_Y%C4%B1%C4%B1_Genel_Faaliyet_Raporu.pdf (24.04.2015).
- Kalkınma Bakanlığı. (2015). *Beş Yıllık Kalkınma Planları*. <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/BesYillikKalkinmaPlani.aspx> (08.08.2015).

- KARACADAĞ. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.karacadag.org.tr/ContentDownload/2011%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> (18.05.2015).
- KARACADAĞ. (2013b). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.karacadag.org.tr/ContentDownload/KKA%202012%20faaliyet%20raporu.pdf> (18.05.2015).
- KARACADAĞ. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. [http://karacadag.org.tr/ContentDownload/2013%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20\(16.04.2014\).pdf](http://karacadag.org.tr/ContentDownload/2013%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20(16.04.2014).pdf) (18.05.2015).
- KARACADAĞ. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.karacadag.org.tr/ContentDownload/2014%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> (18.05.2015).
- KUDAKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kudaka.org.tr/ekler/c2764-2011_yillik_faaliyet_raporu.pdf (23.05.2015).
- KUDAKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kudaka.org.tr/ekler/b3b03-2012_yillik_faaliyet_raporu.pdf (23.05.2015).
- KUDAKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Ara Faaliyet Raporu*. http://www.kudaka.org.tr/ekler/76b5a-2013_ara_faaliyet_raporu.pdf (23.05.2015).
- KUDAKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kudaka.org.tr/ekler/6255a-2014_yili_faaliyet_raporu.pdf (23.05.2015).
- KUZKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kuzka.org.tr/dosya/2011_yillik_faaliyet_raporu.pdf (28.05.2015).
- KUZKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kuzka.org.tr/dosya/2012_yillik_faaliyet_raporu.pdf (28.05.2015).
- KUZKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kuzka.org.tr/dosya/2013_yillik_faaliyet_raporu.pdf (28.05.2015).
- KUZKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.kuzka.org.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_200_IH1Y35XR_2014-ajans-yillik-faaliyet-raporu.pdf (28.05.2015).
- İKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ika.org.tr/upload/yazilar/2011-Yili-Faaliyet-Raporu-758334.pdf> (17.05.2015).
- İKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ika.org.tr/upload/yazilar/2012-Yili-Faaliyet-Raporu-798683.pdf> (17.05.2015).
- İKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ika.org.tr/upload/yazilar/2013-Yili-Faaliyet-Raporu-656644.pdf> (17.05.2015).

- İKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://ika.org.tr/upload/yazilar/2014-Yili-Faaliyet-Raporu-630559.pdf> (17.05.2015).
- İSTKA. (2012). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.istka.org.tr/content/pdf/2011_Faaliyet_Raporu.pdf (15.02.2015).
- İSTKA. (2013). *2012 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.istka.org.tr/content/pdf/2012_Faaliyet_Raporu.pdf (15.02.2015).
- İSTKA. (2014b). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.istka.org.tr/content/pdf/istanbul-Kalkinma-Ajansi-2013-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf> (15.02.2015).
- İSTKA. (2015). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.istka.org.tr/content/pdf/iSTKA-2014-FAALİYET-RAPORU.pdf> (15.06.2015).
- İZKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.izka.org.tr/files/planlama/7_faaliyet_raporlari/2011/faaliyetraporu2011.pdf (25.04.2015).
- İZKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.izka.org.tr/files/planlama/7_faaliyet_raporlari/2012/faaliyetraporu2012.pdf (25.04.2015).
- İZKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.izka.org.tr/files/planlama/7_faaliyet_raporlari/2013/faaliyetraporu2013.pdf (25.04.2015).
- İZKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://izka.org.tr/files/2015/faaliyetraporu.pdf> (25.04.2015).
- MARKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/2011%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (09.05.2015).
- MARKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/2012_FaaliyetRaporu.pdf (09.05.2015).
- MARKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.marka.org.tr/Uploads/Files/2013_FaaliyetRaporu.pdf (09.05.2015).
- MARKA. (2015b). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.marka.org.tr/uploads/files/Faaliyet%20raporu/2014Y%C4%B1%C4%B1FaaliyetRaporu_11.03.2015.pdf (09.05.2015).
- MEVKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2011_ajans_faaliyet_raporu?articleID=eCBZ53qGHIW0pgUmMES2Qw%3D%3D (14.05.2015).
- MEVKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2011_ajans_faaliyet_raporu?articleID=eCBZ53qGHIW0pgUmMES2Qw%3D%3D (14.05.2015).

- MEVKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2013_ajans_faaliyet_raporu?articleID=ddwE90dobQjH%2FfmUVHa%2BUQ%3D%3D (14.05.2015).
- MEVKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2014_ajans_faaliyet_raporu?articleID=%2FdIixZU5%2FfW9a5BE3nA2oA%3D%3D (14.05.2015).
- MOUNTFORD, D. (2009). Organising for local development: The role of local development agencies. *Summary Report*. OECD. <http://www.oecd.org/cfe/leed/44682618.pdf> (05.11.2014).
- OKA. (2012b). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.oka.org.tr/Documents/OKA2011YILI%20FAALİYETRAPORU.pdf> (22.05.2015).
- OKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.oka.org.tr/Documents/OKA_2012_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (22.05.2015).
- OKA. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.oka.org.tr/Documents/OKA_2013_faaliyet_raporu_.pdf (22.05.2015).
- OKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. [http://www.oka.org.tr/Documents/2014%20-%20AJANS%20YILLIK%20FAALİYET%20RAPORU%20\(4\).pdf](http://www.oka.org.tr/Documents/2014%20-%20AJANS%20YILLIK%20FAALİYET%20RAPORU%20(4).pdf) (22.05.2015).
- ORAN. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/Faaliyet_Raporlari/ORAN_2011_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (03.05.2015).
- ORAN. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/Faaliyet_Raporlari/ORAN_2012_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (03.05.2015).
- ORAN. (2014). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/ORAN_2013_Faaliyet_Raporu/index.html (03.05.2015).
- ORAN. (2015b). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. http://www.oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/ORAN_2014_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf (03.05.2015).
- ÖZEN, P. (2005) *Bölgesel Kalkınma Ajansları*. <http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/bolgeselkalkinmabilginotu.pdf> (22.06.2015).
- PINAR, A. (2014) *2010 Yılı Ekonomik Gelişme Mali Destek Programı Etki Analizi*. <http://www.karacadag.org.tr/ContentDownload/ETK%C4%B0%20ANAL%C4%B0Z%C4%B0%20K%C4%B0TAP%2016%2006%202014%20Son%20Ver.pdf> (18.05.2015).

- Sayıştay Başkanlığı. (2014). *Kalkınma Ajansları 2013 Yılı Genel Denetim Raporu*. <http://www.sayistay.gov.tr/rapor/kal/2013%20Kalk%C4%B1nma%20Ajanslar%C4%B1%20Genel%20Raporu.pdf> (21.05.2015).
- SERKA. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.serka.gov.tr/store/file/common/9598b70f39bec86f9043d8d7b293219e.pdf.pdf> (18.05.2015).
- SERKA. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.serka.gov.tr/store/file/common/3e460c11440eb4c105df7fab011ca5b3.pdf> (18.05.2015).
- SERKA. (2014b). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.serka.gov.tr/store/file/common/4d5c13f2090e56487ea3a8ebaada203e.pdf> (18.05.2015).
- SERKA. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.serka.gov.tr/store/file/common/be2bc85910a9a64d8141a88b69a7d174.pdf> (18.05.2015).
- TRAKYAKA. (2012). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.trakyaka.org.tr/uploads/docs/faaliyet%20raporu_2011.pdf (25.05.2014).
- TRAKYAKA. (2013). *2012 Yılı Faaliyet Raporu Ocak-Aralık*. www.trakyaka.org.tr/uploads/docs/2012_yilsonu_fr.pdf (25.05.2014).
- TRAKYAKA. (2015). *2014 Yılı Faaliyet Raporu Ocak-Aralık*. www.trakyaka.org.tr/uploads/docs/772015EEtQHg.pdf (25.04.2015).
- TBMM. (2005). *Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı ve Avrupa Birliği Uyum ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/950)*. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss920m.htm> (21.08.2015).
- TBMM. (2006). *5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Genel Gerekçesi*. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss920m.htm> (10.10.2015).
- TÜİK. (2015a). *Bölgesel İstatistikler*. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/degiskenlerUzerindenSorgula.do?durum=acKapa&menuNo=129&altMenuGoster=1&secilenDegiskenListesi=> (02.07.2015).
- TÜİK. (2015b). *Düzey 2 2014 Nüfus İstatistikleri*. <http://rapory.tuik.gov.tr/22-10-2015-19:04:01-70503901321189171911739609718.html> (05.09.2015).
- TVA. (2014). *History of TVA: From the New Deal to a New Century*. <http://www.tva.com/abouttva/history.htm> (18.06.2014).
- ZAFER. (2012). *2011 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.zafer.org.tr/kurumsal/hakimizda/faaliyet-raporlari/viewdownload/45-faaliyet-raporlar/233-2011-yl-faaliyet-raporu.html> (22.05.2015).

- ZAFER. (2013). *2012 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.zafer.org.tr/kurumsal/hakkimizda/faaliyet-raporlari/viewdownload/45-faaliyet-raporlar/557-2012-yl-faaliyet-raporu.html> (22.05.2015).
- ZAFER. (2014b). *2013 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.zafer.org.tr/kurumsal/hakkimizda/faaliyet-raporlari/viewdownload/45-faaliyet-raporlar/833-2013-yl-faaliyet-raporu.html> (22.05.2015).
- ZAFER. (2015). *2014 Yılı Ajans Faaliyet Raporu*. <http://www.zafer.org.tr/kurumsal/hakkimizda/faaliyet-raporlari/viewdownload/45-faaliyet-raporlar/1227-2014-yl-faaliyet-raporu.html> (22.05.2015).

EKLER

EK 1: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajanslarının Desteklediği Projeler Kapsamında Sağlanan Yeni İstihdam Tablosu

PROJELER KAPSAMINDA YENİ İSTİHDAM (KİŞİ)						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	Toplam
TR10	İSTKA	314	582	59	204	1.159
TR21	TRAKYA	61	97	45	9	212
TR22	GMKA	162	297	119	223	801
TR31	İZMİR	133	63	129	124	900
TR32	GEKA	48	0	127	275	450
TR33	ZAFER	287	175	62	293	817
TR41	BEBKA	240	151	24	442	857
TR42	MARKA	263	0	34	119	864
TR51	ANKARA	0	280	259	387	926
TR52	MEVLANA	511	1.120	256	609	2.836
TR61	BAKA	311	206	605	418	1.540
TR62	ÇKA	687	601	757	503	3.630
TR63	DOĞAKA	282	13	365	6	666
TR71	AHİLER	79	70	252	244	645
TR72	ORAN	431	333	287	374	1.425
TR81	BAKKA	535	366	127	216	1.244
TR82	KUZKA	0	613	407	266	1.286
TR83	OKA	0	701	0	1.093	2.581
TR90	DOKA	87	154	189	199	629
TRA1	KUDAKA	206	278	14	237	735
TRA2	SERHAT	256	130	0	120	506
TRB1	FIRAT	481	322	969	378	2.150
TRB2	DAKA	0	0	605	150	1.779
TRC1	İPEKYOLU	285	150	217	175	827
TRC2	KARACADAĞ	413	0	607	550	2.019
TRC3	DİKA	367	0	754	175	1.688
TOPLAM		6.439	6.702	7.269	7.789	28.199

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporları, Kalkınma Ajansları İzleme Birimlerinden elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir. Devam eden projelerde öngörülen, biten projelerde gerçekleşen istihdam rakamları toplamı yazılmıştır.

EK 2: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajansları Tarafından Desteklenen Proje Sayısı Tablosu

AJANSLAR TARAFINDAN DESTEKLEN PROJE SAYISI						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	Toplam
TR10	İSTKA	113	93	105	134	445
TR21	TRAKYA	51	77	65	39	232
TR22	GMKA	54	72	86	62	274
TR31	İZMİR	53	28	37	69	434
TR32	GEKA	53	0	69	52	174
TR33	ZAFER	64	58	87	69	278
TR41	BEBKA	62	63	33	65	223
TR42	MARKA	73	0	36	69	241
TR51	ANKARA	108	4	51	70	233
TR52	MEVLANA	152	94	106	54	473
TR61	BAKA	36	66	64	55	221
TR62	ÇKA	117	98	93	91	587
TR63	DOĞAKA	89	48	90	61	288
TR71	AHİLER	41	28	74	43	186
TR72	ORAN	60	60	69	65	254
TR81	BAKKA	37	68	34	68	207
TR82	KUZKA	0	66	47	54	167
TR83	OKA	35	89	47	87	333
TR90	DOKA	82	71	91	57	301
TRA1	KUDAKA	71	64	57	57	249
TRA2	SERHAT	63	47	70	41	221
TRB1	FIRAT	58	56	48	49	211
TRB2	DAKA	12	27	48	47	271
TRC1	İPEKYOLU	75	70	73	59	277
TRC2	KARACADAĞ	69	0	85	69	300
TRC3	DİKA	63	0	94	36	256
TOPLAM		1.691	1.347	1.759	1.622	7.336

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporları, Kalkınma Ajansları İzleme Birimlerinden elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.

EK 3: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajansları Tarafından Projelere Sağlanan Hibe Tutarları Tablosu

AJANSLAR TARAFINDAN PROJELERE SAĞLANAN HİBE TUTARI (TL)						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
TR10	İSTKA	46.172.036	50.758.138	50.957.017	56.394.850	204.282.041
TR21	TRAKYA	8.070.026	12.681.846	9.617.221	1.646.101	32.015.194
TR22	GMKA	5.205.941	14.309.562	10.242.855	6.957.659	36.716.017
TR31	İZMİR	7.849.323	11.823.369	17.929.647	9.822.787	47.425.126
TR32	GEKA	8.351.286	0	14.771.282	13.872.016	36.994.583
TR33	ZAFER	7.589.173	16.531.605	16.040.351	15.643.237	55.804.366
TR41	BEBKA	9.129.672	11.548.764	13.849.300	13.529.237	48.056.973
TR42	MARKA	13.106.964	0	9.942.567	9.806.386	32.855.917
TR51	ANKARA	0	15.511.561	8.425.010	13.913.443	37.850.014
TR52	MEVLANA	15.735.157	9.915.346	17.861.824	18.560.834	62.073.160
TR61	BAKA	8.218.680	14.330.685	15.303.747	15.400.797	53.253.908
TR62	ÇAĞA	18.508.343	25.645.413	21.536.918	25.229.915	90.920.589
TR63	DOĞA	9.344.866	10.418.069	20.971.199	17.513.174	58.247.308
TR71	AHİLER	3.466.622	8.316.910	12.774.464	14.624.863	39.182.859
TR72	ORAN	8.802.178	15.106.489	11.595.766	17.276.756	52.781.189
TR81	BAKKA	8.500.815	10.611.649	11.088.908	14.667.904	44.869.276
TR82	KUZKA	0	10.360.117	9.505.024	12.895.723	32.760.863
TR83	OKA	16.200.086	14.140.752	5.154.493	22.864.354	58.359.686
TR90	DOKA	0	7.472.940	12.025.166	11.655.534	31.153.640
TRA1	KUDAKA	12.256.125	14.295.253	8.478.064	11.088.605	46.118.048
TRA2	SERHAT	14.659.785	9.097.925	9.235.157	13.131.382	46.124.248
TRB1	FIRAT	15.560.127	12.221.253	9.742.840	3.253.130	40.777.350
TRB2	DAKA	611.761	13.361.071	13.357.864	19.815.540	47.146.236
TRC1	İPEKYOLU	13.385.942	15.474.626	16.853.959	5.830.805	51.545.332
TRC2	KARACADAĞ	14.939.858	0	18.389.209	23.013.051	56.342.118
TRC3	DİKA	11.821.671	0	16.217.963	3.263.138	31.302.772
TOPLAM		277.486.437	323.933.343	381.867.813	391.671.220	1.374.958.813

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.*

*(1) Proje sayılarında sözleşme imzalamaya tarihi esas alınmıştır. Örneğin, 2013 yılında sözleşmesi imzalanan bir destek programı 2012 yılında ilan edilmiş olsa da sadece 2013 yılında gösterilmiştir.

(2) Faaliyet raporlarında gösterilen gerçekleşen destek ödeme tutarı yazılmıştır.

(3) İlgili yılda, sözleşme imzalanan projelerin bütçeleri itibarıyla, öngörülen hibe ve eş finansman tutarları toplamı yazılmıştır.

EK 4: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajansları Tarafından Projelere Sağlanan Hibe Tutarları Tablosu

AJANSLAR TARAFINDAN PROJELER VERİLEN HİBE İLE PROJE SAHİBİ TARAFINDAN PROJEDE KULLANILAN EŞ FİNANSMAN TOPLAMI						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
TR10	İSTKA	81.335.863	69.541.301	87.203.223	96.161.756	334.242.143
TR21	TRAKYA	15.601.152	25.227.675	21.624.347	17.399.394	79.852.568
TR22	GMKA	18.804.083	26.701.524	24.096.406	20.671.993	90.274.006
TR31	İZMİR	14.926.519	26.616.873	45.364.500	56.360.352	143.268.244
TR32	GEKA	20.468.780	0	37.595.030	48.686.748	106.750.557
TR33	ZAFER	34.619.508	39.104.572	25.196.571	60.913.141	159.833.792
TR41	BEBKA	21.277.518	23.545.210	24.008.792	67.709.917	136.541.437
TR42	MARKA	26.415.007	0	17.905.424	20.676.894	64.997.325
TR51	ANKARA	33.973.879	0	17.775.120	44.782.635	96.531.634
TR52	MEVLANA	35.327.622	23.881.028	41.820.692	28.505.810	129.535.152
TR61	BAKA	18.882.407	26.516.661	26.866.136	30.902.101	103.167.305
TR62	ÇKA	57.421.988	42.900.793	60.661.620	59.300.851	220.285.252
TR63	DOĞAKA	25.451.454	22.733.603	49.022.676	36.501.976	133.709.710
TR71	AHİLER	19.504.259	9.444.213	49.215.188	24.473.862	102.637.522
TR72	ORAN	39.432.545	32.860.391	35.600.761	46.547.284	154.440.980
TR81	BAKKA	19.480.010	21.592.390	18.560.567	25.854.350	85.487.317
TR82	KUZKA	0	24.911.603	28.641.128	26.164.648	79.717.378
TR83	OKA	40.870.491	30.135.054	7.604.089	54.048.513	132.658.147
TR90	DOKA	21.444.946	24.340.359	32.038.833	16.623.060	94.447.198
TRA1	KUDAKA	14.066.987	30.778.034	22.338.502	14.309.821	81.493.344
TRA2	SERHAT	30.248.224	19.370.744	15.903.640	23.269.113	88.791.721
TRB1	FIRAT	30.895.848	27.111.343	22.626.701	27.821.929	108.455.820
TRB2	DAKA	652.353	21.524.704	21.964.286	41.529.757	85.671.100
TRC1	İPEKYOLU	27.609.731	28.244.257	36.439.986	24.634.961	116.928.936
TRC2	KARACADAĞ	30.687.211	0	34.984.276	42.358.311	108.029.798
TRC3	DİKA	28.593.516	0	44.181.088	28.593.516	101.368.119
TOPLAM		707.991.900	597.082.331	849.239.579	984.802.693	3.139.116.504

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.*

- *(1) Proje sayılarında sözleşme imzalamaya tarihi esas alınmıştır. Örneğin, 2013 yılında sözleşmesi imzalanan bir destek programı 2012 yılında ilan edilmiş olsa da sadece 2013 yılında gösterilmiştir.
 (2) Faaliyet raporlarında gösterilen gerçekleşen destek ödeme tutarı yazılmıştır.
 (3) İlgili yılda, sözleşme imzalanan projelerin bütçeleri itibarıyla, öngörülen hibe ve eş finansman tutarları toplamı yazılmıştır.

EK 5: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Bakanlığı Tarafından Kalkınma Ajanslarına Yapılan Transfer Ödeneği Tutarları Tablosu

KALKINMA BAKANLIĞI TARAFINDAN GERÇEKLEŞEN TRANSFER ÖDENEĞİ TUTARLARI (TL)						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
TR10	İSTKA	4.193.000	17.693.000	4.000.000	11.841.094	37.727.094
TR21	TRAKYA	2.731.000	16.005.000	17.650.000	14.367.623	50.753.623
TR22	GMKA	2.798.000	16.158.000	5.500.000	16.268.905	40.724.905
TR31	İZMİR	4.480.000	0	4.500.000	0	8.980.000
TR32	GEKA	2.917.000	0	3.000.000	14.962.196	20.879.196
TR33	ZAFER	3.212.000	17.464.000	2.000.000	17.173.260	39.849.260
TR41	BEBKA	2.941.000	16.529.000	2.000.000	16.924.584	38.394.584
TR42	MARKA	2.991.000	16.664.000	15.200.000	17.223.569	52.078.569
TR51	ANKARA	4.497.000	15.414.000	5.000.000	14.785.521	39.696.521
TR52	MEVLANA	3.835.000	16.593.000	15.200.000	15.894.668	51.522.668
TR61	BAKA	2.951.000	16.081.000	13.550.000	16.789.483	49.371.483
TR62	ÇKA	4.775.000	20.400.000	2.000.000	16.265.526	43.440.526
TR63	DOĞAKA	3.343.000	17.613.000	1.000.000	22.151.042	44.107.042
TR71	AHİLER	3.172.000	16.683.000	1.000.000	19.284.161	40.139.161
TR72	ORAN	3.304.000	17.312.000	7.000.000	17.706.620	45.322.620
TR81	BAKKA	2.907.000	16.385.000	1.000.000	17.053.371	37.345.371
TR82	KUZKA	5.941.000	16.676.000	5.000.000	19.593.911	47.210.911
TR83	OKA	4.017.000	17.787.000	8.000.000	17.663.933	47.467.933
TR90	DOKA	3.308.000	17.803.000	2.500.000	19.620.555	43.231.555
TRA1	KUDAKA	3.732.000	17.410.000	5.000.000	22.046.962	48.188.962
TRA2	SERHAT	3.396.000	18.713.000	5.500.000	22.899.497	50.508.497
TRB1	FIRAT	3.246.000	17.316.000	3.000.000	20.494.000	44.056.000
TRB2	DAKA	9.132.000	19.050.000	2.000.000	14.210.000	44.392.000
TRC1	İPEKYOLU	3.761.000	17.435.000	7.000.000	19.319.618	47.515.618
TRC2	KARACADAĞ	4.237.000	19.543.000	2.500.000	22.593.637	48.873.637
TRC3	DİKA	4.183.000	19.081.000	2.000.000	22.866.264	48.130.264
TOPLAM		100.000.000	417.808.000	142.100.000	450.000.000	1.109.908.000

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.*

*(1) Proje sayılarında sözleşme imzalaması tarihi esas alınmıştır. Örneğin, 2013 yılında sözleşmesi imzalanan bir destek programı 2012 yılında ilan edilmiş olsa da sadece 2013 yılında gösterilmiştir.

(2) Faaliyet raporlarında gösterilen gerçekleşen destek ödeme tutarı yazılmıştır.

(3) İlgili yılda, sözleşme imzalanan projelerin bütçeleri itibarıyla, öngörülen hibe ve eş finansman tutarları toplamı yazılmıştır.

EK 6: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajanslarının Diğer Gelir (Belediye+TSO+İl Özel İdaresi+Diğer Gelirler) Gerçekleşme Tutarları Tablosu

DİĞER GELİR GERÇEKLEŞME TUTARLARI (TL) (BELEDİYE+TSO+İL ÖZEL İDARE+DİĞER GELİRLER)						
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
TR10	İSTKA	220.891.994	278.924.340	83.875.000	53.523.950	637.215.284
TR21	TRAKYA	20.625.610	24.388.380	8.926.000	6.671.400	60.611.390
TR22	GMKA	4.574.443	16.402.920	16.376.000	3.607.000	40.960.363
TR31	İZMİR	88.945.280	69.740.650	20.489.000	18.512.446	197.687.376
TR32	GEKA	10.814.518	48.796.836	8.734.000	5.884.256	74.229.610
TR33	ZAFER	30.550.635	33.041.090	12.034.000	7.422.000	83.047.725
TR41	BEBKA	11.975.757	61.811.229	34.136.000	14.819.829	122.742.815
TR42	MARKA	21.037.448	40.677.391	9.848.000	9.033.333	80.596.173
TR51	ANKARA	11.515.980	45.835.277	29.286.000	12.054.562	98.691.819
TR52	MEVLANA	46.207.944	41.616.392	10.638.000	7.193.455	105.655.792
TR61	BAKA	29.970.978	41.364.654	23.438.000	6.224.000	100.997.632
TR62	ÇKA	17.880.245	71.465.295	12.871.000	8.993.000	111.209.540
TR63	DOĞAKA	32.602.590	48.676.357	21.922.000	2.631.000	105.831.947
TR71	AHİLER	17.767.175	19.991.992	29.485.000	3.412.520	70.656.688
TR72	ORAN	27.745.987	27.393.004	8.875.000	4.354.601	68.368.592
TR81	BAKKA	19.288.635	15.120.336	6.017.000	1.280.310	41.706.281
TR82	KUZKA	10.866.045	14.493.674	4.286.000	2.078.355	31.724.074
TR83	OKA	40.575.341	36.552.680	19.844.000	5.617.000	102.589.021
TR90	DOKA	4.061.681	31.271.422	11.766.000	6.076.950	53.176.053
TRA1	KUDAKA	23.719.057	12.582.186	19.738.000	2.867.128	58.906.371
TRA2	SERHAT	16.334.619	13.524.623	16.887.000	1.620.296	48.366.538
TRB1	FIRAT	26.018.545	17.871.503	12.528.000	4.365.000	60.783.048
TRB2	DAKA	33.234.084	36.142.409	31.100.000	5.804.387	106.280.880
TRC1	İPEKYOLU	12.862.348	25.993.321	31.205.000	10.978.000	81.038.669
TRC2	KARACADAĞ	33.483.037	103.571.832	38.021.000	10.004.012	185.079.881
TRC3	DİKA	26.138.550	23.562.006	7.199.000	5.194.954	62.094.510
TOPLAM		839.688.528	1.200.811.800	529.524.000	220.223.744	2.790.248.072

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Verileri (ANİÇ, 2015), Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.*

*(1)Proje sayılarında sözleşme imzalaması tarihi esas alınmıştır. Örneğin, 2013 yılında sözleşmesi imzalanan bir destek programı 2012 yılında ilan edilmiş olsa da sadece 2013 yılında gösterilmiştir.

(2) Faaliyet raporlarında gösterilen gerçekleşen destek ödeme tutarı yazılmıştır.

(3) İlgili yılda, sözleşme imzalanan projelerin bütçeleri itibarıyla, öngörülen hibe ve eş finansman tutarları toplamı yazılmıştır.

EK 7: 2011-2014 Yılları Arasında Kalkınma Ajanslarında İstihdam Edilen Uzman ve Destek Personel Toplam Sayılarına İlişkin Tablo

Ajans Uzman ve Destek Personel Sayısı Toplamı					
Düzyey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014
TR10	İSTKA	43	46	51	47
TR21	TRAKYA	33	33	34	46
TR22	GMKA	35	34	35	31
TR31	İZMİR	36	41	39	31
TR32	GEKA	43	39	38	35
TR33	ZAFER	31	28	35	28
TR41	BEBKA	31	31	38	32
TR42	MARKA	43	36	43	39
TR51	ANKARA	32	42	35	46
TR52	MEVLANA	40	43	41	36
TR61	BAKA	30	40	38	46
TR62	ÇKA	36	36	34	30
TR63	DOĞAKA	28	38	34	36
TR71	AHİLER	34	27	39	33
TR72	ORAN	30	35	39	34
TR81	BAKKA	28	28	28	24
TR82	KUZKA	29	38	31	26
TR83	OKA	37	36	35	32
TR90	DOKA	53	58	55	47
TRA1	KUDAKA	36	38	32	42
TRA2	SERHAT	41	35	34	29
TRB1	FIRAT	34	33	36	29
TRB2	DAKA	29	38	34	35
TRC1	İPEKYOLU	28	32	34	37
TRC2	KARACADAĞ	33	34	38	35
TRC3	DİKA	44	40	43	35
TOPLAM		917	959	973	921

Kaynak: Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporları, Ajans Yıllık Faaliyet Raporlarından elde edilen veriler yazar tarafından derlenmiştir.

EK 8: TÜİK Verilerine Göre 2011-2014 Yılları Arası Düzey-2 Bölgeleri İşsizlik Oranları Tablosu

TÜİK 2011-2014 Yılları İşsizlik Oranları (%)					
Düzey-2	KALKINMA AJANSI	2011	2012	2013	2014
TR10	İSTKA	11,8	11,3	11,2	11,9
TR21	TRAKYA	8,8	7,4	7,5	7,6
TR22	GMKA	5,3	5,4	6	5,6
TR31	İZMİR	14,7	14,8	15,4	13,9
TR32	GEKA	8,5	7,7	6,9	7,2
TR33	ZAFER	4,7	4,4	5,4	3,9
TR41	BEBKA	7,6	7,4	7	6,2
TR42	MARKA	11,9	10,5	9,8	10
TR51	ANKARA	9,4	9,5	10,2	11,5
TR52	MEVLANA	6,8	6,1	4,7	5,6
TR61	BAKA	9,3	8,2	7,9	8,3
TR62	ÇKA	10,7	10,6	12,8	10,7
TR63	DOĞAKA	12	10,4	12,2	15,4
TR71	AHİLER	8	6,8	6,5	7,7
TR72	ORAN	10,7	8,2	9,6	9,6
TR81	BAKKA	7,6	7,3	7,4	6
TR82	KUZKA	5,7	5,6	6,4	6,5
TR83	OKA	5,3	5,7	6,5	6,2
TR90	DOKA	6,4	6,3	6,8	6,2
TRA1	KUDAKA	6,3	6,3	6,6	7,4
TRA2	SERHAT	10,2	7,4	6,7	3,4
TRB1	FIRAT	10,2	8,5	7,7	7,5
TRB2	DAKA	12,3	8,9	10,6	13,5
TRC1	İPEKYOLU	14,4	11,8	7,3	8
TRC2	KARACADAĞ	8,4	6,9	17,5	17,4
TRC3	DİKA	12,7	21,3	21,1	24
TÜRKİYE		9,8	9,2	9,7	9,9

Kaynak: www.tuik.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Mete Kaan NAMAL 16.05.1977 yılında Ankara’da doğdu. 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Fakültesinden mezun oldu. 2003 yılında Ankara Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Bölümünde yüksek lisansını tamamladı. 2002-2009 yılları arasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında çeşitli görev ve projelerde çalıştı. 2010-2015 yılları arasında Batı Karadeniz Kalkınma Ajansında Birim Başkanlığı ve Yatırım Destek Ofisi Koordinatörlüğü yaptı. Halen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğünde Uzman olarak çalışmaktadır. Evli ve bir kız babasıdır.